

EDE Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi

EDE Education Language and Literature Journal

EDE, 2023; (3): i-iii

Jenerik / Jeneric

Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi	Dergi adı	Journal Title	Journal of Education Language and Literature
EDE	Kısa Adı	Short Name	EDE
2980-0102	e-ISSN	e-ISSN	2980-0102
Türkçe, İngilizce	Yayın Dili	Language	Turkish, English
Yılda iki kez	Periyot	Frequency	Biannual
Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü A-114 PK.34220 Esenler-İstanbul, TÜRKİYE	Adres	Address	Yıldız Technical University Department of Turkish and Social Sciences Education A-116 PK. 34220 Esenler-Istanbul, TURKEY
editor.ede@gmail.com	e-posta	e-mail	editor.ede@gmail.com
0902123834867	Telefon	Telephone	0902123834867

● YIL/YEAR: 2023 ● SAYI/ISSUE: 3 ● KIŞ/WINTER ●

Yazılarda ifade edilen görüş ve düşünceler yazarlarının kişisel görüşleri olup derginin ve yayıncının görüşlerini yansıtmaz.

The opinions and views expressed in the papers published in the journal are only those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the journal and its publisher.

Amaç

Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi (EDE) özgün ve üstün nitelikli makaleleri bilimsel bir yaklaşımla ele almak amacıyla yayımlanan uluslararası katılıma açık hakemli bir e-dergidir. Alanında öncü bir dergi olup Türkiye hakkında nitelikli çalışmalarını yayımlamayı amaçlar. Türkiye'yi ilgilendiren konulardaki bilgiyi toplamak ve yaymak çabasıdadır. EDE, Türkçe ve İngilizce dillerinde alanına yenilik getiren özgün veya derleme makalelere yer verir. Dergi, makaleler yanında bilimsel çeviri ve kitapların tanıtımlarını da yayımlar. Yılda iki defa düzenli olarak yayımlanan EDE gerekli gördüğünde özel sayı(lar) da çıkarmaktadır.

Kapsam

Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi (EDE), eğitim, dil ve edebiyat alanlarında Türkiye'yi ilgilendiren tarihi ve güncel konuları bilimsel bir bakış açısıyla ele alan, bu konuda çözüm önerileri getiren yazılara yer verir. Bu yüzden Türkiye odaklı eğitim, dil ve edebiyat odaklı özgün ve nitelikli çalışmalar yayımlanmaktadır. Bu bağlamda eğitim, dil ve edebiyat alanlardaki özgün ve nitelikli bilimsel çalışmalarını kabul etmektedir. Eğitim, dil ve edebiyat alanlarında Türk araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarını da kapsamına alır. EDE, Türkiye ile yakın ilişkileri olduğundan Kıbrıs ve Avrupa ülkelerini ele alan çalışmalara da açıktır.

Aim

The Journal of Education Language and Literature (EDE) is a peer-reviewed e-journal open to international participation, published in order to deal with original and high quality articles with a scientific approach. It is a leading journal in its field and aims to publish quality studies about Turkey. It strives to collect and disseminate information on matters concerning Turkey. Journal EDE includes original or compilation articles in Turkish and English languages that bring innovation to the field. The journal publishes scientific translations and book reviews as well as articles. Journal EDE, which is published regularly twice a year, also issues special issue(s) when it deems necessary.

Scope

The Journal of Education Language and Literature (EDE) includes articles that deal with historical and current issues concerning Turkey in the fields of education, language and literature from a scientific point of view and offer solutions on this issue. Therefore, it publishes original and qualified studies focused on education, language and literature focused on Turkey. In this context, it accepts original and qualified scientific studies in the fields of education, language and literature. It also includes studies conducted by Turkish researchers in the fields of education, language and literature. Since Journal EDE has close relations with Turkey, it is also open to studies dealing with Cyprus and European countries.

Baş Editör

Prof. Dr. Hayrullah KAHYA,
Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye,
hayrullahkahya@hotmail.com

Alan Editörleri

Eğitim Alanı Editörleri

Temel Eğitim: Prof. Dr. Mustafa BAŞARAN
Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

Okul Öncesi Eğitimi: Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM
Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

Türkçe Eğitimi: Doç. Dr. Onur ER
Düzce Üniversitesi, TÜRKİYE

Dil Alanı Editörleri

Türk dili: Prof. Dr. Hayrullah KAHYA
Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

Edebiyat Alanı Editörleri

Türk Edebiyatı: Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Marmara Üniversitesi, TÜRKİYE

Editor-in-chief

Prof. Dr. Hayrullah KAHYA,
Yıldız Technical University, Turkey
hayrullahkahya@hotmail.com

Editors

Education Field

Basic Education: Prof. Dr. Mustafa BAŞARAN
Yıldız Technical University, TÜRKİYE

Pre-school Education: Assoc. Prof. Dr. Özkan SAPSAĞLAM
Yıldız Technical University, TÜRKİYE

Turkish Education: Assoc. Prof. Dr. Onur ER
Düzce University, TÜRKİYE

Language Field

Turkish language: Prof. Dr. Hayrullah KAHYA
Yıldız Technical University, TÜRKİYE

Literature Field

Turkish literature: Prof. Dr. Mehmet GÜNEŞ
Marmara University, Turkey

Dil Uzmanları

Zeynep Ebrar KÜÇÜK
Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

Sekreteryası

Fatih DEMİR
Yıldız Teknik Üniversitesi, TÜRKİYE

Language Specialists

Zeynep Ebrar KÜÇÜK
Yıldız Technical University, TÜRKİYE

Secretariat

Fatih DEMİR
Yıldız Technical University, TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Adnan Güvel, Mehmet Yılmaz

Modern Arap Şiirinde II. Abdülhamid: Suriye Şiiri Örneği

Abdul Hamid II in Modern Arab Poetry: Example of Syrian Poetry

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8373061>

Onur Can Yılmaz, Cevdet Şanlı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Şarkı Kullanım Durumlarının İncelenmesi

Investigation of Song Usage Cases in Turkish Teaching as a Foreign Language Textbooks

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8373067>

Meryem Göker, Simge Güzey, Mustafa Özdeş

Osmanlı Dönemi'nde İki Çocuk Dergisi: *Angeliaforos Çocuklar İçün* ve *Mümeyyiz Dergileri* Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

*Two Children's Magazines in the Ottoman Period: A Comparative Evaluation on *Angeliaforos Çocuklar İçün* and *Mümeyyiz Magazines**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8373073>

Eda Ararat Kankaanpaa, Ali Fuat Arıcı

Finlandiya'daki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi Üzerine Bir Araştırma

A Research on Teaching Turkish to Turkish Children in Finland

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10362389>

Ramazan Çakır, Mehmet Özdemir

Özgür Aras Tüfek'in Çocuk Kitaplarında Çalışkanlık Değeri

The Value Of Diligence In Özgür Aras Tüfek's Children's Books

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10412728>

Abdul Hamid II in Modern Arab Poetry: Example of Syrian Poetry

Adnan Güvel^{1*}
Mehmet Yılmaz²

* Corresponding author

¹PhD Student, Cukurova University, Türkiye

adnan78m@hotmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0003-6867-8192>

²Dr. Lecturer, Cukurova University, Türkiye

ahmetmiselim@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9648-2985>

First received : 03.06.2023

Accepted : 15.07.2023

Acknowledgement:

Author(s) provides the following information:

- 1- All authors contributed equally to the research.
- 2- There is no conflict of interest between the authors of the article.
- 3- There is no need for ethics committee approval and/or legal/special permission in our article, because the article is a conceptual study.
- 4- Research and publication ethics have been followed in this article.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 25%

Citation:

Güvel, A., & Yılmaz, M. (2023). Abdul Hamid II in modern Arab poetry: Example of Syrian poetry. *EDE Education Language and Literature Journal*, (3), 1-34.

ABSTRACT

When we look at the world history, it is seen that people at all levels of societies are in communication and relationship with each other in some way, and there is a two-way relationship between praise and satire, especially between poets and thinkers and administrators and administrators. Ottoman Sultan Abdul Hamid II. It is known that Abdul Hamid (1842-1918) also found a place for himself in the works of poets and writers of his period, aside from his administration in the last periods of the Empire and his importance in terms of Turkish and world history. The aim of the research, in which the qualitative research method is used in general and supported by the literature review and sampling techniques, is to reveal of Syrian Arab poets' perspective of on Abdul Hamid II and therefore on the Ottoman Empire in his eyes. As a result of the study, it was seen that while he was appreciated by some Syrian poets, he was vilified at a level that was overdone by others. Admirable Syrian poets, generally influenced by the caliphate bond, Abdul Hamid II. He clearly expressed the influence and praise of Abdul Hamid on Syria, and therefore the Ottoman Empire, through his poems. One of these poets and the Christian Mariana al-Marrash (1848-1919) took part in the first group, the Islamic unity against Western imperialism and colonialism and the caliphate represented by the Ottoman Empire in their poems, and in this context, Abdul Hamid II. It was seen that he was defending Abdul Hamid Khan. The opposing group, which included another Christian Syrian poet, Michael al-Saqqal (1852-1937), criticized the Ottoman state and therefore Abdul Hamid Khan with the motives of freedom and reaction, and even preferred to act with those who tried to dethrone him. In the aforementioned period, from the eyes of Syrian poets, Abdul Hamid II. It turns out that Abdul Hamid followed the political and social relations between Syria and the Ottoman administration within the framework of the concept of the Caliphate during his 33-year reign, and in fact, they shed light on the Syrian mentality of their period.

Keywords

Modern Arabic Poetry, Abdul Hamid II, Syria, Structure of Thought.

INTRODUCTION

The Turks lived together with the Arabs in the majority of their history and in the Middle East in general, after they accepted Islam, and they often shared their happiness and sadness with them, apart from sharing their lands. So much so that the Turks saved both Islam and the Arab world from disintegration and acted as the flag bearer and protector of Islam for nearly a thousand years. Moreover, history recorded that the Seljuk Turks patronized the Abbasid caliphs (Savrun, 2018, p. 241).

Since the language of the Qur'an and the prophet, and therefore the language of their first interlocutors, was Arabic -at least in terms of the verse - while the Turks accepted the Arabs as the source of the religion of Islam, the Arabs, according to a general opinion, saw the Turks as the benefactors of Islam and the Sunnah. This mutual tolerance continued until the beginning of the nineteenth century with the French Revolution, except for some historical struggles. From this date on, the seeds of sedition began to be planted between the two peoples with the "divide and rule" policy of the western states led by England (Sarikoyuncu, 2008, p. 7; Alpaslan & Kaştan, 2020, p. 428). After the Ottoman Empire entered the First World War, the British resorted to military and political initiatives that would cover the entire Arabian Peninsula. The first step of these attempts was the occupation of Basra. In order to contribute to these initiatives, he cooperated with prominent leaders of the region such as Ibn Rashid (1839-1918), Imam Yahya (1869-1948), Ibn Saud (1876-1953) and Muhammad Ali al-Idrisi (1876-1923). (Polat, 2019, p. 73).

As a result of the spread of concepts such as nationalism, freedom and colonialism from the West, the mentality of the Arab peoples and their perspectives towards the Turks were

negatively affected. Orientalists and Arab thinkers and men of letters who completed their education in the West also played a major role in this. With the decision taken at the end of the "Paris Arab Congress" in 1913, which lasted for six days, that the decentralization system should be followed, Arab nationalism and separatist ideas came to the fore (Kurşun, 1992, pp. 132-136). Many Arab thinkers and writers tried to revolt the people with slogans such as "The invading and colonialist Turks!", "The Arabs are being Turkified!" and they achieved considerable success in these efforts. In fact, in his work called *Tabai al-Istibdat*, written by Abdurrahman al-Kevakibi, one of the writers from Aleppo who made great efforts in this direction, targeted the Abdul Hamid regime and therefore the Ottoman state (Baktaya, 2017, p. 343). Names such as Shibli Shmil, who were called democracy defenders of their time, wrote articles in this direction in various Arab journals (Sırma, 1985, p. 25). In fact, the opposition to the Ottoman administration and therefore to Abdul Hamid II, who was at the center of the research, did not come only from non-Turkish elements. Particularly, the core staff of the Committee of Union and Progress, which was the nationalist representative of the internal group that joined the administration relatively after the Constitutional Monarchy I, saw Abdul Hamid II as the only responsible for the bad situation the state was in (Taşcıoğlu, 1996, p. 80). Some personalities in the external group, which started with Cemaleddin Afghani (1838-1897), to whom Abdul Hamid Khan also supported, continued with Muhammed Abduh (1849-1905), and thought that nationalist movements were not the solution, and took Islam and ummahism to the center (Baktaya, 2017, pp. 315-336). Some writers who followed this trend thought that separatist thoughts were a trap of the West and Zionism and tried to warn the public against these traps with their poems and writings.

In the light of the above, it is very important to evaluate Abdul Hamid II from the point of view of the Syrian poets of his period. Until today, apart from the general history of the Ottoman state, including the period of Abdul Hamid II, especially the period of decline and collapse, military, economic, religious, social, etc. Of course, there have been many studies dealing with different aspects, causes and consequences. However, it is striking that there is no focus on a study that deals with the subject in terms of poetry and the geography of Syria, and there is a need in this regard. The main purpose of this research, in which qualitative research method and ample sampling technique is used through literature review, is to examine the approaches of Syrian poets to Sultan Abdul Hamid through their poems. Because, in addition to history and politics, Abdul Hamid II became the focus of literature both in his period and in the following periods. Abdul Hamid II, who is the subject of many novels of writers or poems of poets, is shown as the Sultan who defended the Ummah and preserved its unity in some novels and poems, while in some poems and novels, it has been seen that she is introduced with qualities such as "Red Sultan", "Anti-Constitutional Enemy", "Leaving the nation ignorant", "Governing with tyranny". Poets and writers who introduced Abdul Hamid II with his positive features are generally those who are devoted to their own nation and values and deal with the problems of the society. The general feature of those who introduce them with negative features is that they are non-Muslims and act as agents of Western states and colonial powers. However, there were also those who were non-Muslims and admirers of Abdul Hamid. Because the geography of Syria, as in most of the other Ottoman lands, contains different ethnic groups such as Arabs, Turks, Kurds, Armenians and Circassians, different religions and sects such as Muslims, Nusayri, Druze, Christian, Jewish and Yezidi. It was also suitable for the emergence of different combinations in terms of its mentality (İshakoglu, 2012, pp. 41-49). For example, the poet Mariana Marrash could

not hide her admiration to Abdul Hamid and talked about himself with very good qualities and legends in her divan *Bintu Fiqr*.

Apart from the divans of the poets that are the subject of the study, works such as *al-A'lâm* belongs to Khayr al-Dîn Ziriklî's published in 2002-Beirut, *al-Adab al-'Arabî fi al-ğarnî al-tâsî'i 'ashar* belongs to Louis Cheikho published in 1910-Beirut, *al-İdâretu al-'Usmâniye fi vilâyet Syria 1864-1914* belongs to Muhammad Abdul Azeed Awad published in 1696-Cairo, *Muḥâdarât 'an al-ḥarekeh al-edebîyye fi Haleb: 1800-1950* belongs to Sami al-Kyali published in 1957-Beirut and *Mu'jem al-shu'arâ' min al-'aşr al-jahilî hattâ seneh 2002* belongs to Kamil Salman al-Juburi published in 2003-Beirut have been the most used source by us. It is known that there are many works written by historians, men of letters and politicians who took a stance in favor of or against Abdul Hamid II and therefore the Ottoman administration. Due to its periodic and spatial limitations, as well as its scope at the poetry level, only the poets and their poems in the titles of the study could be reached.

1. THE CULTURAL AND LITERARY STRUCTURE OF SYRIA IN THE PERIOD OF ABDUL HAMID

Throughout the Ottoman period, the Syrian geography had rich libraries in Damascus, Aleppo and Homs, most of which were in manuscript form. On the other hand, after the re-declaration of the Second Constitutional Monarchy (1908), with the Unionists having a say in the administration, the Association Law was enacted in 1909 in order to appease the Arabs' demands for reform against their decentralized ideas, and parties and societies were established some of them are official and the others secret for Arab independence, including the "Syrian Union Association" (İshakoğlu, 2012, pp. 78-79). Cem'iyyetu al-Adab ve al-'İlm, the first literary society of the Arab world, founded by Boutros al-Bustani and Nasif al-Yazici with the help of American missionaries, was among such societies (Baktıaya, 2017, p. 25). ; Y. K. Huri, 1994, pp. 23-25).

During the reign of Abdul Hamid II, educational activities in the province of Syria developed considerably compared to before, and thanks to primary, junior high school, secondary and sultaniye schools, as well as higher schools, there was a cultural and intellectual development and the number of cultured people increased (Awad, 1969, pp. 252-269; Kyali, 1968, p. 9; Kurd Ali, 2008, pp. 164-165; 193-197; Ahmed, 2011, p. 320). The culture of books, press and publications was enriched with the Provincial Printing House, which was first established in 1864, and then other printing houses, increasing to tens of numbers during the reign of Abdul Hamid (İshakoğlu, 2012, pp. 83-90), and positive developments were experienced in the field of journalism (Cheikho, 1910, p. 1/10; Isteyf et al., 2008, pp. 2/632-633). In this context, newspapers such as *Furat*, *İtidal*, *Syria*, *Mir'ât al-ahlak* and *Damascus*, as well as magazines such as *al-Muktabes*, were published, especially in Aleppo and Damascus (Isteyf et al., 2008, p. 2/632-634; Kurd Ali, 2008, p. 167).

Apart from the number of educational institutions opened for non-Muslims, the number of traditional education institutions such as primary schools and madrasahs, as well as modern schools, such as *ibtidaiyye*, *rushtiye*, *i'dâdiyye* and *mekâtib-i âliye*, which are affiliated with the Ministry of the General Education, contributed to education (İshakoğlu, 2012, pp. 93-108). In addition to schools, colleges, newspapers and magazines, associations and societies with various cultural aims were established in different cities of Syria to operate in literary, cultural and social fields as *al-Cemiyet al-ilmiyye al-Sâriyye*, *Zer'u al-âdâb* and *Râbita al-Mahabbe gibi* (Kyali, 1968, p. 9; Isteyf et al., 2008, p. 639). In addition to these associations and societies, many writers

and thinkers who were said to deal with the problems of the people and tried to awaken the people, actually had connections with Western states like as Abd al-Raḥmān al-Kawākibī (1855-1902), Edib Ishaq (1856-1885), Abdul Hamid al-Zehrawi (1855-1898) and Muhammed Kurd Ali (Isteyf et al., 2008, pp. 2/405-421).

2. POSITIVE LOOK ON ABDUL HAMID II IN SYRIAN ARAB POETRY

Abdul Hamid Khan has been the center of attention of literature as well as history and politics. It is seen that the Syrian poets Mariana al-Marrash and Jamil al-Azm displayed a pro-Abdul Hamid stance. Politically, they described him as the Caliph of Muslims, the hope of the ummah and the just leader, and personally as a dignified and wise person.

2.1. MARIANA AL-MARRASH (1848-1919)

She is the child of a wealthy Christian family, famous for its trade, science and glory, and who made great contributions to the scientific life of the period in which they lived (İshakoğlu, 2012, p. 158). She was born in Aleppo and grew up in an exceptional scientific and literary environment with the advantage he gained from her family. Because her father, Fethullah al-Marrash, who was a man of letters, was one of the intellectuals of the Francis region (Zirikli, 2002, p. 7/210; Kyali, 1957, pp. 138-139). Her mother was an intelligent and foresighted woman from the Antakî family, her older brother Francis was a developmentalist and leading man of letters, and her brother Abdullah was a journalist. At the age of five, she attended Maronite and later Anglican schools. When she was fifteen years old, her father taught her the sciences of syntax and aruz prosody (Kahhala, 1959, p. 5/9; Sarkis, 2008, p. 2/297). It is seen that Marrash, who studied the art of music without a teacher, started to write poems and articles at a young age. Her first article, *Shamet al-Jinân*, was published in the fifteenth issue of al-Jinân magazine in 1870. Marrash, who also has poems in the genres of ghazal, n'at, and lament, also has a divan called *Bintu Fiqr/Thought Woman*, which was published in 1893 (Daghir, 1972, p. 2/671; Juburi, 2003, p. 5/372). She turned her house into a gathering place for honorable and respected people with whom she traveled in the field of science and literature. So much so that Aleppo, which is called the grandfather of Arab journalists, is frequented by respected poets, thinkers and men of letters such as Rizik Allah Hassun (1825-1880), critic and man of letters Kostâkî al-Himsi (1858-1941), and poet Gabriel al-Dallal (1836-1892). The culture hall in the Aziziye district of Istanbul is considered to be the first women's cultural hall to be embraced and directed by an Arab woman in the modern age (Himsi, 1925, p. 42; Alu Jundi, 1958, p. 1/309). Marrash, traveling to Europe, finds the opportunity to meet the morals, customs, traditions and customs of that place. Amazed by the wide gap between the east and the west, Marrash interprets this as an experiment and meets the development leaders in Egypt, Syria and Lebanon, and exchanges views with them in terms of science and literature (Kahhala, 1957, p. 3/8).

Although she is a Christian, Mariana Marrash is a fan of Abdul Hamid II (Zirikli, 2002, p. 7/210; Sarkis, 2008, p. 2/297; Kahhala, 1957, p. 12/221-222). There are separate poems about him with laudatory expressions. She dedicates her first poem, titled "أَطْلَعْتُ نَوْرَ الْهُدَى / Light of Guidance Born" in her divan called *Bintu fiqr*, to the mother of Abdul Hamid II. Like Abdul Hamid Khan, who enlightens the world with his justice and is the source of many advantages, she expresses her gratitude to Abdul Hamid Khan's mother for giving birth a Sultan to people and expresses her feelings as follows (Marrash, 1893, pp. 3-4):

فَأَصْبَحَ الْعَدْلُ يَجْلُو ظُلْمَةَ النَّقَمِ
شُكْرًا فَإِنَّكَ حَقًّا مَصْدَرُ النِّعَمِ

أَطْلَعْتُ نَوْرَ الْهُدَى لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ
أَوْلَيْنَا بِمَلِكِكَ الْأَرْضِ كُلَّ يَدِ

تَعَطَّفِي وَأَقْبِلِي بِالرَّفْقِ تَهْنِئَةً
مِنْ بِنْتِ فِكْرِ عَلَيْهَا صِبْغَةٌ بِدَمٍ

*Illuminating the darkness of cruelty with your justice,
You were born upon us like a light.
Thank you for giving birth to us (like Abdul Hamid Khan) sultan.
We owe you a debt of gratitude,
You are the source of blessings.
With the feelings born from inside of the Bintu fiqr,
Would you accept this celebration with pity and compassion?*

In another of her poems, Marrash makes a connection between Abdul Hamid Khan's accession to the throne and the relief of the ummah, and this time she speaks highly of her personal life. Because the Zionists, who engage Western states with Middle Eastern ambitions, are trying to seize land from Palestine, which is a part of the Ottoman state, even with money, and they take exceptional measures and limit these initiatives, relieving the concerns of the people (Öke, 1996, p. 220). The lines of the poet are as follows (Marrash, 1893, pp. 4-5):

فُزَّتْ أَعْيُنُ الْمَلَأِ بِالْأَمْنِ أَجْمَعِهَا
لَمَّا عَلَتْ رَايَةَ بِالْحِلْمِ تَشْتَهَرُ
كَانَتْ نُفُوسُ الْوَرَى بِالْأَمْسِ فِي ظَمَاءٍ
فَكَيْفَ تَظْمَأُ وَأَنْتَ الْعَوْتُ وَالْمَطَرُ
فَعِيشٌ عَظِيمًا سَعِيدًا مَالِكًا أَبَدًا
مَا دَارَتْ الْأَرْضُ وَالْأَفْلَاكُ وَالْعَصْرُ

*Our sultan, famous for his seriousness.
Feeling the environment of trust when ascending the throne,
The eyes of the people were enlightened.
Just yesterday, when people were hopeless, unhappy and restless,
Now they live a peaceful and hopeful life.
After you become a source of hope and peace,
How can they not continue?
From Almighty Allah, as the world turns and life goes on,
I wish you the continuation of your property in glory and happiness.*

In another poem, Mariana Marrash, after giving thanks to the Almighty God, who bestowed a Sultan like Abdul Hamid Khan, emphasizes his political genius and unifying aspect, this time mentions his name and expresses her feelings as follows (Marrash, 1893, p. 5):

حَمْدًا وَشُكْرًا فَقَدْ أَوْلَيْتَنَا مَلِكًا
ذَا حِكْمَةٍ لَمْ يَنْلِهَا قَبْلَهُ أَحَدٌ
حَارَتْ عُقُولُ الْوَرَى فِي وَصْفِهِ بَشَرًا
فَقُلْتُ ذَا مُلْكٍ بِالْجِسْمِ مُتَّجِدٌ
تَرَى السِّيَاسَةَ قَدْ عَزَزَتْ بِحِكْمَتِهِ
فَأَيْتَهُ رَبِّهَا وَالسَّاسَةَ إِعْتَقَدُوا
لَمَّا نَشَرْتِ عَلَى رَأْسِ الْمَلَأِ عِلْمًا
لِلسَّلَامِ لَمْ يَبْقِ عُدْوَانٌ وَلَا جَفْدٌ
قَالَتْ وَقَدْ سَطَرَتْ تَارِيخُهُ مُلْكِي
عِدَالِحْمِيدِ بِعَرْشِ الْمَجْدِ مُنْفَرِدٌ

*Who was not given to anyone before,
We thank you for forgiving us the sultan,
With his valuable and wise features.
While people were astonished by the fact that he was human,
I added the following saying: Very rare traits were collected in his person.
Politics was exalted with its wisdom.
Because he was the leader of politics.
All politicians believed it too.
When the banner of peace among the people was raised,*

*There was no problem of hatred or enmity between them.
History, the reign and glory of Abdul Hamid,
Wrote in gold letters as the only sultan of the world.*

In another poem, the poet wrote a congratulatory poem titled "بُشْرَاكَ يَا دَهْرُ" / Good news to you, Fate" in which Abdul Hamid Khan expressed his joy and happiness about his ascension to the throne of the state in 1876 (Marrash, 1893, pp. 4-5):

بُشْرَاكَ يَا دَهْرُ هَا فَوْرُ هَا وَطَرُ
فُزْتُ أَعْيُنَ الْمَلَأِ بِالْأَمْنِ أَجْمَعِهَا
فَالْعَدْلُ مَهْدَاهَا وَالْعَقْلُ أَيَّدَهَا
شُعُوبُ عَثْمَانَ لَا بُؤْسُ وَلَا كَرْبُ
لِلَّهِ سُلْطَانُنَا خَيْرُ الْمُلُوكِ وَيَا
كَانَتْ نُفُوسُ الْوَرَى بِالْأَمْسِ فِي ظَمَاءِ
فَعِشْ عَظِيمًا سَعِيدًا مَالِكًا أَبَدًا
قَدْ نَلَيْتَ لِلْفَخْرِ أَمْرًا كُنْتَ تَنْتَظِرُ
لَمَّا عَازَتْ رَايَةَ بِالْحِلْمِ تَشْتَهَرُ
وَالْمَجْدُ شَيْدَاهَا وَالْعِزُّ وَالظَّفَرُ
وَلَا هُمُومٌ وَلَا ضَيْقٌ وَلَا حَزْرُ
لِلَّهِ هِمَّتُهُ يَا أَيُّهَا الْبَشَرُ
فَكَيْفَ تَظْمَأُ وَأَنْتَ الْغَوْتُ وَالْمَطَرُ
مَا دَارَتْ الْأَرْضُ وَالْأَفْلَاكُ وَالْعَصْرُ

*Good news for us, which we have been waiting for a long time,
We proudly achieved our victory and our needs.
When our sultan, who was famous for his heavy headgear, ascended the throne.
Feeling the atmosphere of trust, the eyes of the people lit up.
Growing up in an environment of justice and managing with intelligence,
Our great sultan rose with glory and honor.
After that, in the Ottoman peoples,
There is neither poverty, distress, grief, nor anxiety and worry.
O people! Our Sultan, with his mercy and determination,
He is the best of the sultan and kings.
Just yesterday, when people were hopeless, unhappy and restless,
Now they lead a peaceful and hopeful life.
After you become a source of hope and peace,
How can they not continue?
As the world turns from Almighty Allah and life continues,
I wish you the continuation of your property in glory and happiness.*

Mariana Marrash, who expressed the spread of the fame, talent and legends of the Second Abdul Hamid Khan in the horizon in her poem titled "يَا مَنْ يُجِيبُ نِدَاءَ الْمُسْتَعِيثِ" / O Almighty God Who Answers People's Prayers", speaks of him with praise and honor (Marrash, 1893, p. 5):

يَا مَنْ يُجِيبُ نِدَاءَ الْمُسْتَعِيثِ بِهِ
حَمْدًا وَشُكْرًا فَقَدْ أَوْلَيْتَنَا مَلِكًا
سَمَتْ مَنَابِقُهُ فَوْقَ السُّهَى وَغَدَتْ
حَارَتْ عُقُولُ الْوَرَى فِي وَصْفِهِ بِشْرًا
حَزْرُومٌ رَأَى رَفِيعُ الشَّانِ ذُو هِمَمٍ
تَرَى السِّيَاسَةَ قَدْ عَزَّتْ بِحُكْمَتِهِ
لَمَّا نَشْرَتْ عَلَى رَأْسِ الْمَلَأِ عِلْمًا
إِنَّ الْخِلَافَةَ لَمَّا أَمْسَتْ مُلْكًا
يَا مَنْ عَلَيْهِ جَمِيعُ النَّاسِ تَعْتَمِدُ
ذَا حِكْمَةٍ لَمْ يَنْلُهَا قَبْلَهُ أَحَدُ
مِثْلَ الْعَزَالَةِ فِي الْعَلْيَاءِ تَنْقَدُ
فَقُلْتُ ذَا مُلْكٍ بِالْجِسْمِ مُتَّجِدُ
يَنْتِمُهُ الدَّهْرُ بِالْأَوْصَافِ مُنْفَرِدُ
فَأَبْنَاهُ رَبِّهَا وَالسَّاسَةَ اِغْتَقَلُوا
لِللِّسْلَمِ لَمْ يَبْقَ عُذْوَانٌ وَلَا جَفْدُ
مَلَجًا الْعَدَالَةَ فِي آرَائِهِ السَّدْدُ

عبدالحميد بِعَرْشِ الْمَجْدِ مُنْفَرِدٌ   قَالَتْ وَقَدْ سَطَّرَتْ تَارِيخَهُ مُلْكِي

*O, in whom all people trust,
Almighty Allah, in whose presence the prayers are accepted!
Who was not given to anyone before him,
The sultan with his valuable and wise features,
We thank you for forgiving us.
Legends of the Sultan Suha star
And it shone like a gazelle standing high.
While people were astonished by the fact that he was human,
I added the following saying: Many rare traits were collected in his person.
He was unique in his time with his steadfast vision, exalted glory and qualifications.
Politics was exalted with his wisdom, because he was the leader of politics.
All politicians believed it too.
When the banner of peace is raised among the people,
There was no grudge or enmity between them.
After the caliphate became his property,
Every seeker of justice took refuge in his views.
History, the reign and glory of Abdul Hamid Khan,
He wrote in gold letters as the only sultan of the world.*

When Mariana Marrash's poems about Abdul Hamid Khan are evaluated, it is seen that although she is a Christian, she is not affected by external factors and factors, and she mentions her with pride and pride in her poems without any purpose or expectation.

2.2. JAMIL AL-AZM (1873-1933)

Jamil al-Azm, who was born in Istanbul and continued his life in Damascus after the death of his father, wrote articles and poems in various magazines and newspapers, and made biography and monograph studies. The poet, who was elected a member of the Damascus Arab Science Academy, which was an important institution in his time, passed away in Damascus (Kahhala, 1957, p. 271; Babtain, 2008b; Yüksel, 1993, pp. 325-326). While expressing his admiration for Abdul Hamid Khan in his poem titled *مَلِكٌ تَحْسُدُ الْمُلُوكُ* / The Sultan Envy of the Sultans, he also mentions that Abdul Hamid Khan made even the legends and other sultans jealous, and that he filled the gaps in politics with his accurate and correct view. He also states that he showed people the right way with his foresight, right view and wisdom, and carried the people from an environment of insecurity to an environment of trust and happiness (Babtain, 2008c):

غَيْرَ نَفْسِي فَلَيْسَتْ النَّفْسُ مُلْكِي   هِيَ مَلِكُ الْمَلِكِ عَبْدُ الْحَمِيدِ
مَلِكٌ تَحْسُدُ الْمُلُوكَ مَعَالِي   هُوَ، وَهَلْ يَخْلُو مِثْلَهُ مِنْ حَسُودِ
فَأَكْمَ سَدَّ فِي السِّيَاسَةِ تَعْرُأ   فَاغْرَأَ تَعْرُهُ بِرَأْيِ سَدِيدِ
وَأَفَادَ الْأَنْامَ بِالْعَدْلِ بَعْدَ الْ   خَوْفِ أَمْنًا فَكَانَ خَيْرَ مُفِيدِ
وَبَنَى فَوْقَ هَامَةِ النَّسْرِ لِلْإِسْ   لَامَ زُكْنًا وَأَيُّ زُكْنٍ شَدِيدِ

*Even my soul, which is my only existence,
May it be sacrificed to Abdul Hamid, the king of kings.
Even the legends of those other sultans,
He is a sultan they envy and envy.
Shouldn't people like him be envied as well?*

*In politics with his accurate and correct view,
What wide gaps and gaps he filled!
With his compassion and justice, he will protect the people from the environment of insecurity,
He carried it to an environment of trust and happiness.
He is truly the best king.
He will bring the religion of Islam to its rise again,
He tied it to real and solid foundations.*

In this period, in the poems of poets such as Mariana Marrash and Jamil al-Azm, it is seen that the western countries were not subject to the separatist politics within the borders of the Ottoman Empire. In addition, it is seen that they maintained their view of the Ottoman sultans and administrators who ruled them, especially that Abdul Hamid Khan II maintained the unity and integrity of the state and tried to provide justice and order in the Ottoman geography.

3. NEGATIVE LOK ON ABDUL HAMID II IN SYRIAN ARAB POETRY

Although Abdul Hamid II was praised by the poets who grew up among the state subjects of his time, he was criticized by some poets with such heavy accusations as to describe him as "Red Sultan". Many poets, writers and thinkers who criticize are either non-Muslim or associated with Western powers led by England and France. Among this group, besides Turkish poets and politicians such as Rıza Tevfik (1869-1949), who was initially against the sultan but later regretted saying "Where are you, dear Abdul Hamid Khan?", there are also Arab poets such as Fares al-Khoury (1877-1962).

3.1. MICHAEL AL-SAQQAL (1852-1937)

Michael, the son of poet and scholar Anton al-Saqqal, was born in Malta, where his father went for business, and after a while he returned to Aleppo with his family and settled there (as-Sakkal, 2006, p. 63). al-Saqqal, who received basic knowledge, especially Arabic, from his father, took great interest in literary sciences (İshakoğlu, 2012, p. 167). The poet, who learned how to read and write in Turkish, started writing poetry when he was sixteen. He was engaged in the profession of lawyer for a while, but later turned to literature and published the first photographed Arab magazine in Egypt, *al-Ejyâl*, in 1897. He returned to Aleppo from there and wrote his book *Leṭâif al-semer fî sukkân al-zuhrah ve al-ḳamar*, which has a literary and cultural content. Apart from this, there is also a great divan of poetry written in syllabic meter but not published (Kyali, 1957, p. 187; Ziriklî, 2002, p. 236). In addition to these, there is also a great history book consisting of two parts, the first part of which is called *Ṭarâif al-nedîm fî târîhi Ḥalab al-Ḳadîm*, and the second part is called *Leṭâif al-Ḥadîs fî târîhi Ḥalab al-Ḥadîth*. Al-Saqqal was a member of the commercial court, which was responsible for dealing with foreign cases for about forty years by the British consulate, and later he was selected as a correspondent member of the Arab science institute in Damascus (Juburi, 2003, p. 5/482; Himsi, 1925, p. 111).

Al-Saqqal, whose poems were criticized by the writers of his time, such as Khayr al-Dîn Ziriklî, may be the reason why he published only the first volume in 1925, although it consisted of four volumes. It is seen that he reflects his grudge and hatred towards Abdul Hamid Khan (İshakoğlu, 2012, ss. 168-169). Contrary to Mariana Marrash, in her poem titled *يا ذلّ قوم بأنطاكية / Shame on that Nation Coming from Antakya!* she was happy with the dethronement of Abdul Hamid II and expressed that there was good news in the background of this important event. Al-Saqqal, who

claims that Abdul Hamid Khan committed all kinds of murders against the people by disguising himself as religion, expresses his thoughts as follows (Yafi & Munejjid, 1995, pp. 188-189):

يا ذلّ قومٍ بِأَنطاكِيّةٍ غَدَرُوا
يا أيُّها النَّاسُ لَيْسَ الدِّينُ يَأْمُرُكُمْ
وهم على رَعْمِهِمُ لِلنَّاسِ ساداتُ
بِالْبُغْيِ وَالْفَتْكَ، بَلْ تِلْكَ السِّيَاسَاتُ
هي الإِشَارَاتُ مِنْ بَعْضِ الرِّجَالِ إِلَى
عبدالحميد فَأَعْوَتْهُ الإِشَارَاتُ
أَمْسَى يُرِيئِقُ عَلَى اسْمِ الدِّينِ كُلِّ دَمٍ
ظُلماً لَقَدْ لُعِنَتْ تِلْكَ الإِرَاقَاتُ

*Deceiving them by claiming to be the leaders of the people,
And woe to that nation that came from the direction of Antioch.
O people, all this is against the religion.
And it is Abdul Hamid's policy that leads to defeatism.
These persecution and suffering, Abdul Hamid's staff,
It is done by lying and flattening reports.
Abdul Hamid was also deceived by them.
And he himself took many lives unjustly by using religion.
Now all those souls are cursing him.*

Al-Saqqal, who welcomed the news of the abdication of Abdul Hamid Khan with joy and surprise, claims that this was an important event and that there would be good news for the people behind it, and that all problems would be solved after Abdul Hamid Khan (Saqqal, 1925, p. 41):

وقد رَوَى أَنَّكَ المَخْلُوعُ بَعْضُهُمْ
بالْخَلْعِ بُشْرَى بِهَا كُلُّ البَشَائِرِ، بَلْ
يا رَبِّ هَلْ صَدَقَتْ تِلْكَ الرِّوَايَاتُ
في كُلِّ حَرْفٍ لَنَا مِنْهُ بِشَارَاتُ
العَيْشِ بَعْدَكَ يا عبدالحميد حَلًّا
كأنَّما لَيْسَ في الدُّنْيَا مَرَارَاتُ
لا تَلْعَنُ الدَّهْرَ يا عبدالحميد فَعَدُّ
جَنَيْتَ حَتَّى اسْتَكْتَمَتْ مِنْكَ الجِنَايَاتُ

*We heard the news that you were dethroned,
Is this good news, O Lord?
There are many glad tidings in its revelation,
So much so that there is good news in every letter of the revelation.
O Abdul Hamid! Life after you
It is sweet as if there was no bitterness and no suffering.
O Abdul Hamid! Don't curse time,
Because you have committed such crimes that
Even those crimes complained about you.*

In another corner of his divan, al-Saqqal expresses his thoughts in the following lines, stating that Abdul Hamid Khan ruled the state with cruelty and tyranny, impoverished the people and paid for it by being overthrown (Yafi & Munejjid, 1995, pp. 191-192):

كانت إرادتك الكُبرى إذا صَدَرَتْ
واليوم أَمْسَيْتَ مَسْجُوناً ولا عَجَبُ
من قَصْرٍ يَلْدَرُ تَهْتَرُ الوِلايَاتُ
ذاكَ العَداءُ لَهُ هذِي المُجَازاةُ
لو كنتَ بِالْعَدْلِ وَالإِنصافِ مُحْتَفِظاً
عِشْتَ العَزِيزَ وَحَقَّتْكَ السَّعاداتُ
أين الخِزاناتُ لِلأَيامِ تَجْمَعُها
عبدالحميد أَصانَتُكَ الخِزاناتُ
إني لأَعْلَمُ أَنَّ المِرءَ تَصْخَبُها
أعمالُهُ فِهي لو نَدْرِي شَهاداتُ

*When your edict came out of the star palace,
Even the provinces trembled with fear.
If you are in detention today,
Don't be surprised, because you find what you're doing.
If you were just and fair, he would live with dignity.
And happiness surrounded him.
O Abdul Hamid, where are the treasures you have accumulated for these days?
Did they protect you?
But the person I know will finally face his deeds,
And he will testify against you in those works.*

It is seen that al-Saqqal continues his criticisms in the verses below, this time over the so-called Armenian genocide that took place during the reign of Abdul Hamid II and tries to present the related events as brutality and massacre, as if the Armenian lobbies are overflowing with water. He even went so far in his claims that it is seen that he pushed the limits to the point that the Turks under the rule of Abdul Hamid II committed all kinds of inhumane crimes against Armenians, that the elderly and children were brutally killed, that their corpses were fed to wolfs and that women were raped (es- Saqqal, 1925, pp. 41-42):

أَلَسْتَ الَّذِي قَدْ شَيَّبَتْهُ النَّوَابُ	تَقُولُ وَشَيْبِي أَبْصَرْتَهُ الْحَبَائِبُ
عَلَى النَّاسِ حَتَّى أَكْبَرْتَهُ الْمَصَائِبُ	مُصَابٌ هَمَا كَالسَّيْلِ فَانْتَدَى وَقَعَهُ
تَدَوَّرُ بِهِ الْغُرَبَانُ وَهِيَ نَوَاعِبُ	فَهَذَا قَتِيلٌ يَأْكُلُ الْوَحْشُ شِوَاهُ
يُغَالِبُهَا الْبَاغُونَ وَالْبَغِي غَالِبُ	عَدَارَى تَخَافُ الْعَارَ تَبْكِي صَبِيَانَةً
هَنَالِكَ وَلِدَانٌ وَخُودٌ كَوَاعِبُ	هَنَاكَ شَيُوخٌ تَأْكُلُ النَّازِ جِسْمَهُمْ
يَمُوتُونَ بَرْدًا وَالنِّسَاءُ نَوَابُ	فَلَوْ أَبْصَرْتَ عَيْنَاكَ أَطْفَالَهُمْ وَهُمْ
مَشَارِقُهَا تَبْكِي عَلَيْهَا الْمَغَارِبُ	لِضَاقَتِكَ بِكَ الْأَرْضُ الَّتِي أَصْبَحَتْ بِهِمْ

*Friends who see my hair turn gray,
The reason for this is "Is it your ordeals?" they asked.
This is what appears to be a little but then comes before you,
It is a disaster like a dragging flood.
On the one hand, torn by wild animals,
With the ominous cawing of the crows,
The corpses he swirled around.
Virgins weeping with fear of honor and chastity,
Yet the oppressors get what they want.
Because then they had the upper hand.
Elderly people whose corpses are ashes elsewhere,
Maids and virgin girls having fun on the other side.
To their children who froze to death,
You should take a look at the wailing women.
From west to east to them,
The weeping earth would be too narrow for you.*

al-Saqqal, while working at the British consulate for nearly forty years, and while he was a member of the Arab science institute in Damascus, not only rejoiced in his dethronement by knowing his grudge and hatred towards Abdul Hamid Khan, but also accused him of lying and

despotism, and described him as a person who was fond of goods (Kyali, 1957, p. 57; Zirikli, 2002, p. 236):

عبدالحميد فأغوثه الإشارات	هي الإشارات من بعض الرجال إلى
في كل حرف لنا منه بشارات	بالخلع بئسرى بها كل البشائر، بل
كأنما ليس في الدنيا مزارات	العيش بعدك يا عبدالحميد خلا
من قصر يلدز تهتر الولايات	كانت إرادتك الكبرى إذا صدرت
عبدالحميد أصانتك الخزانة	أين الخزانة للأيام تجمعتها

*These persecution and suffering, Abdul Hamid's staff,
It is done with lying and flattening reports,
Abdul Hamid was also deceived by them.
There are many gospels in its download.
So much so that there is good news in every letter of the revelation.
O Abdul Hamid! life after you
It is sweet as if there was no bitterness and no suffering.
When your edict came out of the star palace,
Even the provinces trembled with fear.
O Abdul Hamid! Where are the treasures you have accumulated for these days?
Did they protect you?*

When we examine Michael al-Saqqal's poems, we see that he put forward all kinds of negative aspects about Turks in general and especially Sultan Abdul Hamid Khan.

3.2. OTHER POETS

Gabriel al-Dallal (1836-1892) is another poet who, influenced by Western thought and propaganda, wrote critical poems about the Ottoman Administration and the Abdul Hamid II. Al-Dallal, who completed his education in Lebanon and continued his later life in a scientific and literary environment, started to write poetry in Istanbul in 1868. Later, he went on a European tour and visited many famous cities and obtained financial and moral support. He is tasked with publishing the newspaper *al-Sada*, which is published in Arabic in Paris, and publishes the newspaper *al-Salam* in Istanbul. Later, al-Dallal went to Austria and communicated with various newspapers such as *al-Jevaib*, *al-Jinan*, *al-Ahram* and *Mir'atu al-ahvâl* (Babtain, 2008a; Kyali, 1957, pp. 55). -58).

In his poem *al-'Arsh we al-Heykel*, which is clearly seen that he was influenced by Western thought and propaganda, he accuses Abdul Hamid Khan of oppression and tyranny, and tries to provoke the people to revolt (Alu Jundi, 1958, p. 2/25; Kyali, 1957, pp. 85-86; Kahhala, 1957, pp. 13/114-115). He was even arrested for this reason and put in prison for two years (Kyali, 1968, p. 58; Zirikli, 2002, p. 2/109). In his poem, he accuses Abdul Hamid Khan II of tyranny and cruelty and expresses his criticism as follows (Kyali, 1968, p. 63; Sarkis, 2008, p. 1/441):

وسقى المهاد دماءها عن صوبها	دبح العباد على الوهاد بظلمه
عجبا تتيه بتاجها وقضيبها	فلم الخضوع لذي البغاء ومالها
والبدخ من أموالنا لمعيبها	فالجيش من أولادنا لقتالها
ساد الدمار وعم من تخريبها	هيا انهضوا، وبطردوا اجتهدوا فقد
قوم ترأعى خيره كنسيبها	وليحكم الجمهور من عقلائه

حتى ترى كلَّ الورى فوق النرى
بِالأمن يزعى شأتها مع ذبيها

*While devastating the people with his cruelty,
He quietly took away their labor.
Who walks in you with his glory and honor,
Why did you give in to this degenerate?
As our children fight to protect the border and its reign,
It is used in our goods and wealth to cover its faults.
The enemy who burned and destroyed your homeland together,
Try to pull it out with determination and seriousness.
And you are the best among you, knowledgeable, experienced,
And let the respected people rule.
In this situation, an environment of trust is provided on earth,
Let it continue until the wolf and the sheep roam together.*

Abd al-Qādir Maghribī (1867-1956) is another poet who was influenced by the views, thinkers and organizations against the Abdul Hamid Khan and joined this group. Born in Latakia and raised in Tripoli, Damascus, he received his education first from his father and then from the scholars of Damascus and Istanbul of his time. Jamal al-Din al-Afghani and Mohammed Abduh are among the scholars that Maghribī, who is active and active, met with, and it is known that they encouraged him to go to Egypt (Kyali, 1968, p. 137; Zirikī, 2002, p. p. 4/474). Focusing on journalism, Maghribī has many articles in important newspapers. In 1908, with the re-enactment of the Constitution of the Ottoman Empire, he returned to Tripoli and published the newspaper *al-Burhan*. He wrote *al-Iṣṭikāḳ we al-t'arīb*, *al-Aḥlāk we al-wācibāt*, *'Ashārat al-lisān fi al-luḡha we al-'alā hāmishi al-tafsīr* (Babtain, 2008c; Alu Jundi, 1958, p. 2/120).

In one of his poems, al- Maghribī claims that Abdul Hamid Khan II humiliated and impoverished the people and turned the country into ruins, and criticizes his policy with a harsh language (Babtain, 2008c):

تَبْغِي الْقُبُولَ وَلَا تُرِيدُ ثَوَابًا	بَلَّغْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَصِيحَةً
وَتُعِيدُ عُمرَانَ الْبِلَادِ خَرَابًا	قَبْرُ نُعْمَرَهُ بِبَدْرَةِ عَسْجَدٍ
تُغْنِي بِهَا الْمُتَمَلِّقَ الْخَلَابًا	تُجْبِي الضَّرَائِبَ مِنْ فَقِيرٍ مُمْلِقٍ
حُوبَانِهِ الْمُتَجَسَّسِ الْكِدَابًا	كَمْ مِنْ بَرِيءٍ صَادِقٍ حَكَمَتْ فِي
فَعَلَامَ تَحْوِي النَّجَّاحَ وَالْأَلْقَابًا	ضَيَّعْتَ مُلْكَكَ وَأَمْتَهَنْتَ رَجَالَهُ

*Without expecting anything in return for the command of the believers,
I urge you to pass on this advice.
While burning and destroying residential areas,
Why do you decorate cemeteries with gold ornaments?
To make the super-rich even richer
Why do you collect taxes from the poor poor?
By accusing many righteous and innocent people,
You have sinned through false spies.
Why do you wear crowns and nicknames?
After losing the property and the throne and humiliating the people.*

The politician and poet Fares al-Khoury (1877-1962), who served as prime minister for a term and represented Syria at the United Nations, also joined the caravan against Abdul Hamid Khan.

Born in Lebanon, Fares al-Khoury was educated at the Syrian Protestant Faculty, which later became the American University. He worked as a translator at the British Consulate in Damascus and was later elected as a member of the Ottoman House of Representatives representing Damascus. Al-Khoury, who earns his living as a lawyer, was elected as a member of the "Arab Science Board" in Damascus, where he is also counted as one of the founders. He served as finance minister in the government of Aladdin Al-Droubi (1870-1920) until the French occupation of Damascus. The poet, who was exiled to the island of Erwad by the French in 1925, came from exile and was appointed as the Minister of Education a year later. He was elected as the chairman of the national assembly during the President of the State, Sukru Kuvvetli, and then as the prime minister in 1944-1945 (Babtain, 2008d; Zirikli, 2002, p. 5/128).

al-Khoury criticizes Abdul Hamid Khan II, and therefore his politics and administration, with his poem titled *Wadâ' we al-'Itâb* (Khoury, 1988, ss. 405-412), with claims that he humiliated and impoverished the people and turned the country into ruins (Khoury, 1988, p. 405):

أزكاته وتولت أهله اللقمة	لقد هوى اليوم صرخ الظلم وانتقضت
فطالما صبروا بل طالما كظموا	عبدالحميد استمع منهم مناقشة
زلائته واستحبت شاهها العجم	تبرون عندك أو فرعون قد غفرت
به الشريعة والتنزيل والكلم	خليفة الله قد خالفت ما أمرت
كانوا يريدونها لكنهم رجموا	فأنزلوك عن العرش الرفيع وما
وفي هلاكك كل الخلق قد سلموا	ففي هبوطك عاد الملك مرتفعاً

Today, as the monument of oppression vanishes and its foundations collapse,

The people took over the government.

Abdul Hamid, listen to the voice of the people!

Because they endured all kinds of suffering and torture.

With sultans like you,

While Nero and Pharaoh were forgiven,

Persian shahs also began to be loved.

Although you are the caliph of the believers,

You have done whatever the book and religion have forbidden.

Reluctantly, they have removed you from your lofty throne.

Because they had to.

As the state rises with your downfall,

The entire population was also relieved.

In his other poem about Turks, which was published in *al-Muktebes* magazine in 1909, Fares al-Khoury again criticizes and defames Abdul Hamid Khan. Later, when he realized that Abdul Hamid II's stance in the Palestinian cause and that he was a victim of the Zionists, he regretted the criticisms that some of the opposition politicians of his time made (Musa, 2020).

CONCLUSION

It is possible to come across poems about Abdul Hamid II in modern Arabic poetry, especially in Syrian Arabic poetry. Abdul Hamid II, who ascended the throne in a turbulent period of the Ottoman state, found himself a wide place in the world of poetry and literature, as well as in the world of politics and history.

In this respect, the presence of Syrian poets who stand out with their pro-Abdul Hamid attitude in their poems such as Mariana al-Marrash and Jamil al-Azm, although their numbers are few, draws attention. Mariana al-Marrash, who is a Christian citizen and grew up in a cultured environment and environment that improves and enriches herself in literary terms, is the ruler who illuminated the darkness of oppression with her justice, the second Abdul Hamid, the hope of the people and the ummah, the source of peace and abundance, the wise, the wise He described the leader as a symbol of peace. Thus, while he was expressing the events around him, he was not under the influence of the ideas and thoughts of foreign schools and thinkers and approached them with the eye of reason and logic. Another poet, Jamil al-Azm, described Abdul Hamid II as the king of kings, the sultan who filled the gaps in politics with his accurate and correct view, carried the people from an environment of insecurity to an environment of trust with his compassion and justice, brought the religion of Islam back to its former glory and connected it to solid foundations. In addition, it is seen that these poets emphasized in their poems that Syria and other Arab geography should not be separated from the Ottoman Empire and the administration of Abdul Hamid II, otherwise the Syrian geography would become fodder for European colonialists, especially England and France.

In addition to this positive approach, it is also possible to see that some Syrian Arab poets criticize Abdul Hamid II in their poems and try to attribute almost all the ugly features to his personality. At the head of this group is Michael al-Saqqal, a Christian like Mariana al-Marrash, who, like her, grew up in a wealthy and cultured family and environment in and around Aleppo. He is followed by Gabriel al-Dallal, Abd al-Qādir Maghribī and Fares al-Khoury, and these poets seem to have a common profile. It is also because they received most of their education in the West and were influenced by nationalism, freedom, thought and concepts there, or they were poets and thinkers belonging to non-Muslim groups working for Western states. It is striking that these poets denounced Abdul Hamid Khan the second with the most disgusting adjectives and the lowest expressions, and on the other hand, they provoked the people to revolt.

Considering the poems of the poets in question, their hometowns and their faith, it is noteworthy that the reason for their differing opinions about Sultan Abdul Hamid II is not only due to religion and sect or the place where they were born, but rather the environments in which they grew up, completed their education and practiced their profession. For example, Michael al-Saqqal was influenced by the ideas of anti-Abdul Hamid circles, foreign schools and thinkers, worked at the British Consulate for nearly forty years, kept in touch with missionaries, and was later elected as a correspondent member of the Arab Science Institute in Damascus. Mariana al-Marrash, on the other hand, spent most of her life in Aleppo and tried to improve herself there. Therefore, she was not influenced much by western or foreign schools and thinkers. It is useful to see this situation as one of the main factors of the differences of opinion between the two poets.

The fact that the poets who criticize Abdul Hamid II are more than those who praise him in terms of number, is important in terms of reflecting the perspectives of poets and thinkers who grew up with Ottoman subjects at that time, both to himself and to the Ottoman Empire.

REFERENCES

- Ahmed, M. (2011). *al-Ḥayât al-sekâfiyye fî Dimeshk fî al-'aşr al-Othmânî (1876- 1918)*. *Mejelletu Jâmiati Dimeshk*, 27(1-2), 303-330.
- Alpaslan, S., & Kaştan, Y. (2020). Suriye'deki Arap milliyetçilerin Fransızlara karşı bağımsızlık mücadelesi (1920-1946). *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(1), Article 1. <https://doi.org/10.35452/caless.2020.21>
- Alu Jundi, E. (1958). *A'lâm al-adab we al-fen*. Matbaatu Mejelleti Savti Sûriye.
- Awad, M. A. (1969). *al-Idâret al-Othmâniyye fî wilâyeti Sûriye 1864-1914*. Dâru'l-Maârif.
- Babtain, A. S. (2008a, September 6). *جبرائيل الدلال*. almoajam.org. <http://www.almoajam.org/lists/inner/1577>
- Babtain, A. S. (2008b, September 6). *جميل العظم*. almoajam.org. <http://www.almoajam.org/lists/inner/1671>
- Babtain, A. S. (2008c, September 6). *عبد القادر المغربي*. almoajam.org. <http://www.almoajam.org/lists/inner/4101>
- Babtain, A. S. (2008d, September 6). *ميخائيل الصقال*. almoajam.org. <http://www.almoajam.org/lists/inner/7528>
- Baktıya, A. (2017). *Osmanlı Suriyesi'nde Arapçılığın doğuşu*. İletişim Yayınları.
- Bozgeyik, B. (1995). *İslam birliği üzerine oynanan oyunlar*. Timaş Yayınları.
- Cheikho, L. (1910). *al-Adab al'Arabî fî al-ḡarn al-tâsi' 'ashar*. al-Matbaatu al-Katolikiyye li al-Âbâi al-Yesûiyyîn.
- Daghir, Y. E. (1972). *Maşâdir al-dirâset al-adabiyya (C. 1-2)*. al-Mektebetu al-Sharkiyye.
- Himsi, K. (1925). *Udebâ' Haleb zû'l-eşer fî al-ḡarn al-tâsi' 'asher*. al-Matbaatu al-Mârûniyye.
- Isteyf, A., Ridawî, M., & Rûmiye, V. (2008). *al-Ḥaraket al-adabiyye fî bilâd al-Sham (C. 2)*. Arap Kültürü Başkenti Genel Yayın Konseyi.
- İshakoğlu, Ö. (2012). *Suriye tarihi Osmanlı dönemi Suriyesi'nde edebi ve kültürel hayat (1800-1918)*. Kabalıcı Yayınları.
- Juburi, K. S. (2003). *Mu'jem al-Shu'arâ' min al-'aşr al-jâhilî hattâ senet 2002 (C. 1-7)*. Dâru'l-Kutub al-İlmiyye.
- Kahhala, O. R. (1957). *Mu'jemu al-muellifîn (C. 1-15)*. Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Kahhala, O. R. (1959). *A'lâm al-nisâ' fî âlemeyy al-'Arab we al-Islâm*. Muessesetu'-Risâle.
- Khoury, K. (1988). *Ewrâḡu Fâris al-Khoury*. Dâru Talas li al-Dirâse we al-Neshr.
- Khoury, Y. K. (1994). *Rajulun sâbıḡ li-'aşrih: Buṡrus al-Bustani 1819-1883*. Kraliyet Dini Araştırmalar Enstitüsü.
- Kurd Ali, M. (2008). *Ḥâlu bilâd al-Sham fî evâil al-ḡarn al-râbi' 'ashar al-hijrî*. Dâru İbn Kesîr.
- Kurşun, Z. (1992). *Yol ayrımında Türk-Arap ilişkileri*. İrfan Yayınevi.
- Kyali, S. (1957). *Muḥâḡarât 'an al-ḡeraket al-adabiyye fî Haleb: 1800-1950*. Arap Devletleri Ligi, Yüksek Arap Çalışmaları Enstitüsü.

- Kyali, S. (1968). *al-Adab al-'Arabiyy al-mu'âşır fî Sûriye*. Dâru'l-Maârif.
- Marrash, M. (1893). *Dîwânu bint-i fikr*. al-Matbaatu al-Adabiyya.
- Musa, M. H. (2020, Nisan 18). *فارس الخوري: مواقف لا تُنسى من حياة الزعيم*. noonpost.com. <https://www.noonpost.com/content/36705>
- Öke, M. K. (1996). Osmanlı Ansiklopedisi: Tarih—Medeniyet—Kültür. *Siyonizm* (C. 1-7). İz Yayıncılık.
- Polat, Ü. G. (2019). *Türk-Arap ilişkileri: eski eyaletler yeni komşulara dönüşürken (1914-1923)*. Kronik Kitap.
- Saqqal, M. b. A. (1925). *Dîwânu Michael al-Şaqqal*. Matbaatu al-Asr al-Jedîd.
- Saqqal, M. b. A. (2006). *Leţâif al-semer fî sukkâ al-zuhrat we al-ķamar*.
- Sarikoyuncu, E. D. (2008). İngiltere'nin doğu (şark) politikası (1882-1914). *Akademik Bakış*, 14, 1-15.
- Sarkis, Y. b. I. (2008). *Mu'jem al-maţbû'ât al-'Arabiyye we al-mu'arreb* (C. 1-2). Mektebetu's-Sekafeti'd-Diniyye.
- Savrun, E. (2018). Tarihte Araplar ve Türk-Arap ilişkileri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(9), Article 9.
- Sırma, İ. S. (1985). *II. Abdülhamid'in İslam birliği siyaseti*. Acar Matbaacılık.
- Taşçioğlu, Y. (1996). Osmanlı Ansiklopedisi: Tarih—Medeniyet—Kültür. *Hammer* (C. 1-7). İz Yayıncılık.
- Yafi, N., & Munejjid, M. (1995). *Sûret al-Turkî fî al-Shri al-'Arabiyy al-ħadîth*. Dâru'l-Hivâr.
- Yüksel, A. (1993). Cemîl Azm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 7, ss. 325-326). TDV Yayınları.
- Zirikli, H. (2002). Ahmed Emîn. Züheyr Fethullah (Sor.Ed.), *al-A 'lâm: Kāmûs terâjim* (C. 1). Dâru al-İlm li al-Melâyin.

Modern Arap Şiirinde II. Abdülhamid: Suriye Şiiri Örneği

Adnan Güvel^{1*}

Mehmet Yılmaz²

* Sorumlu yazar

¹Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Türkiye

adnan78m@hotmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0003-6867-8192>

²Öğretim Görevlisi Dr., Çukurova Üniversitesi, Türkiye

ahmetmiselim@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9648-2985>

Makale geliş tarihi / First received : 03.06.2023

Makale kabul tarihi / Accepted : 15.07.2023

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Tüm yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sunmuştur.
- 2- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur, çünkü makale kavramsal bir çalışmadır.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 25%

Atıf bilgisi / Citation:

Güvel, A., & Yılmaz, M. (2023). Modern Arap şiirinde II. Abdülhamid: Suriye şiiri örneği. *EDE Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi*, (3), 1-34.

ÖZ

Dünya tarihine bakıldığında toplumların her kademesindeki insanların birbirleriyle bir şekilde iletişim ve ilişki içinde olduğu, özellikle şair ve düşünürler ile yönetici ve idareciler arasında övgü ile yergi arasında iki türlü bir ilişkinin süre geldiği görülür. Osmanlı padişahlarından II. Abdülhamid'in (1842-1918) de İmparatorluğun son dönemlerindeki yönetimi ile Türk ve dünya tarihi açısından önemi bir yana, döneminin şair ve ediplerinin çalışmalarında kendine yer bulduğu bilinmektedir. Genel olarak nitel araştırma yönteminin kullanıldığı, kaynak tarama ve örneklendirme teknikleri ile de desteklenen araştırmanın amacı, dönemdeki Suriyeli Arap şairlerin II. Abdülhamid'e ve dolayısıyla onun nezdinde Osmanlıya bakışlarını ortaya koymaktır. Çalışma sonucunda kendisinin, bazı Suriyeli şairleri tarafından takdir edilirken bazıları tarafından da dozu kaçacak bir seviyede yerildiği görülmüştür. Takdire şayan gören Suriyeli şairler genelde hilafet bağının da etkisiyle II. Abdülhamid'in, dolayısıyla da Osmanlı'nın Suriye üzerindeki etkisini ve övgülerini şiirleri üzerinden açık bir şekilde dile getirmiştir. Bu şairlerden biri ve Hristiyan olan Mariana el-Marrâş'ın (1848-1919) yer aldığı ilk grubun, şiirlerinde Batı emperyalizmine ve sömürgecilikine karşı İslam birliğini ve Osmanlı'nın temsil ettiği hilafeti ve bu bağlamda II. Abdülhamid Han'ı savunduğu görülmüştür. Yine Hristiyan olan bir başka Suriyeli şair Mîhâil es-Sakkâl'ın (1852-1937) yer aldığı karşı grup ise özgürlük ve gericilik türü saiklerle Osmanlı devletini ve dolayısıyla Abdülhamid Han'ı tenkit etmiş hatta onu tahttan indirmek için uğraşan kesimlerle hareket etmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Adı geçen dönemde Suriyeli şairlerin II. Abdülhamid'in 33 yıllık saltanatı boyunca Hilafet kavramı çerçevesinde Suriye ile Osmanlı yönetimi arasında oluşan siyasi ve sosyal ilişkileri takip ettiği ve aslında bu yönüyle dönemlerinin Suriye düşünce yapısına da ışık tuttıkları ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler

Modern Arap Şiiri, II. Abdülhamid, Suriye, Düşünce Yapısı.

GİRİŞ

Türkler, İslam'ı kabul etmelerinden sonraki tarihlerinin büyük çoğunluğunda ve genel olarak Ortadoğu coğrafyasında Araplarla iç içe yaşamış hatta toprak dışında çoğu zaman mutluluk ve üzüntülerini de onlarla paylaşmıştır. Öyle ki Türkler hem İslam'ı hem de Arap dünyasını dağılmaktan kurtarmış, bin yıla yakın bir sürede İslamiyet'in bayraktarlığını ve koruyuculuğunu yapmıştır. Üstelik Selçuklu Türklerinin Abbasi halifelerini himaye ettiğini de tarih kaydetmiştir (Savrun, 2018, s. 241).

Kur'an ile peygamberin ve dolayısıyla buna paralel olarak ilk muhataplarının dilinin Arapça olması münasebetiyle en azından nassa bakan yönü itibarıyla Türkler Arapları İslam dininin kaynağı olarak kabul ederken, Araplar da genel bir kanıya göre Türkleri İslam'ın ve Sünnet-i Seniyye'nin hamileri olarak görmüştür. Bu karşılıklı hoşgörü bazı tarihi mücadeleler dışında Fransız ihtilali ile on dokuzuncu yüz yıl başlarına kadar devam etmiştir. Bu tarihten itibaren özellikle İngiltere'nin başını çektiği batılı devletlerin "parçala yönet" politikası ile iki halk arasında fitne tohumları ekilmeye başlanmıştır (Sarıkoçuncu, 2008, s. 7; Alpaslan & Kaştan, 2020, s. 428). Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Harbi'ne girmesinden sonra İngilizler, Arap Yarımadası'nın tümünü kapsayacak düzeyde askeri ve siyasi girişimlere başlamıştır. Bu girişimlerin ilk adımını da Basra'nın işgali oluşturmuştur. Bu girişimlerine katkı sağlaması için ise İbn Reşid (1839-1918), İmam Yahya (1869-1948), İbn Suud (1876-1953) ve Muhammed Ali el-İdrîsî (1876-1923) gibi bölgenin önde gelen liderleri ile iş birliği yapmıştır. (Polat, 2019, s. 73).

Batıdan gelen milliyetçilik, özgürlük ve sömürgecilik gibi kavramların yayılması sonucunda Arap halklarının düşünce yapısı ve Türklere bakış açıları olumsuz yönde etkilenmiştir. Bunda, müsteşrikler ve eğitimini batıda tamamlayan Arap düşünür ve edebiyatçılar da büyük bir rol oynamıştır. 1913 yılında yapılan ve altı gün süren "Paris Arap Kongresi" sonunda alınan adem-i merkezîyet sisteminin izlenmesi gerektiği hususundaki karar ile Arap milliyetçiliği ve ayrılıkçı

fikirler iyice ayyuka çıkmıştır (Kurşun, 1992, ss. 132-136). Birçok Arap düşünür ve edebiyatçı “İşgalci ve sömürgeci Türkler!”, “Araplar Türkleştiriliyor!” gibi sloganlar ile halkı ayaklandırmaya çalışmış ve bu çabalarında azımsanmayacak derecede başarıya ulaşmışlardır. Hatta bu doğrultuda bir hayli gayret sarf eden Halepli kaleminden Abdurrahman el-Kevakibî'nin yazmış olduğu *Tabai el-İstibdât* adlı eserinde Abdülhamid rejimini, dolayısıyla Osmanlı devletini hedef almış (Baktıaya, 2017, s. 343), dönemlerinin demokrasi savunucuları olarak adlandırılan Şibli Şmil gibi isimler çeşitli Arap dergilerinde bu yönlü makaleler yazmıştır (Sırma, 1985, s. 25). Aslında Osmanlı yönetimine ve dolayısıyla araştırmanın merkezinde yer alan II. Abdulhamit'e karşı muhalif tutum sadece Türk olmayan unsurlardan gelmiyordu. Özellikle I. Meşrutiyet'ten sonra nispeten yönetime katılmış olan beri cenahın ulusalci temsilcisi durumundaki İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin çekirdek kadrosu, devletin içine düştüğü kötü durumun tek sorumlusu olarak II. Abdülhamit'i görüyordu (Taşcıoğlu, 1996, s. 80). Abdülhamit Han'ın da destek verdiği Cemaleddin Afgânî (1838-1897) ile başlayıp Muhammed Abduh (1849-1905) ile devam eden diğer cenahtaki bazı şahsiyetler ise milliyetçilik akımlarının çözüm olmadığını düşünerek İslam'ı ve ümmetçiliği merkeze almıştır (Baktıaya, 2017, ss. 315-336). Bu yönelişi takip eden kimi yazarlar da ayrılıkçı düşüncelerin batının ve Siyonizm'in bir tuzağı olduğunu düşünerek şiir ve yazıları ile bu tuzaklara karşı halkı uyarmaya çalışmıştır.

Yukarıda belirtilenler ışığında söylenecek olursa II. Abdülhamid'in, devrindeki Suriyeli şairlerinin bakış açısıyla değerlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Bugüne kadar II. Abdülhamit dönemi dahil Osmanlı devletinin genel tarihi dışında özellikle de gerileme ve yıkılış dönemini askeri, ekonomik, dini, sosyal vb. açılardan, sebep ve sonuçları ile ele alan çok sayıda çalışma yapılmıştır elbette. Ne var ki konuyu şiir boyutuyla ve Suriye coğrafyası özelinde ele alan bir çalışmaya yoğunlaşmadığı ve bu hususta bir ihtiyacın varlığı göze çarpmaktadır. Nitel araştırma yöntemi, kaynak taraması üzerinden bolca örneklendirme tekniğinin kullanıldığı bu araştırmanın temel amacı Suriyeli şairlerin şiirleri üzerinden Sultan Abdülhamid'e olan yaklaşımlarını incelemektir. Zira II. Abdülhamid, tarih ve siyasetin yanı sıra hem döneminde hem de sonraki dönemlerde edebiyatın da ilgi odağı olmuştur. Birçok edebiyatçının romanına veya şairin şiirine konu olan II. Abdülhamid, bazı roman ve şiirlerde Ümmeti savunan ve birliğini koruyan Padişah olarak gösterilirken, bazı şiir ve romanlarda ise onun “Kızıl Sultan”, “Meşrutiyet düşmanı”, “Milleti cahil bırakan”, “İstibdatla yöneten” gibi vasıflarla tanıtıldığı görülmüştür. II. Abdülhamid Han'ı olumlu özelliklerle tanıtan şair ve edebiyatçılar genelde kendi milletine ve değerlerine bağlı olan ve toplumun sorunlarıyla uğraşanlardır. Olumsuz özelliklerle tanıtanların genel özelliği ise gayri müslim olmaları, Batılı devletlerin ve sömürgeci güçlerin ajanlıklarını yapmalarıdır. Ancak gayri müslim olup da Abdülhamid hayranı olanlar da elbette mevcut idi. Çünkü Suriye coğrafyası diğer Osmanlı topraklarının çoğunda olduğu gibi bünyesinde Arap, Türk, Kürt, Ermeni ve Çerkez olmak üzere farklı etnik grupları, Müslüman, Nusayri, Dürzi, Hristiyan, Yahudi ve Yezidi olmak üzere farklı din ve mezhep unsurları barındırmakta olup düşünce yapısı bakımından da farklı kombinasyonların ortaya çıkmasına müsait idi (İshakoğlu, 2012, ss. 41-49). Örneğin şair Mariana Marrâş Abdülhamid'e olan hayranlığını gizleyememiş ve *Bintü Fikr* divanında kendisinden çok güzel vasıf ve menkibelerle bahsetmiştir.

Çalışmaya konu olan şairlerin divanları dışında Hayreddin Ziriklî'ye ait 2002 Beyrut basımlı *el-A'lâm*, Luvîs Şeyho'ya ait 1910 Beyrut basımlı *el-Edebü'l-'Arabî fi'l-ğarni't-tâsi'i 'aşar*, Muhammed Abdülaziz Avad'a ait 1696 Kahire basımlı *el-İdâretü'l-'Uşmâniyye fi vilâyeti Sûriye 1864-1914*, Sami el-Keyyâlî'ye ait 1957 Beyrut basımlı *Muğâdarât 'ani'l-hareketi'l-edebîyye fi Haleb: 1800-1950* ile Kamil Selman el-Cübûrî'ye ait 2003 Beyrut basımlı *Mu'cemü'ş-şu'arâ' mine'l-'aşri'l-câhilî hattâ*

seneti 2002 adlı eserleri en çok istifade edilen kaynaklar olmuştur. II. Abdülhamit ve dolayısıyla da Osmanlı yönetimi lehine veya aleyhine duruş sergileyen tarihçi, edebiyatçı ve siyasetçi ile ve bu minvalde kaleme alınmış çok sayıda eser olduğu bilinmektedir. Dönemsel ve mekânsal sınırlılığı yanında şiir düzeyindeki kapsamı nedeniyle sadece çalışmanın başlıklarında yer alan şair ve şiirlerine ulaşılabilmektedir.

1. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ SURİYE'SİNİN KÜLTÜREL VE EDEBİ YAPISI

Suriye coğrafyası Osmanlı dönemi boyunca Şam, Halep ve Humus 'ta yer alan, çoğu yazma halindeki kitapları içeren zengin kütüphanelere sahip olmuştur. Diğer taraftan II. Meşrutiyet'in yeniden ilanından (1908) sonra İttihatçıların yönetiminde söz sahibi olması ile, adem-i merkezîyetçi fikirlerine karşı Arapların ıslahat isteklerini yatıştırmak adına 1909'da Cemiyet Kanunu çıkarılmış ve aralarında "Suriyeliler Birliği Cemiyeti"nin de yer aldığı Arap bağımsızlığı için resmi ve gizli olmak üzere parti ve cemiyetler kurulmuştu (İshakoğlu, 2012, ss. 78-79). Amerikan misyonerlerinin yardımıyla Butros el-Büstânî ile Nasîf el-Yazıcı'nın kurduğu ve Arap dünyasının ilk edebiyat cemiyeti olan "Cem'iyetü'l-Edeb ve'l-İlm" bu türden cemiyetler arasında yer alıyordu (Baktaya, 2017, s. 25; Y. K. Hûrî, 1994, ss. 23-25).

II. Abdülhamid Han döneminde Suriye vilayetinde eğitim faaliyetleri, öncesine nispetle bir hayli gelişmiş, ilk, rüştiye, orta ve sultaniye okullarının yanı sıra yüksekokullar sayesinde kültürel ve fikirsal düzlemde gelişim yaşanmış ve kültürlü insanların sayısı artmıştır (Avad, 1969, ss. 252-269; Keyyâlî, 1968, s. 9; Kürd Ali, 2008, ss. 164-165; 193-197; Ahmed, 2011, s. 320).

Kitap, basın ve yayın kültürü, 1864 yılında ilk kurulan Vilayet Matbaası ve akabinde diğer matbaalarla Abdülhamid döneminde onlarca sayıya çıkararak daha da zenginleşmiş (İshakoğlu, 2012, ss. 83-90), gazetecilik alanında da pozitif yönde gelişmeler yaşanmıştır (Şeyho, 1910, s. 1/10; İsteyf vd., 2008, s. 2/632-633). Bu kapsamda Halep ve Şam başta olmak üzere *Furat*, *İtidal*, *Suriye*, *Dimeşk*, *Mir'âtül-ahlâk* ve *Şam* gibi gazetelerin yanı sıra *el-Muktabes* gibi dergiler yayın hayatına girmiştir (İsteyf vd., 2008, s. 2/632-634; Kürd Ali, 2008, s. 167).

Gayrı Müslimlere yönelik açılan eğitim kurumu sayısı bir yana sıbyan okulları ve medreseler gibi hem geleneksel eğitim kurumları hem de Mekâtib-i Umûmiyye bakanlığına bağlanan ibtidâiyye, rüştiye, i'dâdiyye ve mekâtib-i âliye olmak üzere modern okulların sayısı artırılarak eğitime katkı sağlanmıştır (İshakoğlu, 2012, ss. 93-108). Okul, yüksekokul, gazete ve dergilerin yanı sıra Suriye'nin değişik şehirlerinde, edebi, kültürel ve sosyal alanlarda faaliyet göstermeye yönelik çeşitli kültürel amaçları olan el-Cemiyetü'l-ilmîyyetü's-Sâriyye, Zer'ül-âdâb ve Râbitatü'l-Mahabbe gibi dernek ve cemiyetler kurulmuştur (Keyyâlî, 1968, s. 9; İsteyf vd., 2008, s. 639). Bu dernek ve cemiyetlerin yanı sıra halkın sorunlarıyla uğraştığı söylenen ve halkı uyandırmaya çalışan, aslında Batılı devletlerle bağlantıları olan Abdurrahman el-Kevâkibî (1855-1902), Edib İshak (1856-1885), Abdülhamid ez-Zehrâvî (1855-1898) ve Muhammed Kürd Ali gibi birçok edebiyatçı ve düşünür yetişmiştir (İsteyf vd., 2008, s. 2/405-421).

2. SURİYE ARAP ŞİİRİNDE II. ABDÜLHAMİD'E OLUMLU BAKIŞ

Abdülhamid Han tarih ve siyasette olduğu gibi edebiyatın da ilgi odağı olmuştur. Suriyeli şairlerden Mariana el-Marrâş ve Cemil el-Azm'ın II. Abdülhamid yanlısı tutum sergilediği görülmektedir. Siyasi yönüyle onu, Müslümanların Halifesi, ümmetin ümidi ve adaletli lider sıfatlarıyla, kişisel olarak da ağır başlı ve hikmet sahibi kişi olarak nitelemişlerdir.

2.1. MARIANA EL-MARRÂŞ (1848-1919)

Ticaret, ilim ve şanı ile ünlü olan, yaşadıkları dönemin ilmi hayatın büyük katkıları sağlayan (İshakoğlu, 2012, s. 158) zengin bir Hıristiyan ailenin çocuğudur. Halep'te dünyaya gelmiş ve ailesinden elde ettiği avantajla müstesna bir ilmi ve edebi çevrede yetişmiştir. Zira edebiyatçı olan babası Fethullah el-Marrâş Fransis bölgesinin aydın kişilerindendi (Zirikli, 2002, s. 7/210; Keyyâlî, 1957, ss. 138-139). Annesi, Antâkî ailesinden olan zeki ve öngörülü bir kadın, ağabeyi Fransis ise kalkınmacı ve önder bir edebiyatçı, kardeşi Abdullah de bir gazeteci idi. Beş yaşındayken Marunî, sonra da Anglikan okullarında okumuştur. On beş yaşına gelince babası ona sarf, nahiv ve aruz ilimlerini öğretmiştir (Kehhâle, 1959, s. 5/9; Serkîs, 2008, s. 2/297). Müzik sanatını öğretmensiz çalışan Marrâş'ın genç yaşta şiir ve makale yazmaya başladığı görülmektedir. *Şamet'ul-cinân* adlı ilk makalesi de 1870 de *el-Cinân* dergisinin on beşinci sayısında yayınlanmıştır. Ayrıca gazel, nat, ağıt türlerinde de şiirleri bulunan Marrâş'ın 1893'te basılan *Bintü Fıkr/Düşünce kadını* adında bir divanı da bulunmaktadır (Dâgir, 1972, s. 2/671; Cübûrî, 2003, s. 5/372). Evini ilim ve edebiyat alanında beraber dolaştıkları onurlu ve saygın kişiler için toplanma alanına çevirmiştir. Öyle ki Arap gazetecilerin dedesi diye adlandırılan Rızık Allah Hassun (1825-1880), eleştirmen ve edebiyatçı Kostâkî el-Hımsî (1858-1941) ile şair Cebrail ed-Dellâl (1836-1892) gibi saygın şair, düşünür ve edebiyatçıların sık uğradığı Halep'in Aziziye mahallesindeki kültür salonu da yeniçağda bir Arap kadınının kucaklayıp yönettiği ilk kadın kültür salonu olarak değerlendirilir (Hımsî, 1925, s. 42; Âlu Cundî, 1958, s. 1/309). Avrupa'ya seyahat eden Marrâş, oranın ahlak, adet, gelenek ve görenekleri ile tanışma imkânı bulur. Doğu ile batı arasındaki geniş uçurum karşısında hayrete düşen Marrâş, bunu bir deney olarak yorumlar ve Mısır, Suriye ve Lübnan'daki kalkınma önderleri ile tanışır, onlarla ilmi ve edebi yönden de görüş alışverişinde bulunur (Kehhâle, 1957, s. 3/8).

Hristiyan olmasına rağmen Mariana Marrâş II. Abdülhamid Han hayranıdır (Zirikli, 2002, s. 7/210; Serkîs, 2008, s. 2/297; Kehhâle, 1957, s. 12/221-222). Onunla ilgili övgü dolu ifadelerin yer aldığı müstakil şiirleri bulunmaktadır. *Bintü fıkr* adlı divanında yer alan "أَطْلَعَتْ نُوْرَ الْهُدَىٰ/Hidâyet Nuru Doğdu" başlıklı birinci şiirini II. Abdülhamid Han'ın annesine ayırmaktadır. Şiirde adaletle dünyayı aydınlatan ve birçok avantajın kaynağı olan Abdülhamid Han gibi, halka bir Padişah dünyaya getirmesi ve onu yetiştirmesi vesilesiyle Abdülhamid Han'ın annesine şükranlarını sunmakta ve duygularını şöyle dile getirmektedir (Marrâş, 1893, ss. 3-4):

أَطْلَعَتْ نُوْرَ الْهُدَىٰ لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ	فَأَصْبَحَ الْعَدْلُ يَجْلُو ظُلْمَةَ النَّعَمِ
أَوْلَيْنَا بِمِلْكِكَ الْأَرْضَ كُلَّ يَدٍ	شُكْرًا فَإِنَّكَ حَقًّا مَصْنَدُ النَّعَمِ
تَعَطَّفِي وَأَقْبَلِي بِالرِّفْقِ تَهْنِئَةً	مِنْ بِنْتِ فِكْرٍ عَلَيْهَا صِبْغَةٌ بِدَمٍ

*Adaletinle zulüm karanlıklarını aydınlatan,
Bir nur gibi üzerimize doğdun.
Bizlere (Abdülhamid Han gibi) padişah doğurduğun için,
Sizlere teşekkür borcumuz vardır,
Sizler nimetlerin kaynağısınız.
İçinden doğan duygularla Bintü fıkr'inden,
Acıyarak ve şefkatle bu kutlamayı kabul eder misiniz?*

Marrâş, diğer bir şiirinde Abdülhamid Han'ın tahta çıkmasıyla ümmetin rahatlaması arasında bağ kurarak bu defa zat-ı alisinden övgüyle bahsetmektedir. Zira Ortadoğu emelleri olan Batılı devletleri angaje eden Siyonistler, Osmanlı devletinin parçası olan Filistin'den parayla da olsa

toprak koparmaya çalışmakta, o ise istisnai tedbirler alınıp bu girişimleri kısıtlayarak halkın endişelerini gidermektedir (Öke, 1996, s. 220). Şairin dizeleri şöyledir (Marrâş, 1893, ss. 4-5):

فُزْتُ أَعْيُنَ الْمَلَأِ بِالْأَمْنِ أَجْمَعِهَا
لَمَّا عَلَتْ رَايَةَ بِالْجِلْمِ تَشْتَهَرُ
كَانَتْ نُفُوسُ الْوَرَى بِالْأَمْسِ فِي ظِمَاءِ
فَكَيْفَ تَنْظُمًا وَأَنْتَ الْعَوْتُ وَالْمَطَرُ
فَعِشْ عَظِيمًا سَعِيدًا مَالِكًا أَبَدًا
مَا دَارَتْ الْأَرْضُ وَالْأَفْلَاكُ وَالْعَصْرُ

Ağır başlılığı ile ünlü olan padişahımız.

Tahta çıkınca güven ortamını hisseden,

Halkın gözleri aydınlandı.

Daha dün insanlar ümitsiz, mutsuz ve huzursuzken,

Şimdi ise huzur ve umut dolu bir hayat sürdürmekte.

Siz ümit ve huzur kaynağı olduktan sonra,

Nasıl sürdürmesinler ki?

Yüce Allaktan, dünya döndükçe ve hayat devam ettikçe,

Şanlı ve mutluluk içinde mülkünün devamını dilerim.

Mariana Marrâş başka bir şiirinde ise II. Abdülhamid Han gibi bir Sultanı kendilerine bahşeden Yüce Mevla'ya şükrettikten sonra, onun siyasi dehasına ve birleştirici yönüne vurgu yaparak bu defa adını zikretmekte ve duygularını şöyle dile getirmektedir (Marrâş, 1893, s. 5):

حَمْدًا وَشُكْرًا فَقَدْ أَوْلَيْتَنَا مَلِكًا
ذَا حِكْمَةٍ لَمْ يَنْلَهَا قَبْلَهُ أَحَدٌ
حَارَتْ عُقُولُ الْوَرَى فِي وَصْفِهِ بِشَرًّا
فَقُلْتُ ذَا مُلْكٍ بِالْجِسْمِ مُتَّجِدٌ
تَرَى السِّيَاسَةَ قَدْ عَزَّتْ بِحِكْمَتِهِ
فَأَيْتَهُ رَبِّهَا وَالسَّاسَةَ اِغْتَقَدُوا
لَمَّا تَشْتَرَتْ عَلَى رَأْسِ الْمَلَأِ عِلْمًا
لِلسَّلَامِ لَمْ يَبْقَ عُذْوَانٌ وَلَا جَفْدٌ
قَالَتْ وَقَدْ سَطَّرَتْ تَارِيخَهُ مُلْكِي
عَبْدَ الْحَمِيدِ بَعْرَشِ الْمَجْدِ مُنْفَرِدٌ

Kendisinden önce kimseye nasip olmayan,

Değerli ve hikmetli özellikleri ile padişahı,

Bizlere bağışladığın için sana hamdüsenalar ederiz.

İnsanlar onun insan olmasından dolayı hayrete düşerken,

Ben de şu sözü ekledim: Çok nadir özellikler onun şahsında toplandı.

Siyaset onun hikmetleri ile yüceldi.

Çünkü o siyasetin önderi idi.

Tüm siyasetçiler de buna inandı.

İnsanlar arasında barış sancağını yükseldiğinde,

Aralarında ne kin ne de düşmanlık diye bir sorun kalmadı.

Tarih Abdülhamit Han'ın hüküm ve şanını,

Dünyanın tek padişahı olarak altın harflerle yazdı.

Şair bir diğer şiirinde Abdülhamid Han'ın 1876 yılında devletinin tahtına oturması ile ilgili sevinç ve mutluluğunu dile getirdiği "بُشْرَاكَ يَا دَهْرُ / Müjdeler Olsun Felek Sana" başlıklı bir kutlama şiiri kaleme almıştır (Marrâş, 1893, ss. 4-5):

بُشْرَاكَ يَا دَهْرُ هَا فَتَوْرٌ وَهَا وَطَرٌ
قَدْ نَلْتَ لِلْفَخْرِ أَمْرًا كُنْتَ تَنْتَظِرُ
فُزْتُ أَعْيُنَ الْمَلَأِ بِالْأَمْنِ أَجْمَعِهَا
لَمَّا عَلَتْ رَايَةَ بِالْجِلْمِ تَشْتَهَرُ
فَالْعَدْلُ مَهْدَهَا وَالْعَقْلُ أَيْدَهَا
وَالْمَجْدُ شَيْدَهَا وَالْعِزُّ وَالظَّفَرُ
شُعُوبُ عُثْمَانَ لَا بُؤْسٌ وَلَا كَرْبٌ
وَلَا هُمُومٌ وَلَا ضَيْقٌ وَلَا حَنْزَرٌ

الله هَمَّتْهُ يَا أَيُّهَا الْبَشَرُ   اللهُ سُلْطَانُنَا خَيْرُ الْمُلُوكِ وَيَا
فَكَيْفَ تَنْظُمُ وَأَنْتَ الْغَوْتُ وَالْمَطَرُ   كَانَتْ نُفُوسُ الْوَرَى بِالْأَمْسِ فِي ظِمَاءِ
مَا دَارَتْ الْأَرْضُ وَالْأَفْلَاكُ وَالْعَصْرُ   فَعِشْنَ عَظِيمًا سَعِيدًا مَالِكًا أَبَدًا

Müjdelere olsun bizlere ki uzun süredir beklediğimiz,
Zafer ve ihtiyaçlarımızı gururla elde ettik.
Ağır başlığı ile ünlü olan padişahımız tahta çıkınca.
Güven ortamını hisseden halkın gözleri aydınlandı.
Adalet ortamında yetişip zekâsı ile de yöneten,
Ulu padişahımız zafer, şan şerefle de yükseldi.
Osmanlı halklarında bundan sonra,
Ne yoksulluk, sıkıntı, keder ne de kaygı ve endişe vardır.
Ey insanlar! Padişahımız himmet ve azmi ile,
Padişah ve krallarının en hayırlısıdır.
Daha dün insanlar ümitsiz, mutsuz ve huzursuzken,
Şimdi ise huzur ve umut dolu bir hayat sürdürmektedirler.
Siz ümit ve huzur kaynağı olduktan sonra,
Nasil sürdürmesinler ki?
Yüce Allaktan dünya döndükçe ve hayat devam ettikçe,
Şanlı ve mutluluk içinde mülkünün devamını dilerim.

“Ey İnsanların Dualarını Kabul Eden Yüce Allah” başlıklı şiirinde ise II. Abdülhamid Han’ın şan, şöhret, hüner ve menkıbelerinin ufuklarda yayılmasını dile getiren Mariana Marrâş, ondan övgü ve onurla bahsetmektedir (Marrâş, 1893, s. 5):

يَا مَنْ يُجِيبُ نِدَاءَ الْمُسْتَعِيثِ بِهِ   يَا مَنْ عَلَيْهِ جَمِيعُ النَّاسِ تَعْتَمِدُ
حَمْدًا وَشُكْرًا فَقَدْ أَوْلَيْتَنَا مَلِكًا   ذَا حِكْمَةٍ لَمْ يَلْهَأْ قَبْلَهُ أَحَدٌ
سَمِعَتْ مَنَاقِبُهُ فَوْقَ السُّهَى وَعَدَتْ   مِثْلَ الْغَزَالَةِ فِي الْعَلْيَاءِ تَتَّقِدُ
حَارَتْ عُقُولُ الْوَرَى فِي وَصْفِهِ بَشْرًا   فَقُلْتُ ذَا مُلْكٍ بِالْجِسْمِ مُتَّجِدُ
حَزْرُومُ رَأْيِ رَفِيعِ الشَّانِ نُو هِمَمٍ   يَتِيمَةُ الدَّهْرِ بِالْأَوْصَافِ مُنْفَرِدُ
تَرَى السِّيَاسَةَ قَدْ عَزَّتْ بِحِكْمَتِهِ   فَأَيْتَهُ رَبِّهَا وَالسَّاسَةَ اعْتَقَدُوا
لَمَّا نَشَرَّتْ عَلَى رَأْسِ الْمَلَأِ عِلْمًا   لِلسَّلِيمِ لَمْ يَبْقُ عُذْوَانٌ وَلَا جَفْدُ
إِنَّ الْخِلَافَةَ لَمَّا أَمْسَتْ مُلْكًا   مَلَجًا الْعَدَالَةَ فِي آرَائِهِ السَّدُّ
قَالَتْ وَقَدْ سَطَّرَتْ تَارِيخَهُ مُلْكِي   عَبْدَ الْحَمِيدِ بِعَرْشِ الْمَجْدِ مُنْفَرِدُ

Ey bütün insanların kendisine güvendiği,
Katında duaların kabul edildiği yüce Allah!
Kendinden önce kimseye nasip olmayan,
Değerli ve hikmetli özellikleri ile padişahı,
Bizlere bağışladığın için sana hamdüsenalar ederiz.
Padişahın menkıbeleri Süha yıldızı
Ve yükseklerde duran ceylan gibi parladı.
İnsanlar onun insan olmasından dolayı hayrete düşerken,
Ben de şu sözü ekledim: Birçok nadir özellikler onun şahsında toplandı.
Sebatlı görüşü, yüce şanı ve vasıfları ile döneminin eşsizidir.
Siyaset onun hikmetleri ile yüceldi, çünkü o siyasetin önderi idi.

*Tüm siyasetçiler de buna inandı.
İnsanlar arasında barış sancağı yükseldiğinde,
Aralarında ne kin ne de düşmanlık diye bir sorun kaldı.
Hilafet onun mülkü olduktan sonra,
Her adaleti isteyen onun görüşlerine sığındı.
Tarih Abdülhamit Han'ın hüküm ve şanını,
Dünyanın tek padişahı olarak altın harflerle yazdı.*

Mariana Marrâş'ın Abdülhamid Han hakkındaki şiirler değerlendirildiğinde Hristiyan olmasına rağmen ve dış faktör ve etkenlerden etkilenmediği, hiçbir amaç veya beklenti içerisinde olmaksızın şiirlerinde ondan övgüyle ve gururla bahsettiği görülmektedir.

2.2. CEMİL EL-AZM (1873-1933)

İstanbul doğumlu olan, babasının öldüğü beş yaşından sonraki hayatını Şam'da sürdüren Cemil el-Azm, çeşitli dergi ve gazetelerde makale ve şiirler yazmış, biyografi ve monografi çalışmaları yapmıştır. Döneminde önemli bir müessese olan Şam Arap Bilim Akademisi'ne üye seçilen şair Şam'da vefat etmiştir (Kehhâle, 1957, s. 271; Babtain, 2008b; Yüksel, 1993, ss. 325-326). مَلِكٌ تَحْسُدُ / الملوك / Padişahların Kışkandığı Padişah başlıklı Şiirinde Abdülhamid Han'a hayranlığını dile getirirken bir taraftan da Abdülhamid Han'ın menkıbeleri ile diğer padişahları bile kışkandırdığından, isabetli ve doğru görüşü ile de siyasetteki boşlukları doldurduğundan bahseder. Ayrıca onun feraset, doğru görüş ve hikmeti ile insanlara doğru yolu gösterdiğini, halkı güvensizlik ortamından güven ve mutluluk ortamına taşıdığını belirtir (Babtain, 2008c):

هي مَلِكٌ المَلِكِ عبد الحميد	غيرِ نَفْسِي فليستُ النَّفْسُ مُلْكِي
هُ، وَهَلْ يَخْلُو مِثْلَهُ مِنْ حَسُودٍ	مَلِكٌ تَحْسُدُ المُلُوكَ مَعَالِي
فَاعِرّاً تَعْرُهُ بِرَأْيِ سَدِيدِ	فَأَكْمَ سَدّاً فِي السِّيَاسَةِ تَعْرّاً
خَوْفِ أَمْنًا فَكَانَ خَيْرَ مُفِيدِ	وَأَفَادَ الأَنَامَ بِالعَدْلِ بَعْدَ العِ
سَلَامِ رُكْنًا وَأَيُّ رُكْنٍ شَدِيدِ	وَبَنَى فَوْقَ هَامَةِ النَّسْرِ لِلإِسْ

*Tek varlığım olan nefsim bile,
Krallar kralı Abdülhamit'e feda olsun.
O diğer padişahların dahi menkıbelerini,
Haset edip kışkandıkları bir padişaktır.
Onun gibilerine de haset edilmez mi?
İsabetli ve doğru görüşü ile siyasette,
Ne geniş açıklar ve boşluklar doldurdu!
Şefkat ve adaleti ile halkı güvensizlik ortamından,
Güven ve mutluluk ortamına taşıdı.
O gerçekten en hayırlı padişaktır.
İslam dinini tekrar o şahlanışına çıkaracak,
Onu gerçek ve sağlam temellere bağladı.*

Bu dönemde Mariana Marrâş ve Cemil el-Azm gibi şairlerin şiirlerinde, batılı ülkelerin Osmanlı Devleti sınırları içindeki ayrılıkçı siyasete tabi olmadıkları, kendilerini yöneten Osmanlı padişah ve yöneticilerine özellikle de II. Abdülhamid Han'ın devletin birlik ve bütünlüğünü koruduğu, Osmanlı coğrafyasında adalet ve düzeni sağlamaya çalıştığı yönündeki bakışlarını sürdürdükleri görülmektedir.

3. SURIYE ARAP ŞİİRİNDE II. ABDÜLHAMİD'E OLUMSUZ BAKIŞ

II. Abdülhamid Han, dönemindeki devlet tebaasında yetişen şairler tarafından övgüyle anılma da bazı şairler tarafından "Kızıl Sultan" nitelemesine varacak kadar ağır ithamlarla eleştirilmiştir. Eleştiren birçok şair, edebiyatçı ve düşünür ya gayrimüslim ya da İngiltere ve Fransa'nın başını çektiği Batılı güçlerle bağlantılı olanlardır. Bu grup arasında, başlangıçta padişah karşıtı iken sonradan "Neredesin şevketli Abdülhamid Han?" diyerek pişmanlığını belirten (Bozgeyik, 1995, s. 19) Rıza Tevfik Bölükbaşı (1869-1949) gibi Türk şair ve siyasetçilerin yanında Faris el-Huri (1877-1962) gibi Arap şairler de yer almaktadır.

3.1. MÎHÂİL ES-SAKKÂL (1852-1937)

Şair ve âlim Antuan es-Sakkâl'ın oğlu olan Mîhâil, babasının işi için gittiği Malta'da dünyaya gelmiş bir müddet sonra ailesi ile Halep'e dönmüş ve oraya yerleşmiştir (es-Sakkâl, 2006, s. 63). Arapça başta olmak üzere temel bilgileri babasından alan Sakkâl edebî ilimlere büyük ilgi duymuştur (İshakoğlu, 2012, s. 167). Türkçe okuma ve yazmasını öğrenen şair on altı yaşına geldiğinde şiir yazmaya başlamıştır. Bir süre avukatlık mesleği ile meşgul olmuş ancak daha sonra edebiyata yönelerek 1897 yılında Mısır'da ilk fotoğraflı Arap dergisi olan *el-Ecyâl* dergisini yayınlamıştır. Oradan Halep'e dönerek edebi ve kültürel bir içeriğe sahip olan *Letâifü's-semer fi sükkâni'z-zühreti ve'l-kamer* adlı kitabını yazmıştır. Bunun dışında hece vezniyle yazılmış ancak basılmayan büyük bir şiir divanı da bulunmaktadır (Keyyâlî, 1957, s. 187; Ziriklî, 2002, s. 236). Bunların yanı sıra iki bölümden oluşan, birinci bölümüne *Ṭarâifü'n-nedim fi târihi Ḥalabi'l-Ḳadîm*, ikinci bölümüne de *Letâifü'l-Ḥadîs fi târihi Ḥalabi'l-Ḥadîs* adını verdiği büyük bir tarih kitabı da bulunmaktadır. Sakkâl, İngiltere konsolosluğu tarafından yaklaşık kırk yıl yabancı davalara bakmakla mükellef olan ticaret mahkemesinin üyeliğini yapmış, daha sonra Şam'daki Arap bilim enstitüsüne muhabir üye olarak seçilmiştir (Cübûrî, 2003, s. 5/482; Hımsî, 1925, s. 111).

Şiirleri Hayreddin ez-Ziriklî gibi dönemindeki edipler tarafından eleştirilen Sakkâl'ın, belki bu yüzden dört ciltten oluştuğu halde 1925 yılında sadece birinci cildini yayınladığı divanında genel olarak Türklere özel olarak da II. Abdülhamid Han'a kin ve nefretini yansıttığı görülür (İshakoğlu, 2012, ss. 168-169). *يا ذلّ قوم بأنطاكية / Antakya Yönünden Gelen O Millete Yazıklar Olsun* başlıklı şiirinde Mariana Marrâş'ın aksine II. Abdülhamid Han'ın tahttan indirilişine sevinmiş ve bu önemli olayın arka planında müjdelere bulunduğunu dile getirmiştir. Abdülhamid Han'ın din kisvesine bürünerek halka karşı her türlü cinayeti işlediğini iddia eden Sakkâl düşüncelerini şöyle ifade etmektedir (Yâfi & Müneccid, 1995, ss. 188-189):

وهم على زعمهم للناس سادات	يا ذلّ قومٍ بأنطاكية غَدروا
بالبغي والفتك، بل تلك السياسات	يا أيها الناس ليس الدين يأمركم
عبد الحميد فأغوته الإشارات	هي الإشارات من بعض الرجال إلى
ظلماً لقد لعنت تلك الإراقات	أسمى يريئق على اسم الدين كل دم

*Halkın önderleri olduklarını iddia ederek onları aldatan,
Ve Antakya yönünden gelen o millete yazıklar olsun.
Ey insanlar bütün bunlar dinin aksine saldırmayı
Ve bozgunculuğa yönlendiren Abdülhamit'in siyasetidir.
Bu zulüm ve çileler Abdülhamit kurmaylarının,
Yalan ve düzdürme raporları ile yapılıyor.
Abdülhamit de bunlara aldanıyordu.
Ve kendisi de dini kullanarak haksız yere birçok cana kıydı.*

Şimdi bütün o canlar kendisine lanet yağdırmaktadır.

Abdülhamid Han'ın tahttan indiriliş haberini sevinç ve şaşkınlık içerisinde karşılayan Sakkâl, bunun önemli bir olay olduğunu ve arkasında da halk için müjdelere olacağını, Abdülhamid Han'dan sonra bütün sorunların çözüleceğini iddia etmektedir (Sakkâl, 1925, s. 41):

وقد رَوَى أَنَّكَ الْمَخْلُوعُ بَعْضُهُمْ
يا رَبِّ هَلْ صَدَّقْتَ تِلْكَ الْرَوَايَاتُ
بِالْخَلْعِ بُشْتَرَى بِهَا كُلُّ الْبَشَائِرِ، بَلْ
فِي كُلِّ حَرْفٍ لَنَا مِنْهُ بِشَارَاتُ
الْعَيْشُ بَعْدَكَ يا عَبْدِالْحَمِيدِ حَلًّا
كَأَمَّا لَيْسَ فِي الدُّنْيَا مَرَارَاتُ
لا تَلْعَنِ الدَّهْرَ يا عَبْدِالْحَمِيدِ فَقَدْ
جَنَيْتَ حَتَّى اشْتَكَيْتَ مِنْكَ الْجَنَائَاتُ

*Tahttan indirildin diye haberler işittik,
Doğru mudur bu güzel haber ya Rab?
İndirilişinde birçok müjdelere vardır,
Öyle ki indirilişin her harfinde bir müjde vardır.
Ey Abdülhamit! Senden sonraki hayat,
Hiç acı ve çile yokmuş gibi tatlıdır.
Ey Abdülhamit! Zamana lanet yağdırma,
Çünkü öyle suçlar işlediniz ki,
O suçlar bile senden şikâyetçi oldu.*

Sakkâl, divanının bir başka köşesinde Abdülhamid Han'ın devleti zulüm ve istibdatla yönettiğini, halkı yoksullaştırdığını ve bunun karşılığını da alaşağı edilmesi ile ödediğini dile getiren şöyle düşüncelerini şu dizelerle dile getirmektedir (Yâfi & Müneccid, 1995, ss. 191-192):

كانت إرادتك الكُبرى إذا صَدَرَتْ
من قَصْرِ يَلْدَرُ تَهْتَرُ الْوَلَايَاتُ
والْيَوْمَ أَمْسَيْتَ مَسْجُوناً ولا عَجَبُ
ذَلِكَ الْعَدَاءُ لَهُ هَذَا الْمُجَازَاةُ
لو كنتَ بِالْعَدْلِ وَالْإِنصَافِ مُحْتَوِطاً
عَشْتُ الْعَزِيزَ وَحَقَّقْتُ السَّعَادَاتُ
أين الْجَزَائِنَاتُ لِلْأَيامِ تَجْمَعُهَا
عبدالحميد أصانَتُكَ الْجَزَائِنَاتُ
إني لأَعْلَمُ أَنَّ الْمَرْءَ تَصَحَّبُهُ
أعمالُهُ فَيَبي لو نَدري شَهَادَاتُ

*Yıldız sarayından senin fermanın çıktığı zaman,
Vilayetler bile korkudan titrerdi.
Bugün ise tutuklu durumunda isen,
Bunda şaşma çünkü yaptığını buluyorsun.
Adaletli davranıp insaflı olsaydın onurlu halde yaşar
Ve etrafını mutluluklar kaplardı.
Ey Abdülhamit bugünler için biriktirdiğin hazineler nerede?
Bunlar seni korudu mu?
Ama benim bildiğim kişi sonunda yaptığı işlerle yüzleşecek,
Ve o işlerde aleyhinde şahitlik yapacaktır.*

Sakkâl'ın, aşağıda yer alan dizelerindeki tenkitlerine bu defa II. Abdülhamid döneminde meydana gelen sözde Ermeni soykırımını üzerinden devam ederek, Ermeni lobilerinin değirmenine su taşırcasına ve pervasızca ilgili olayları vahşet ve katliam olarak lanse etme çabasına girdiği görülmektedir. Hatta iddialarında o kadar ileri gitmiştir ki II. Abdülhamid yönetimi altındaki Türklerin Ermenilere karşı her türlü insanlık dışı suçları işlediğini, yaşlı ve çocukların vahşice öldürüldüğünü ve cesetlerinin de kurda kuşa yem edildiğini, kadınların da

ırlarına geçildiğini dillendirecek kadar sınırları zorladığı görülmektedir (Sakkâl, 1925, ss. 41-42):

أَلَسْتَ الَّذِي قَدْ شَيَّبْتَهُ النَّوَابِبُ	تَقُولُ وَشَيْبِي أَبْصَرْتَهُ الْحَبَائِبُ
عَلَى النَّاسِ حَتَّى أَكْبَرْتَهُ الْمَصَائِبُ	مُصَابٌ هَمَا كَالسَّيْلِ فَاشْتَدَّ وَقَعُهُ
تَدُورُ بِهِ الْغُرْبَانُ وَهِيَ نَوَاعِيبُ	فَهَذَا قَتِيلٌ يَأْكُلُ الْوَحْشُ شِلْوَهُ
يُغَالِبُهَا الْبَاغُونَ وَالْبَغِيُّ غَالِبٌ	عَذَارَى تَخَافُ الْعَارَ تَبْكِي صِيَانَهُ
هَنَالِكَ وَلِدَانٌ وَخَوْدٌ كَوَاعِيبُ	هَنَاكَ شَيْوُخٌ تَأْكُلُ النَّازِ جِسْمَهُمْ
يَمُوتُونَ بَرْدًا وَالنِّسَاءُ نَوَادِيبُ	فَلَوْ أَبْصَرْتَ عَيْنَاكَ أَطْفَالَهُمْ وَهُمْ
مَشَارِقُهَا تَبْكِي عَلَيْهَا الْمَغَارِبُ	لَصَاقَتْ بِكَ الْأَرْضُ الَّتِي أَصْبَحَتْ بِهِمْ

*Saçımın ağardığını gören dostlar,
Bunun nedeni "Çektiğin çileler mi?" diye sordular.
Az görünüp de daha sonra önüne geleni bu,
Sürükleyen sel felaketi gibi bir felakettir.
Bir tarafta vahşi hayvanların parçaladığı,
Kargaların da o uğursuz gaklamaları ile,
Döndürüp gezdirdiği cesetler.
Namus ve iffet korkusu ile ağlayan bakireler,
Yine de zalimler arzuladıklarına varıyorlar.
Çünkü o zaman üstünlüğü ele geçirmişlerdir.
Başka yerde de cesetleri kül olmuş yaşlılar,
Diğer tarafta da eğlenen hizmetçiler ve bakire kızlar.
Soğuktan donarak ölen çocuklarına,
Feryat eden kadımlara bir göz atsaydım.
Batısından doğusuna kadar onlara,
Ağlayan yeryüzü sana dar gelirdi.*

28

İngiltere konsoloslüğünde çalıştığı yaklaşık kırk yıllık süre ile Şam'daki Arap bilim enstitüsündeki üyeliği esnasında Sakkâl, Abdülhamit Han'a olan kin ve nefretini bileyerek tahttan indirilişine sevinmek bir yana onu yalancılık ve despotluk ile itham etmekte, mala düşkün bir kişi olarak nitelirmektedir (Keyyâlî, 1957, s. 57; Zirikî, 2002, s. 236):

عبد الحميد فأغوثه الإشرارات	هي الإشرارات من بعض الرجال إلى
في كلِّ حَرْفٍ لَنَا مِنْهُ بِشَارَاتُ	بِالْخَلْعِ بُشْرَى بِهَا كُلُّ الْبِشَائِرِ، بَلْ
كَأَنَّمَا لَيْسَ فِي الدُّنْيَا مَسَرَّرَاتُ	الْعَيْشِ بَعْدَكَ يَا عَبْدِالْحَمِيدِ حَلًّا
مِنْ قَصْرِ يَلْدَرُ تَهْتَرُ الْوَلَايَاتُ	كَانَتْ إِرَادَتُكَ الْكُبْرَى إِذَا صَدَرَتْ
عبد الحميد أصانتك الخزانات	أَيْنَ الْخَزَانَاتِ لِلْأَيَامِ تَجْمَعُهَا

*Bu zulüm ve çileler Abdülhamit kurmaylarının,
Yalan ve düzdürme raporları ile yapılıyor,
Abdülhamit de bunlara aldanıyordu.
İndirilişinde birçok müjde vardır.
Öyle ki indirilişin her harfinde bir müjde vardır.
Ey Abdülhamit! Senden sonraki hayat,
Hiç acı ve çile yokmuş gibi tatlıdır.*

*Yıldız sarayından senin fermanın çıktığı zaman,
Vilayetler bile korkudan titrerdi.
Ey Abdülhamit! Bu günler için biriktirdiğin hazineler nerede?
Bunlar seni korudu mu?*

Mîhâil es-Sakkâl'ın şiirlerini incelediğimizde genel olarak Türkler ve özellikle de Sultan II. Abdülhamid Han ile ilgili her türlü olumsuz yönleri ortaya attığını görmekteyiz.

3.2. DİĞER ŞAİRLER

Batı düşünce ve propagandasından etkilenecek Osmanlı Yönetimi ve II. Abdülhamid hakkında eleştirel şiirler kaleme alan şairlerden bir diğeri Cebrail ed-Dellâl'dir (1836-1892). Eğitimi Lübnan'da tamamlayan, sonraki hayatını ilmi ve edebi bir çevrede sürdüren Dellâl şiir yazmaya 1868 yılında İstanbul'da başlamıştır. Daha sonra Avrupa turuna çıkıp birçok ünlü şehri ziyaret ederek maddi ve manevi destek elde etmiştir. Paris'te Arapça yayınlanan *es-Sada* gazetesini çıkarmakla görevlendirilir, İstanbul'da *es-Selam* gazetesini çıkarır. Daha sonra Avusturya'ya giden Dellâl orada *el-Cevâib*, *el-Cinân*, *el-Ehrâm* ve *Mir'âtü'l-ahvâl* gibi çeşitli gazetelerle iletişim kurmuştur (Babtain, 2008a; Keyyâlî, 1957, ss. 55-58).

Batı düşünce ve propagandasından etkilenecek yazdığı açıkça görülen *el-'Arş ve'l-Heykel* adlı şiirinde Abdülhamid Han'ı zulüm ve istibdatla itham etmekte, halkı ayaklandırmak için de kışkırtmaya çalışmaktadır (Âlu Cundî, 1958, s. 2/25; Keyyâlî, 1957, ss. 85-86; Kehhâle, 1957, s. 13/114-115). Hatta kendisi bu gerekçeden dolayı tutuklanır ve iki yıl cezaevine konulur (Keyyâlî, 1968, s. 58; Zirikî, 2002, s. 2/109). Şiirinde, II. Abdülhamid Han'ı istibdatla ve zulüm ile itham ederek tenkitlerini şöyle ifade etmektedir (Keyyâlî, 1968, s. 63; Serkîs, 2008, s. 1/441):

وَسَقَى الْمِهَادَ دِمَاءَهَا عَنْ صَوْبِهَا	دَبَّحَ الْعِبَادَ عَلَى الْوَهَادِ بِظُلْمِهِ
عَجَباً تَتَّيَهُ بِتَاجِهَا وَقَضِيْبِهَا	فَلِمَ الْخُضُوْعُ لِذِي الْبِغَاءِ وَمَالِهَا
وَالْبِدْحُ مِنْ أَمْوَالِنَا لِمَعِيْبِهَا	فَالجَيْشُ مِنْ أَوْلَادِنَا لِقِتَالِهَا
سَادَ الدَّمَارُ وَعَمَّ مِنْ تَحْرِيبِهَا	هَيَّا انْهَضُوا، وَبَطْرُ دِيهَا اجْتَهَدُوا فَقَدَ
قَوْمٌ تَرَاعَى خَيْرَهُ كُنْسِيْبِهَا	وَلْيُحْكَمْ الْجُمْهُورُ مِنْ عُقْلَانِيْهِ
بِالْأَمْنِ يَزْعَى شَاتَهَا مَعَ ذِيْبِهَا	حَتَّى تَرَى كُلَّ الْوَرَى فَوْقَ الثَّرَى

*Zulmü ile halkı perişan ederken,
Sessiz sedasızca emeklerini ellerinden aldı.
İçinizde şanı ve şerefi ile dolaşan,
Bu soysuza niçin boyun eğmişsiniz?
Çocuklarımız sınır ve saltanatını korumak için savaşıırken,
Mal ve servetlerimizde onun kusurlarını örtmek için kullanılmakta.
Beraberce yurdunuzu yakıp yıkıp harabeye çeviren düşmanı,
Kararlılık ve ciddiyetle çıkarmaya çalışın.
Ve sizleri içinizden en hayırlı, bilgili, deneyimli,
Ve saygın kişiler yönetsin.
Bu durum yeryüzünde güven ortamı sağlanıp,
Kurt ile koyunun beraber dolaşana kadar devam etsin.*

II. Abdülhamid Han karşıtı görüş, düşünür ve örgütlerden etkilenen ve bu kervana katılan diğeri bir şair Abdülkadir el-Mağribî'dir (1867-1956). Lazkiye'de doğup Trablus Şam'da yetişmiş, eğitimini önce babasından daha sonra döneminin Şam ve İstanbul âlimlerinden almıştır.

Hareketli ve aktif birisi olan Mağribî'nin görüştüğü alimler arasında Cemaleddin el-Afgânî ve Muhammed Abduh da yer almakta olup kendisini Mısır'a gitmesi konusunda teşvik ettikleri bilinmektedir (Keyyâlî, 1968, s. 137; Ziriklî, 2002, s. 4/474). Gazeteciliğe yönelen Mağribî'nin, önemli gazetelerde çok sayıda makalesi yer almaktadır. 1908'de Kanun-i Esasî'nin yeniden yürürlüğe girmesiyle Trablus'a dönmüş ve *el-Bürhân* gazetesini yayımlamıştır. *el-İştikâk ve't-t'arîb*, *el-Ahlâk vel-vâcibât*, *'Aşâratül-lisân fi'l-luğa* ve *'Alâ hâmişi't-tefsîr* adlı eserleri yazmıştır (Babtain, 2008c; Âlu Cundî, 1958, s. 2/120).

el-Mağribî, bir şiirinde II. Abdülhamid Han'ın halkı aşağılayıp yoksullaştırdığı, ülkeyi de harabeye dönüştürdüğünü iddia etmekte ve yürüttüğü siyaseti sert bir dille eleştirmektedir (Babtain, 2008c):

تَبْغِي الْقُبُولَ وَلَا تُرِيدُ ثَوَابًا	بَلِّغْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَصِيحَةً
وَتُعِيدُ عُمُرَانَ الْبِلَادِ حَرَابًا	قَبْرُ تُعَمَّرُهُ بِبَذْرَةِ عَسَجَدٍ
تُغْنِي بِهَا الْمُتَمَلِّقَ الْخَلَابًا	تُجْبِي الضَّرَائِبَ مِنْ فَفِيرِ مُمْلَقِ
حُوبَانِهِ الْمُتَجَسِّسَ الْكَذَّابًا	كَمْ مِنْ بَرِيءٍ صَادِقٍ حَكَمْتَ فِي
فَعَلَامَ تَحْوِي النَّجَّاحَ وَالْأَلْقَابًا	ضَيَّعْتَ مُلْكَكَ وَأَمْتَهَنْتَ رِجَالَهُ

*Müminlerin emirine karşılığında bir şey beklemeden,
Bu nasihati iletmenizi arzularım.*

*Yerleşim alanlarımı yakıp yıkıp harabeye çevirirken,
Niçin mezarlıkları altın süslemelerle süslüyorsun?*

Aşırı zengini daha da zenginleştirmek için

Niçin yoksul fakirden vergiler topluyorsun?

Nice doğru ve masum insanları itham ederek,

Yalancı casuslar aracılığı ile günahlarına girdiniz.

Niçin taç ve lakaplar taşıyorsunuz?

Mülk ve tahtı kaybedip, insanları aşağılandıktan sonra.

II. Abdülhamid Han karşıtı kervana, bir dönem başbakanlık yapmış ve Suriye'yi Birleşmiş Milletlerde temsil etmiş siyasetçi ve şair Fâris el-Hûrî (1877-1962) de katılmıştır. Lübnan'da dünyaya gelen Fâris el-Hûrî daha sonra adı "Amarikan Üniversitesi"ne dönüşen Suriye Protestan Fakültesi'nde eğitim görmüştür. Şam'da İngiltere konsolosluğunda tercüman olarak çalışmış daha sonra Şam'ı temsilen Osmanlı Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilmiştir. Geçimini avukatlık yaparak sağlayan el-Hûrî kurucularından da sayıldığı Şam'daki Arap İlim Kurulu üyeliğine seçilmiştir. Fransızların Şam'ı işgaline kadar da Alaaddin ed-Dürûbî (1870-1920) hükümetinde maliye bakanı olarak görev yapmıştır. 1925 yılında Fransızlar tarafından Erwad adasına sürgün edilen şair bir yıl sonra da sürgünden gelip Maarif bakanlığına atanmıştır. Devlet başkanı Şükrü Kuvvetli döneminde millet meclisi başkanlığına, daha sonra da 1944- 1945 yıllarında başbakanlığa seçilmiştir (Babtain, 2008d; Ziriklî, 2002, s. 5/128).

el-Hûrî II. Abdülhamid Han'ı, dolayısıyla onun siyaset ve yönetimini, halkı aşağılayıp yoksullaştırdığı ve ülkeyi de harabeye dönüştürdüğü iddialarıyla (K. Hûrî, 1988, ss. 405-412) *Vedâ' ve 'Îtâb* başlıklı şiiriyle tenkit etmektedir (K. Hûrî, 1988, s. 405):

أُزْكَائُهُ وَتَوَلَّتْ أَهْلَهُ النَّقَمَ	لَقَدْ هَوَى الْيَوْمَ صَرَخَ الظُّلْمِ وَأَنْتَقَضَتْ
فَطَالَمَا صَبَرُوا بَلْ طَالَمَا كَظَمُوا	عَبْدَ الْحَمِيدِ اسْتَمَعَ مِنْهُمْ مُنَاقَشَةً
زَلَّاتُهُ وَاسْتَحَبَّتْ شَاهُهَا الْعَجَمُ	نَيْرُونُ عِنْدَكَ أَوْ فِرْعَوْنُ قَدْ غُفِرَتْ

خَلِيفَةَ اللَّهِ قَدْ خَالَفَتْ مَا أَمَرَتْ
بِهِ الشَّرِيعَةُ وَالتَّنْزِيلُ وَالْكَلامُ
فَأَنْزَلُوكَ عَنِ الْعَرْشِ الرَّفِيعِ وَمَا
كَانُوا يُرِيدُونَهَا لَكِنِّهِمْ رُغِمُوا
فَفِي هُبُوطِكَ عَادَ الْمُلْكُ مُرْتَفِعاً
وَفِي هَلَاكِكَ كُلُّ الْخَلْقِ قَدْ سَلِمُوا

*Bugün zulüm abidesi yok olup temelleri çökerken,
Halk da yönetime el koydu.
Abdülhamit, halkın sesine kulak ver!
Çünkü onlar her türlü çile ve işkenceye sabretti.
Sizin gibi padişahların yanında,
Neron ve Firavun'un yaptıkları bağışlanırken,
Acem şahları da sevmeye başladı.
Müminlerin halifesi olduğun halde,
Kitabın ve dinin ne yasakları varsa yaptın.
İstemeseler de sizi yüce tahtınızdan indirdiler.
Çünkü onlar buna mecbur kalmışlardı.
Sizin çöküşünüzle devlet yükselişe geçerken,
Halkın bütünü de selamete erdi.*

1909 yılında da *el-Muktebes* dergisinde yayımlanan Türkler ile ilgili diğer şiirinde ise Fâris el-Hûrî, II. Abdülhamid Han'ı yine eleştirip karalamaktadır. Daha sonra II. Abdülhamid'in Filistin davasındaki duruşunu ve Siyonistlerin kurbanı olduğunu anlayınca da döneminin muhalif siyasetçilerinin bir kısmının yaptığı gibi o da yazdığı tenkitlere pişman olmuştur (Musa, 2020).

SONUÇ

Modern Arap şiirinde özellikle de Suriye Arap şiirinde II. Abdülhamid hakkında şiirlere rastlamak mümkündür. Osmanlı devletinin çalkantılı bir döneminde tahta çıkan II. Abdülhamid, siyaset ve tarih dünyasında olduğu gibi kendisine şiir ve edebiyat dünyasında da geniş bir yer bulmuştur.

Bu minvalde sayıları az da olsa Mariana el-Marrâş ve Cemil el-Azm gibi şiirlerinde II. Abdülhamid yanlısı tutumu ile göze çarpan Suriyeli şairlerin varlığı dikkat çekmektedir. Hristiyan bir vatandaş olan, kendisini edebi yönden geliştirip zenginleştiren kültürlü bir ortam ve çevrede yetişen Mariana el-Marrâş şiirlerinde, II. Abdülhamid'i adaletiyle zulmün karanlıklarını aydınlatan yönetici, ağır başlı, insanların ve ümmetin ümidi, huzur ve bereket kaynağı, hikmet sahibi, siyasetin önderi, barışın simgesi olarak nitelemiştir. Böylece o, çevresindeki olayları dile getirirken yabancı okul ve düşünürlerin fikir ve düşüncelerinin etkisi altında kalmamış, onlara akıl ve mantık nazarıyla yaklaşmıştır. Diğer bir şair Cemil el-Azm ise II. Abdülhamid'i krallar kralı, isabetli ve doğru görüşü ile siyasetteki boşlukları dolduran, şefkat ve adaletiyle de halkı güvensizlik ortamından güven ortamına taşıyan, İslam Dinini tekrar eski şahlanışına ulaştıran ve sağlam temellere bağlayan padişah olarak nitelemiştir. Ayrıca bu şairlerin, şiirlerinde genel olarak Suriye'nin ve diğer Arap coğrafyasının Osmanlı İmparatorluğu'ndan ve II. Abdülhamid yönetiminden ayrılmaması gerektiği, aksi halde Suriye coğrafyasının İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Avrupalı sömürgeciler için yem haline geleceği vurguladığı görülmüştür.

Bu olumlu yaklaşımın yanında diğer tarafta Suriyeli bazı Arap şairlerin de şiirlerinde II. Abdülhamid'i eleştirdiği, neredeyse bütün çirkin özellikleri onun şahsına yakıştırmaya çalıştığını da görmek mümkündür. Bu grubun başında, Mariana el-Marrâş gibi Hristiyan olan

ve onun gibi Halep ve çevresindeki varlıklı ve kültürlü bir aile ve ortamda yetişen Mîhâîl es-Sakkâl yer almaktadır. Onu Cebrail ed-Dellâl, Abdülkadir el-Mağribî ve Fâris el-Hûrî takip etmekte olup bu şairlerin ortak bir profile sahip oldukları görülmektedir. O da eğitimlerinin çoğunu Batı'da görüp oranın milliyetçilik, özgürlük, düşünce ve kavramlarından etkilenmiş olmaları veya Batılı devletler için çalışan, gayri Müslim guruplara müntesip şair ve düşünür olmalarıdır. Bu şairlerin, II. Abdülhamid Han'ı en iğrenç sıfatlar ve en alçak ibarelerle yerdikleri, bir taraftan da ayaklandırmak için halkı kışkırttıkları göze çarpmaktadır.

Bahse konu olan şairlerin şiirleri, memleketleri ve inanç durumları dikkate alındığında, Sultan II. Abdülhamid hakkındaki farklı görüşte olmalarının nedeninin sadece din ve mezhebe veya doğdukları yere bağlı olmadığı, daha ziyade yetiştikleri, eğitimlerini tamamladıkları ve mesleklerini icra ettikleri ortamlar olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Mîhâîl es-Sakkâl, Abdülhamid karşıtı çevrelerin, yabancı okul ve düşünürlerin fikirlerinden etkilenmiş, İngiltere Konsolosluğu'nda yaklaşık kırk yıl çalışmış, misyonerlerle iletişim halinde olmuş, daha sonra Şam'daki Arap Bilim Enstitüsü'ne muhabir üye olarak seçilmiştir. Mariana el-Marrâş ise ömrünün büyük bir kısmını Halep'te geçirmiş ve kendini orada geliştirmeye çalışmıştır. Dolayısıyla batılı veya yabancı okul ve düşünürlerden çok fazla etkilenmemiştir. Bu durumu, iki şair arasındaki görüş ayrılıklarının temel faktörlerinden biri olarak görülmesinde yarar vardır.

II. Abdülhamid'i yeren şairlerin sayı bakımından onu övenlerden fazla olması, konjonktürel olarak o dönemde Osmanlı tebaasında yetişen şair ve düşünürlerin hem kendisine hem de Osmanlı Devleti'ne bakış açısını yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, M. (2011). al-Ḥayâtu al-sekâfiyye fi Dimeshk fi al-'aşr al-'Usmânî (1876- 1918). *Mejelletu Jâmiati Dimeshk*, 27(1-2), 303-330.
- Alpaslan, S., & Kaştan, Y. (2020). Suriye'deki Arap milliyetçilerin Fransızlara karşı bağımsızlık mücadelesi (1920-1946). *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(1), Article 1. <https://doi.org/10.35452/caless.2020.21>
- Alu Jundi, E. (1958). *A'lâmu al-adab we al-fen*. Matbaatu Mejelleti Savti Sûriye.
- Awad, M. A. (1969). *al-Idâretu al-'Usmâniyye fi wilâyeti Sûriye 1864-1914*. Dâru'l-Maârif.
- Babtain, A. S. (2008a, Eylül 6). جبرائيل الدلال. <http://www.almoajam.org/lists/inner/1577>
- Babtain, A. S. (2008b, Eylül 6). جميل العظم. <http://www.almoajam.org/lists/inner/1671>
- Babtain, A. S. (2008c, Eylül 6). عبد القادر المغربي. <http://www.almoajam.org/lists/inner/4101>
- Babtain, A. S. (2008d, Eylül 6). ميخائيل الصقال. <http://www.almoajam.org/lists/inner/7528>
- Baktıya, A. (2017). *Osmanlı Suriyesi'nde Arapçılığın doğuşu*. İletişim Yayınları.
- Bozgeyik, B. (1995). *İslam birliği üzerine oynanan oyunlar*. Timaş Yayınları.

- Cheikho, L. (1910). *al-Adabu al'Arabî fi al-ğarni al-tâsi'î 'aşar*. al-Matbaatu al-Katolikiyye li al-Âbâi al-Yesûiyyîn.
- Daghir, Y. E. (1972). *Maşâdiru al-dirâset al-adabiyya* (C. 1-2). al-Mektebetu al-Sharkiyye.
- Himsi, K. (1925). *Udebâ'u Haleb zû'l-eşer fi'l-ğarni't-tâsi'î 'aşer*. al-Matbaatu al-Mârûniyye.
- Isteyf, A., Ridawî, M., & Rûmiye, V. (2008). *al-Ĥaraketu al-adabiyye fi bilâdi al-Sham* (C. 2). Arap Kültürü Başkenti Genel Yayın Konseyi.
- İshakoğlu, Ö. (2012). *Suriye tarihi Osmanlı dönemi Suriyesi'nde edebi ve kültürel hayat (1800-1918)*. Kabcacı Yayınları.
- Juburi, K. S. (2003). *Mu'cemu al-şu'arâ' min a'l-'aşr al-jhâhilî ĥattâ seneti 2002* (C. 1-7). Dâru'l-Kutub al-İlmiyye.
- Kahhala, O. R. (1957). *Mu'cemu al-muellifîn* (C. 1-15). Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Kahhala, O. R. (1959). *A'lâmu al-nisâ' fi 'âlemeyy al-'Arab we al-İslâm*. Muessesetu'-Risâle.
- Khoury, K. (1988). *Evrâku Fâris al-Khoury*. Dâru Talas li al-Dirâse we al-Neshr.
- Khoury, Y. K. (1994). *Rajulun sâbık li-'aşrih: Buğrus al-Bustani 1819-1883*. Kraliyet Dini Araştırmalar Enstitüsü.
- Kurd Ali, M. (2008). *Ĥâlu bilâd al Sham fi evâili-l-ğarnir-râbi'î 'aşara'l-hijrî*. Dâru İbn Kesîr.
- Kurşun, Z. (1992). *Yol ayırımında Türk-Arap ilişkileri*. İrfan Yayınevi.
- Kyali, S. (1957). *Muĥâdarât 'an a'l-ĥeret al-adabiyye fi Haleb: 1800-1950*. Arap Devletleri Ligi, Yüksek Arap Çalışmaları Enstitüsü.
- Kyali, S. (1968). *al-Adab al-'Arabiyy al-mu'âşır fi Sûriye*. Dâru'l-Maârif.
- Marrash, M. (1893). *Dîwânu bint-i fikr*. al-Matbaatu al-Adabiyya.
- Musa, M. H. (2020, Nisan 18). *فارس الخوري: مواقف لا تُنسى من حياة الزعيم*. noonpost.com. <https://www.noonpost.com/content/36705>
- Öke, M. K. (1996). *Osmanlı Ansiklopedisi: Tarih—Medeniyet—Kültür. Siyonizm* (C. 1-7). İz Yayıncılık.
- Polat, Ü. G. (2019). *Türk-Arap ilişkileri: eski eyaletler yeni komşulara dönüşürken (1914-1923)*. Kronik Kitap.
- Saqqal, M. b. A. (1925). *Dîwânu Michael al-Şaqqal*. Matbaatu al-Asr al-Jedîd.
- Saqqal, M. b. A. (2006). *Leĥâifu al-semer fi sukkâ al-zuhrat wa'l-ğamer*.
- Sarikoyuncu, E. D. (2008). İngiltere'nin doğu (şark) politikası (1882-1914). *Akademik Bakış*, 14, 1-15.
- Sarkis, Y. b. I. (2008). *Mu'cemu al-mağbû'âti al-'Arabiyye we al-mu'arreb* (C. 1-2). Mektebetu's-Sekafeti'd-Diniyye.
- Savrun, E. (2018). Tarihte Araplar ve Türk-Arap ilişkileri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(9), Article 9.
- Sırma, İ. S. (1985). *II. Abdülhamid'in İslam birliği siyaseti*. Acar Matbaacılık.

- Taşçıoğlu, Y. (1996). Osmanlı Ansiklopedisi: Tarih—Medeniyet—Kültür. *Hammer* (C. 1-7). İz Yayıncılık.
- Yafi, N., & Munejjid, M. (1995). *Sûret al-Turkî fi al-Şi'r al-'Arabiyyi al-ĥadîs*. Dâru'l-Hivâr.
- Yüksel, A. (1993). Cemîl Azm. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 7, ss. 325-326). TDV Yayınları.
- Zirikli, H. (2002). Ahmed Emîn. Züheyr Fethullah (Sor.Ed.), *al-A lâm: Kâmûsü terâcim* (C. 1). Dâru al-İlm li al-Melâyin.

Investigation of Song Usage Cases in Turkish Teaching as a Foreign Language Textbooks

Onur Can Yılmaz^{1*}
Cevdet Şanlı²

* Corresponding author

¹ Master student, Yıldız Technical University, Turkey
onurcanyilmaaz@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0005-7301-0239>

² Assist. Prof. Dr., Yıldız Technical University, Turkey
cevdetsanli@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2149-9555>

First received : 01.07.2023

Accepted : 11.08.2023

Acknowledgement:

- 1- The contribution rate statement of the researchers is equal.
- 2- The article was produced from the master's thesis of the first author under the supervision of the second author.
- 3- There is no conflict of interest between the authors of the article.
- 4- Since there is data obtained from the documents in our article, there is no situation that requires the approval of the ethics committee and / or legal / special permission.
- 5- This article complies with research and publication ethics.
- 6- I would like to thank the Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBİTAK) for the graduate scholarship that supported the first author.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 26%

Citation:

Yılmaz, O. C., & Sanli, C. (2023). Examining the use of songs in Turkish as a foreign language coursebooks. *EDE Education Journal of Language and Literature*, (3), 1-50.

ABSTRACT

Songs are educational materials that are listened to and used as a means of entertainment, propaganda, and education in today's world. The wide range of the use and impact of songs makes them preferred as a material in the field of education. In this study, it is aimed to examine in terms of quality and quantity of the usage of songs at each level of the book sets that are widely used in teaching Turkish as a foreign language to reveal the appropriateness of the language structures used in the songs to the levels and to determine the status of the song activities according to the listening stages as before listening, while listening and after listening. Document analysis method with qualitative research approach was used in the study. The songs used in Yediiklim Turkish Teaching Set, Istanbul Turkish Teaching Set, Gazi TÖMER Turkish Teaching Set, Yeni Hitit Turkish Teaching Set, Yunus Emre Institute Turkish Learning 1-2-3-4, Yunus Emre Institute Turkish for Children 1-2 course books were analysed. Determinations were made about how the songs were used in which books and the language structures in the songs in terms of their suitability for the language level. As a result of the research, it was seen that Turkish songs were not used at all in some textbooks in Turkish teaching sets, while they were used frequently in some textbooks. It has been determined that a few songs that used in the textbooks are not suitable for the target language level in the context of language structures, and most of the songs can be used for the target language level. It has been concluded that the stages of the song activities are limited in terms of number and variety and that the activities can be improved. At the end of the study, suggestions were made to improve the quality of Turkish as a foreign language textbooks and activity suggestions were presented for B1 level.

Keywords

Turkish as a foreign language teaching, Turkish teaching textbooks, song usage, song activities.

INTRODUCTION

Throughout one's life, music and songs have always found their place in moments of happiness, sadness, excitement, and stress. With the advancement of technology, music has gained significant importance in people's lives. Music can be used as a therapeutic method in medicine, while songs can serve as an educational tool in teaching. According to the Turkish Language Institution's current Turkish dictionary (TDK, 2023), a song is defined as "a series of harmonious, melodic human voices that evoke various emotions through tonal changes." Plato described a song (ōide) as a four-step sequence consisting of character (ēthos), lyrics (logos), singing style (lexis), harmony (harmonia), rhythm (rythmos), and external appearance (skhēma) (Coşkun, 2017, p. 135). Furthermore, according to Plato, music is of such importance that its laws should be determined in the governance of a new state.

With the increasing use of social networks, songs nowadays have the ability to reach much broader audiences and have a more impactful effect on mobilizing the masses. Researchers interested in incorporating the persuasive power of songs into educational settings have conducted numerous studies on the impact of using songs as instructional materials in classrooms. Traditional methods like straightforward lectures used in language teaching tend to relegate the student to the background during the educational process. Employing the same methods and materials repeatedly in classes diminishes students' motivation towards the lessons. To enhance students' interest in the subject matter and to make the teaching process more effective, it is essential to engage them with more active activities during lessons. One of the materials that can make students more active in their learning process and introduce variety in teaching methods and techniques is songs. Songs have the potential to contribute to language learning through their entertaining and educational aspects. According to Önal (2012), just like language, music follows a certain structure. In Turkish, words are arranged according to grammatical rules, similarly, notes in music are subjected to a sequence. In songs, unlike instrumental music, the arrangement of lyrics also forms a memorable structure. As Vural (2018)

points out, memorizing challenging religious texts can be facilitated by teaching them in the form of hymns, and the lyrics of lengthy rap songs can be learned more easily through the melody. The combination of melody and lyrics makes it easier for students to remember a song. Inal (2018) states that the ease of learning our National Anthem, "İstiklal Marşı," is due to hearing its rhythm and lyrics together through music. "The unchanging feature of music is its ability to assist students of all age groups in memorizing words and sentence structures" (Gökçenli, 2011, p.18). Presenting lyrics together with music enhances memorability.

According to Kanatlı and Çekici (2013), music lessons and Turkish language lessons share common objectives in terms of developing aesthetic aspects, enabling students to express themselves, and enhancing cognitive skills. Music and Turkish language lessons can be conducted in collaboration through interdisciplinary approaches. It is a well-known fact that some students benefit more from lessons that involve songs and music. This is attributed to their well-developed musical-rhythmic intelligence. Gardner's theory of multiple intelligences, proposed in 1983, has reshaped the perception of intelligence. According to this theory, there are nine areas of intelligence: mathematical, verbal, visual, bodily, musical-rhythmic, social, intrapersonal, naturalist, and existential. According to this understanding, intelligence is not fixed but can be developed. Students with a high musical intelligence enjoy listening to and singing songs and can easily learn lyrics. Therefore, using songs for teaching Turkish as a foreign language is an important instructional technique, especially for students with superior musical-rhythmic intelligence.

In language teaching for young age groups, motivation can be fostered through songs. Song activities are necessary for children to become familiar with the pronunciation characteristics of the language they are learning. Children who do not know how to read and write encounter language through listening. Songs, with their rhythmic and repetitive nature, improve children's pronunciation. According to Hisar (2006), songs enable language to be used fluently and without hesitation since the content is known beforehand. Kana et al. (2017) conducted research to measure the impact of songs with faulty phonetics on the use of grammar by foreigners and found that such songs had a negative effect on international students' pronunciation. In language teaching for older age groups as well, it is essential to make the learning process enjoyable and motivating. Songs, as one of the most important materials to make language teaching enjoyable, can be effectively used not only for young age groups but also for older students.

Songs can create a high motivational environment for increased participation in classroom activities. Students who actively participate in class with high motivation experience a sense of achievement. Recognizing success by both the teacher and themselves leads to an increase in students' self-confidence. Consequently, students' self-belief in their ability to learn independently grows, and their attitudes toward language learning undergo positive changes. According to Nişancı (2013), in her master's thesis, the impact cycle of song activities can be expressed as "arousing interest, more participation, a sense of achievement, self-confidence, autonomy, and positive attitudes" interconnectedly. While songs are indeed excellent educational materials, they are also easily manipulable. Thus, teachers need to organize song lessons effectively. Some teachers perceive songs not as educational materials but merely as a means of entertainment. However, songs are not just a form of entertainment; they are one of the most crucial materials that should be included in the curriculum.

Songs are also authentic texts. Through songs, students have the opportunity to discover authentic texts and learn elements related to the society's culture. The everyday language usage examples in songs enable students to gain knowledge about the target language's culture. According to Cheung (2011), when elements of the target language's popular culture are included in the classroom, student motivation increases (cited in Keskin, 2011, p. 379).

With the right song selection, language skills can develop as a whole. When choosing songs for lessons, the following points should be considered:

- 1- Consider students interests, ages, and music preferences.
- 2- Instead of playing a song that is solely focused on cultural elements, songs that will motivate the students in the class should be preferred. At this point, a good balance should be established between popular culture songs and culturally significant songs.
- 3- Choose slower-paced songs with fewer grammatical structures for beginners. Selecting songs beyond students' proficiency level may reduce their interest in the lesson. As proficiency improves, songs with more complex language structures and longer lyrics can be used.
- 4- The choice of songs should be based on the interests of the target audience and the available resources in the classroom.
- 5- Selected songs should align with the school's and teacher's objectives.
- 6- The singer's diction should be clear, and the lyrics should be pronounced in a understandable manner.
- 7- If singing is required, teachers should sing along with the students as some students may not enjoy singing alone.

The Relationship of Songs with the Four Basic Language Skills

When learning a language, individuals are initially exposed to elements related to listening. "Just like in native language learning, in foreign language teaching, individuals first hear, then speak, and later learn to read and write. In this context, the first skill learned in language learning is listening, and it should not be seen separate from the other four basic skills" (İşci, 2012, p. 13). Considering the relationship between the listening skill and the other four basic skills, language teaching quality can be negatively affected if these skills are considered independently.

If an individual cannot use the listening skill effectively, they cannot fully achieve foreign language learning. "An individual's mastery of a language is evaluated by their effective use of basic language skills, which are based on understanding and expression" (Karatay, cited in Maden, 2015, p. 751). In teaching Turkish as a foreign language, the relationship between the listening skill and the other skills of reading, speaking, and writing should be taken into account.

In song activities where the listening skill is actively used, it is essential to ensure that the songs played in a recording or video are not too complex or lengthy. Successful listening activities can yield high levels of productivity in song activities. Providing the lyrics of the song in text form during or after listening, or showing the song's music video, if available, can enhance comprehension. Based on the video clip, prediction activities or continuation exercises related to the song can be conducted. Reading/visual reading performed during or after listening will significantly increase the level of comprehension. After listening to the songs, incorporating speaking activities through questions asked to the students is essential. Listening to the pronunciation and articulation of words from the song allows students to apply what they have

learned about the sound features of the language in speaking activities, including understanding the meaning differences created by sound changes.

Writing skills, like speaking skills, can also be developed through song activities. Note-taking during or after listening, completing missing sentences, and answering questions related to understanding the lyrics are some writing activities. Well-listened songs are a prerequisite for successfully conducting writing activities related to songs.

Songs not only enhance the four fundamental language skills but also contribute to expanding students' vocabulary. According to Nişancı (2013), students can learn words faster and more effortlessly in song lessons compared to regular vocabulary lessons. In Güngör's (2014) study that investigated student perspectives on the contributions of songs to language instruction, the majority of students indicated that songs increase their vocabulary, improve their pronunciation, make lessons more enjoyable, and assist them in learning grammar rules. When introducing new vocabulary, songs can be a valuable resource. Activities such as gap-fill exercises based on song lyrics, matching synonyms and antonyms related to the target word, and associating words with pictures can be easily created using song lyrics. Classroom competitions can also be organized.

Teaching Sets for Turkish as a Foreign Language

A textbook is a technical book prepared for a certain level of students in line with the curriculum, intended for learning purposes, making learning and remembering easier, offering systematic progression and development (Güneş, 2002). Undoubtedly, the most commonly used materials for Turkish language instruction are textbooks. Textbooks contain texts, visuals, and activities appropriate for different levels. The reading and listening texts, audio-visual materials, and various prepared activities within the books serve as aids for both teachers and students in the classroom. Hence, they are regarded as the primary resource consulted by teachers and students. Moreover, the accessibility, affordability, and usability of textbooks make them a more frequently chosen option compared to other materials.

The significance of textbooks in concretizing abstract concepts is quite substantial. Particularly for individuals learning a foreign language, visual and auditory materials are of great importance in learning letters and words they have not encountered before. The more sensory organs are involved in the learning process, the more effective the learning becomes. Considering that textbooks structure reading, writing, listening, and speaking skills through texts and activities, it is apparent that textbooks can be highly efficient materials.

In recent years, there has been a significant increase in the number of teaching sets, resources, and teaching materials prepared for Turkish language instruction. Some of the prepared teaching sets include: "Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti," "İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı," "Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti - Gazi TÖMER," "Yunus Emre Enstitüsü - Yedi İklim Türkçe Öğretimi Seti," "Yunus Emre Enstitüsü - Türkçe Öğreniyorum Seti," "Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe - ÇİT," "Yabancılar İçin Türkçe 1-2," "Türkçe Öğreniyoruz," "Türkçe Öğrenelim 1-2-3-4," "Türkçe Öğreniyoruz-ORHUN," "Türkçe Öğreniyoruz-GÜNEŞ," "Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı - İZMİR," "Türkçeye Yolculuk - Kesit Yayınları," "Türkçeye Merhaba..." With the increasing number of textbooks prepared for Turkish language instruction, the quality of the activities within the books has also come under scrutiny. In this study, the quality and quantity of song activities in Turkish language instruction books are examined, aiming to identify improvements in song activities for the enhancement of teaching quality.

METHOD

In this section, information regarding the research model, study group, data collection instrument, and data analysis approach is provided.

Research Model

In this study, a comprehensive understanding is aimed to be obtained regarding the use of songs in Turkish language teaching sets through the adoption of a general survey model and a qualitative research method. The Turkish language teaching sets used in teaching Turkish as a foreign language, including the Yediiklim Turkish Language Teaching Textbook, Istanbul Turkish Language Teaching Textbook, Gazi TÖMER Turkish Language Teaching Textbook, Yeni Hitit Turkish Language Teaching Textbook, Yunus Emre Institute Turkish Learning 1-2-3-4 textbooks, and Yunus Emre Institute Turkish for Children 1-2 textbooks, were examined for their song activities using a qualitative research-oriented document analysis method. Document analysis encompasses processes such as finding sources, reading, note-taking, and evaluation, aimed at a specific purpose (Karasar, 2005, p.183). By examining documents, detailed information about the subject under investigation can be obtained.

Data Collection Tool

In this research, the determination of song usage in Turkish language teaching sets as a foreign language and the identification of language structures in song lyrics according to the appropriate level were carried out through the technique of document examination. Document examination provides the opportunity to collect both quantitative and qualitative data. This technique is dependent on records such as documents, archives, and statistics rather than individuals. Document examination technique is important for revealing consistencies and inconsistencies in research and for examining documents. The fundamental data for this research were collected through the use of qualitative research method and document examination technique by examining the aforementioned Turkish language teaching sets. The songs included in the teaching sets were individually identified, and the language structures in the song lyrics were examined based on the "Language Structures According to Levels List" (p.83) in the "Turkish as a Foreign Language Teaching Program" of the Turkish Maarif Foundation (2020).

Data Analysis

In the research, first, the songs included in Turkish language teaching sets as a foreign language were identified. The songs' placements in terms of the book, unit, and page were noted. The appropriateness of the language structures in the song lyrics to the language level was examined, and then they were described in writing. The descriptions made in writing were presented in tabular form. The findings resulting from the analysis were expressed in the study. The data analysis process in the study concluded with the explanation, interpretation, and evaluation of the findings presented.

FINDINGS

In this section, the findings obtained from the examined Turkish language teaching sets for teaching Turkish as a foreign language are presented, and a teaching activity proposal for the B1 level is provided.

Table 1. *Yedi İklim Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	LEVEL	SONG USAGE	THEME NAME	PAGE
Yedi İklim Turkish Coursebook	A1	Yes	1. Theme: Tanışma (Introduction)	25
			3. Theme: Günlük Hayat (Daily Life)	70
	A2	Yes	2. Theme: Sağlıklı Yaşam (Healthy Living)	37
			6. Theme: Duygular (Emotions)	117
	B1	Yes	2. Theme: Yorumlar ve Görüşler (Comments and Opinions)	29, 34
	B2	No	-	-
	C1	Yes	8. Theme: Kişiler Kişilikler (Individuals and Personalities)	160
	C2	Yes	-	-

The "Yedi İklim Türkçe" teaching set is prepared for the target audience aged 15 and above. The Turkish A1 coursebook includes 8 themes: "Tanışma" (Introduction), "Ailemiz" (Our Family), "Günlük Hayat" (Daily Life), "Çevremiz" (Our Environment), "Meslekler" (Professions), "Ulaşım" (Transportation), "İletişim" (Communication), and "Tatil" (Vacation) covering a total of 191 pages.

Under the subheading "Karşılaşma, Selamlaşma" (Meeting, Greeting) of the "Tanışma" (Introduction) theme, the song "Güle Güle Sana," with lyrics and music by Hakan Altun and performed by Seda Üren, is provided on page 25. Students are required to listen to the song and mark idiomatic expressions such as "Güle Güle!" and "Elveda." The song lyrics contain A1 level language structures, including locative case (-DA), dative case (-[y]A), possessive suffix, simple imperative sentences, negative suffix (-mA), present tense (-[A/I]r), future tense (-[y]AcAK), past tense (-DI), personal pronouns, basic farewell expressions used in daily life, and basic question expressions. Additionally, A2 level structures such as ability verb form (-[y]Abil-), -mAk için, and adjective verb (-An) are present. The song can be considered suitable for teaching expressions like "güle güle" and "elveda" due to its simpler language structures.

In the "Günlük Hayat" (Daily Life) theme, under the subheading "Nerede? Ne Zaman?" (Where? When?), the song "Uzun İnce Bir Yoldayım," with lyrics and music by Âşık Veysel and

performed by Tarkan, is provided on page 70. Students are asked to listen to the song and match the marked areas with visuals. The song lyrics include A1 level language structures such as question expressions (Ne?), locative case (-DA), personal suffix, present tense conjugation of auxiliary verb (1st person singular), derivation suffix (-II), and present continuous tense suffix (-I]yor). Additionally, the past tense suffix for seen actions and the adjective verb suffix "-Dık" are present, corresponding to A2 and B1 levels. The language structures used in the song are generally suitable for A1 level learners.

The "Yedi İklim Türkçe A2" coursebook includes 8 themes: "Zaman-Mekân" (Time and Space), "Sağlıklı Yaşam" (Healthy Living), "Sosyal Etkinlikler" (Social Activities), "Güzel Ülkem" (Our Beautiful Country), " Üretimden Tüketime" (From Production to Consumption)," "Duygular" (Emotions), " Teknoloji ve İletişim" (Technology and Communication) and "İnsan ve Toplum" (People and Society) covering a total of 187 pages.

Under the subheading "Her Şeyin Başı Sağlık" (Health Comes First) of the "Sağlıklı Yaşam" (Healthy Living) theme, the song "Nane Limon Kabuğu," with lyrics and music by Barış Manço, is provided on page 37. Students are asked to listen to the song and then sing it. The song lyrics include expressions like "Çok yaşa" (live long), "Sen de gör" (see for yourself), "Darısı başına" (may the same happen to you), "Bir çiçekle bahar olmaz" (spring doesn't come with just one flower). A2 level language structures like adjectives, adverbial participles (-Ip), necessity mood (-mAlI), and dA conjunction are present. Additionally, B1 level structures like "hatta" and adverbial participle with the suffix "-InCA" are used, making the song challenging for an A2 level language user to understand.

Under the subheading "Mektup Yazalım" (Write a Letter) of the "Duygular" (Emotions) theme, the song "Senden Başka," performed by Göksel, is provided on page 117. Students are asked to listen to the song and sing along. The lyrics of the song include the negative form (-[y]AmA-) of the potential verb, which is taught, as well as A2 level structures like auxiliary verbs for past tense and conditional mood, adverbial participles (-Ip), and adjectives (bir, o). The song also includes the "-Den başka" structure, taught at the B2 level. The language structures used in the song are generally suitable for A2 level learners.

The "Yedi İklim Türkçe B1" coursebook includes 8 themes: "Haberin Var Mı?" (Have You Heard?), "Yorumlar ve Görüşler" (Comments and Opinions), "Eğitim" (Education), "Gelin Tanış Olalım" (Let's Get Acquainted), "Engelleri Kaldıralım" (Removing Barriers), "Kurgu" (Fiction), "Kutlama" (Celebration) and "Ömür Dedğin" (The Meaning of Life) covering a total of 191 pages.

The song "Yalan Dünya," with lyrics and music by Neşet Ertaş, is provided on page 29 under the "Yorumlat ve Görüşler" (Comments and Opinions) theme, in the subheading "Söyleşi" (Interview). After students listen to and sing the song, they are required to write their own folk songs. The song lyrics include language structures suitable for a B1 level, such as the competency verb + tense suffix, adjective verb (-An), and conditional sentences (if-then). Additionally, the song incorporates interjections (Ah) covered at the B2 level. Overall, the language structures in the song lyrics can be considered generally suitable for a B1 level.

Under the same theme, in the subheading "İş Görüşmesi" (Job Interview), the song "Rüyalarda Buluşuruz" performed by Sibel Can is provided on page 34. Students are instructed to listen to the song. The song lyrics include language structures appropriate for a B1 level, such as coordination, potential mood (-sA bile), and adverbial participles (-mAdAn).

The Yedi İklim Turkish B2 Coursebook comprises 8 themes and 209 pages, covering topics like "Mesleğimde İlerliyorum" (Advancing in My Career), "Değerlerimiz" (Our Values), "Bir Ömür Böyle Geçti" (A Lifetime Passed Like This), "Mutfakta Kim Var?" (Who's in the Kitchen?), "Tercihiniz Nedir?" (What's Your Preference?), "Neler Oluyor Hayatta" (What's Happening in Life?), "Öğrendim, Çalıştım, Başardım" (I Learned, I Worked, I Succeeded), and "Misafir Sever misiniz?" (Are You a Hospitable Person?). The book does not include any song usage.

The Yedi İklim Turkish C1 Coursebook includes 8 themes and 203 pages, covering topics like "Spor" (Sports), "Değişen Dünya" (Changing World), "Kelimelerin Büyülü Dünyası" (The Enchanted World of Words), "Canlılar Âlemi" (World of Living Beings), "Tarihe Yolculuk" (Journey Through History), "Bilimin Gözüyle" (Through the Eyes of Science), "Sayılarla Hayat" (Life with Numbers) and "Kişiler Kişilikler" (Individuals and Personalities).

Under the theme "Kişiler Kişilikler" (Individuals and Personalities), in the "Bilim Adamı" (Scientist) subheading, the song "Kazma," with lyrics and music by Barış Manço, is provided on page 160. Students are asked to listen to the song and match idioms and proverbs mentioned in the song. The language structures in the song lyrics, idioms, and proverbs seem suitable for a C1 level.

The Yedi İklim Turkish C2 Coursebook includes 8 themes and 185 pages, covering topics like "Kelimelerle Dünya Kurmak" (Building Worlds with Words), "Türkçenin İncelikleri" (Subtleties of Turkish Language), "Modanın Kalbi" (Heart of Fashion), "Bilimin Ötesinde" (Beyond Science), "Kültür Aynamızdan Yansımalar" (Reflections from Our Cultural Mirror), "İletişim Dünyası" (World of Communication), "Hayat Dersleri" (Life Lessons), and "Gezi Deneme Makal" (Travel Writing Essays). The book does not include any song usage.

Table 2. *İstanbul Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	LEVEL	SONG USAGE	THEME NAME	PAGE
İstanbul Turkish Coursebook	A1	No	-	-
	A2	No	-	-
	B1	No	-	-
	B2	Yes	3. Theme: Bir Yudum İnsan (A Sip of Humanity)	55
	C1+	Yes	8. Theme: Yastık Altı (Under the Pillow)	168

The Istanbul Turkish A1 Coursebook includes 6 themes and 108 pages, covering topics like "Merhaba" (Hello), "Nerede?" (Where?), "Ne Yapıyorsun? (What Are You Doing?), "Benim Dünyam" (My World), "Zaman Zaman" (From Time to Time) and "Çevremiz ve Biz" (Our Environment and Us). The book does not include any song usage.

The Istanbul Turkish A2 Coursebook includes 6 themes and 104 pages, covering topics like “Gezelim Görelim” (Let's Explore), “Haberiniz Olsun” (Just So You Know), “Neler Olacak?” (What Will Happen?), “Evvel Zaman İçinde” (Once Upon a Time), “Ne Olur Ne Olmaz” (Just in Case) and “Neler Yapabilirsiniz” (What Can You Do?). The book does not include any song usage.

The Istanbul Turkish B1 Coursebook includes 6 themes and 111 pages, covering topics like “Yeni Bir Hayat” (A New Life), “İş Dünyası” (Business World), “Her Şeyin Başı Sağlık” (Health Comes First), “ğitim Hayat” (Education Life), “Hayallerimiz” (Our Dreams) and “İnsanlar Konuşa Konuşa” (People Speak and Speak). The book does not include any song usage.

The Istanbul Turkish B2 Coursebook includes 6 themes and 128 pages, covering topics like “Leyleği Havada Görmek” (Seeing a Stork in the Sky), “Geçmişten Günümüze” (From Past to Present), “Bir Yudum İnsan” (A Sip of Humanity), “Bana Her Şey Yakışır” (Everything Suits Me), “Harikalar Diyarı” (Wonderland) and “Şaştım Kaldım!” (I'm Amazed!).

In the theme “Duygusal Zekâ” (Emotional Intelligence), in the subheading “Bir Yudum İnsan” (A Sip of Humanity), a classic Turkish music activity is provided on page 55. Listeners are required to listen to classical Turkish music according to its modes (makamlar) and describe the impact it has on them. Examples of classical Turkish music are given, and listeners are asked to reflect on the emotions evoked by the music rather than understanding the lyrics. As the lyrics are not clearly audible in the recording, the language structures in the lyrics are not included in the analysis.

The Istanbul C1+ Turkish Coursebook includes 12 themes and 240 pages, covering topics like “Öyle Bir Geçer Zaman Ki” (Time Flies Like That), “Aşk Olsun” (Love Be), “İşini Şansa Bırakma” (Don't Leave Your Work to Chance), “Bir Maruzatım Var” (I Have a Complaint), “Film Şeridi Gibi” (Like a Film Strip), “Bilgi Dünyası” (World of Knowledge), “Sanat Sanat İçindir” (Art Is for Art's Sake) and “Suç ve Ceza” (Crime and Punishment).

Under the theme “Ekonomik Hayat” (Economic Life), in the subheading “Yastık Altı” (Under the Pillow), the song “Lüküs Hayat” is provided on page 168. The activity requires students to listen to the song and mark elements representing luxury life. The language structures present in the song lyrics are suitable for a C1 level.

Table 3. *Gazi TÖMER Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	LEVEL	SONG USAGE	THEME NAME	PAGE
Gazi TÖMER Turkish Coursebook	A1	Yes	4. Theme: Teknik İşlemler (Technical Processes)	73
	A2	No	-	-
	B1	No	-	-
	B2	Yes	3. Tema: Kültür Sanat (Culture and Arts)	44
	C1	Yes	3. Tema: Farkında mısınız? (Are You Aware?)	57

In the Gazi TÖMER A1 Coursebook, comprising 6 themes and 112 pages covering topics like "Merhaba" (Hello), "Nerede, Ne zaman, Nasıl?" (Where, When, How?), "Dikkat" (Attention), "Teknik İşlemler" (Technical Processes), "Nasıl Giderim" (How Do I Get There?) and "İletişim Kuruyorum" (Communicating), the activity in the "Teknik İşlemler" (Technical Processes) section includes the song "Mevsimler" on page 73. Students are asked to listen to the song and complete the fill-in-the-blank activity provided with the song lyrics. The song lyrics include language structures appropriate for an A1 level, such as personal pronouns (ben), consonant softening, possessive suffixes, case suffix (-I), and present tense conjugation of auxiliary verbs. Additionally, A2-level adjectives (bu), adverbs (çok, hep), and B1-level adjective verbs (Dikkat+possessive) are also observed. Overall, the song can be considered suitable for an A1 level when looking at the entirety of its content.

Gazi TÖMER A2 Turkish Coursebook consists of 5 units with the titles "Haberin Var mı?" (Do You Have the News?), "Bu Benim Dünyam" (This Is My World), "Durma, Keşfet!" (Don't Hesitate, Explore!), "Hayatı Öğreniyoruz" (Learning About Life), and "Okuyalım ve Öğrenelim" (Let's Read and Learn), comprising 91 pages. There are no songs used within the book.

Gazi TÖMER B1 Turkish Coursebook consists of 5 units with the titles "Hayatı Okuyoruz" (We Are Reading Life), "Göründüğü Gibi Değil" (Not as It Seems), "Bir Bilene Danışalım" (Let's Ask an Expert), "Geçmişten Geleceğe!" (From the Past to the Future), and "Hikâyeler ve Hayatımız" (Stories and Our Lives), comprising 92 pages. There are no songs used within the book.

Gazi TÖMER B2 Coursebook consists of 5 units with the titles "Ne Yapmalı?" (What Should One Do?), "Uzmanına Sor" (Ask the Expert), "Kültür Sanat" (Culture and Arts), "Bilimden

Dünyamıza" (From Science to Our World), and "Sanattan Bilime" (From Art to Science), comprising 102 pages.

In the activities of the "Kültür Sanat" unit, in the text titled "Ankara'da Kültür Sanat" (Culture and Arts in Ankara), the lyrics of the song "Son Defa" by Emre Aydın and the song "Dediler Zamanla Hep" by Zeki Müren are provided. Students are asked to read the song lyrics and create short stories related to them. The compound past tense (-[A/I]rmış) and the simple future tense of ability (-[y]Abil-) structures used in the song lyrics are suitable for the B2 level.

Gazi TÖMER C1 Turkish Coursebook consists of 5 units with the titles "Kültür ve Sanat" (Culture and Arts), "Sağlığım" (My Health), "Farkında mısınız?" (Are You Aware?), "Edebiyat Dünyasından..." (From the World of Literature...), and "Kim Haklı?" (Who Is Right?), comprising 115 pages.

In the activities of the "Farkında mısınız?" unit, in the text titled "Tükettikçe Tükenen İnsanlık" (Humanity Consumed as It Consumes), the song "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa" by Barış Manço is provided on page 57. Students are asked to listen to the song and complete the fill-in-the-blanks activity with the song lyrics. The language structures used in the song lyrics are suitable for the C1 level.

Table 4. *Yeni Hitit Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	LEVEL	SONG USAGE	THEME NAME	PAGE
Yeni Hitit Turkish Teaching Coursebook	A1-A2	No	-	-
	B1	No	-	-
	B2-C1	Yes	1. Tema: Edebiyat Dünyasından (From the World of Literature)	11

The Yeni Hitit A1-A2 Turkish coursebook consists of 12 units with titles like "Merhaba" (Hello), "Günlük Hayat" (Daily Life), "Yakın Çevremiz" (Our Immediate Environment), "Zaman Geçiyor" (Time Is Passing), "Afiyet Olsun" (Bon Appétit), "Bürokrasi Her Yerde" (Bureaucracy Is Everywhere), "Gelecek de Bir Gün Gelecek" (The Future Will Come One Day), "Rivayet Odur ki..." (The Tale Goes...), "Farklı Dünyalar" (Different Worlds), "Medya" (Media), "Sağlıklı Bir Yaşam" (A Healthy Life), and "Yolculuk" (Journey), comprising 197 pages. There are no songs used within the book.

The Yeni Hitit B1 Turkish coursebook consists of 12 units with titles like "İş Dünyası" (Business World), "Şimdi Spor Zamanı" (Now It's Sports Time), "Hayaller Gerçek Olsa" (If Dreams Came True), "Bu Yıl Moda Ne?" (What's in Fashion This Year?), "Eğitim Şart" (Education is a Must), "Estetik ve Yaratıcılık" (Aesthetics and Creativity), "İcatlar Mucitler" (Inventions and Inventors), "Tabiat Ana" (Mother Nature), "Sinema Dünyası" (World of Cinema), "İster İnan İster İnanma" (Believe It or Not), "Bugün Bayram" (Today's Holiday), and "İnsana Dair" (About Human Beings), comprising 193 pages. There are no songs used within the book.

The Yeni Hitit B2-C1 Turkish coursebook consists of 12 units with titles like "Edebiyat Dünyasından" (From the World of Literature), "Yaşadıkça" (As We Live), "Kurtulamadıklarımız" (Things We Can't Get Rid Of), "Dünyaca Ünlü" (World-Famous), "Para... Para... Para..." (Money... Money... Money...), "Dile Gelmek" (To Express Oneself), "Hadi Beni Güldür" (Come on, Make Me Laugh), "Ruhun Gıdası" (Food for the Soul), "Yapı ve Yapım" (Structure and Construction), "Tele-Vizyon" (Tele-Vision), and "İnsanın Büyük Sırrı" (The Great Mystery of Human Beings), comprising 194 pages. In the "Edebiyat Dünyasından" unit, under the subheading "Türkçe Yazın" (Turkish Literature), the song "Dostlar Beni Hatırlasın" by Âşık Veysel is provided on page 11. An informative listening text about Âşık Veysel is also provided. The lyrics of the song are given as a reading text. Students are asked to complete "True or False" and "Correct or Incorrect" activities related to the listening text. No specific language structure taught at the B2 level is encountered in the song lyrics.

Table 5. *Türkçe Öğreniyorum-1 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-1 Coursebook	Unit 1	Tanışalım (Let's Get Acquainted)	Yes	17
	Unit 2	Sınıfımız (Our Classroom)	No	-
	Unit 3	Canım Ailem (My Dear Family)	Yes	39
	Unit 4	Bizim Manav (Our Greengrocer)	No	-
	Unit 5	Arkadaşım Elif (My Friend Elif)	No	-
	Unit 6	Yaşasın Okulumuz (Hooray for Our School)	No	-

13

The Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-1 Coursebook consists of 6 units with titles like "Tanışalım" (Let's Get Acquainted), "Sınıfımız" (Our Classroom), "Canım Ailem" (My Dear Family), "Bizim Manav" (Our Greengrocer), "Arkadaşım Elif" (My Friend Elif), and "Yaşasın Okulumuz" (Hooray for Our School), comprising 91 pages. While the first and second books in the set are designed for A1 level learners, the third and fourth books are prepared for the A2 level and are suitable for the 10-15 age group. The lyrics of the song "Alfabe" by Barış Manço are provided on page 17 of the "Tanışalım" unit. Students are asked to listen to the song and repeat it. The song is suitable for A1 level as it introduces the sounds of the Turkish alphabet.

In the "Canım Ailem" unit on page 39, the lyrics of the song "Ailem" (My Family) are provided. Students are asked to listen to the song. The song contains A1 level-appropriate vocabulary related to family, present tense (-[A/I]r), possessive suffixes, existence-absence, case suffixes, and

adverbial suffixes, as well as A2 level pronouns and the "-de" conjunction. Overall, the song is suitable for A1 level.

Table 6. *Türkçe Öğreniyorum-2 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-2 Coursebook	Unit 1	Günlük İşler (Daily Chores)	No	-
	Unit 2	Canım Annem (My Dear Mother)	No	-
	Unit 3	Tatil (Holiday)	No	-
	Unit 4	Çocuk Bayramı (Children's Festival)	Yes	56
	Unit 5	Damak Tadı (Palate Delights)	Yes	76
	Unit 6	Eski Zamanlar (Old Times)	No	

The Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-2 Coursebook consists of 6 units with titles like "Günlük İşler" (Daily Chores), "Canım Annem" (My Dear Mother), "Tatil" (Holiday), "Çocuk Bayramı" (Children's Festival), "Damak Tadı" (Palate Delights), and "Eski Zamanlar" (Old Times), comprising 91 pages.

In the "Çocuk Bayramı" unit on page 56, the lyrics of the song "Bugün Bayram" (Today is a Holiday) by Barış Manço are provided. Students are asked to listen to the song. The song contains A1 level-appropriate present tense, case suffixes, the -mA negation suffix, demonstratives, possessive suffixes, imperative expressions, frequency adverbs (ara sıra), the superlative degree (en), and personal pronouns, as well as A2 level conditional mood, participle suffix (-An), and B2 level adverbial participle suffix (-[y]All). Generally, the song is suitable for A1 level.

"Damak Tadı" unit on page 76 features the lyrics of the song "Senden Daha Güzel" by the band Duman. Students are asked to listen to the song and fill in the blanks appropriately. The song includes A1 level-appropriate pronouns, past tense, present tense, negative form of the present tense, comparison structures (-DAn, -DAn daha...), and dative case suffix. The song also contains A2 level conditional mood and the -dA conjunction. In general, the song activity is suitable for A1 level.

Table 7. *Türkçe Öğreniyorum-3 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-3 Coursebook	Unit 1	Oyun (Game)	No	-
	Unit 2	Haydi Alışverişe (Let's Go Shopping)	No	-
	Unit 3	Gelecek (Future)	No	-
	Unit 4	Dünyamız (Our World)	No	-
	Unit 5	Bir Varmış Bir Yokmuş (Once Upon a Time)	Yes	70
	Unit 6	Geçmiş Olsun (Get Well)	No	-

The Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-3 Coursebook consists of 6 units with titles like "Oyun" (Game), "Haydi Alışverişe" (Let's Go Shopping), "Gelecek" (Future), "Dünyamız" (Our World), "Bir Varmış Bir Yokmuş" (Once Upon a Time), and "Geçmiş Olsun" (Get Well), comprising 91 pages.

In the "Bir Varmış Bir Yokmuş" unit on page 70, the lyrics of the song "Bir Gün Bir Gün Bir Çocuk" (Once Upon a Time, There Was a Child) are provided. Students are asked to listen to the song and fill in the blanks appropriately. The song includes A2 level-related -dA conjunction and repetition structures. The song activity is suitable for A2 level.

15

Table 8. *Türkçe Öğreniyorum-4 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 Coursebook	Unit 1	Yolculuk Nereye? (Where is the Journey Going)	Evet	15
	Unit 2	Hayvanlar Âlemi (Animal Kingdom)	Evet	27, 35
	Unit 3	Hobiler (Hobbies)	Evet	49
	Unit 4	Komşu Komşunun Külüne Muhtaçtır (Neighbors Rely on Each Other)	Hayır	-
	Unit 5	Başarının Anahtarı (The Key to Success)	Hayır	-
	Unit 6	Hem Okudum Hem de Yazdım (I've Both Read and Written)	Hayır	-

The Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 Coursebook consists of 6 units with titles like "Yolculuk Nereye" (Where is the Journey Going), "Hayvanlar Âlemi" (Animal Kingdom), "Hobiler" (Hobbies), "Komşu Komşunun Külüne Muhtaçtır" (Neighbors Rely on Each Other), "Başarının Anahtarı" (The Key to Success), and "Hem Okudum Hem de Yazdım" (I've Both Read and Written), comprising 91 pages.

In the "Yolculuk Nereye" unit on page 15, the song "Taşıtlar Şarkısı" (Vehicle Song) is included. Students are asked to determine which sentence appears in the song after listening to it. The lyrics of the song are not directly provided to students. The song emphasizes A1 level structures such as present tense, negative form of the present tense (-mAz), "and" conjunction, dative case suffix, locative case suffix, possessive suffix, and adverbial suffixes. The song activity is suitable for A1 level.

In the "Hayvanlar Âlemi" unit on page 27, the song "Ali Baba'nın Çiftliği" (Ali Baba's Farm) is included. Students are asked to listen to the song and write appropriate names under the empty visuals. The song emphasizes A1 level structures such as existence-absence, possessive suffix, locative case suffix, and present tense. Therefore, the song activity is more suitable for A1 level.

In the same "Hayvanlar Âlemi" unit on page 35, the lyrics of the song "Karga İle Tilki" (The Crow and the Fox) are provided. Students are asked to sing the song and engage in a conversation based on a question related to the song. The song includes A2 level structures such as adjectival participle (-An), past tense of perception; A1 level structures such as locative case suffix, dative case suffix, nominative case suffix, and "with" conjunction. The song activity is suitable for A2 level.

In the "Hobiler" unit on page 49, the lyrics of the song "Akşam Yatmaz Sabah Kalkmaz" (Early to Bed and Early to Rise) are provided. Students are asked to listen to the song and then sing it. The song includes A2 level structures such as pronouns, potential mood, -dA conjunction, -cA suffix. Additionally, the song features the adverbial participle (-IncA) structure taught at the B1 level. The song is suitable for A2 level.

Table 9. *Çocuklar İçin Türkçe-1 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Çocuklar İçin Türkçe-1 (ÇİT)		Giriş (Introduction)	Yes	11
	Unit 1	Merhaba (Hello)	Yes	35
	Unit 2	Gökkuşağı (Rainbow)	Yes	44, 53
	Unit 3	Sayılar (Numbers)	Yes	64
	Unit 4	Benim Evim Güzel Evim (My Beautiful Home)	Yes	87

	Unit 5	Sevimli Hayvanlar (Cute Animals)	Yes	104
	Unit 6	Yiyecekler, İçecekler (Food, Beverages)	Yes	118
	Unit 7	Yüzümüz (Our Face)	Yes	130
	Unit 8	Vücudumuz (Our Body)	Yes	143

The Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe, designed for children aged 6-9, covers A1-level competencies. The Çocuklar İçin Türkçe (1) Coursebook consists of an introductory section, 8 units, and 153 pages with titles like "Alfabe (Introduction)", "Merhaba" (Hello), "Gökkuşuğu" (Rainbow), "Sayılar" (Numbers), "Benim Evim Güzel Evim" (My Beautiful Home), "Sevimli Hayvanlar" (Cute Animals), "Yiyecekler, İçecekler" (Food, Beverages), "Yüzümüz" (Our Face), and "Vücudumuz" (Our Body). On page 11 of the "Introduction" section, the lyrics of the song "Alfabe" are provided. Students are asked to listen to the song and then sing it. The content of the song aims to introduce the letters of the Turkish alphabet, making the activity suitable for A1 level.

In the "Merhaba" unit on page 35, the lyrics of the song "Haydi Say" (Let's Count) are provided. Students are asked to listen to the song and then sing it. The song emphasizes A1 level structures such as numbers and case suffixes. The activity aims to teach numbers through counting fingers and toes, making it suitable for A1 level.

"Gökkuşuğu" unit on page 44 includes the lyrics of the song "Tüm Renkleri Seviyorum" (I Love All Colors). Students are asked to listen to the song and sing it. The song includes A1 level structures such as case suffixes, basic adjectives, possessive suffixes. Looking at the lyrics of the song that aims to teach colors, it can be seen that it is suitable for A1 level.

In the same unit, on page 53, the lyrics of the song "Haydi Okula" (Let's Go to School) are provided. Students are asked to listen to the song and sing it. The song includes A1 level structures such as case suffixes, present tense, "Bu ne?" (What's this?) question structures, and A2 level interjections. The song contains words related to school and classroom, making it suitable for A1 level.

In the "Sayılar" unit on page 64, the lyrics of the song "Sayılar İçeri" (Numbers Inside) are provided. Students are asked to listen to the song and sing it. The song includes A1 level structures such as numbers, basic adjectives, personal pronouns, present tense of the auxiliary verb, basic question forms, imperative forms, and possessive suffixes. The activity aims to teach numbers and is suitable for A1 level.

In the "Benim Evim Güzel Evim" unit on page 87, the lyrics of the song "Evimiz" (Our House) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level structures such as existence-absence, locative case, and possessive suffixes, and A2 level "-dA" conjunctions. The activity aims to teach parts of the house and is suitable for A1 level.

In the "Sevimli Hayvanlar" unit on page 104, the lyrics of the song "Ben Kimim?" (Who Am I?) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level structures such as present tense, case suffixes, imperative forms, basic question forms, basic

adjectives, the present tense of auxiliary verbs, and possessive suffixes. It also includes A2 level repetitions to teach animal names using reflexive words. The activity is suitable for A1 level.

In the "Yiyecekler, İçecekler" unit on page 118, the lyrics of the song "Kıtır Kıtır" are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level structures such as present tense, possessive suffixes, numbers, and case suffixes, as well as A2 level repetitions and the -dA conjunction. The activity aims to teach food and beverage names and is suitable for A1 level.

In the "Yüzümüz" unit on page 130, the lyrics of the song "Baş Baş Başım" are provided. Students are asked to listen to, sing, and indicate the words mentioned in the song on their faces. The song includes A1 level possessive suffixes and A2 level repetitions. The activity aims to teach parts of the face and is suitable for A1 level.

In the "Vücudumuz" unit on page 143, the lyrics of the song "Vücudum" are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level case suffixes, personal pronouns, basic adjectives, possessive suffixes, and present tense structures. The activity aims to teach body parts and is suitable for A1 level.

Table 10. *Çocuklar İçin Türkçe-2 Turkish Teaching Coursebook Song Usage Status*

TURKISH TEACHING SET	UNIT	UNIT NAME	SONG USAGE	PAGE
Çocuklar İçin Türkçe-2 (ÇİT)	Unit 1	Tık Tak	Yes	8, 20
	Unit 2	Canım Ailem (My Dear Family)	Yes	26
	Unit 3	Ne Yapıyorsun?	Yes	40
	Unit 4	Güzel Eşyalarım	Yes	52
	Unit 5	Etkinlikler (Activities)	Yes	68
	Unit 6	Hayvanlar (Animals)	Yes	82
	Unit 7	Giyecekler (Clothes)	Yes	98
	Unit 8	Benim Dünyam (My World)	Yes	112

The "Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe-2" Coursebook consists of 8 units with titles like "Tık Tak," "Canım Ailem" (My Dear Family), "Ne Yapıyorsun?" (What Are You Doing?), "Güzel Eşyalarım" (My Beautiful Things), "Etkinlikler" (Activities), "Hayvanlar" (Animals), "Giyecekler" (Clothes) and "Benim Dünyam" (My World) comprising 126 pages.

In the "Tik Tak" unit on page 8, the lyrics of the song "Saat Kaç" (What Time Is It?) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level question forms, imperative forms, numbers, past tense, possessive suffixes, and the present tense of auxiliary verbs. The activity aims to teach telling time and is suitable for A1 level.

In the same "Tik Tak" unit on page 20, the lyrics of the song "Alışveriş" (Shopping) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level case suffixes and present tense structures. The song, which contains words related to shopping, is suitable for A1 level.

In the "Canım Ailem" unit on page 26, the lyrics of the song "Ailem" (My Family) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level possessive suffixes, present tense, and derivational suffixes (-II). The activity aims to teach family members and is suitable for A1 level.

In the "Ne Yapıyorsun?" unit on page 40, the lyrics of the song "Akıllı Çocuk" (Smart Kid) are provided. The song includes A1 level personal pronouns, basic adjectives, present tense, possessive suffixes, case suffixes, and basic question forms. The song contains words related to student behaviors in the classroom, making it suitable for A1 level.

In the "Güzel Eşyalarım" unit on page 52, the lyrics of the song "Eşyalar Nerede?" (Where Are the Items?) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level imperative forms, request mood, personal pronouns, possessive suffixes, case suffixes, and basic question forms, as well as A2 level interjections. The activity aims to teach household items and their locations and is suitable for A1 level.

In the "Etkinlikler" unit on page 68, the lyrics of the song "Günler" (Days) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level present tense, existence-absence, numbers, possessive suffixes, personal pronouns, and the "and" conjunction. The activity aims to teach the days of the week and is suitable for A1 level.

In the "Hayvanlar" unit on page 82, the lyrics of the song "Hayvanlar" (Animals) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level superlative degree (en), basic adjectives, present tense, locative case, possessive suffixes, and A2 level repetitions. The activity aims to teach animal names and their characteristics and is suitable for A1 level.

In the "Giyecekler" unit on page 98, the lyrics of the song "Çabuk Ol" (Hurry Up) are provided. Students are asked to listen to and sing the song. The song includes A1 level possessive suffixes, imperative forms, request mood, and A2 level interjections. The activity aims to teach clothing items and is suitable for A1 level.

In the "Benim Dünyam" unit on page 112, the lyrics of the song "Dünya Çocukları" (Children of the World) are provided. The song includes the dative case, imperative forms, the "-II" derivational suffix, personal pronouns, and imperative forms. The song lyrics are suitable for A1 level.

Example of B1 Level Song Activity

Kendime Yeni Bir Ben Lazım

(Before Listening)

1- Şarkının kısa bir bölümünü dinleyiniz. Şarkıyı aşağıdaki sanatçılardan hangisi söylemiş olabilir? Tahminlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Sertab Erener

2. Hadise

3. Selda Bağcan

4. Sezen Aksu

2- Aşağıdaki sözcüklerle anlamlarını eşleştiriniz.

bayat

Üstü kapalı, iğneleyici söz söylemek.

kırtmak

Toplu bir biçimde.

toptan

Güncelliğini, önemini, özelliğini yitirmiş, çok söylenmiş.

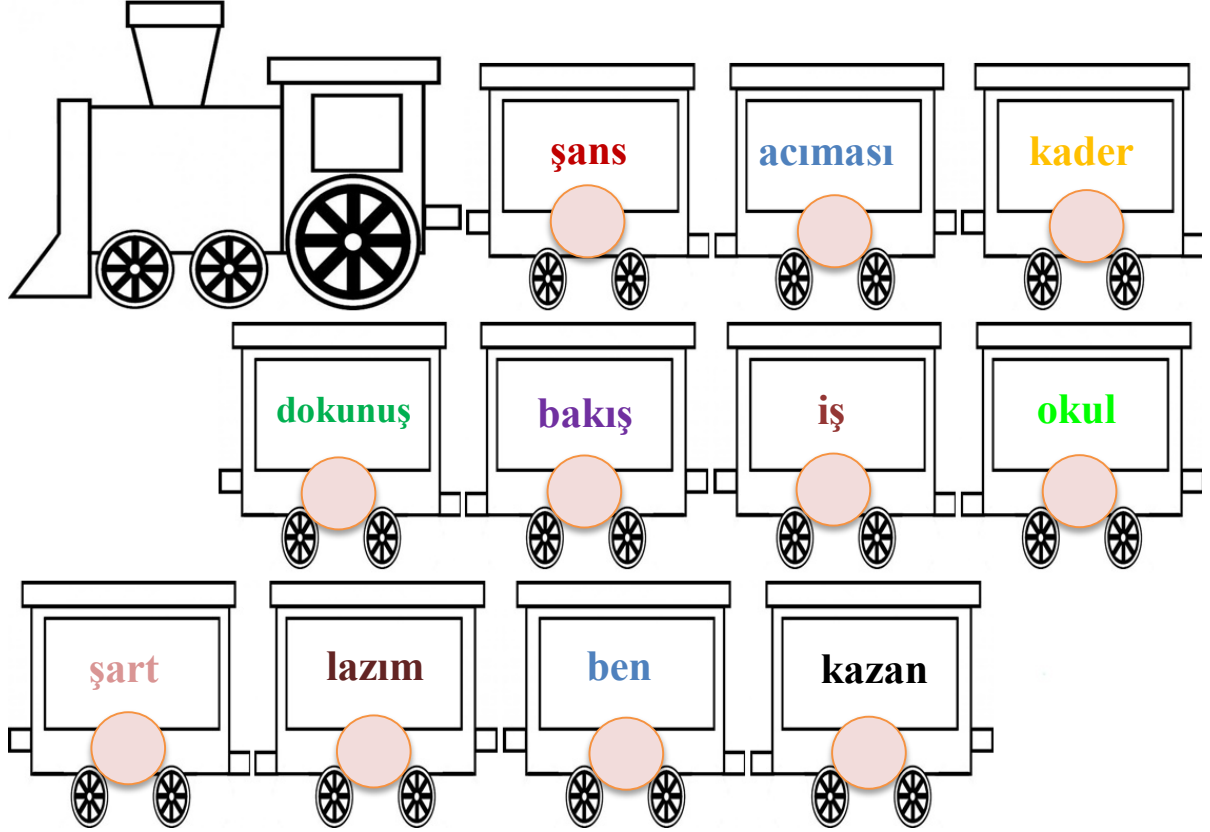
taşlama

Hoş görünmek çabasıyla cilveli davranışlarda bulunmak.

20

(Listening Moment)

1- "Kendime Yeni Bir Ben Lazım" adlı şarkıyı dinleyiniz. Şarkıda geçen sözcükleri işaretleyiniz.

(After Listening)

1- Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1- Şarkıyı söyleyen kişi neden mutsuz?

2- Mutlu olmak için neler yapmayı öneriyor?

3- Siz mutlu olmak için neler öneriyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DISCUSSION, CONCLUSION and RECOMMENDATIONS

When a literature review is conducted, it becomes evident that numerous studies have been conducted on the use of songs and music in language teaching (Zengin, Kurbanov, 2003; Vural, 2008; Modiri, 2010; Gökşenli, 2011; Batdı, 2012; Nişancı, 2013; Farmand, Pourgharib, 2013; Kana, Özekinci, Kızıldağ, & Uzan, 2017; Demirci, 2019; Vural, 2019; İşcan, Maden, 2020; Tanrikulu, Koyuncu, 2020; Yılmaz, 2022; Üstün, 2023). According to the research conducted, the use of songs at various levels of foreign language teaching contributes positively to pronunciation, the development of fundamental language skills, and an increase in learning motivation. Yılmaz (2022) reached the conclusion in their master's thesis that lessons involving music and rhythm have a positive impact on student motivation, vocabulary teaching, and the enhancement of the four essential language skills. Farmand and Pourgharib (2013), in their experimental study, found that English songs have a positive effect on students' pronunciation and oral production skills. However, if there are pronunciation errors in the songs, they can have a negative impact on students' pronunciation. İşcan and Maden (2020) have reached the conclusion in their study that popular Turkish songs with accurate pronunciation also have a positive effect on students' pronunciation. Cengiz (2004), in their master's thesis, concluded that education through music has a positive effect on vocabulary learning. The research conducted supports the notion that songs should be preferred materials for successful language teaching (Claer, 1984; Kömür, Saraç, Şeker, 2005; Kahraman, 2019; Degrave, 2019).

Demirci (2019) identified the use of songs specifically for A1 level in Turkish language teaching sets in their master's thesis and examined the studies related to songs. In this study, unlike previous research, the usage of songs in Turkish language teaching textbooks across all language proficiency levels and their appropriateness for the target language level were examined. In the Yedi İklim Turkish language teaching textbooks, songs were used a total of 7 times, in the İstanbul Turkish language teaching textbooks 2 times, in the Gazi TÖMER Turkish language teaching textbooks 3 times, and in the Yeni Hitit Turkish language teaching textbooks 1 time. When looked at according to language proficiency levels, it was observed that songs were used 3 times at A1 level, 2 times at A2 level, 2 times at B1 level, 3 times at B2 level, and 3 times at C1 level. However, in the C2 level textbook of Yedi İklim Turkish language teaching, no instances of song usage were found.

In contrast to the mentioned teaching sets, the Yunus Emre Institute's "Türkçe Öğreniyorum" (Learning Turkish) and "Çocuklar İçin Türkçe" (Turkish for Children) sets were evaluated separately as they were designed for young age groups. In the Yunus Emre Institute's "Türkçe Öğreniyorum" 1-2-3-4 textbooks, songs were used 9 times, and in the "Çocuklar İçin Türkçe" 1-2 textbooks, songs were used 19 times. When categorized by language proficiency levels, it was observed that songs were used 23 times at A1 level and 5 times at A2 level. The reason for the higher frequency at the A1 level could be attributed to the fact that the books were tailored for child groups.

Based on the obtained data, it is evident that the use of songs in Turkish language teaching textbooks is not systematically organized, and there is a lack of equal distribution of song usage among different proficiency levels. In the Yedi İklim Turkish A2 textbook, the song "Nane, Limon Kabağı" performed by Barış Manço contains advanced language structures that align with the target proficiency level. On the other hand, in the Yeni Hitit B2-C1 Turkish textbook, the song "Dostlar Beni Hatırlasın" performed by Âşık Veysel does not possess suitable language structures for the intended proficiency level. Moreover, within the Yunus Emre Institute's

"Türkçe Öğreniyorum-4" textbook designed for children, the songs "Taşıtlar Şarkısı" and "Ali Baba'nın Çiftliği" are found to be more appropriate for A1 proficiency level in terms of language structures rather than the intended A2 level.

Considering the highly effective nature of songs as materials in teaching Turkish as a foreign language, the following recommendations can be made:

- Authors of Turkish language teaching sets should create song activities in alignment with the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) levels.
- The quality of songs and activities used in Turkish language teaching textbooks for foreign learners can be enhanced by those who prepare the textbooks. Additionally, the distribution of song activities can be appropriately aligned with different proficiency levels.
- Original activities related to Turkish language teaching through songs can be developed for each proficiency level, and researchers in the field can investigate the effects of these activities from the perspective of language learners.
- Teachers and textbook creators can carefully select songs that are suitable for the students' proficiency level and capture their interest.
- Textbook authors can incorporate a comprehensive selection of Turkish music examples in the textbooks, and the chosen songs can be aligned with the targeted learning outcomes.
- To enhance motivation and maintain a strong desire to learn the Turkish language among individuals learning it as a foreign language, the utilization of songs can be increased within Turkish language teaching sets and lessons.

REFERENCES

- Batdı, V., & Semerci, Ç. (2012). Student opinions on the effectiveness of songs in developing foreign language skills, *Journal of Education and Training Research*, 1(4), 126-133.
- Cengiz, Y. (2004). *Investigation of the effects of using music on foreign language vocabulary teaching in the light of brain-based learning theory*. Master's thesis. Ankara University Social Sciences Institute.
- Claerr, T. A., & Gargan, R. (1984). The role of songs in the foreign language classroom. *OMLTA Journal*, 28, 32.
- Degrave, P. (2019). "Music in the foreign language classroom: how and why?". *Journal of Language Teaching and Research*, 10(3), 412-420.
- Demirci, E. Ö. (2012). *The use of song in teaching turkish as a foreign language*. Master Thesis, Hacettepe University Institute of Turkic Studies, Ankara.
- Farmand, Z., Pourgharib, B. (2013). The effect of English songs on English learners. *Pronunciation International Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 2(9), 840-846.
- Göher, F. (2008). The contribution of music to the memorization of new words in foreign language education: two studies with primary school fourth grade and university students. *Music and Memory Symposium: I. Musicology Days, Yıldız Technical University, İstanbul*.

- Gökşenli, E.Y. (2011). The use of music as a teaching tool in teaching spanish as a foreign language. *Mediterraneo*, 6, 13-43.
- Gültekin, İ. (2020). *Turkish Maarif Foundation teaching Turkish as a foreign language program*. Matsis Printing press.
- Güneş, F. (2002). *Examination of textbooks*. Ocak Yay.
- Güngör, Z. Y. (2014). The use of songs in foreign language teaching: An application with the students of the French language education department. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 141-151.
- Hisar, G.Ş. (2006). *An experimental study on effective teaching methods that can be used in 4th and 5th grade English lessons*. Master Thesis, Süleyman Demirel University, Isparta.
- İnal, S. (2018). Importance and selection of songs in teaching Turkish as a foreign language. Durmuş, M., Okur, A. (Ed.), In *The handbook of teaching Turkish to foreigners* (pp. 417-428). Grafiker Publications.
- İşcan, A., & Maden, M.N. (2020). The use of songs in developing the Turkish vocabulary of learners of Turkish as a foreign language. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(2), 630-650.
- İşci, C. (2012). *Examination of the New Hittite textbook used in teaching Turkish as a foreign language in terms of four basic language skills and culture*. Doctoral Thesis. DEÜ Institute of Education Sciences, Izmir.
- Kahraman, H. (2019). *The place and importance of song and music in foreign language teaching*. PhD thesis, Marmara University, Istanbul.
- Kana, F., Özekinci, Z., Kızıldağ, İ., & Uzan, M. F. (2017). The effect of today's popular songs on the correct use of language in teaching Turkish as a foreign language. *Aydın Tömer Journal of Language*, 2(1), 24-36.
- Kanatlı, F., & Çekici, Y. (2013). Interdisciplinary opportunities in Turkish teaching. *Journal of Mersin University Faculty of Education* (9/2), 223-234.
- Keskin, F. (2011). Using songs as audio materials in teaching Turkish as a foreign language. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4, 378-383.
- Karasar, N. (2005). *Scientific research method*. Nobel Publishing House.
- Kömür, Ş., Saraç, G. & Şeker, H. (2005). Teaching English with songs (Muğla example). *Journal of Muğla University Institute of Social Sciences*, (15), 109-120.
- Modiri, İ.Ş. (2010). Foreign language teaching through music in preschool. *Journal of the Faculty of Education*, 23(2), 505-516.
- Nişancı, İ. (2013). Turkish in the Balkans, Use of turkish songs in language teaching. *International Conference on Language and Literature Studies*, Beder University, Tiran Arnavutluk, C.1, s.172-189.
- Önal, Ö. (2012). Sound, language and music. *Journal of Language*, 155, 7-23.
- Tanrikulu, L., & Koyuncu, A. (2020). The use of children's songs in teaching values in teaching Turkish as a foreign language at an early age. *Firat University Journal of Social Sciences*, 30(2), 221-230.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. (2023, 10 Mayıs). <https://www.sozluk.gov.tr>.

- Üstün, H. (2023). The effect of children's songs in teaching Turkish to foreign students. *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*, (32), 1-14.
- Vural Göher, F. (2019). The importance of music in teaching Turkish as a foreign language. *9th International Congress of Turkish Folk Culture: Part II: Preservation of Intangible Cultural Heritage*, 2019, Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Research and Education, Ankara, pp.125-134.
- Yılmaz, N. (2022). *Language Teaching Through Music and Rhythm in Teaching Turkish as a foreign language*. Master Thesis, Hacettepe University.
- Zengin, B. & Babek, K. (2003). Foreign language education and music: integrated teaching and learning, *KKEFD*, 8, 187-209.

Examined Works

- Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. Kültür Sanat Basımevi.
- Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. Kültür Sanat Basımevi.
- Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*. Kültür Sanat Basımevi.
- Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2*. Kültür Sanat Basımevi.
- Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1*. Kültür Sanat Basımevi.
- Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 1 Ders Kitabı*. Başak Matbaacılık.
- Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 2 Ders Kitabı*. Başak Matbaacılık.
- Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 3 ders kitabı*. Başak Matbaacılık.
- Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 4 ders kitabı*. Başak Matbaacılık.
- Ateş, Ş., Sarıgül, K., (Ed.), (2018). *Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 1 ders kitabı*. Dumat Ofset Matbaacılık.
- Ateş, Ş., Sarıgül, K., (Ed.), (2018). *Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 2 Ders Kitabı*. Dumat Ofset Matbaacılık.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.
- Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe A1*. Kalkan Matbaası.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe A2*. Kalkan Matbaası.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe B1*. Kalkan Matbaası.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe B2*. Kalkan Matbaası.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe C1*. Kalkan Matbaası.

Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1-A2*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2-C1*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Şarkı Kullanım Durumlarının İncelenmesi

Onur Can Yılmaz^{1*}

Cevdet Şanlı²

* Sorumlu yazar

¹Yüksek lisans öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye

onurcanyilmaz@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0005-7301-0239>

²Dr. Öğr. Üyesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye

cevdetsanli@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2149-9555>

Makale geliş tarihi / First received : 01.07.2023

Makale kabul tarihi / Accepted : 11.08.2023

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Araştırmacıların katkı oranı beyanı eşittir.
- 2- Makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığındaki yüksek lisans tezinden üretilmiştir.
- 3- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 4- Makalemizde dokümanlardan elde edilen veriler bulunduğundan etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- 5- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.
- 6- Yüksek lisans bursu için Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK) teşekkür ederim.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 26%

Atıf bilgisi / Citation:

Yılmaz, O. C., Şanlı, C. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında şarkı kullanım durumlarının incelenmesi. *EDE Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi*, (3), 1-50.

ÖZ

Şarkılar günümüz dünyasında eğlence, propaganda ve eğitim aracı olarak dinlenen ve kullanılan bir araçtır. Şarkıların kullanımının ve etki alanının genişliği eğitim alanında da materyal olarak tercih edilmesini sağlamaktadır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde yaygın olarak kullanılan kitap setlerinin her düzeyindeki şarkı kullanım durumlarının nitelik ve nicelik bakımından incelenmesi, şarkılarda kullanılan dil yapılarının düzeylere uygunluğunun ortaya konması ve şarkı etkinliklerinin dinleme aşamalarına göre durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlı doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Yediiklim Türkçe Öğretim Seti, İstanbul Türkçe Öğretim Seti, Gazi TÖMER Türkçe Öğretim Seti, Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 1-2-3-4, Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 1-2 ders kitaplarındaki kullanılan şarkılar incelenmiştir. Şarkıların hangi kitapta ne kadar kullanıldığı, şarkılarda geçen dil yapılarının dil düzeyine uygunluğu hakkında tespitlerde bulunulmuştur. Araştırmanın sonucunda Türkçe öğretim setlerindeki bazı ders kitaplarında Türkçe şarkıların hiç kullanılmadığı, bazı ders kitaplarında ise şarkıların sık sık kullanıldığı görülmüştür. Ders kitaplarında kullanılan birkaç şarkının dil yapıları bağlamında hedeflenen dil düzeyine uygun olmadığı, çoğu şarkının ise hedeflenen dil düzeyi için kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir. Şarkı etkinliklerinin dinleme aşamaları bakımından etkinliklerinin sayısı ve çeşit bakımından sınırlı olduğu ve etkinliklerin geliştirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın sonunda yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının niteliğinin geliştirilmesi için önerilerde bulunulmuş, B1 düzeyine yönelik olarak etkinlik önerisi sunulmuştur.

Anahtar kelimeler

Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi, Türkçe öğretim setleri, şarkı kullanımı, şarkı etkinlikleri

GİRİŞ

Müzik ve şarkılar insanın yaşamı boyunca; mutlu, üzgün, heyecanlı, stresli her anında kendine yer bulmuştur. Gelişen teknolojiyle birlikte müzik insanların yaşamında önemli bir role sahip olmuştur. Müzik tıpta tedavi yöntemi olarak, müzikle birlikte şarkılar ise eğitimde öğretim yöntemi olarak kullanılabilir. Şarkı, Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğünde “Tonlama değişiklikleriyle çeşitli duygular uyandıran uyumlu, ezgili insan sesleri dizisi” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2023). “Platon’a göre şarkı (ōide); karakter (ēthos), söz (logos) ile söyleyiş biçimi (lexis), armoni (harmonia) ile ritim (rythmos) ve dış görünüş (skhēma) olmak üzere dört basamaklı bir seriden oluşur” (Coşkun, 2017, s.135). Yine Platon’a göre müzik o kadar önemlidir ki yeni devlet düzeninde müziğin yasaları belirlenmelidir.

Sosyal ağların kullanımının artmasıyla birlikte günümüzde şarkılar çok daha geniş kitlelere hitap etmekte ve kitleleri harekete geçirecek etkiye ulaşmaktadır. Şarkıların etkileyciliğini eğitim ortamına yansıtmak isteyen araştırmacılar sınıflarda şarkıların bir materyal olarak kullanılmasının öğrenmeye etkisi üzerinde birçok araştırma yapmıştır. Dil öğretiminde kullanılan düz anlatım gibi geleneksel yöntemler eğitim faaliyeti sırasında öğrenciyi geri planda bırakmaktadır. Derslerde sürekli aynı yöntemlerin ve materyallerin kullanılması öğrencilerin derse karşı motivasyonlarını azaltmaktadır. Öğrencilerin derse olan ilgilerini artırmak ve öğretimi verimli hale getirmek için öğrencileri daha aktif kılacak etkinliklerle dersi işlemek gerekmektedir. Öğrencileri öğretimde aktif kılacak, dersteki yöntem ve teknik çeşitliliğini sağlayacak olan materyallerden biri de şarkılardır. Şarkılar hem eğlendirici hem de öğretici yönüyle dil öğretiminde kalıcı öğrenmeye vesile olabilecek potansiyele sahiptir. Önal’a (2012) göre dil gibi müzik de bir dizgeye sahiptir. Türkçede sözcüklerin dilbilgisi kurallarına göre dizilmesi gibi müzikte de notalar bir dizilme işlemine tabii tutulur. Şarkılarda ise sözsüz müzikten farklı olarak sözlerin dizimi de akılda kalıcı bir form oluşturmaktadır. Vural’a göre

(2018) ezberlenmesi zor olan dini metinlerin ilahiler şeklinde öğretilmesi ve uzun rap türünde şarkıların sözlerinin ezberlenmesi melodi sayesinde mümkün olabilmektedir. Öğrenci ezgi ve söz birlikteliğiyle şarkıyı daha kolay hatırlar. İnal'a göre (2018) İstiklal Marşı'mızın kolay öğrenilmesi de müziğin ritmini ve marşın sözlerini birlikte duymamızdan kaynaklanmaktadır. "Müziğin değişmeyen özelliği, öğrencinin yaş grubu ne olursa olsun onun kelimeleri ve cümle yapılarını ezberlemesine yardımcı olacak olmasıdır" (Gökçenli, 2011, s.18). Sözlerin müzikle birlikte verilmesi akılda kalıcılığı artırmaktadır.

Kanatlı ve Çekici'ye (2013) göre müzik dersi ve Türkçe dersi estetik yönü geliştirme, öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlama ve zihinsel becerileri geliştirme açısından ortak amaçlara sahiptir. Müzik ve Türkçe dersleri disiplinler arası yaklaşımla işbirliği içinde yürütülebilir. Bazı öğrencilerin şarkılarla ve müziklerle işlenen derslerden daha çok verim aldığı bilinen bir gerçektir. Bunun sebebi müzikal-ritmik zekâ alanlarının gelişmiş olmasıdır. Gardner'ın 1983 yılında ortaya koyduğu çoklu zekâ teorisi zekâ algısının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Çoklu zekâ teorisine göre matematiksel zekâ, sözel zekâ, görsel zekâ, bedensel zekâ, müzikal-ritmik zekâ, sosyal zekâ, içsel zekâ, doğacı zekâ ve varoluşçu zekâ olmak üzere 9 zekâ alanı vardır. Bu anlayışa göre zekâ sabit değil geliştirilebilir bir yapıya sahiptir. Müzikal zekâsı yüksek öğrenciler şarkı dinlemeyi, söylemeyi severler ve şarkıları kolaylıkla öğrenebilirler. Bu bakımdan, yabancı dil olarak Türkçenin şarkılarla öğretimi özellikle müzikal-ritmik zekâsı üstün öğrenciler için önemli bir öğretim tekniğidir.

Küçük yaş gruplarında dil öğretimi için gerekli motivasyon şarkılarla sağlanabilir. Çocukların öğrenilen dilin söyleyiş özelliklerini tanınması için şarkı etkinlikleri gereklidir. Çünkü okumayı ve yazmayı bilmeyen çocuklar dille dinleme yoluyla tanışırlar. Şarkılar ritmik olması ve tekrarlanan sözlere sahip olması sebebiyle çocukların telaffuzlarını geliştirir. Hisar'a (2006) göre şarkılar sayesinde dil, ne söyleneceği önceden bilindiği için duraksamadan ve akıcı biçimde kullanılabilir. Kana, vd. (2017) yaptıkları araştırmada sesletimi hatalı olan şarkıların yabancıların dilbilgisi kullanımları üzerindeki etkisini ölçmeye çalışmış ve şarkıların uluslararası öğrencilerin telaffuzuna olumsuz bir etki yaptığı sonucuna ulaşmışlardır. Büyük yaş gruplarında da dil öğretimi eğlenceli ve güdüleyici şekilde yapılmalıdır. Dil öğretimini eğlenceli hale getirecek en önemli materyallerden biri olan şarkılar yalnızca küçük yaş grupları için değil, büyük yaş gruplarında da verimli bir şekilde kullanılabilir.

Şarkılar sınıf içerisinde etkinliklere katılımın artması için yüksek motivasyon ortamı oluşturabilir. Yüksek güdülenme ile derse katılan öğrenciler başarıma hissi yaşarlar. Başarının öğretmen ve kendisi tarafından fark edilmesi öğrencinin özgüven kazanmasına yol açar. Bu sayede öğrencilerin kendi kendine, öğrenebileceklerine olan inancı artar, dil öğrenmeye karşı tutumları olumlu anlamda değişim gösterir. Nişancı (2013), yüksek lisans tezinde şarkı etkinliklerinin etki döngüsünü "ilginin uyandırılması, daha fazla katılımcı, başarı hissi, özgüven, özerklik ve olumlu tutumlar" şeklinde birbirine bağlı olarak ifade etmektedir. Şarkılar iyi bir eğitim materyali olduğu gibi kolay manipüle edilebilecek özelliklere de sahip olduğu için öğretmenlerin şarkı derslerini iyi organize etmeleri gerekmektedir. Bazı öğretmenlere göre şarkılar bir eğitim materyali olarak değil yalnızca eğlence aracı olarak algılanmaktadır. Şarkılar yalnızca bir eğlence aracı değil, ders programında yer alması gereken en önemli materyallerden biridir.

Şarkılar aynı zamanda otantik metinlerdir. Öğrenciler şarkılar sayesinde otantik metinleri keşfetme fırsatı yakalar. Şarkılar aracılığıyla toplumun kültürüne ait unsurları öğrenirler. Şarkılarda geçen günlük dil kullanımı örnekleri öğrencilerin hedef dilin kültürü hakkında bilgi

sahibi olmasını sağlar. “Cheung’a (2011) göre sınıfta hedef dilin popüler kültürüne ait unsurlar yer aldığı anda öğrenci motivasyonu artmaktadır” (Cheung’dan akt. Keskin, 2011, s.379).

Doğru şarkı seçimi ile dil becerileri bir bütün olarak gelişim gösterebilir. Derslerde kullanılan şarkıların seçiminde şunlara dikkat etmek gerekmektedir:

- 1- Öğrencilerin ilgi alanları, yaşları ve müzik zevkleri dikkate alınmalıdır.
- 2- Öğrencilere yalnızca kültürel öğelerin yoğun olduğu bir şarkı dinletmektense öğrenciyi derse karşı motive edecek şarkılar tercih edilmelidir. Bu noktada popüler kültüre ait şarkılarla kült şarkılar arasındaki denge iyi kurulmalıdır.
- 3- Başlangıç seviyesindeki öğrenciler için çok fazla dil bilgisi yapısı içermeyen ve hızlı olmayan şarkılar seçilmelidir. Öğrencilerin seviyelerinin üzerinde şarkılar seçmek öğrencilerin derse karşı olan ilgilerini düşürmektedir. Seviye ilerledikçe içerisinde dil bilgisi yapıları bulunan ve uzun şarkılar tercih edilebilir.
- 4- Şarkıların hedef kitlenin ilgilerine ve sınıf ortamının donanım imkânlarına göre seçilmesi gerekmektedir.
- 5- Seçilecek parçalar okulun ve öğretmenin amaçlarına uygun olmalıdır.
- 6- Şarkıların seslendiren kişinin diksiyonu düzgün olmalıdır. Şarkının sözleri anlaşılır bir şekilde telaffuz edilmiş olmalıdır.
- 7- Şarkı söylenmesi gerekiyorsa öğretmenler öğrencilere eşlik etmelidir. Çünkü öğrenciler tek başlarına şarkı söylemekten hoşlanmayabilir.

Şarkıların Dört Temel Dil Becerisiyle İlişkisi

Dil öğrenen birey ilk olarak dinlemeyle ilgili unsurlara maruz kalmaktadır. “Anadil öğreniminde olduğu gibi birey yabancı dil öğretiminde de ilk olarak duyar, sonra konuşur, daha sonra da okuma ve yazmayı öğrenir. Bu bağlamda, dil öğreniminde ilk öğrenilen beceri dinleme becerisidir ve diğer temel dört beceriden ayrı düşünülmemelidir” (İşci, 2012, s.13). Becerileri birbirinden bağımsız düşünmek dil öğretiminin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Anlama becerilerinden olan dinleme becerisini yeterli düzeyde kullanamayan birey yabancı dil öğrenimini de tam anlamıyla gerçekleştiremez. “Bireylerin bir dile tam anlamıyla hâkim olabilmesi anlama ve anlatmaya dayalı temel dil becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmesi ile değerlendirilir” (Karatay’dan akt. Maden, 2015, s.751). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dinleme becerisinin diğer beceriler olan okuma, konuşma ve yazma becerileri ile ilişkileri dikkate alınmalıdır.

Dinleme becerisinin aktif olarak kullanıldığı şarkı etkinliklerinde, bir ses kaydından veya videodan dinlenen şarkıların çok karmaşık ve uzun olmamasına dikkat edilmelidir. Başarılı bir şekilde yürütülen dinleme faaliyetiyle şarkı etkinliklerinden üst düzey verim alınabilir. Şarkıyı dinleme esnasında veya sonrasında öğrencilere şarkı sözleri bir metin şeklinde verilebilir, şarkının bir klibi varsa izletilebilir. Klipten yola çıkarak şarkıyla ilgili tahmin yürütme, şarkıdan yola çıkarak klibi devam ettirme çalışmaları yapılabilir. Dinleme sırasında veya dinleme esnasında yapılacak olan okuma/görsel okuma, şarkının anlaşılma oranını belirgin bir oranda artıracaktır. Şarkıların dinlenmesinden sonra öğrenciye sorulacak sorularla konuşma becerisi de etkinliğe dâhil edilmelidir. Sözcüklerin telaffuzunu ve söyleyiş özelliklerini şarkıdan dinleyen öğrenci dilin ses özellikleriyle ilgili öğrendiklerini ve ses değişikliklerinin yarattığı anlam farklılıklarını konuşma faaliyetiyle uygulama boyutuna taşır.

Konuşma becerisi gibi yazma becerisi de şarkı etkinlikleriyle birlikte geliştirilebilir. Dinleme sırasında ve sonrasında not alınması, eksik cümlelerin tamamlanması, dinlediğini anlamaya yönelik sorulara cevap verilmesi yazma etkinliklerinden birkaçıdır. Şarkının iyi dinlenmiş olması şarkıyla ilgili yazma etkinliğinin başarıyla gerçekleştirilmesi için ön şarttır.

Şarkılar dört temel dil becerisini geliştirdiği gibi öğrencinin kelime hazinesini de geliştirmektedir. Nişancı'ya göre (2013) öğrenciler şarkı derslerinde normal kelime derslerine oranla kelimeleri daha hızlı ve zahmetsiz öğrenebilirler. Güngör'ün (2014) şarkıların öğrencilerin dil öğretimine olan katkıları ile ilgili öğrenci görüşlerini araştırdığı çalışmasında öğrencilerin çoğunluğu şarkıların kelime dağarcığını artırdığını, telaffuzlarını geliştirdiğini, dersi eğlenceli hale getirdiğini ve dil bilgisi kurallarını öğrenmelerine yardımcı olduğunu belirtmiştir. Yeni kelimeler öğretilmek istendiğinde rahatlıkla şarkılardan faydalanılabilir. Şarkı sözlerinin boşluklu şekilde verilmesiyle oluşturulan boşluk doldurma etkinlikleri, hedef kelimeyle ilgili eş anlamlı ve zıt anlamlı sözcük eşleştirme etkinlikleri, resim ile sözcük eşleştirme etkinlikleri yapılabilir, sınıf içinde yarışmalar düzenlenebilir.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Setleri

Ders kitabı, öğretim programları doğrultusunda belirli düzeydeki öğrenciler için hazırlanıp öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştıran, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitaptır (Güneş, 2002). Türkçe öğretimi için en çok kullanılan materyal şüphesiz ders kitaplarıdır. Ders kitaplarında seviyelere uygun metinler, görseller ve etkinlikler yer almaktadır. Kitaplardaki okuma ve dinleme metinleri, işitsel-görsel materyaller ve hazırlanan çeşitli etkinlikler derste öğretmenin ve öğrencinin yardımcısı konumundadır. Bu sebeple öğretmen ve öğrencilerin başvurduğu birinci kaynak olarak görülmektedir. Ayrıca ders kitabının ulaşılabilir, ekonomik ve kullanışlı olması onu diğer materyallere göre daha sık tercih edilir kılmaktadır.

Ders kitaplarının soyut kavramları somutlaştırma konusunda önemi oldukça büyüktür. Özellikle yabancı dil öğrenen birey için daha önce karşılaşmadığı harf ve kelimeleri görsel, işitsel materyallerle öğrenmesi büyük önem arz etmektedir. Öğrenme sürecine ne kadar duyu organı dâhil olursa öğrenme o kadar etkili gerçekleşmektedir. Ders kitaplarının okuma, yazma, dinleme, konuşma becerilerini metinler ve etkinlikler yoluyla düzenlediği düşünüldüğünde ders kitaplarının son derece verimli kullanılacak materyaller olduğu görülmektedir.

Son yıllarda Türkçe öğretimi için hazırlanan öğretim setlerinin, kaynakların ve ders araç gereçlerinin sayısı büyük artış göstermiştir. Hazırlanan öğretim setlerinden bazıları şunlardır: Yeni HİTİT Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti, İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı, Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti - Gazi TÖMER, Yunus Emre Enstitüsü - Yedi İklim Türkçe Öğretimi Seti, Yunus Emre Enstitüsü - Türkçe Öğreniyorum Seti, Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe - ÇİT, Yabancılar İçin Türkçe 1-2, Türkçe Öğreniyoruz, Türkçe Öğrenelim 1-2-3-4, Türkçe Öğreniyoruz-ORHUN, Türkçe Öğreniyoruz-GÜNEŞ, Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı - İZMİR, Türkçeye Yolculuk - Kesit Yayınları, Türkçeye Merhaba... Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarının sayısının artması ile birlikte kitaplardaki etkinliklerin niteliği de sorgulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada da Türkçe öğretimi kitaplarındaki şarkı etkinliklerinin niteliği ve niceliği sorgulanmış, şarkı etkinliklerinin iyileştirilmesi adına tespitlerin ortaya konması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerinin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Türkçe öğretim setlerindeki şarkı kullanımlarının kapsamlı bir anlayışla tespit edilebilmesi amacıyla genel tarama modeli ve nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Yediiklim Türkçe Öğretimi Ders Kitabı, İstanbul Türkçe Öğretimi Ders Kitabı, Gazi TÖMER Türkçe Öğretimi Ders Kitabı, Yeni Hitit Türkçe Öğretimi Ders Kitabı, Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 1-2-3-4 ders kitapları ve Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 1-2 ders kitaplarının içerisindeki şarkı etkinlikleri, nitel araştırma yaklaşımı doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Doküman analizi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005, s.183). Dokümanları incelemek yoluyla araştırılan konu ile ilgili detaylı bilgilere ulaşılabilmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerindeki şarkı kullanımlarının belirlenmesi, şarkı sözlerindeki dil yapılarının düzeye uygunluğunun tespit edilmesi amacıyla doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi nicel ve nitel veri toplamaya olanak vermektedir. Bu teknik, kişilere değil; dokümanlar, arşivler, istatistikler gibi kayıtlara bağlıdır. Doküman incelemesi tekniği araştırmadaki tutarlık ve tutarsızlıkların görülebilmesi ve belgelerin incelenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmaya temel oluşturacak veriler, nitel araştırma yöntemi ve doküman incelemesi yöntemi kullanılarak ve bahsi geçen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının incelenmesi neticesinde toplanmıştır. Ders kitaplarında yer alan şarkılar teker teker tespit edilmiş, şarkı sözlerinde yer alan dil yapıları Türkiye Maarif Vakfı Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'nda (2020) yer alan Düzeylere Göre Dil Yapıları Listesi'nden (s.83) hareketle incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada ilk olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerinde yer alan şarkılar belirlenmiştir. Kullanımı belirlenen şarkıların hangi kitapta, ünite ve sayfada olduğu not edilmiştir. Şarkılarda yer alan sözlerin dil düzeyine uygunluğu incelenmiş ardından yazı olarak betimlenmiştir. Yazı olarak betimlenen incelemeler tablo haline getirilerek sunulmuştur. İnceleme sonucunda ortaya çıkan durum bulgularında ifade edilmiştir. Çalışmadaki veri analizi süreci ortaya konulan bulguların açıklanması, yorumlanması ve değerlendirilmesiyle son bulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde incelenen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarıyla ilgili elde edilen bulgular aktarılmış, B1 düzeyine yönelik olarak etkinlik önerisi sunulmuştur.

Tablo 1. *Yedi İklim Türkçe Öğretimi Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu*

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	DÜZEY	ŞARKI KULLANIMI	TEMA ADI	SAYFA
Yedi İklim Türkçe Öğretimi Ders Kitabı	A1	Evet	1. Tema: Tanışma	25
			3. Tema: Günlük Hayat	70
	A2	Evet	2. Tema: Sağlıklı Yaşam	37
			6. Tema: Duygular	117
	B1	Evet	2. Tema: Yorumlar ve Görüşler	29, 34
	B2	Hayır	-	-
	C1	Evet	8. Tema: Kişiler Kişilikler	160
	C2	Hayır	-	-

Yedi İklim Türkçe öğretim seti 15 yaş üzeri hedef kitle için hazırlanmıştır. Türkçe A1 ders kitabı "Tanışma", "Ailemiz", "Günlük", "Hayat", "Çevremiz", "Meslekler", "Ulaşım", "İletişim" ve "Tatil" başlıklarını kapsayan 8 tema ve toplam 191 sayfadan oluşmaktadır.

"Tanışma" temasının "Karşılaşma, Selamlaşma" isimli C alt başlığında söz ve müziği Hakan Altun'a ait olan ve Seda Üren'in seslendirdiği "Güle Güle Sana" adlı şarkı sayfa 25'te verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinleyip şarkının içerisinde geçen "Güle Güle!", "Elveda" gibi kalıp ifadeleri işaretlemeleri istenmektedir. Şarkı sözlerinde A1 düzeyine uygun olarak bulunma hali (-DA), yönelme hali (-[y]A), iyelik eki basit emir cümlesi, olumsuzluk eki (-mA), geniş zaman (-[A/I]r), gelecek zaman (-[y]AcAK), görülen geçmiş zaman (-DI), şahıs zamiri dil yapıları, günlük hayatta kullanılan vedalaşmayla ilgili temel kalıp ifadeler ve temel soru ifadeleri bulunmaktadır. Şarkıda ayrıca A2 düzeyinde işlenen yeterlik fiili (-[y]Abil-), -mAk için, sıfat fiil (-An) dil yapıları da mevcuttur. Kitabın henüz başlarında verilen bir şarkı daha basit dil yapılarına yer vermelidir. Şarkının "güle güle, elveda" gibi ifadelerin öğretimi için uygun olduğu söylenebilir.

"Günlük Hayat" temasının "Nerede? Ne Zaman?" isimli C alt başlığında söz ve müziği Âşık Veysel'e ait olan Tarkan'ın seslendirdiği "Uzun İnce Bir Yoldayım" adlı şarkı sayfa 70'de verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinleyip işaretli alanları görsellerle eşleştirmeleri istenmiştir. Şarkı sözlerinde A1 düzeyine uygun olarak soru ifadeleri (Ne?), bulunma hali (-DA), şahıs eki, ek fiilin geniş zaman çekimi (1. teklik), yapım eki (-II), şimdiki zaman eki (-[I]yor) dil yapıları bulunmaktadır. Şarkıda A2 düzeyinde işlenen görülen geçmiş zaman eki, B1 düzeyinde işlenen "-Dık" sıfat fiil eki de kullanılmıştır. Şarkıda geçen dil yapılarının genel olarak A1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Yedi İklim Türkçe A2 Ders Kitabı “Zaman-Mekân”, “Sağlıklı Yaşam”, “Sosyal Etkinlikler”, “Güzel Ülkem”, “Üretimden Tüketime”, “Duygular”, “Teknoloji ve İletişim”, “İnsan ve Toplum” başlıklarını kapsayan 8 tema ve 187 sayfadan oluşmaktadır.

“Sağlıklı Yaşam” temasının “Her Şeyin Başı Sağlık” isimli A alt başlığında söz ve müziği Barış Manço’ya ait olan “Nane Limon Kabuğu” adlı şarkı sayfa 37’de verilmiştir. Öğrencilerden şarkının dinlenmesi ve ardından söylenmesi istenmektedir. Şarkının sözlerinde “Çok yaşa”, “Sen de gör”, “Darısı başına”, “Bir çiçekle bahar olmaz” gibi söz varlığı unsurları yer almaktadır. A2 düzeyine uygun olarak sıfatlar, zarf fiiller (-İp), gereklilik kipi (-mAlI), dA bağlacı dil yapıları bulunmaktadır. Şarkıda B1 düzeyinde işlenen “hatta”, zarf fiil (-İncA) dil yapıları ve birçok deyim, atasözü kullanıldığı için A2 düzeyindeki dil kullanıcısı için anlaşılması güç bir şarkı niteliğindedir.

“Duygular” temasının “Mektup Yazalım” isimli A alt başlığında Göksel’in seslendirdiği “Senden Başka” adlı şarkı sayfa 117’de verilmiştir. Öğrencilerden şarkının dinlenmesi ve ardından birlikte söylenmesi istenmektedir. Yeterlik fiili dil yapısının öğretimi yapılırken dinlenen şarkının sözlerinde de yeterlik fiilinin olumsuzu (-[y]AmA-) geçmektedir. Şarkı sözlerinde A2 seviyesine uygun olarak ek fiil (görülen geçmiş zaman), dilek-şart kipi, zarf fiil (-İp), sıfat (bir, o) gibi dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı ayrıca B2 düzeyinde işlenen “-Den başka” dil yapısını da içermektedir. Şarkıda geçen dil yapılarının genel olarak A2 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Yedi İklim Türkçe B1 Ders Kitabı “Haberin Var mı?”, “Yorumlar ve Görüşler”, “Eğitim”, “Gelin Tanış Olalım”, “Engelleri Kaldıralım”, “Kurgu”, “Kutlama”, “Ömür Dediğin” başlıklarını kapsayan 8 tema ve 191 sayfadan oluşmaktadır.

“Yorumlar ve Görüşler” temasının “Söyleşi” isimli alt başlığında söz ve müziği Neşet Ertaş’a ait olan “Yalan Dünya” adlı şarkı sayfa 29’da verilmiştir. Öğrencilerden şarkının dinlenip söylenmesi ardından kendi türkülerini yazmaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde B1 düzeyine uygun olarak yeterlik fiili+zaman eki, sıfat fiil (-An), ise gibi dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı ayrıca B2 düzeyinde işlenen ünlemler (Ah) konusunu da içermektedir. Şarkı sözlerindeki dil yapılarının genel olarak B1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Yorumlar ve Görüşler” temasının “İş Görüşmesi” isimli B alt başlığında Sibel Can’ın seslendirdiği “Rüyalarda Buluşuruz” adlı şarkı sayfa 34’de verilmiştir. Öğrencilerden şarkının dinlenmesi istenmektedir. Şarkı sözlerinde B1 düzeyine uygun olarak işteşlik, -sA bile, zarf fiil (-mAdAn) dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı sözlerindeki dil yapılarının B1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Yedi İklim Türkçe B2 Ders Kitabı “Mesleğimde İlerliyorum”, “Değerlerimiz”, “Bir Ömür Böyle Geçti”, “Mutfakta Kim Var?”, “Tercihiniz Nedir?”, “Neler Oluyor Hayatta?”, “Öğrendim, Çalıştım, Başardım”, “Misafir Sever misiniz?” başlıklarını kapsayan 8 tema ve 209 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Yedi İklim Türkçe C1 Ders Kitabı “Spor”, “Değişen Dünya”, “Kelimelerin Büyülü Dünyası”, “Canlılar Âlemi”, “Tarihe Yolculuk”, “Bilimin Gözüyle”, “Sayılarla Hayat”, “Kişiler Kişilikler” başlıklarını kapsayan 8 tema ve 203 sayfadan oluşmaktadır.

“Kişiler, Kişilikler” temasının “Bilim Adamı” A alt başlığında söz ve müziği Barış Manço’ya ait olan “Kazma” adlı şarkı sayfa 160’da verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinleyip şarkıda geçen

deyim ve atasözlerini eşleştirme etkinliği yapmaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde geçen dil yapılarının, deyim ve atasözlerin C1 düzeyine uygun olduğu görülmektedir.

Yedi İklim Türkçe C2 Ders Kitabı "Kelimelerle Dünya Kurmak", "Türkçenin İncelikleri", "Modanın Kalbi", "Bilimin Ötesinde", "Kültür Aynamızdan Yansımalar", "İletişim Dünyası", "Hayat Dersleri", "Gezi Deneme Makale" başlıklarını kapsayan 8 tema ve 185 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Tablo 2. *İstanbul Türkçe Öğretimi Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu*

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	DÜZEY	ŞARKI KULLANIMI	TEMA ADI	SAYFA
İstanbul Türkçe Öğretimi Ders Kitabı	A1	Hayır	-	-
	A2	Hayır	-	-
	B1	Hayır	-	-
	B2	Evet	3. Tema: Bir Yudum İnsan	55
	C1+	Evet	8. Tema: Yastık Altı	168

İstanbul Türkçe A1 Ders Kitabı "Merhaba", "Nerede?", "Ne Yapıyorsun?", "Benim Dünyam", "Zaman Zaman", "Çevremiz ve Biz" başlıklarını kapsayan 6 tema ve 108 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

İstanbul Türkçe A2 Ders Kitabı "Gezelim Görelim", "Haberiniz Olsun", "Neler Olacak?", "Evvel Zaman İçinde", "Ne Olur Ne Olmaz", "Neler Yapabilirsiniz" başlıklarını içeren 6 tema ve 104 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

İstanbul B1 Türkçe Ders Kitabı "Yeni Bir Hayat", "İş Dünyası", "Her Şeyin Başı Sağlık", "Eğitim Hayatı", "Hayallerimiz", "İnsanlar Konuşa Konuşa" başlıklarını içeren 6 tema ve 111 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

İstanbul Türkçe B2 Ders Kitabı "Leyleği Havada Görmek", "Geçmişten Günümüze", "Bir Yudum İnsan", "Bana Her Şey Yakışır", "Harikalar Diyarı", "Şaştım Kaldım!" başlıklarını içeren 6 tema ve 128 sayfadan oluşmaktadır.

"Bir Yudum İnsan" temasının "Duygusal Zekâ" isimli C alt başlığında klasik Türk müziği etkinliği sayfa 55'te verilmiştir. Dinleyicilerden klasik Türk müziğini makamlarına göre dinlemeleri ve müziğin onlarda bıraktığı etkiyi anlatmaları beklenmektedir. Klasik Türk müziğinden örneklerin verildiği kayıta dinleyicilerden sözleri anlaması değil, müziğin bıraktığı etkiyi düşünmeleri istenmektedir. Ayrıca müziğin içindeki sözler net bir şekilde anlaşılmemektedir. Dolayısıyla sözlerde geçen dil yapıları incelemeye dâhil edilmemiştir.

İstanbul C1+ Türkçe Ders Kitabı "Öyle Bir Geçer Zaman Ki", "Aşk Olsun", "İşini Şansa Bırakma", "Bir Maruzatım Var", "Film Şeridi Gibi", "Bilgi Dünyası", "Sanat Sanat İçindir", "Suç ve Ceza" başlıklarını kapsayan 12 tema ve 240 sayfadan oluşmaktadır.

“Yastık Altı” temasının “Ekonomik Hayat” isimli B alt başlığında “Lüks Hayat” adlı şarkı 168. Sayfada verilmiştir. Etkinlikte öğrencilerden şarkının dinlenmesi ve lüks hayatı temsil eden unsurların işaretlenmesi istenmektedir. Şarkıda geçen dil yapıları C1 düzeyine uygundur.

Tablo 3. Gazi TÖMER Türkçe Öğretimi Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	DÜZEY	ŞARKI KULLANIMI	TEMA ADI	SAYFA
Gazi TÖMER Türkçe Öğretimi Ders Kitabı	A1	Evet	4. Tema: Teknik İşlemler	73
	A2	Hayır	-	-
	B1	Hayır	-	-
	B2	Evet	3. Tema: Kültür Sanat	44
	C1	Evet	3. Tema: Farkındasınız?	57

Gazi TÖMER A1 Ders Kitabı “Merhaba”, “Nerede, Ne Zaman, Nasıl?”, “Dikkat”, “Teknik İşlemler”, “Nasıl Giderim?”, “İletişim Kuruyorum” başlıklarını kapsayan 6 tema ve 112 sayfadan oluşmaktadır. “Teknik İşlemler” temasının “Kahve Molası” isimli metninin etkinliklerinde “Mevsimler” adlı şarkı sayfa 73’te verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve şarkı sözlerinin verildiği boşluk doldurma etkinliğini tamamlamaları istenmiştir. Şarkı sözlerinde A1 düzeyine uygun olarak şahıs zamiri (ben), ünsüz yumuşaması, iyelik eki, hal eki (-I), ek fiilin geniş zaman çekimi dil yapıları bulunmaktadır. Şarkıda ayrıca A2 düzeyinde işlenen sıfat (bu), zarf (çok, hep), B1 düzeyinde işlenen sıfat fiil (Dik+iyelik) dil yapıları da görülmektedir. Şarkının geneline bakıldığında A1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Gazi TÖMER A2 Türkçe Ders Kitabı “Haberin Var mı?”, “Bu Benim Dünyam”, “Durma, Keşfet!”, “Hayatı Öğreniyoruz”, “Okuyalım ve Öğrenelim” başlıklarını kapsayan 5 tema ve 91 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Gazi TÖMER B1 Türkçe Ders Kitabı “Hayatı Okuyoruz”, “Göründüğü Gibi Değil”, “Bir Bilene Danışalım”, “Geçmişten Geleceğe!”, “Hikâyeler ve Hayatımız” başlıklarını kapsayan 5 tema ve 92 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Gazi TÖMER B2 Ders Kitabı “Ne Yapmalı?”, “Uzmanına Sor”, “Kültür Sanat”, “Bilimden Dünyamıza”, “Sanattan Bilime” başlıklarını kapsayan 5 tema ve 102 sayfadan oluşmaktadır.

“Kültür Sanat” temasının “Ankara’da Kültür Sanat” isimli metninin etkinliklerinde Emre Aydın’ın “Son Defa” adlı şarkısının ve Zeki Müren’in “Dediler Zamanla Hep” adlı şarkısının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkı sözlerini okuyup bununla ilgili kısa öyküler tasarlamaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde geçen birleşik zaman çekimi (-[A/I]rmİş), yeterlik fiilinin basit zamanlı çekimi (-[y]Abil-) dil yapılarının B2 seviyesine uygun olduğu görülmektedir.

Gazi TÖMER C1 Türkçe Ders Kitabı "Kültür ve Sanat", "Sağlığım", "Farkında mısınız?", "Edebiyat Dünyasından...", "Kim Haklı?" başlıklarını kapsayan 5 tema ve 115 sayfadan oluşmaktadır.

Farkında mısınız?" temasının "Tükettikçe Tükenen İnsanlık" başlıklı metninin etkinliklerinde Barış Manço'nun "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa" şarkısı sayfa 57'de verilmiştir. Öğrencilerden Şarkıyı dinleyip şarkı sözlerinin geçtiği boşluk doldurma etkinliğini tamamlamaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde geçen dil yapıları C1 seviyesine uygundur.

Tablo 4. Yeni Hitit Türkçe Öğretimi Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	DÜZEY	ŞARKI KULLANIMI	TEMA ADI	SAYFA
Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti	A1-A2	Hayır	-	-
	B1	Hayır	-	-
	B2-C1	Evet	1. Tema: Edebiyat Dünyasından	11

Yeni Hitit A1-A2 Türkçe ders kitabı, "Merhaba", "Günlük Hayat", "Yakın Çevremiz", "Zaman Geçiyor", "Afiyet Olsun", "Bürokrasi Her Yerde", "Gelecek de Bir Gün Gelecek", "Rivayet Odur ki...", "Farklı Dünyalar", "Medya", "Sağlıklı Bir Yaşam", "Yolculuk" başlıklarını kapsayan 12 tema ve 197 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Yeni Hitit B1 Türkçe ders kitabı, "İş Dünyası", "Şimdi Spor Zamanı", "Hayaller Gerçek Olsa", "Bu Yıl Moda Ne?", "Eğitim Şart", "Estetik ve Yaratıcılık", "İcatlar Mucitler", "Tabiat Ana", "Sinema Dünyası", "İster İnan İster İnanma", "Bugün Bayram", "İnsana Dair" başlıklarını kapsayan 12 tema ve 193 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın içerisinde herhangi bir şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Yeni Hitit B2-C1 Türkçe ders kitabı, "Edebiyat Dünyasından", "Yaşadıkça", "Kurtulamadıklarımız", "Dünyaca Ünlü", "Para... Para... Para...", "Dile Gelmek", "Hadi Beni Güldür", "Ruhun Gıdası", "Yapı ve Yapım", "Tele-Vizyon", "İnsanın Büyük Sırrı" başlıklarını kapsayan 12 tema ve 194 sayfadan oluşmaktadır. "Edebiyat Dünyasından" temasının "Türkçe Yazın" isimli alt başlığında Âşık Veysel'in "Dostlar Beni Hatırlasın" şarkısı sayfa 11'de verilmiştir. Âşık Veysel'le ilgili bilgilendirici bir dinleme metni verilmiştir. Şarkının sözleri ise okuma metni olarak verilmiştir. Öğrencilerden dinleme metnine yönelik "Var-Yok" ve "Doğru-Yanlış" etkinliğini yapmaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde B2 düzeyinde öğretilen bir dil yapısına rastlanmamıştır.

Tablo 5. Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-1 Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-1 Ders Kitabı	1. Ünite	Tanışalım	Evet	17
	2. Ünite	Sınıfımız	Hayır	-
	3. Ünite	Canım Ailem	Evet	39
	4. Ünite	Bizim Manav	Hayır	-
	5. Ünite	Arkadaşım Elif	Hayır	-
	6. Ünite	Yaşasın Okulumuz	Hayır	

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-1 Ders Kitabı, “Tanışalım”, “Sınıfımız”, “Canım Ailem”, “Bizim Manav”, “Arkadaşım Elif”, “Yaşasın Okulumuz” başlıklarını kapsayan 6 ünite ve 91 sayfadan oluşmaktadır. Setteki 1. ve 2. kitaplar A1 düzeyine yönelik iken 3. ve 4. kitaplar A2 seviyesine ve 10-15 yaş hedef kitleye uygun olarak hazırlanmıştır. “Tanışalım” ünitesinin 17. sayfasında Barış Manço’nun “Alfabe” şarkısının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve tekrar etmeleri istenmektedir. Şarkıda Türkçe alfabedeki sesler tanıtıldığı için A1 düzeyine uygundur.

“Canım Ailem” ünitesinin 39. sayfasında “Ailem” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak aileyle ilgili sözcükler, geniş zaman eki (-[A/I]r), iyelik eki, var-yok, hal eki dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı A2 düzeyinde görülen zamir ve “-dA” bağlacı dil yapılarını da barındırmaktadır. Genel itibarıyla A1 düzeyine uygun dil yapılarının olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-2 Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-2 Ders Kitabı	1. Ünite	Günlük İşler	Hayır	-
	2. Ünite	Canım Annem	Hayır	-
	3. Ünite	Tatil	Hayır	-
	4. Ünite	Çocuk Bayramı	Evet	56
	5. Ünite	Damak Tadı	Evet	76
	6. Ünite	Eski Zamanlar	Hayır	

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-2 Ders Kitabı, “Günlük İşler”, “Canım Annem”, “Tatil”, “Çocuk Bayramı”, “Damak Tadı”, “Eski Zamanlar” başlıklarını kapsayan 6 ünite ve 91 sayfadan oluşmaktadır.

“Çocuk Bayramı” ünitesinin 56. sayfasında Barış Manço’nun “Bugün Bayram” şarkısının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak geniş zaman eki, hal ekleri, -mA olumsuzluk eki, bu, iyelik ekleri, emir ifadeleri, sıklık zarfı (ara sıra), üstünlük derecesi (en), şahıs zamiri dil yapıları bulunmaktadır. Şarkıda A1 düzeyinden başka A2 düzeyinde görülen dilek-şart kipi, sıfat fiil eki (-An); B2 düzeyinde görülen (-[y]All) zarf fiil eki de geçmektedir. Genel olarak şarkının A1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

“Damak Tadı” ünitesinin 76. sayfasında Duman grubunun “Senden Daha Güzel” şarkısının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden önce şarkıyı dinlemeleri ardından boşlukları uygun şekilde tamamlamaları istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak şahıs zamiri, görülen geçmiş zaman, geniş zaman, geniş zamanın olumsuzu, karşılaştırma yapıları (-DAn, -DAn daha...), yönelme hal eki dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı A2 düzeyinde görülen dilek-şart kipi, -dA bağlacı dil yapılarını da barındırmaktadır. Genel olarak bakıldığında şarkı etkinliğinin A1 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 7. *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-3 Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu*

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-3 Ders Kitabı	1. Ünite	Oyun	Hayır	-
	2. Ünite	Haydi Alışverişe	Hayır	-
	3. Ünite	Gelecek	Hayır	-
	4. Ünite	Dünyamız	Hayır	-
	5. Ünite	Bir Varmış Bir Yokmuş	Evet	70
	6. Ünite	Geçmiş Olsun	Hayır	-

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-3 Ders Kitabı, “Oyun”, “Haydi Alışverişe”, “Gelecek”, “Dünyamız”, “Bir Varmış Bir Yokmuş”, “Geçmiş Olsun” başlıklarını kapsayan 6 ünite ve 91 sayfadan oluşmaktadır.

“Bir Varmış Bir Yokmuş” ünitesinin 70. sayfasında “Bir Gün Bir Gün Bir Çocuk” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden önce şarkıyı dinlemeleri ardından boşlukları uygun şekilde tamamlamaları istenmektedir. Şarkıda A2 düzeyine uygun olarak -dA bağlacı, ikileme dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı etkinliğinin A2 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 Ders Kitabı Şarkı Kullanım Durumu

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 Ders Kitabı	1. Ünite	Yolculuk Nereye?	Evet	15
	2. Ünite	Hayvanlar Âlemi	Evet	27, 35
	3. Ünite	Hobiler	Evet	49
	4. Ünite	Komşu Komşunun Külüne Muhtaçtır	Hayır	-
	5. Ünite	Başarının Anahtarı	Hayır	-
	6. Ünite	Hem Okudum Hem de Yazdım	Hayır	-

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 Ders Kitabı, “Yolculuk Nereye”, “Hayvanlar Âlemi”, “Hobiler”, “Komşu Komşunun Külüne Muhtaçtır”, “Başarının Anahtarı”, “Hem Okudum Hem de Yazdım” başlıklarını kapsayan 6 ünite ve 91 sayfadan oluşmaktadır.

“Yolculuk Nereye” ünitesinin 15. sayfasında “Taşıtlar Şarkısı” adlı şarkıya yer verilmiştir. Öğrencilerden önce şarkıyı dinlemeleri ardından hangi cümlenin şarkıda geçtiğinin tespit edilmesi istenmektedir. Şarkının sözleri direkt olarak öğrencilere verilmemiştir. Şarkıda A2 düzeyi dil yapılarına değil A1 düzeyi dil yapılarına ağırlık verilmiştir. A1 düzeyine uygun olarak geniş zaman, geniş zamanın olumsuzu (-mAz), “ve” bağlacı, yönelme hal eki, bulunma hal eki, iyelik eki dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı etkinliğinin A1 düzeyi için uygun olduğu söylenebilir.

“Hayvanlar Âlemi” ünitesinin 27. sayfasında “Ali Baba’nın Çiftliği” adlı şarkıya yer verilmiştir. Öğrencilerden önce şarkıyı dinlemeleri ve boş bırakılan görsellerin altına uygun isimleri yazmaları istenmektedir. Şarkıda A2 düzeyine değil A1 düzeyi dil yapılarına ağırlık verilmiştir. A1 düzeyine uygun olarak var-yok, iyelik eki, bulunma hal eki, geniş zaman dil yapıları bulunmaktadır. Dolayısıyla şarkı etkinliğinin A1 düzeyine daha uygun olduğu söylenebilir.

“Hayvanlar Âlemi” ünitesinin 35. sayfasında “Karga İle Tilki” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı söylemeleri ve şarkıyla alakalı soru üzerinden konuşmaları istenmektedir. Şarkı sözlerinde A2 düzeyine uygun olarak sıfat fiil eki (-An), duyulan geçmiş zaman; A1 düzeyine uygun olarak bulunma hal eki, yönelme hal eki, belirtme hal eki, “ile” bağlacı dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı etkinliğinin A2 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

“Hobiler” ünitesinin 49. sayfasında “Akşam Yatmaz Sabah Kalkmaz” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ardından söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A2 düzeyine uygun olarak zamir, yeterlik fiili, -dA bağlacı, -cA eki dil yapıları bulunmaktadır. Ayrıca şarkı, B1 düzeyinde görülen zarf fiil (-InCA) dil yapısını da barındırmaktadır. Şarkının A2 düzeyine uygun olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Ders Kitabı -1

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Çocuklar İçin Türkçe-1 (ÇİT)		Giriş	Evet	11
	1. Ünite	Merhaba	Evet	35
	2. Ünite	Gökkuşığı	Evet	44, 53
	3. Ünite	Sayılar	Evet	64
	4. Ünite	Benim Evim Güzel Evim	Evet	87
	5. Ünite	Sevimli Hayvanlar	Evet	104
	6. Ünite	Yiyecekler, İçecekler	Evet	118
	7. Ünite	Yüzümüz	Evet	130
	8. Ünite	Vücudumuz	Evet	143

Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe öğretim seti 6-9 yaş arası çocuklar için hazırlanmış olup A1 kazanımlarını kapsamaktadır. *Çocuklar İçin Türkçe (1) Ders Kitabı*, "Alfabe(Giriş)", "Merhaba", "Gökkuşığı", "Sayılar", "Benim Evim Güzel Evim", "Sevimli Hayvanlar", "Yiyecekler, İçecekler", "Yüzümüz", "Vücudumuz" başlıklarını kapsayan 1 giriş bölümü, 8 ünite ve 153 sayfadan oluşmaktadır. "Giriş" bölümünün 11. sayfasında "Alfabe" isimli şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemesi ve ardından söylemesi istenmektedir. Şarkının içeriği Türkçe alfabedeki harfleri tanıtan niteliktedir. Alfabeyi öğretme amacı taşıyan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

"Merhaba" ünitesinin 35. sayfasında "Haydi Say" adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve ardından söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak sayılar, hal ekleri dil yapıları bulunmaktadır. El parmakları ve ayak parmaklarını sayma yoluyla sayıları öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

"Gökkuşığı" ünitesinin 44. sayfasında "Tüm Renkleri Seviyorum" adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak hal ekleri, temel niteleyiciler, iyelik ekleri dil yapıları bulunmaktadır. Renkleri öğretmeyi amaçlayan şarkının sözlerine bakıldığında A1 seviyesine uygun olduğu görülmektedir. Ünite 53. sayfasında ise "Haydi Okula" adlı şarkının sözleri bulunmaktadır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak hal ekleri, geniş zaman, "Bu ne?" dil yapıları; A2 düzeyine uygun olarak ünlemler bulunmaktadır. Sınıf ve okulla alakalı sözcükler içeren şarkı, A1 düzeyine uygundur.

“Sayılar” ünitesinin 64. sayfasında “Sayılar İçeri” adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak sayılar, temel niteleyiciler, şahıs zamirleri, ek fiilin geniş zamanı, temel soru ifadeleri, emir ifadeleri, iyelik eki dil yapıları bulunmaktadır. Sayıları öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Benim Evim Güzel Evim” ünitesinin 87. sayfasında “Evimiz” adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak var-yok, burası, iyelik eki; A2 düzeyine uygun olarak “-dA” bağlacı dil yapıları bulunmaktadır. Evin bölümlerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Sevimli Hayvanlar” ünitesinin 104. sayfasında “Ben Kimim?” adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak geniş zaman, hal ekleri, emir ifadeleri, temel soru ifadeleri, temel niteleyiciler, ek fiilin geniş zamanı, iyelik ekleri; A2 düzeyine uygun olarak ikilemeler kullanılmıştır. Şarkıda yansıma sözcüklerin de kullanımıyla hayvan isimlerini öğretmek amaçlanmıştır. Etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Yiyecekler, İçecekler” ünitesinin 118. sayfasında “Kıtır Kıtır” adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak geniş zaman, iyelik eki, sayılar, hal ekleri; A2 düzeyine uygun olarak ikilemeler, -dA bağlacı dil yapıları bulunmaktadır. Yiyecek ve içecek isimlerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik, A1 düzeyine uygundur.

“Yüzümüz” ünitesinin 130. sayfasında “Baş Baş Başım” adlı şarkının sözleri yazılmıştır. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri, söylemeleri ve şarkıda geçen sözcükleri vücutlarında göstermeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak iyelik eki; A2 düzeyine uygun olarak ikilemeler bulunmaktadır. Yüzdeki bölümleri öğretmeyi amaçlayan etkinlik, A1 düzeyine uygundur.

“Vücudumuz” ünitesinin 143. sayfasında “Vücudum” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak hal ekleri, şahıs zamiri, temel niteleyiciler, iyelik eki, geniş zaman dil yapıları bulunmaktadır. Vücudun bölümlerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik, A1 düzeyine uygundur.

Tablo 10. Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT) Ders Kitabı -2

TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ	ÜNİTE	ÜNİTE ADI	ŞARKI KULLANIMI	SAYFA
Çocuklar İçin Türkçe-2 (ÇİT)	1. Ünite	Tik Tak	Evet	8, 20
	2. Ünite	Canım Ailem	Evet	26
	3. Ünite	Ne Yapıyorsun?	Evet	40
	4. Ünite	Güzel Eşyalarım	Evet	52
	5. Ünite	Etkinlikler	Evet	68
	6. Ünite	Hayvanlar	Evet	82
	7. Ünite	Giyecekler	Evet	98
	8. Ünite	Benim Dünyam	Evet	112

Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe-2 Ders Kitabı, “Tik Tak”, “Canım Ailem”, “Ne Yapıyorsun?”, “Güzel Eşyalarım”, “Etkinlikler”, “Hayvanlar”, “Giyecekler”, “Benim Dünyam” başlıklarını kapsayan 8 ünite ve 126 sayfadan oluşmaktadır.

“Tik Tak” ünitesinin 8. sayfasında “Saat Kaç” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak temel soru ifadeleri, emir ifadeleri, sayılar, görülen geçmiş zaman, iyelik eki, ek fiilin geniş zamanı dil yapıları bulunmaktadır. Saatleri öğretmeyi amaçlayan etkinlik, A1 düzeyine uygundur.

“Tik Tak” ünitesinin 20. sayfasında “Alışveriş” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak hal ekleri, şimdiki zaman dil yapıları bulunmaktadır. Alışverişle ilgili sözcüklerin yer aldığı şarkı, A1 düzeyine uygundur.

“Canım Ailem” ünitesinin 26. sayfasında “Ailem” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Öğrencilerden şarkıyı dinlemeleri ve söylemeleri istenmektedir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak iyelik ekleri, şimdiki zaman, yapım eki (-II) dil yapıları bulunmaktadır. Aile ile ilgili sözcüklerin yer aldığı şarkı, A1 düzeyine uygundur.

“Ne Yapıyorsun?” ünitesinin 40. sayfasında “Akıllı Çocuk” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak şahıs zamiri, temel niteleyici ifadeler, şimdiki zaman, iyelik eki, hal ekleri, temel soru ifadeleri dil yapıları bulunmaktadır. Sınıftaki öğrenci davranışlarıyla ilgili sözcükler içeren şarkı A1 düzeyine uygundur.

“Güzel Eşyalarım” ünitesinin 52. sayfasında “Eşyalar Nerede?” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak istek kipi, emir ifadeleri, şahıs zamiri, iyelik eki, hal ekleri,

temel soru ifadeleri dil yapıları; A2 düzeyine uygun olarak ünlemler bulunmaktadır. Evdeki eşyaların isimlerini ve konum bildiren ifadeleri öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Etkinlikler” ünitesinin 68. sayfasında “Günler” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak şimdiki zaman, var-yok, sayılar, iyelik eki, şahıs zamiri, “ve” bağlacı dil yapıları bulunmaktadır. Haftanın günlerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Hayvanlar” ünitesinin 82. sayfasında “Hayvanlar” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak üstünlük derecesi (en), temel niteleyici ifadeler, şimdiki zaman, bulunma hali, iyelik eki dil yapıları; A2 düzeyine uygun olarak ikilemeler bulunmaktadır. Hayvan isimlerini hayvanların özelliklerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur.

“Giyecekler” ünitesinin 98. sayfasında “Çabuk Ol” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda A1 düzeyine uygun olarak iyelik eki, emir ifadeleri, istek kipi dil yapıları; A2 düzeyine uygun olarak ünlem ifadeleri bulunmaktadır. Kıyafet isimlerini öğretmeyi amaçlayan etkinlik A1 düzeyine uygundur

“Benim Dünyam” ünitesinin 112. sayfasında “Dünya Çocukları” adlı şarkının sözleri verilmiştir. Şarkıda yönelme hali, emir ifadeleri, “-I” yapım eki, şahıs zamiri dil yapıları bulunmaktadır. Şarkı sözleri A1 düzeyine uygundur.

B1 Seviyesi Şarkı Etkinliği Örneği

Kendime Yeni Bir Ben Lazım

(Dinleme Öncesi)

1- Şarkının kısa bir bölümünü dinleyiniz. Şarkıyı aşağıdaki sanatçılardan hangisi söylemiş olabilir? Tahminlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Sertab Erener

2. Hadise

3. Selda Bağcan

4. Sezen Aksu

2- Aşağıdaki sözcüklerle anlamlarını eşleştiriniz.

bayat

Üstü kapalı, iğneleyici söz söylemek.

kırtmak

Toplu bir biçimde.

toptan

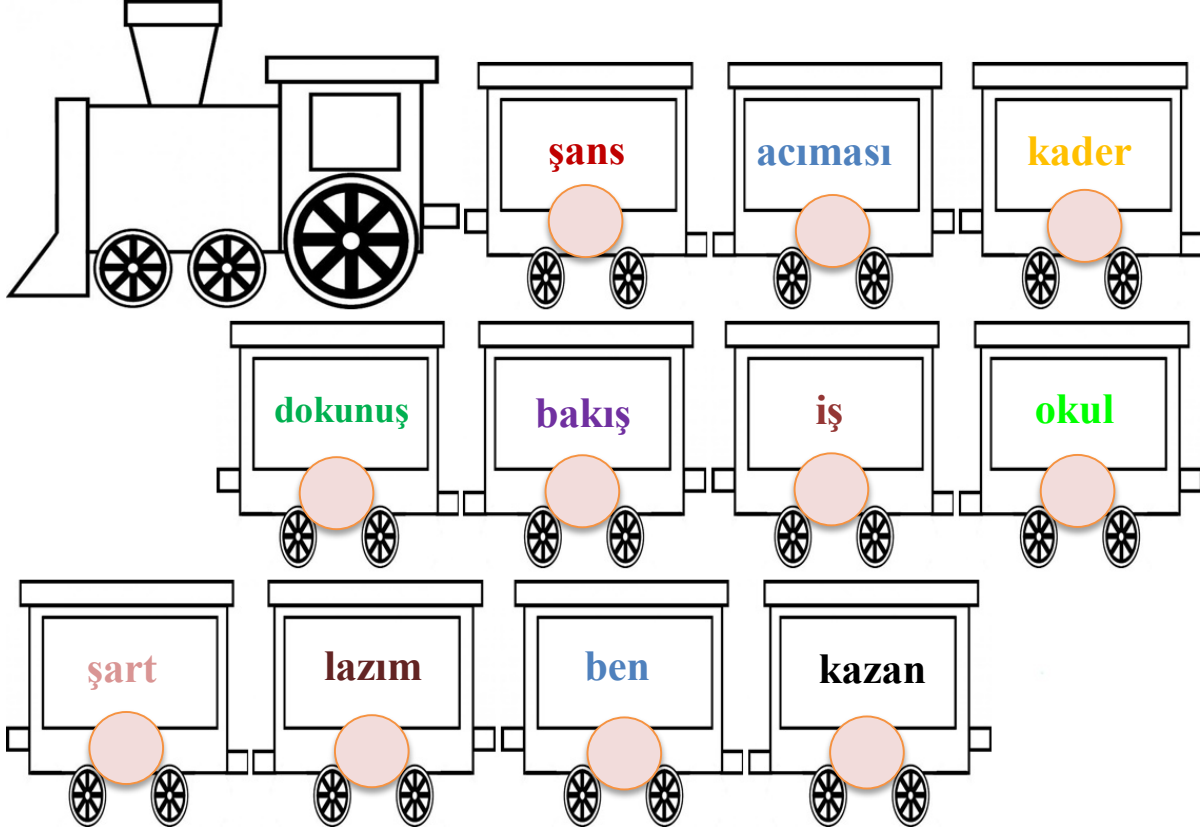
Güncelliğini, önemini, özelliğini yitirmiş, çok söylenmiş.

taşlama

Hoş görünmek çabasıyla cilveli davranışlarda bulunmak.

(Dinleme Sırası)

1- "Kendime Yeni Bir Ben Lazım" adlı şarkıyı dinleyiniz. Şarkıda geçen sözcükleri işaretleyiniz.

(Dinleme Sonrası)

1- Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1- Şarkıyı söyleyen kişi neden mutsuz?

2- Mutlu olmak için neler yapmayı öneriyor?

3- Siz mutlu olmak için neler öneriyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Literatür taraması yapıldığında şarkı ve müzikle dil öğretimi konusunda birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Zengin, Kurbanov, 2003; Vural, 2008; Modiri, 2010; Gökşenli, 2011; Batdı, 2012; Nişancı, 2013; Farmand, Pourgharib, 2013; Kana, Özekinci, Kızıldağ ve Uzan, 2017; Demirci, 2019; Vural, 2019; İşcan, Maden, 2020; Tanrikulu, Koyuncu, 2020; Yılmaz, 2022; Üstün, 2023). Yapılan araştırmalara göre yabancı dil öğretiminin her düzeyinde şarkı kullanımı telaffuza, temel dil becerilerinin gelişmesine ve öğrenme motivasyonunun artmasına olumlu katkılar sağlamaktadır. Yılmaz (2022), yüksek lisans tezinde müzik ve ritim içeren derslerin öğrenci motivasyonunu, sözcük öğretimini ve dört temel dil becerilerini geliştirmede olumlu katkısı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Farmand ve Pourgharib (2013), yaptıkları deneysel çalışmada İngilizce şarkıların öğrencilerin telaffuzunu olumlu yönde etkilediği ve sözlü üretim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. Ancak şarkılarda telaffuz hatalıysa öğrencinin telaffuzunu da olumsuz etkilemektedir. İşcan ve Maden (2020), yaptıkları çalışmada doğru sesletime sahip popüler Türkçe şarkıların öğrencinin telaffuzuna da olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Cengiz (2004), hazırladığı yüksek lisans tezinde müzikle yapılan eğitimin sözcük öğrenimi üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmalar, dil öğretiminde başarılı sonuçlar alınması için şarkıların tercih edilmesi gereken materyaller olduğunu desteklemektedir (Claer, 1984; Kömür, Saraç, Şeker, 2005; Kahraman, 2019; Degrave, 2019).

Demirci (2019), yüksek lisans tezinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setlerinde yalnızca A1 düzeyi için şarkı kullanımlarını ve şarkılarla ilgili yapılan çalışmaları belirlemiştir. Bu çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarının tüm dil düzeylerindeki şarkı kullanım durumuna ve şarkıların hedeflenen dil düzeyine uygunluğuna bakılmıştır. Yedi İklim Türkçe öğretimi ders kitaplarında toplam 7 kez, İstanbul Türkçe öğretimi ders kitaplarında 2 kez, Gazi TÖMER Türkçe öğretimi ders kitaplarında 3 kez, Yeni Hitit Türkçe öğretimi ders kitaplarında 1 kez şarkı kullanıldığı görülmüştür. Dil düzeylerine göre bakıldığında ise A1 düzeyinde 3 kez, A2 düzeyinde 2 kez, B1 düzeyinde 2 kez, B2 düzeyinde 3 kez, C1 düzeyinde 3 kez şarkı kullanıldığı görülmektedir. Yalnızca Yedi İklim Türkçe öğretimi ders kitapları arasında yer alan C2 düzeyi ders kitabında ise hiç şarkı kullanımına rastlanmamıştır.

Bahsi geçen öğretim setlerinden farklı olarak Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum ve Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe setleri küçük yaş grupları için hazırlandığı için ayrı olarak değerlendirilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 1-2-3-4 ders kitaplarında 9 kez, Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 1-2 ders kitaplarında ise 19 kez şarkı kullanıldığı görülmektedir. Dil düzeylerine göre bakıldığında ise A1 düzeyinde 23 kez, A2 düzeyinde 5 kez şarkı kullanıldığı görülmektedir. A1 düzeyinde bu kadar fazla olmasının sebebi olarak kitapların çocuk gruplarına yönelik olarak hazırlanmış olması gösterilebilir.

Elde edilen verilere göre Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki şarkı kullanımlarının sistematik bir şekilde gerçekleşmediği, Türkçe öğretimi ders kitaplarında düzeyler arasında eşit sayıda şarkı kullanımının olmadığı fark edilmiştir. Yedi İklim Türkçe A2 ders kitabında yer alan ve Barış Manço'nun seslendirdiği "Nane, Limon Kabuğu" adlı şarkının hedeflenen dil düzeyine göre üst düzey dil yapılarını fazlasıyla içermektedir. Yeni Hitit B2-C1 Türkçe ders kitabında yer alan ve Aşık Veysel'in seslendirdiği "Dostlar Beni Hatırlasın" şarkısının dil yapıları bağlamında hedeflenen dil düzeyi için uygun dil yapılarını içermediği görülmüştür. Çocuk gruplarına yönelik olarak hazırlanan Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum-4 ders kitabındaki

“Taşlılar Şarkısı” ve “Ali Baba’nın Çiftliği” şarkılarının dil yapıları bağlamında hedef dil düzeyi olan A2 düzeyine değil A1 düzeyine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkıların son derece etkili materyaller olduğu göz önünde bulundurularak şu önerilerde bulunulabilir:

- Türkçe öğretim setlerini hazırlayan kitap yazarları tarafından şarkı etkinlikleri Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesindeki dil düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Ders kitaplarını hazırlayanlar tarafından yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kullanılan şarkıların ve etkinliklerin niteliğinin artırılması ve şarkı etkinliklerinin dağılımı düzeylere uygun bir şekilde gerçekleştirilebilir.
- Şarkılarla Türkçe öğretimi konusunda her dil düzeyine yönelik özgün etkinlikler ortaya konabilir ve alandaki araştırmacılar tarafından bu etkinliklerin dil kullanıcıları açısından etkileri araştırılabilir.
- Öğretmenler ve kitap hazırlayanlar tarafından öğrencilerin düzeyine uygun ve onların ilgisini çekecek şarkıların seçilmesine özen gösterilebilir.
- Kitap yazarları tarafından ders kitaplarında Türk müziği örneklerine kapsayıcı şekilde yer verilebilir, şarkılar hedeflenen kazanımı destekleyici nitelikte seçilebilir.
- Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek isteyen bireylerin derslere karşı motivasyonunu artırmak ve dil öğrenme isteğini yüksek tutmak için Türkçe öğretim setlerinde ve Türkçe derslerinde şarkılardan daha sık faydalanılabilir.

KAYNAKÇA

- Batdı, V. & Semerci, Ç. (2012). Şarkıların yabancı dil becerilerini geliştirmedeki etkililiğine ilişkin öğrenci görüşleri, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 126-133.
- Cengiz, Y. (2004). *Yabancı dilde sözcük öğretimine müzik kullanımının etkilerinin beyin temelli öğrenme kuramı ışığında araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Claerr, T. A., & Gargan, R. (1984). The role of songs in the foreign language classroom. *OMLTA Journal*, 28, 32.
- Degrave, P. (2019). Music in the foreign language classroom: how and Why?. *Journal of Language Teaching and Research*, 10(3), 412-420.
- Demirci, E. Ö. (2012). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkı kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Farmand, Z., & Pourgharib, B. (2013). The effect of English songs on English learners. *Pronunciation International Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 2(9), 840-846.
- Göher, F. (2008). Müziğin yabancı dil eğitiminde yeni kelimelerin belenmesine katkısı: ilköğretim dördüncü sınıf ve üniversite öğrencileriyle yapılan iki çalışma. *Müzik ve Bellek Sempozyumu: I. Müzikoloji Günleri, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul*.
- Gökşenli, E.Y. (2011). Yabancı dil olarak İspanyolca öğretiminde müziğin öğretim aracı olarak kullanımı. *Mediterraneo*, 6, 13-43.

- Gültekin, İ. (2020). *Türkiye Maarif Vakfı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi programı*. Matsis Matbaa.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ocak Yay.
- Güngör, Z. Y. (2014). Yabancı dil öğretiminde şarkıların kullanımı: Fransız dili eğitimi bölümü öğrencileriyle bir uygulama. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 141-151.
- Hisar, G.Ş. (2006). *4. ve 5. sınıf İngilizce derslerinde kullanılacak etkili öğretim yöntemleri üzerine deneysel bir çalışma*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- İnal, S. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde şarkıların önemi ve seçimi. Durmuş, M., Okur, A. (Ed.). *Yabancılar Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (ss.417-428). Grafiker Yayınları.
- İşcan, A. & Maden, M. N. (2020). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçe söz varlığının geliştirilmesinde şarkıların kullanımı. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences*, 2(2), 630-650.
- İşci, C. (2012). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Yeni Hitit ders kitabının dört temel dil becerisi ve kültür açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kahraman, H. (2019). *Şarkı ve müziğin yabancı dil öğretiminde yeri ve önemi*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kana, F., Özekinci, Z., Kızıldağ, İ. & Uzan, M. F. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde günümüz popüler şarkıların dilin doğru kullanımına etkisi. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 2(1), 24-36.
- Kanatlı, F., & Çekici, Y. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9/2, 223-234.
- Keskin, F. (2011). Using songs as audio materials in teaching Turkish as a foreign language. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4, 378-383.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınevi.
- Kömür, Ş., Saraç, G. & Şeker, H. (2005). Şarkılarla İngilizce öğretimi (Muğla örneği). *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 109-120.
- Modiri, I.G. (2010). Okul öncesinde müzik aracılığı ile yabancı dil öğretimi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 505-516.
- Nişancı, İ. (2013). Balkanlarda Türkçe, Türkçe şarkıların dil öğretiminde kullanımı. *Uluslararası Dil ve Edebiyat Çalışmaları Konferansı*, Beder Üniversitesi, Tiran Arnavutluk, C.1, ss.172-189.
- Önal, Ö. (2012). Ses, dil ve müzik. *Dil Dergisi*, 155, 7-23.
- Tanrikulu, L. & Koyuncu, A. (2020). Erken yaşta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk şarkılarının değerler öğretiminde kullanımı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 221-230.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe sözlük. (2023, 10 Mayıs). <https://www.sozluk.gov.tr>.
- Üstün, H. (2023). Yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde çocuk şarkılarının etkisi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 1-14.
- Vural Göher, F. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde müziğin önemi. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi: Bölüm II: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması

Çalışmaları, 2019, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara, ss.125-134.

Yılmaz, N. (2022). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde müzik ve ritim aracılığı ile dil öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Zengin, B. & Babek, K. (2003). Yabancı dil eğitimi ve müzik: bütünlüklü öğretim ve öğrenme. *KKEFD*, 8, 187-209.

İncelenen Eserler

Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. Kültür Sanat Basımevi.

Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2*. Kültür Sanat Basımevi.

Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*. Kültür Sanat Basımevi.

Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2*. Kültür Sanat Basımevi.

Aslan, F., (Ed), (2012). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı C1*. Kültür Sanat Basımevi.

Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 1 Ders Kitabı*. Başak Matbaacılık.

Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 2 Ders Kitabı*. Başak Matbaacılık.

Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 3 ders kitabı*. Başak Matbaacılık.

Ateş, Ş., Gültekin, İ., Özdemir, C., Balcı, M., Barın, E., (Ed.), (2020). *Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğreniyorum 4 ders kitabı*. Başak Matbaacılık.

Ateş, Ş., Sarıgül, K., (Ed.), (2018). *Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 1 ders kitabı*. Dumat Ofset Matbaacılık.

Ateş, Ş., Sarıgül, K., (Ed.), (2018). *Yunus Emre Enstitüsü Çocuklar İçin Türkçe 2 Ders Kitabı*. Dumat Ofset Matbaacılık.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C1 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Barın, E., Çobanoğlu, Ş., Ateş, Ş., Balcı, M. ve Özdemir, C., (Ed.), (2015). *Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti C2 Ders Kitabı*. Diyanet Vakfı Yayın.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe A1*. Kalkan Matbaası.

Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe A2*. Kalkan Matbaası.

- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe B1*. Kalkan Matbaası.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe B2*. Kalkan Matbaası.
- Kurt, M. ve Temur, N. (Ed.), (2013). *Gazi Üniversitesi Yabancılar için Türkçe C1*. Kalkan Matbaası.
- Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1-A2*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Uzun, N., (Ed.), (2013). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B2-C1*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Two Children's Magazines in the Ottoman Period: A Comparative Evaluation on *Angeliaforos Çocuklar İçin* and *Mümeyyiz* Magazines

Meryem Göker ^{1*}

Simge Güzey ²

Mustafa Özdeş ³

* Corresponding author

¹Lecturer, Istanbul Medipol University, Turkey.

meryem.goker@medipol.edu.tr

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5512-4017>

²Teacher, Ministry of National Education, Turkey.

simgeguzey@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0009-0382-7648>

³Teacher, Ministry of National Education, Turkey.

ozdesmustafa00@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0007-7086-3601>

First received : 10.07.2023

Accepted : 06.09.2023

Acknowledgement:

Author(s) provides the following information:

1- All authors contributed equally to the research.

2- There is no conflict of interest between the authors of the article.

3-Since there is data obtained from the documents in our article, there is no situation that requires the approval of the ethics committee and / or legal / special permission.

4- Research and publication ethics have been followed in this article.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 16%

Citation:

Göker, M., Güzey, S. & Özdeş, M. (2023). Two children's magazines in the Ottoman period: A comparative evaluation on "Angeliaforos Çocuklar İçin" and "Mümeyyiz" magazines. *EDE Education Language and Literature Journal*, (3), 1-43.

ABSTRACT

The study focuses on the last period of the Ottoman Empire, which corresponds to the beginning periods of Turkish children's magazines. When we look at the literature, it is seen that almost all of the studies on children's magazines of the period focused on magazines written in Ottoman Turkish. In addition, it is noteworthy that while there are studies in a single journal, comparative studies are given much less place. However, the last period of the Ottoman Empire has a multicultural social structure. To better analyze this structure, it is thought that it will be effective to apply comparative work analysis. For this purpose, the journal *Mümeyyiz* (1869-1870), which was published for Muslim Turkish children, and the journals called *Angeliaforos Çocuklar İçin*, which was published for Christian Turkish children (Karaman people), were examined comparatively. Our work; aims to reveal the multicultural social life, the elements that make up the Ottoman Empire and the sociological structure of the period, human relations, and the effect of the social and political structure on children's magazines. In our study, the document analysis method was applied. The obtained results were presented comparatively way and discussed in light of the data in the literature. Contexts such as value-culture transfer, genuine children's book authorship, political children's book authorship, and subject-object children's literature were determined for the comparison criteria of the journals. Study; both of the examined journals are far from today's modern children's literature priorities, but they are successful in serving the purposes of the periods in which they were published. According to the results of the research, both *Angeliaforos Çocuklar İçin* and *Mümeyyiz* magazine show a didactic approach to raising a religious, knowledgeable, and moral generation. However, *Angeliaforos Çocuklar İçin* is based on Christian teachings, while *Mümeyyiz* is based on the Muslim faith.

Keywords

Historical children's journals, *Mümeyyiz*, *Angeliaforos Çocuklar İçin*, Turkish with Greek letters, the last period of the Ottoman Empire.

1. INTRODUCTION

Children's magazines, which reflect the children's world with an eye unique to them and take into account many genres of literature, journalistic technology and communication, also have an important place in the pedagogical development of children (Yalçın & Aytaş, 2017). These magazines, which entered our lives with Turkish literature, which began to be influenced by Western literature as of the Tanzimat Period, constitute an important pillar of modernization efforts. The movements that continued in the same period initiated many innovations in the field of education and culture (Yiğitbaşı, 2014). Thus, a type of periodical directly targeting children was introduced to our literature.

"Magazines generally acted according to the political and social developments of their period. They avoided publications that would contradict the regime. They defended the sultanate until the Constitutional Monarchy, the Constitutional Monarchy after 1908 and the Republic after 1923. But no matter what, they have been the most important sources to meet children's reading needs" (Över, 2013).

In this respect, children's magazines have a great influence on children's character education. Balcı (2014) also states that children's magazines have important effects on enriching general culture, establishing literary taste, and developing the habit of reading and following periodicals in children from an early age.

Children's magazines that have developed since then have contributed to many topics, especially reading. Many benefits can be mentioned, from acquiring the habit of reading to the

development of creativity and imagination (Alabaş, 2018), from critical thinking towards texts to the development of communication skills. In addition, considering the relationship between children's reading activities and critical thinking skills (Kanmaz & Aslan, 2022), it should be mentioned that children's magazines have a serious potential in this regard. In this respect, the potential of Turkish children's literature journalism, which dates back to two centuries, constitutes the focus of the study.

In children's magazines, content is presented to children in various categories. Children's magazines can be published under different roofs for different purposes. This diversity also diversifies children's magazines. Stating that children's magazines can be analyzed under three headings: general children's magazines, unit magazines and school-class magazines (Gürel, Temizyürek, & Şahbaz, 2007) says the following about the nature of these magazines: "Unit magazines are prepared by various publishing organizations as supplementary course materials. The criteria of how school or class magazines should be published are determined by the Ministry of National Education through circulars. Magazines that appeal to a wider audience and include aesthetic values are general children's magazines."

There are some features that children's magazines should have. According to Oğuzkan (2000), these features are listed as follows:

- All visuals used in magazines should be organized in accordance with the content and should be understandable.
- Current events should be widely covered and visual elements explaining these events should be utilized.
- The sections used in magazines (pictures, photographs, puzzles, articles, etc.) should be distributed in a balanced way.
- The articles should be both instructive and entertaining in a way that encourages children to read.
- Articles and figures should be used to direct children to works that will develop their creativity.
- Different types of writing should be included.
- Various hobbies that are of interest to children should be included. These are: photography, music, theater, ballet, etc.
- Texts should be constructed with short sentences and paragraphs using understandable language.

When we look at the history of children's magazines in the world, we see that magazine publishing began in Europe in the 17th century. The earliest magazine was published in Hamburg by Johann Rist (1607-1667), a theologian and poet. The title of this German journal was *Erbauliche Monaths-Unterredungen* (1663-68). After the launch of the journal, a group of other journals started to be published: *Journal des Sçavans* (later *Journal des Savants*; 1665), in France by the writer Denis de Sallo (1626-1669). *Philosophical Transactions* (1665) was published in England and *Giornale de' letterati* (1668) was published in Italy by Francesco Nazzari (1634-1714) (Ghojoghi, 2019).

From the 19th century onwards, new ideas and genres borrowed from the West were developed through newspapers, and Turkish children's literature, like modern Turkish literature, was born in newspapers/magazines. With the development of journalism in the Tanzimat Period, the first

children's newspapers/magazines begin to appear. Although the first periodicals for children were usually published weekly or fifteen days a year, they were considered more like newspapers, and it took time for the concept of magazine, and therefore children's magazine, to become established. Except for *Mecmua-yı Nevresidegân* and *Çocuklara Talim* (Children's Instruction), which are presented as *Ceride*, these publications are either defined as newspapers or not labeled as such. This ambiguity that began with the Tanzimat period continued into the Constitutional Monarchy (Okay, 1999). Therefore, it seems useful to explain the period that constitutes the beginning of children's magazine publishing in the 19th century.

The aim of this study is to analyze *Angeliaforos Çocuklar İçin* (hereafter AÇİ) and *Mümeyyiz* magazines comparatively. However, the study is shaped within the framework of 4 sub-objectives:

- How are AÇİ and Mümeyyiz magazines evaluated in the context of value-culture transfer?
- How are AÇİ and Mümeyyiz magazines evaluated in the context of genuine children's book writing?
- How are AÇİ and Mümeyyiz magazines evaluated in the context of political children's book writing?
- How are AÇİ and Mümeyyiz magazines evaluated in the context of subject-object children's literature?

1.1. The Period Leading to the Beginning of Children's Magazine Publishing in the 19th Century (1850-1900 First Years)

18th century developments in Europe and North America were the main factors that led the Ottoman Empire to change its political, social, cultural and social structure. The 19th century was marked by the French Revolution, which changed the course of the century and led to a change in mentality and had a significant impact on the historical background of today's political, economic and social events (Gümüş, 2008). Among the factors that accelerated this process of change and transformation, the events of the Reform Period and the Constitutional Monarchy Period will serve as a guide in analyzing the significant impact on the formation of the historical background.

The main political events of the Reform Period are as follows: Montenegro Rebellion (1861-1864), Wallachia and Bogdan Events (1861-1866), Serbia Events (1862-1867), Crete Rebellion (1866-1868), Herzegovina Rebellion (1875-1876), Bulgarian Rebellions (1836-1876) (Karal, 1988). The events that took place during the Constitutional Monarchy Period are as follows under main headings: Proclamation of the First Constitutional Monarchy (1876), Ottoman-Russian War (1877-1878) Berlin Conference (1878), British occupation of Egypt, Eastern Rumelia Crisis, Ottoman-Greek War (1897-1902) (Çetinsaya, 2016). In the same period, it is seen that the *Islahat* Edict aimed to establish a new order for the social structure. The Edict stands out as the most important element in ensuring development and change on a common ground for people from all segments of society (Ermen, 2010).

In addition to the political events or rebellions of the Reform Period, since the change in the educational structure, cultural and social structure would be influenced by the direction of the education system, the reflection of the atmosphere of equality and social contract in the Reform Edict, rather than improvements in the situation of minorities, was the *Maarif-i Umumiye*

Nizamnamesi of September 1, 1869. For the first time in the Ottoman Empire, a systematic reform was carried out based on the rule of law and all educational institutions began to be systematized under a single roof (Somel, 2007).

When the 19th century Ottoman dynamics are analyzed through the aforementioned issues, two frameworks are encountered. In the period, the problems that the state experienced in its internal institutions are clearly visible, and it is also seen that solution proposals from within were tried to be implemented. Thus, it seems that the collapse of the state also paved the way for transformations and changes in society. The most important distinctive political and social development of this period was the 1st Constitutional Monarchy.

1.2. Table in the 1st Constitutional Monarchy Period

Students studying in Europe and the translation of sources from Western languages, especially French, began to have an impact on the state and intellectuals. Intellectuals, who were the stakeholders of the process, realized that the current thinking systems could never be successful if they could not be reduced to the people, and stated that a constitutional expression was also necessary (Tekemen, 2006). After the death of Sultan Abdülaziz, the short-lived process of constitutional government began with the reign of Abdülhamid II (Cleveland, 2008). This process, which started politically, is also of critical importance as the initiator of many social, social, political and educational events.

Another significance of the period is the war of 77-78. The migration events that took place during the period caused the population in the Balkans to shift to Anatolia to a great extent and the need to re-establish order for the heterogenized regional structures arose (Tekemen, 2006).

Looking at the impact of the heterogeneous social life on publishing, Strauss (2009) points out that until the reforms that came with the Tanzimat Edict, which was put into effect with the Gülhane Hatt-ı Sharif, reading materials in different ethnic languages of the Ottoman Empire (Turkish, Arabic, Greek, Bulgarian, Armenian, Jewish Spanish, etc.) were provided not only by the press and publishers in the Ottoman capital and the Danube Principalities, but also by printing houses outside the borders of the country.

The other educational structures that continued during this period were the schools founded by missionaries. These institutions took advantage of the chaos and gaps to strengthen their influence at the grassroots level through publications and the like (Canyaş & Canyaş, 2012). The unexpected positive effect of missionary schools can be counted as the Muslim schools opened to break their influence (Mutlu, 2005). During this period, the heterogeneous structure between many different communities and missionaries became increasingly heterogeneous, including the Christian Karaman Turks. Karaman Turks were in contact with the communities of the state in which they lived and were known as Karamanites from the 14th century onwards (Ağca, 2006). It should be said that many of the periodicals published in the period, including Karamanlılar, also endeavored to reach out to the society and educate children in line with the targeted goals.

Strauss (2009) states that a readership large enough to support a literature was formed in the period coinciding with the Crimean War and the Edict of Reform, while the literacy rate of the readership, which had expanded compared to previous periods, was still far behind today.

The relatively better literacy rate compared to previous periods also triggered some progress in publishing activities. Demir (2016) states that the first journal published in the Ottoman Empire

was *Vaka-yı Tibbiye*, which was published in the field of medicine in 1849, and after this first journal, other examples of journals began to be seen in 1860. He states that the 1860s are recorded as the years when the press began to gain momentum in the Ottoman Empire. As of these years, many periodicals began to be published by individuals and societies independent of the state. The emergence of publications for children also coincides with this period. In this respect, it would be useful to look at the magazine publishing activities for children in the 19th century.

1.3. 19th Century Children's Magazine

Alpay (1980), who has studies in the field of children's magazines in Turkey, stated the names of 73 magazines that he thought could be children's magazines from 1869 to 1928 as a result of his work on catalogues. Some of the children's magazines of the period were published as newspaper supplements or independent magazines for children, and some reserved a special section to present content to children. In his study, Kara (2022) stated that the journals started to be published as journals addressing different subjects, interests, age and gender groups in general, but they were published separately in time to appeal to different groups.

Almost all of the magazines contain articles, poems, photographs and letters from children. Advertisements and advertisements are also found in magazines. These advertisements and advertisements became aimed at children with the declaration of the Constitutional Monarchy. Prices of journals vary according to their circulation (Devrim, 2005).

The main children's magazines published between 1869 and 1922 are as follows:

Mümeyyiz (1869), *Angeliaforos Çocuklar İçin* (1872), *Hazîne-i Etfâl* (1873), *Sadâkat/Etfâl* (1875), *Âyîne* (1875), *Arkadaş* (1876), *Tercümân-ı Hakîkât* (1879), *'Â'ile* (1880), *Bağçe* (1880), *Mecmû'a-i Nevresîdegân* (1881), *Çocuklara Arkadaş* (1881), *Çocuklara Kırâ'at* (1881), *Vâsita-i Terakkî* (1882), *Etfâl* (1886), *Teşvîk* (1886), *Numûne-İ Terakkî* (1887), *Çocuklara Ta'lim* (1887), *Mekteb* (1891), *Çocuklara Mahsûs Gazete* (1896), *Çocuklara Rehber* (1897), *Çocuk Bağçesi* (1905), *Musavver Küçük Osmanlı* (1909), *Mekteblilere Arkadaş* (1910), *Talebe* (1912), *Çocuk Dünyâsı* (1913), *Ciddî Karagöz* (1913), *Çocuk Yurdu* (1913), *Mektebli* (1913), *Çocuk Duygusu* (1913), *Türk Yavrusu* (1913), *Çocuklar 'âlemi* (1913), *Çocuk Bağçesi* (1914), *Çocuk Dostu* (1914), *Mini Mini* (1914), *Küçükler Gazetesi* (1918), *Hür Çocuk* (1918), *Haftalık Çocuk Gazetesi* (1919), *Lâne* (1919), *Hacıyatmaz* (1920), *Bizim Mecmû'a* (1922).

In the 19th century, Western influence brought with it new types of publications, including *Mümeyyiz*, the first known children's literature magazine. Launched in 1869, this magazine was also reported as the first known children's literature magazine (Yaşar, 2001). However, new studies indicate that *Avedaper* should be considered as the first known children's magazine (Kahya, 2022). The periodical is considered as one of the many types of publications that served as a tool for enlightening the country and educating the public (Şimşek, 2001). In parallel, it contains educational articles, stories and texts that are thought to contribute to children (Okay, 1998). Due to the value of the journal, first-hand studies recommend its publication in the new letters adopted after 1928 (Bayram, 2005). The magazine has also been the subject of scrutiny for different studies such as religious motifs (Arslan, 2007).

Another children's literature product that stands out among the first magazines is *AÇİ*. Started in 1872, this work is considered among the first children's magazines with *Mümeyyiz* (Kahya, 2022). The magazine was also published as a book in full text and transferred to Latin letters (Kahya, 2017). This publication, also known as *Haberci Melek*, was presented by the American Missionary Company to the Karamanlis in Anatolia to be printed and published (Kılıçarslan,

2012). The work was also studied as an important source for the grammar of Karamanli Turkish (Ekşi, 2015). It should be noted that a magazine that started with missionary activities created a historical witness and text pool for the period (Gülen, 2015).

The fact that the two magazines both reflect the first children's magazine studies and bear witness to the period is also important in terms of the function of establishing a connection between the past and the present. Therefore, studying the potential of the texts in the magazines offers a rich data pool potential for the texts that are the main source of textbooks. In the remainder of the study, the method constructed for analyzing the magazines is presented.

2. METHOD

In this study, which was designed as a full qualitative research, data were obtained through document analysis method. Yıldırım and Şimşek (2016), who state that it is difficult to make a complete definition of the concept of qualitative research because it is used as an umbrella concept, define qualitative research as research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a realistic and holistic manner in a natural environment. Özkan (2022) defines the document review method as the acquisition, review, questioning and analysis of various documents that are considered as primary or secondary sources that constitute the data set of the research.

2.1. Research Object

The objects of the research are the issues of AÇI and Mümeyyiz magazines. The texts and the content of the issues will be analyzed in detail. In this framework, it is aimed to examine children's literature journalism in Turkish literature in depth within the framework formed by these two magazines. Thus, a comprehensive framework will be created for the early period of children's magazine publishing.

2.1.1. *Angeliaforos Çocuklar İçin* (AÇİ)

AÇİ is a children's magazine that aims to educate children by giving them religious and moral advice and was published in Turkish with Greek letters. Because its target audience was the Karamanli children¹ of Anatolia who only knew Turkish (and no Greek). It can be said that this purpose is clearly stated in the first issue of the magazine with the sentence "We would like very much to teach you good things so that you will never forget." It is known that the magazine was published between 1872 and 1895. Kahya (2017) also states in his work that *Angeliaforos* means "messenger" in Greek. Kahya (2017) analyzed the 1872 issues of AÇİ. Among the information in the work is that the 3rd issue of the magazine is missing and that 12 issues were published in 1872. Altuntaş's (2021) master's thesis includes an analytical bibliography of the issues published between 1872 and 1896. Again, Kahya (2022) analyzed and evaluated the first volume of the journal in 1872 in terms of content. The journal was printed by the American Missionary Company (ABCFM) at the Matbaa-i Aramiyan in Istanbul. It is seen that the authors of the texts are generally not included in the journal, and most of them were prepared as anonymous authors.

2.1.2. *Mümeyyiz*

It is known that *Mümeyyiz* magazine started its publication life in 1869. Published by Sıtkı Efendi, the magazine was published as a weekly supplement to the newspaper *Mümeyyiz* for 49 issues between 1869-1870. It is recognized as the first children's magazine in Turkish literature.

"It is a newspaper for children" (Nalcioğlu, 2006: 6). Each issue of the magazine was printed on different colored paper.

Bayram (2005) states that the magazine, the first issue of which was published on 15 Teşrin-i Evvel 1869 (Hijri 9 Recep 1286) and the last issue on 14 Teşrin-i Evvel 1870 (Hijri 19 Recep 1287), was the magazine that managed to stay in publication for the longest period among the magazines published in the Tanzimat Period. All 49 issues of *Mümeyyiz* were transferred to the Latin alphabet. Arslan's (2007) study also includes issues numbered 25,28,33,38,39, which were not included in Yaşar's (2001) study. In this study, the texts in these two studies were utilized.

Although *Mümeyyiz* is recognized as the first children's magazine, studies on this magazine are limited. The main studies on *Mümeyyiz* magazine are as follows:

Yaşar (2001), in his study titled "*Mümeyyiz*, One of the First Children's Magazines", provides detailed information about the newspaper *Mümeyyiz* and its supplement *Mümeyyiz* magazine, which was published under the same name. The formal characteristics and content of the magazine, the articles included, and the preferred topics are specified. In the third part of the study, the full text of *Mümeyyiz* magazine is given, and it is stated that 6 issues of the magazine could not be accessed, so they were not analyzed. Arslan (2007) analyzes the religious motifs in

---

¹ Since the focus of the study is on journals, information on the Karamanids and Karamanli will not be given here. However, for more information see. Eröz (1983); Baykurt (1932); İbar (2018); Ağca (2006), Kahya (2017), Kahya (2014), Kahya (2012), Kahya ve Kılıçarslan (2009), Kılıçarslan ve Kahya (2009), Kahya (2009), Kahya (2008a), Kahya (2008b), Kahya (2008c), Kahya (2003), ve Ancak daha fazla bilgi için bk. Ağca (2006), Kahya (2017), Kahya (2014), Kahya (2012), Kahya ve Kılıçarslan (2009), Kılıçarslan ve Kahya (2009), Kahya (2009), Kahya (2008a), Kahya (2008b), Kahya (2008c), Kahya (2003), Balta (1987a), Balta (1987b), Balta (1990), Balta (1997), Balta (2014a), Balta (2014b), Balta (2018a), Balta (2018b), Balta (2021).

Mümeyyiz magazine in his study titled "The Analysis of Religious Motifs in terms of Religious Education". Religious motifs are categorized according to the subjects they deal with in relation to religious education. Arslan (2007) presented all 49 issues of Mümeyyiz magazine as text in his study.

Nalcioğlu (2006) evaluates Mümeyyiz magazine in terms of form and content in his study titled "Mümeyyiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)". In the section on formal features, some titles such as page layout, staff of writers, language of the newspaper, publication interval and copies are emphasized. On the other hand, the content of the magazine is analyzed under headings such as moral education of children, encouragement to education, education of girls, instilling in children the love of state and nation, information given in addition to school education, jokes and questions, and letters of thanks.

2.2. Data Collection and Analysis

In the first step to collect the research data, the issues of AÇİ and Mümeyyiz magazines were compiled in pdf format. In order to analyze the compiled issues, the issues of the magazines were scanned and their contents were evaluated according to four criteria determined in line with the views of Şirin (2017). Value culture transmission, genuine children's book authorship, political children's book authorship, subject-object children's literature contexts are the criteria taken into consideration in the study. According to the relevant criteria, the contents were analyzed comparatively, and finally, the findings of the magazines were presented comparatively.

3. FINDINGS

In this study, AÇİ and Mümeyyiz magazines will be evaluated comparatively in the contexts of value-culture transmission, genuine children's book authorship, political children's book authorship, and subject-object children's literature.

3.1. Findings Related to the Evaluation of AÇİ (1872) and Mümeyyiz Journals in the Context of Value-Culture Transfer

It is known that children's literature products are very important in terms of value and culture transfer. It is thought that children can internalize the culture and values of the society they belong to through these texts. In particular, values education is one of the topics frequently examined in the field of children's literature. Values are assumptions and beliefs that guide the individual to live in peace with himself/herself and the society by allowing him/her to distinguish between good and bad, right and wrong, what should be done and what should not be done (Şimşek, 2020).

Children's literature has a very important place in the process of gaining reading habits, in mother tongue teaching and in raising literary readers, as well as in transferring values. Therefore, it is necessary to be aware of the values in children's literature products and to examine the quality of these values. Values include universal and national values. Each country has its own national values and in order to protect them, it structures the general aims of national education according to its national values. The child who accesses children's literature products through listening or reading skills is more certain to acquire the targeted values, educates himself/herself by learning, and contributes to determining the values he/she will have for life (Baş & Çiros, 2019). In the magazines examined in this study, it is seen that the transfer of religious values is at the center.

In the cultural transmission of the children's magazine AI, it is seen that it aims to transmit religion and morality rather than culture. In fact, in the first issue of the children's magazine AI, in the text titled "Loving Children", the author emphasizes that they are carrying out Christos' command to "herd my lambs". Therefore, we can say that the transfer of religious values is clearly emphasized in the magazine. Again, in the same text of the same issue, children are advised to give up bad conversations, disobedience, rulelessness and jealousy. It is seen that the values that are tried to be conveyed to children or the behaviors that are thought to be avoided by children are not conveyed through intuition in the text, but by explicitly expressing them.

In the first issue of AI, the text titled "Avoiding Greed in Play" contains explicit advice for children to abandon fighting and greed behaviors. It is also noteworthy that AI presents values to children through contrasts. In the text "Lazy Karlo" in the 9th issue of the magazine, while trying to convey the value of industriousness, the realization of this value through the situation of being lazy and useless can be considered as an example.

However, it is not possible to say that all value transfers are presented through contrasts. In issue 10 of AI, in the text titled "What an Alaman boy did for his own father", the value of respect for parents is explained to children by exemplifying the good. In issue 5, the value of humility is presented in the text titled "Humility"; in issue 8, in the text titled "How Children Can Serve Christos" and in issue 1, in the text titled "Keep Your Eyes Open and Your Hands Ready", the value of benevolence is presented; and in issue 11, the value of animalism is presented in the text titled "A Little Dog Saves a Ship from Danger".

The sentence "And let's teach it in such a pleasant style that you will never forget it" in the first issue of AI shows that the magazine cares about the style or the way values are conveyed. This shows that attention is paid not only to the transfer of value-culture - which is the transfer of religious and moral values as values in the magazine - but also to the way of expression.

When Mümeyyiz magazine is analyzed in the context of value-culture transmission, it is seen that the most frequently covered and emphasized topic is the moral education of children. In the first issue of the magazine, the purpose of the magazine is stated under the title "maksud" and it is stated that the main purpose is to provide children with good morals and manners.

In the article titled "İhtâr" in the 6th issue of Mümeyyiz, it is stated that the purpose of publishing the newspaper is to serve the upbringing of all children, young and old. It is possible to say that the aim is to teach children certain good morals, behaviors and virtues.

In the text titled "Fıkrât-ı Muhtasıra" in the 4th issue of Mümeyyiz, it is stated that the best of knowledge and manners is not to boast about them and not to be arrogant, and the importance of humility is emphasized by advising that it is indecent to say "I am a scholar, you are ignorant."

Again in issue 4, under the title "Beyit", advice is given through various couplets such as "the one with an ugly temperament will have little sustenance", "the one whose word is true will have much beauty", "the greatest goodness is to help and catch up with the fallen". In the text titled "The Story of Two Children Named Ali and Veli", two children named Ali and Veli, who have opposite characters, convey how respect and reverence for elders is a beautiful behavior. Value-culture transmission, especially through stories and fables, is often structured through contrasts as in AI.

In the text titled "Snow Falling" in the 9th issue of Mümeyyiz, values such as empathy, cooperation, solidarity and benevolence are emphasized.

Religious values and motifs are given extensive coverage in *Mümeyyiz*. In the text titled "Makâle-i Ahlâkiyye" in the 3rd issue of the magazine, it is seen that some of the good habits necessary for children and some of the bad habits to be avoided are included. It is stated that if children get used to the good habits and behaviors and abandon the bad ones, they will be remembered with good in this world and the hereafter. In the text in question, values and habits such as obedience to teachers, parents, loyalty, contentment, generosity, protecting health, establishing good and close relationships with people, decency and manners, friendship law, obeying the law, protecting rape and honor are listed as things to be followed, while lying, Bad habits and behaviors such as hypocrisy, backbiting, causing harm, selfishness, envy, deceit, impudence, shamelessness, bad words, theft, slack mouth, insult, grudge and hatred, enmity, stinginess, and treachery are listed and it is stated that they should be avoided. In different issues of the magazine, values, good habits and behaviors such as respecting elders and teachers, obeying teachers, parents and obeying their words (i.1), respecting elders, engaging in useful work, being industrious (i.3), working, striving (i.4), not lying, being good-natured, speaking good words (i.5), being content, not being greedy (i.28), and paying attention to the privacy of private life (i.33) are emphasized.

It can be said that there is a parallelism at the point of value-culture transfer in both magazines. AÇİ and *Mümeyyiz* magazines are united in the denominator that the value emphasized is religious value. In addition, in both magazines, where the purpose of conveying religious values is clearly stated, it is seen that the method of intuiting values is used, especially by presenting contrasts.

3.2. Findings Related to the Evaluation of *Angeliaforos* Journals for Children and *Mümeyyiz* in the Context of Genuine Children's Book Authorship

It is known that not all books claimed to be for children are children's literature. This situation can be considered as a result that even the author's purpose cannot shape most of the time. There are works that are not suitable for children despite being written for children, or works that are preferred and found enriching by children despite not being written for children. At this point, the concept of "genuine children's writing" is encountered. In the literature, this term is explained by Şirin (2007). According to Şirin (2007), genuine children's writers are similar to silkworms that can weave their cocoons in natural environments. They know that in order to write for children, it is not enough to know philosophy, pedagogy, children's reality and children's point of view; they know that something more is necessary. They use a simple and sincere poetic language, concretize even the most abstract themes in their works, confront the conscious and the unconscious, the concrete and the abstract, and write simply (25-26). AÇİ and *Mümeyyiz* magazines, which are analyzed in the context of this framework, provide data on which evaluations can be made regarding the concept of genuine children's writing in the texts in each issue.

When the children's magazine AÇİ is analyzed in the context of genuine children's book writing, it can be said that there are elements in the magazine that can be evaluated both positively and negatively. In the magazine, there is a functioning in which religious values are tried to be imparted to children and children's recognition of faith and morality is at the center, and these aims are clearly expressed in the first issue of the magazine. However, in the process of conveying abstract phenomena such as religion, faith and morality to children, it is seen that no concretization is used in accordance with the reality of children. However, it cannot be said that there is no effort to concretize, because the texts do not directly convey the intended message,

and each message is tried to be concretized through certain stories, but it is thought that the stories are no different from the stories to be told to adults. In the first issue of the children's magazine AÇI, in the text titled "Faidesiz Dua", opinions on the acceptance of prayers are conveyed.

Instead of wishing for harmful things, children are told that it is right to wish for spiritual blessings. However, the innocence and sometimes irrationality of children's wishes are ignored, and the rightness of children's requesting an abstract concept such as "spiritual blessings" is emphasized. In doing so, it can be said that language is used that is far from the child's thoughts and sincerity, and the perception is that what is said is addressed to an adult. In the 7th issue of AÇI, in the text titled "Mukayet Ol Kapuya Mukayet Ol", the author advises children to choose the emotions that they will take into their hearts, and considering the high level of abstractness of the phenomenon of the child determining the emotion to take into his heart, it is possible to see that the text carries a content that is far from genuine children's writing.

Again, one of the striking elements in *Angeliaforos Çocuk İçin* is that in the text titled "The Death of the Drunk Englishman" in issue 4, the harms of wine and that it should not be used are mentioned. However, the method used to raise children's awareness against something harmful is "fear". This corresponds to a situation contrary to genuine children's book writing. In issue 11, in the text titled "A Sweet Death", children are advised to be prepared for death at all times. This can also be criticized in the context of child relativity. Texts in which the child is not prioritized and texts created without taking into account children's feelings and sensitivities cannot be evaluated positively in the context of genuine children's book writing.

In *Mümeyyiz*, on the other hand, issues such as morality, decency, and religious behavior are presented in a preachy manner in almost all issues. In the first issue of the magazine, it is clearly stated that the main purpose is to raise well-behaved, moral children. In this respect, it is parallel to AÇI. In line with this main purpose, religious concepts, expressions and motifs are frequently used in the texts in the magazine. Topics such as obedience to God, love for God, respect for the Prophet, the afterlife, and prayer are given extensive coverage in the magazine, and children are directly told what they should and should not do.

Although the first issues of *Mümeyyiz* use a simple and comprehensible language compared to the language used at the time, from the twenties onwards, it is observed that the language used has become less simple, heavier and less comprehensible. In issue 6, it is seen that the meaning of some words such as "sekâmet" (curvature), "âtide" (in the future) are given in brackets. Based on these examples, it can be said that children's comprehension of the text is given importance, the language level of the children is lowered, and an effort is made to use a simple and comprehensible language.

In the text titled "Tertîb-i Cedîd" in the 7th issue of *Mümeyyiz*, it is stated that the aim was for every child to benefit from this newspaper, but unfortunately this was not realized. It is stated that the newspaper is printed in still letters like other newspapers, but in this case, only children who can read still letters can read and understand the newspaper, and the number of these children is very small. In order to solve this problem, it is announced that it has been decided to print 4 pages with and 4 pages without letters in the next issues of the magazine. However, in the introductory article titled "Îtizâr" in the 8th issue, it is stated that due to the insufficiency of the printing presses that print with movable letters, the magazine will be printed without

movable letters as before, and if it is printed with movable letters using the lithography technique, it will increase the costs, so this is also abandoned.

Mümeyyiz begins with the prayer "Rabbi yessir vela tuassir rabbi temmim bil hayr". After the belief in God, the belief in the hereafter is mentioned the most in the magazine and this belief is portrayed as the place where everything good or bad done in the world will be rewarded. It is very difficult for children to visualize such an abstract concept as the afterlife in their minds. It can be said that texts structured on the opposition of reward and punishment are not child-sensitive and do not comply with the principle of relevance to children. Issue 8 of the magazine warns that "If there are children who shout and play drums during Ramadan, we will be their biggest plaintiffs and we will report them to the Ministry of Education. It can be said that the warning by the newspaper itself that play and entertainment, which are the basic needs of children, will be subject to complaint and that they will be sued is incompatible with child sensitivity, and that aiming to change children's behavior through the object of fear and punishment is contrary to the principles of modern children's literature and child pedagogy.

Although both magazines contain deficiencies in terms of genuine children's writing, it is seen that they also contain elements that can be considered positive thanks to the concretizations used through the stories. For this reason, it is possible to say that not all negative data, but positive data under the conditions of the period in which they were published, were also detected in the magazines. The fact that there are different assumptions in the perception and definition of the reality of the child and even the concept of the child from today's conditions is also important in evaluating the aspect of genuine children's writing in magazines from the perspective of modern children's literature.

3.3. Findings Regarding the Evaluation of AÇİ and Mümeyyiz Magazines in the Context of Political Children's Book Writing

For centuries, children's literature has been subjected to a power struggle between education, religion and political teachings all over the world (Can, 2013). According to Şirin (2017), those who approach children's literature ideologically want literature to reflect the contradictions in society. Those who attribute the spokesperson of realism to children's literature are defending a second-class literature. The literature referred to by those who hold this view is non-literary; it is ideological and guided party literature that is incompatible with literature. Whether the author starts from a problem-oriented approach or tells the heroes of the world of dreams, if his ideology is ahead of literature, he is a political children's book writer (Şirin, 2007).

In political children's book writing, children's literature does not come to the forefront with child sensitivity. In this approach, while poetic language and the principles of child relativity are kept in the second plan, the main purpose is to try to make the child adopt an ideology, belief or idea. Therefore, there is an understanding of literature that sees children's literature as an ideological tool. Being a spokesperson for an ideology and giving direct advice to children are not acceptable approaches in today's children's literature.

When the issues of the children's magazine AÇİ published in 1872 are analyzed, it is thought that the term "political children's book writer", which expresses situations in which ideology takes precedence over literature, should be used for this magazine. It is noticeable that the magazine tries to convey all the elements of a belief system as if it were lecturing an adult. It is not possible to say that the softness of the addresses to children softens the striking reality of the preaching stories. In addition, considering that the ideas presented are abstract assumptions, the

effort to concretize cannot be fully effective and this magazine, which aims to teach beliefs rather than literature, can be considered within the scope of political children's writing.

The ideology of the magazine is a religious one rather than a political one. This purpose is clearly stated in the text titled "Loving Children" in the first issue of the magazine. In all the issues of the magazine published in 1872, the theme of faith, morality and belief is at the center. Here, the main reason why the magazine is called a "political children's book" is not that ideologies are at the center, but that literary concerns take precedence. Especially texts that seem to be written with an approach far from the reality and style of children's literature can be considered equivalent to sermons addressed to an adult. According to Şirin (2017), those who attribute the spokesperson of realism to children's literature are defending a second-class literature. When considered in this context, AÇİ (Angeliaforos for Children) can be considered as a second-class literary product in the context of children's literature.

In all issues of *Mümeyyiz*, religion and moral education is at the center. Since religion is seen as a part of education, religious concepts and motifs predominate in the examples given. Some verses and hadiths are used as examples to give advice to children. Topics such as devotion to God, love of God, fear of God, and getting rewarded in the afterlife are frequently covered.

In the text titled "This is what children read in books" in the 13th issue of *Mümeyyiz* magazine, the text reads, "If we do good to others, Allah Almighty bestows His reward. If we do evil to others, He will punish them." These statements are evaluated in the context of political children's books.

One of the most striking elements in the issues of the magazine is the praise and devotion to the sultan. In issue 22, in the text titled "Mekteb-i Sanayi for Girls", it is emphasized that children are educated in the schools opened for girls thanks to the sultan. In issue 36, in the text titled "*Mümeyyiz*", after an intense praise of the sultan, the prayer "Long live the sultan" is made and the text reads "Let us serve our benefactor, the sultan, well. May the property and the nation benefit from our services."

Considering the social, cultural and political structure of the period and the education system, it is possible to say that this situation is normal and acceptable within the conditions of the period. However, when evaluated in terms of the general acceptance and understanding of contemporary children's literature, it is possible to classify *Mümeyyiz* magazine as a second-class literary product.

3.4. Findings Regarding the Evaluation of AÇİ and Mümeyyiz Magazines in the Context of Subject-Object Children's Literature

The concept of subject-object children's literature appears in the literature as a concept used by M. Ruhi Şirin in various studies. While the understanding of literature in which the child is not the protagonist of the first degree and remains ordinary, secondary and passive is the understanding of "object child"; literature with the child as its subject refers to the understanding of literature in which the child is the protagonist, written with child sensitivity, cares about the child and the child is at the forefront. According to Şirin (2016), pedagogical and aesthetic children's language, children's perception, children's reality, children's perspective and the literature of the child subject made in line with the principle of "according to the child" began to make a name for itself in the second half of the twentieth century. Thus, literature whose subject is the child tends to save the child from being the object of literature. The two important concepts that determine the understanding of literature whose subject is the child are the concepts of the

child's perspective and according to the child. Child-centered literature aims to save the child from being an object. It does not explain what the child should be. By using pedagogical language according to age groups, it not only targets the perception of the child but also the adult reader. As well as being a transitional literature for the child, it prioritizes the meeting of the adult with the child (Şirin, 2007).

Today's children's literature is a literature that puts the child at the center, cares about the child's sensitivity, the child's world, the child's perception of the world and events, and is structured according to these concepts. Therefore, the understanding of literature that sees the child as a dominant "subject" is dominant.

In AÇİ, advice is presented to children through short stories and parables. When the themes discussed in each issue are analyzed, it is seen that the majority of these narratives based on morality, faith and belief feature children as the protagonists. However, there are no texts written in children's language in the magazine. In addition, in the texts that include child protagonists, sensitivities reflecting the child's world, reality and perception are not seen. Therefore, when evaluated in the context of "subject-object children's literature", it is possible to say that this corresponds to a deficiency. While this is the case in texts with a certain plot, the profile addressed in texts in which direct advice is expressed is directly addressed to children.

As for the addresses, it is observed that they contain soft words aimed at winning the love of children. In issue 4, "O my young friends" in the text "The Death of the Drunken Englishman", "loving children" in many texts, and "loving son" in the texts titled "How Children Can Serve Christos" in every issue can be given as examples. The texts do not use pedagogical language. On the contrary, it is seen that the values that are tried to be acquired are presented to children with frightening stories. It can be said that the texts do not use a pedagogical language as well as a poetic language, and from the first issue onwards, instead of producing a children's literature product with a literary concern, the aim is to educate children by giving them faith and moral lessons, and this is clearly expressed. The issues of 1872 frequently featured texts in which the protagonist was a child. This can be seen in the 1st issue "How a Little Girl was Found and Found", the 2nd issue "Petros and Pavlos", the 4th issue "The Boy Who Tells the Truth", the 6th issue "Be careful to do everything well", the 8th issue "A Sepedci Boy", the 9th "Karlo the Lazy" and "Remember Your Creator in the Days of Your Youth" in issue 10, "An Obedient Child" in issue 10, "A Sweet Death" in issue 11, "Wealth and Poverty - A Conversation Between Two Girls" in issue 12.

In the "Mukaddime" section of the first issue of Mümeyyiz, the importance of childhood is emphasized and it is mentioned that personality develops through the upbringing in childhood.

When analyzed in terms of subject-object children's literature, it is seen that the main characters in the texts in Mümeyyiz magazine are generally children. While some advice is given to children, the examples chosen usually involve events that happened to children. In many issues of the magazine, some stories are presented to children through texts titled "Kıssa" (short story) and the lesson to be learned is presented directly under the title "Hisse" (share). When evaluated in terms of the principles of modern children's literature, it is seen that it is not considered correct to directly advise children to do or avoid certain behaviors. The child should reach the message presented through his/her own inferences based on the texts given. It is prioritized to give place to intuition instead of direct instruction.

In the text titled "Children" in the first issue of *Mümeyyiz*, the purpose of the newspaper and the behaviors expected to be taught to children are clearly stated. The main purpose of the magazine is to help raise moral, well-behaved children who obey their parents and teachers.

"Now, in the newspaper we will publish for you, we will write about what you should do, how you should go to school, how you should study, how you should read and write, and how you should obey your parents and teachers, and we will inform you about the good things in the world that everyone likes and the bad things that everyone condemns." (i.1)

In the "Purpose" section of the first issue of the magazine, it is emphasized that the aim is to teach children good morals and manners, and it is stated that this will be written "in phrases that children can understand". When the magazine is compared to the language used at the time of its publication, it is seen that a simple and comprehensible language was indeed used for that period.

It is seen that *Mümeyyiz* includes many texts of advice and warning. These texts are given with the address "Children!" and without titles or under titles such as "Nasîhat, Nesâyih". In addition, some warnings and admonitions are often included among texts and stories on other subjects.

In almost all issues of *Mümeyyiz*, letters from children were included. Both the inclusion of children's opinions on the magazine and the consideration of their requests in the letters are important in terms of child sensitivity. In issue 40, in their letters to the magazine, children requested that news texts be included in the magazine, and in the following issues, it was observed that news from both Turkey and abroad were intensively included. From this point of view, it can be said that the magazine presents a positive outlook in terms of subject-object children's literature.

4. CONCLUSION

It is known that the children's magazine AÇİ aimed to educate and inform its target audience, children, in terms of faith, morality and belief. The texts in the magazine are also geared towards this purpose. However, it is seen that the content is enriched with sections such as reader letters and encyclopedic information.

In the light of the findings obtained from the magazine analyzed in the context of political children's book writing, genuine children's book writing, subject-object children's literature, value-culture transfer, it is concluded that the magazine serves the purpose of its emergence in its period, but does not have a content compatible with the modern criteria of children's literature. This is because the findings obtained make us feel the fact that it is contrary to the essence of modern children's literature, which prioritizes the reality of the child and relativity to the child, with the purpose of the magazine in the first place. AÇİ magazine, which is evaluated in the context of political children's book writing, has qualities that Şirin (2007) would define as political children's book writing.

The fact that it carries a content that aims to manage and direct perceptions about the components of a faith is among the prominent features of the magazine. The texts, in which the aim of adopting the Christian faith in all its spiritual aspects by children is intensely felt, also carry negative findings in the context of genuine children's book writing. However, it can be said that the magazine, which is enriched with encyclopedic information, undertakes the mission of enriching children in general culture in addition to its main purpose. One of the elements that can be evaluated as positive in the magazine is that the heroes of the stories in most of the texts

are children. This provides positive data about the magazine in the context of subject-object children's literature.

Although *Mümeyyiz* is the first children's magazine, it has a rich content. The magazine includes both educational, instructive and entertaining texts. Since the magazine also included letters from readers, it is clear from the letters sent by children and their parents that the magazine attracted great interest. Children's letters were sent not only from Istanbul but also from Anatolia and other regions. This shows that the magazine was read in a wide geography. *Mümeyyiz* includes many text types such as jokes, riddles, stories, fables, reader letters, news, encyclopedic information and advertisements. The inclusion of different types of texts is important in terms of introducing children to various genres of literature and helping them gain literary taste. Although religious and moral teachings are prioritized in the magazine, it is seen that other nations and religions are respected and children are advised to respect them. The 11th issue of the magazine warns, "Do not separate yourselves by saying, 'I am a Muslim, you are a Christian, I am a Jew, you are a Gypsy,' and do not insult your nationality," and emphasizes that everyone is a son of the same homeland. This is important in terms of showing that all segments of the population were considered equal in the Ottoman Empire. Considering the date the magazine was published (1869-1870), it can be said that the traces of the Tanzimat Edict (1839) and the Islahat Edict (1856) can be seen in *Mümeyyiz* magazine.

In this study, AÇİ and *Mümeyyiz* magazines are analyzed comparatively. The first sub-objective of the study is to compare these two magazines in the context of value-culture transmission. In the light of the findings obtained in this context, it is seen that the main purpose of both magazines is to raise moral and faithful children. The difference between them is that AÇİ magazine conveys the teachings of Christianity while *Mümeyyiz* magazine conveys the teachings of Islam.

The findings obtained as a result of the comparison of the magazines in the context of genuine children's book writing, which is the second sub-objective of the study, show the fact that both magazines contain deficiencies in terms of today's modern genuine children's book writing. It has been observed that there are examples in both magazines in which the concept of relevance to the child is sometimes ignored. However, it is seen that the values desired to be gained in the magazines are presented to the child by concretizing through some stories. This is one of the arguments that can be evaluated positively in the context of genuine children's writing. In both magazines, it is seen that a didactic style is dominant against the child and what the child should and should not do is expressed in a preachy language. Genuine children's writing prioritizes the child's adoption of values and ideas through intuition rather than direct transmission of these values and ideas to the child. In this respect, it is seen that both magazines lack certain qualities.

Within the scope of the third sub-objective of the study, AÇİ and *Mümeyyiz* magazines were examined comparatively in the context of political children's book writing. The findings obtained in this context lead to the conclusion that both magazines exhibit the qualities of political children's writing as stated by Şirin (2007). As a matter of fact, the aim of both magazines is primarily to make children adopt a religious ideology. The difference between them is that AÇİ focuses on the idea of raising generations with characters in accordance with the Christian faith, while *Mümeyyiz* focuses on raising generations with characters in accordance with the Islamic faith. In Kahya's (2022) study on AÇİ magazine in terms of its themes, a picture in line with this purpose is encountered, and it is seen that the themes of faith and morality are intensely covered. In Arslan's (2007) study, it is stated that *Mümeyyiz* magazine emphasizes the necessity

and importance of worship in the Islamic context, but does not include the forms of worship and how to perform it. The findings of this study also support Arslan's (2007) assessment.

The fourth sub-objective of the study is the comparative evaluation of AÇİ and Mümeyyiz magazines in the context of subject-object children's literature. In this framework, findings that can support the positive evaluation of both magazines in the context of subject-object children's literature were obtained. It is seen that both magazines include stories in which the subject and the protagonist is the child. It is also noteworthy that there are occasional addresses to children in a soft style. Expressions such as "Dear children" in Mümeyyiz and "lovely son" in AÇİ support this idea. It is seen that Mümeyyiz magazine includes many letters from children and responds to their requests. AÇİ also has issues with children's letters. This situation is important in terms of showing that children and children's thought are important and is considered positive in terms of subject-child literature.

REFERENCES

- Ağca, F. (2006). Hıristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı ağzı üzerine. *Türkbilig*, 11, 3-18.
- Alabaş, R. (2018). Çocuk haftası dergisi ve çocuk eğitimi açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1765-1784. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3077>
- Alpay, Meral. "Türk çocuk edebiyatı, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8-9, 167-191, İstanbul.
- Altuntaş, M. (2021). *Karamanlca Türkçesinde yayımlanan Angeliaforos Çocuklar İçin (1872-1896) Dergisinin Analitik Bibliyografyası*. Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Arslan, Y. (2007). *Mümeyyiz dergisindeki dinî motiflerin din eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aytan, T., & Çalıcı. (2020). İsa ile Nisa adlı çocuk dergisi üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 250-267.
- Balcı, A. (2014). Çocuklara kıraat dergisi, *Bilig*, 68, 25-42.
- Balta, E. (1987a). *Karamanlidika Additions (1584-1900)*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (1987b). *Karamanlidika XXe siècle*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (1990). Karamanlca kitapların önsözleri. çev. Herkül Millas, *Tarih ve Toplum*, 74, 18-20.
- Balta, E. (1997). *Karamanlidika nouvelles additions et compléments*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (2014a). Karamanlca kitapların konu ve döneme göre tasnifi. E. Yalçın, (Ed.), In *Gerçi Rum isek de Rumca bilmez Türkçe söyleriz Karamanlılar ve Karamanlca Edebiyat Üzerine Araştırmalar* (pp. 163-192), İş Bankası Yayınları.
- Balta, E. (2014b). Karamanlı basın katalogu. E. Yalçın, (Ed.), In *Gerçi Rum isek de, Rumca bilmez Türkçe söyleriz*, (pp. 259-276), Türkiye İş Bankası.
- Balta, E. (2018a). *Karamanlidika legacies*. The Isis Press.

- Balta, E. (2018b). *Karamanlidika bibliographie analytique tome I: 1718-1839*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Balta, E., (2021). *Anadolu'nun Türkçe konuşan Hristiyanlarının izleri, 1-2*. Şark Dilleri ve Medeniyetlerinin Kaynakları, Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Harvard Üniversitesi.
- Baş, B., & Biros, Y. (2019). Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1095-1114.
- Baykurt, C. (1932). *Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler*. Sanayiinefise Matbaası.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi: Mümeyyiz. *Hece*, 9(104-105), 484-500.
- Can, Dilek T. (2013). Çocuk edebiyatında dilin ideolojisi: anlatı bilimsel yaklaşım. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 12, 191-213.
- Canyaş, H., & Canyaş, O. (2012). Osmanlı'dan günümüze misyonerlerin kültürel alandaki faaliyetleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 31, 55-75.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern ortadoğu tarihi*. Agora Kitaplığı.
- Çetinsaya, G. (2016). II. Abdülhamid'in iç politikası: Bir dönemlendirme denemesi. *Osmanlı Araştırmaları*, 47(47), 353-409. <https://doi.org/10.18589/oa.583218>
- Demir, K. (2016). Osmanlı'da dergiciliğin doğuşu ve gelişimi, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 71-112.
- Devrim, F. (2005). *Çocuk Duygusu dergisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Ekşi, P. (2015). *Örnek metinler çerçevesinde Karamanlı Türkçesinin grameri*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ermen, G. (2010). İlanından yüz elli yıl sonra Avrupa Birliği müzakereleri bağlamında Fermânı'na yeniden bir bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51(1), 327-348. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001026
- Eröz, M. (1983). *Hristiyanlaşan Türkler*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Ghojoghi, G. (2019). *Osmanlıca yayınlanmış çocuk dergileri: grafik tasarım açısından bir inceleme*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gülen, G. (2015). *Well-preserved boundaries: Faith and co-existence in the late Ottoman Empire*. Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Gümüş, M. (2008). Anayasal meşrûfî yönetime medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın tam metin incelemesi. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 215-240.
- Gürel, Z., Temizyürek F., & Şahbaz N.K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Öncü Kitap.
- İbar, G. (2018). *Anadolulu Hemşehrilerimiz – Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kahya, H. (2017). *Karamanlıca resimli bir çocuk dergisi: Angeliaforos Çocuklar İçin (1872)*. Grafiker Yayınları.

- Kahya, H. (2022). İlk Türkçe çocuk dergilerinden biri: *Angeliaforos Çocuklar İçin*. *Turkophone*, 9(3), 111-128.
- Kahya, H. (2012). Karamanlıca eserlerde İslâm inancıyla ilgili terimler. *Journal of Turkology*, 22(2), 39-62 .
- Kahya, H. (2017). Karamanlıca bir Zebur'da yapı bakımından devrik cümleler. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 5(3) , 679-692 .
- Kahya, H. (2014). Karamanlıca bir Zebur: imlâ özellikleri ve metin örnekleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 219-237.
- Kahya, H. & Kılıçarslan, M. (2009). Karamanlıcada i/e meselesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 200-211.
- Kılıçarslan, M. & Kahya, H. (2009). Yunanca – Osmanlıca / Karamanlıca bir sözlük: Leksikon Ellinoturkikon. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 725-742.
- Kahya, H. (2009). Karamanlıcada bir zarf-fiil eki (IncAs). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 1242-1252.
- Kahya, H. (2008a). Karamanlıca zarf-fiil eklerinden örnekler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (19) , 131-152 .
- Kahya, H. (2008b), Karamanlıca bir esere göre Karamanlıcada Arapça ve Farsça kelimeler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(3), 480-501.
- Kahya, H. (2008c), Karamanlıca bir kitap yeni hazne ve dil özellikleri (imlâ özellikleri ve ses bilgisi). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6), 367-407.
- Kanmaz, F. E., & Aslan, C. (2022). An Investigation of children's and young adult books in the context of critical thinking skills acquisition. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 55(2), 421-446. <https://doi.org/10.30964/auebfd.1082458>
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı tarihi: Islahat Fermanı devri (1856-1861) Vol. 6*. Türk Tarih Kurumu.
- Kaya, İ. (2022). *Çocuk dergilerine sosyolojik bir yaklaşım diyabet çocuk dergisi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kılıçarslan, M. (2012). *Grek harfli Türkçe Ahd-i Cedit üzerinde dil incelemesi: Giriş-metin-inceleme-sözlük (I. cilt)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Mutlu, Ş. (2005). *Osmanlı devletinde misyoner okulları*. Gökkuşbu.
- Oğuzkan, F., (2007). *Çocuk edebiyatı*. Anı yayıncılık.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı çocuk hayatında yenileşmeler*. Kırkambar Yayınları.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. Kitapevi Yayınları.
- Över, S. (2013). *Çocuk Dostu isimli eski harfli çocuk dergisinin yeni alfabe aktarımı ve incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Özkan, U.B. (2022). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.

- Somel, S. A. (2007). Kırım Savaşı, ıslahat fermanı ve Osmanlı eğitim düzeninde dönüşümler. In *150.yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Şimşek, H. (2001). XIX. yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Millî Eğitim Dergisi*, 151, 1-9.
- Şimşek, Ş. (2020). Çocuk edebiyatında değerler eğitimi. (Ed.) Şahin Şimşek & Funda Bulut. In *Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi*. (pp. 9-19). Akademisyen Kitabevi.
- Şirin, M.R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). Çocuk modernleşmesi ve çocuk edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*, 10(774), 37-38.
- Şirin, M. R. (2017). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Kök Yayıncılık.
- Strauss, J. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda kimler neleri okurdu (19, 20. yüzyıllar)?, çev. Günil Ayaydın Cebe. *Kritik*, 2(3), 205-265.
- Tekemen, E. (2006). *Berlin Kongresi ve Osmanlı Devleti (1878)*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Nalcioğlu Ulusoy, B. (2006). *Mümeyyiz ilk Türkçe çocuk gazetesi (1869-1870)*. Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2017). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yaşar, Ş. (2001). *İlk çocuk dergilerinden Mümeyyiz*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs). Seçkin Yayınları.
- Yiğitbaşı, K. G. (2014). Türkiye'de çocuk dergiciliği: TRT Çocuk dergisi örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 37-56.

Osmanlı Dönemi'nde İki Çocuk Dergisi: *Angeliaforos Çocuklar İçin* ve *MümeYYiz* Dergileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Meryem Göker ^{1*}
Simge Güzey ²
Mustafa Özdeş ³

* Sorumlu yazar

¹Öğretim görevlisi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Türkiye.
meryem.goker@medipol.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-5512-4017>

²Öğretmen, MEB, Türkiye.
simgeguzey@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0009-0382-7648>

³Öğretmen, MEB, Türkiye.
ozdesmustafa00@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0007-7086-3601>

Makale geliş tarihi / First received : 10.07.2023
Makale kabul tarihi / Accepted : 06.09.2023

Bilgilendirme:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Tüm yazarlar araştırmaya eşit katkıda bulunmuştur.
- 2- Makalenin yazarları arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.
- 3- Çalışma kamuya açık döküman incelemesine dayandığından etik kurul izni almayı gerektirmemektedir.
- 4- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmaktadır.

Bu makale *Turnitin* tarafından kontrol edilmiştir. Benzerlik oranı 16%

Atf bilgisi:

Göker, M., Güzey, S. & Özdeş, M. (2023). Osmanlı Dönemi'nde İki Çocuk Dergisi: *Angeliaforos Çocuklar İçin* ve *MümeYYiz* Dergileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme. *EDE Eğitim Dil ve Edebiyat Dergisi*, (3), 1-43.

ÖZ

Çalışmada Türk çocuk dergiciliğinin başlangıç dönemlerine karşılık gelen Osmanlı son dönemine odaklanılmaktadır. Alan yazına bakıldığında dönemin çocuk dergileri üzerine yapılmış çalışmaların hemen hepsinin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış dergilere odaklandığı görülmektedir. Ayrıca genellikle tek bir dergi üzerine yapılan çalışmalar varken karşılaştırmalı çalışmalara çok daha az yer verildiği dikkati çekmektedir. Hâlbuki Osmanlı Devleti'nin son dönemi çok kültürlü bir toplumsal yapıyı barındırmaktadır. Bu yapıyı daha iyi çözümlenmek adına karşılaştırmalı eser incelemesine başvurmanın etkili olacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda bu amaçla Müslüman Türk çocukları için yayımlanan *MümeYYiz* (1869-1870) dergisi ile Hristiyan Türk çocukları (Karamanlılar) için çıkartılan *Angeliaforos Çocuklar İçin* adlı dergiler karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Çalışmamız; çok kültürlü toplumsal yaşamı, Osmanlı'yı oluşturan unsurları ve dönemin sosyolojik yapısını, insan ilişkilerini, sosyal ve siyasal yapının çocuk dergilerine etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmamızda doküman incelemesi yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı bir şekilde sunularak literatürdeki veriler ışığında tartışılmıştır. Dergilerin karşılaştırma ölçütleri için değer-kültür aktarımı, hakiki çocuk kitabı yazarlığı, politik çocuk kitabı yazarlığı, özne-nesne çocuk edebiyatı gibi bağlamlar belirlenmiştir. Çalışma, incelenen her iki derginin de günümüz modern çocuk edebiyatı önceliklerinden uzak ancak yayımlandığı dönemlerin amaçlarına hizmet noktasında başarılı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonucuna göre hem *Angeliaforos Çocuklar İçin* hem de *MümeYYiz* dergisi dindar, bilgili ve ahlaklı bir nesil yetiştirmek için didaktik bir yaklaşım sergilemektedir. Ancak *Angeliaforos Çocuklar İçin*'de Hristiyanlık öğretileri temel alınırken *MümeYYiz*'de Müslüman inancı esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tarihî çocuk dergileri, *MümeYYiz*, *Angeliaforos Çocuklar İçin*, Yunan harfli Türkçe, Osmanlı son dönemi.

1. GİRİŞ

Çocuk dünyasını onlara özgü bir gözle yansıtan, edebiyatın birçok türünü, habercilik teknolojisi ve iletişimi göz önünde bulunduran çocuk dergileri çocuğun pedagojik gelişiminde de önemli bir yer tutmaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2017). Tanzimat Dönemi itibarıyla Batı edebiyatının etkisine girmeye başlayan Türk edebiyatı ile hayatımıza giren bu dergiler, modernleşme çabalarının da önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Aynı dönemde devam eden hareketler, eğitim ve kültür alanında birçok yeniliği başlatmıştır (Yiğitbaşı, 2014). Böylece doğrudan çocukları hedefleyen bir süreli yayın türünün edebiyatımıza katılması sağlanmıştır.

"Dergiler, genellikle dönemlerindeki siyasî ve sosyal gelişmelere göre hareket etmişlerdir. Rejime ters düşecek yayınlardan kaçınmışlardır. Meşrutiyet'e kadar saltanatın, 1908'den sonra Meşrutiyet'in, 1923'ten sonra da Cumhuriyet'in savunuculuğunu yapmışlardır. Fakat ne olursa olsun, çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılayacak en önemli kaynaklar olmuşlardır" (Över, 2013). Bu bakımdan çocukların karakter eğitimi inşasında çocuk dergilerinin etkisi büyüktür. Balcı (2014) da çocuk dergilerinin erken yaşlardan itibaren çocuklarda genel kültürün zenginleştirilmesinde, edebî zevkin yerleştirilmesinde, okuma ve süreli yayın takip etme alışkanlığı kazandırılmasında önemli etkilere sahip olduğunu ifade eder.

O günden bugüne gelişen çocuk dergileri okuma başta olmak üzere çok sayıda başlıkta katkı sağlamaktadır. Okuma alışkanlığının kazandırılmasından yaratıcılık ve hayal

gücünün gelişmesine (Alabaş, 2018), metinlere yönelik eleştirel düşünmeden iletişim becerilerinin gelişmesine birçok faydadan söz edilebilir. Ayrıca çocukların okuma faaliyetleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki düşünüldüğünde (Kanmaz ve Aslan, 2022) çocuk dergilerinin bu konuda ciddi bir potansiyeli olduğundan söz edilmelidir. İki asra dayanan Türk çocuk edebiyatı dergiciliğinin potansiyeli bu bakımdan çalışmanın odağını oluşturmaktadır.

Çocuk dergilerinde içerik çeşitli kategorilerle çocuklara sunulmaktadır. Farklı amaçlarla farklı çatılar altında çocuk dergisi çıkarılabilir. Bu farklılık, çocuk dergilerini de çeşitlendirmektedir. Çocuk dergilerinin genel çocuk dergileri, ünite dergileri ve okul- sınıf dergileri olmak üzere üç başlık altında incelenebileceğini söyleyen (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007) bu dergilerin mahiyetine ilişkin olarak şöyle der: "Ünite dergileri yardımcı ders malzemesi olarak çeşitli yayın kuruluşları tarafından hazırlanmaktadır. Okul veya sınıf dergilerinin nasıl çıkarılacağına ölçütleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından genelgelerle belirlenmektedir. Daha geniş bir kitleye hitap eden ve estetik değerleri de barındıran dergiler ise genel çocuk dergileridir."

Çocuk dergilerinde bulunması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler Oğuzkan'a (2000) göre şu şekilde sıralanmaktadır:

- Dergilerde kullanılan tüm görseller, içeriği uygun olarak düzenlenmeli ve anlaşılır nitelikte olmalıdır.
- Güncel olaylara genişçe yer verilmeli ve bu olayları açıklayan görsel öğelerden faydalanılmalıdır.
- Dergilerde kullanılan bölümler (resim, fotoğraf, bulmaca, yazı vb.) dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.
- Yazılar; çocukları okumaya teşvik eden bir mahiyette, hem öğretici hem eğlendirici nitelikte olmalıdır.
- Çocukların yaratıcılıklarını geliştirecek işlere yönlendirme amaçlı yazılar, şekiller kullanılmalıdır.
- Farklı yazı türlerine yer verilmelidir.
- Çocukların ilgisini çeken çeşitli hobilere yer verilmelidir. Bunlar: fotoğrafçılık, müzik, tiyatro bale vs. gibi çeşitlendirilebilir.
- Metinler, anlaşılır bir dil kullanılan kısa cümleler ve paragraflarla inşa edilmelidir.

Dünyada çocuk dergilerinin tarihine bakıldığında ise dergi yayınının 17. yüzyılda Avrupa'da başladığı görülmektedir. En eski dergi, Hamburg'da bir ilahiyatçı ve şair olan Johann Rist (1607-1667) tarafından yayına başlamıştır. Bir Alman dergisi olan bu yayının ismi *Erbauliche Monats-Unterredungen*'dir (1663-68). Derginin yayın hayatına başlaması sonrasında ise bir grup dergi daha yayın hayatına atılmıştır: *Journal des Sçavans* (daha sonra *Journal des Savants*; 1665), Fransa'da yazar Denis de Sallo (1626-1669). İngiltere'de *Philosophical Transactions* (1665) dergisi ve İtalya'da ise Francesco Nazzari (1634.1714) tarafından *Giornale de' letterati* (1668) dergisi yayınlanmıştır (Ghojoghi, 2019).

19. yüzyıldan itibaren Batı'dan alınmaya başlanan yeni fikir ve türler gazete aracılığıyla geliştirilmiş, modern Türk edebiyatı gibi Türk çocuk edebiyatı da gazete/dergilerde doğmuştur. Tanzimat Dönemi'nde gazeteciliğin gelişmesi ile ilk çocuk gazete/dergileri de görülmeye başlar. İlk süreli çocuk yayınları genellikle haftalık ya da on beş günlük olarak çıkmalarına rağmen bunlar daha çok gazete gibi düşünülmüş, dergi, dolayısıyla çocuk dergisi kavramının yerleşmesi zaman almıştır. Mecmua-yı Nevresidegân ve Ceride olarak takdim edilen Çocuklara Talim dışında bu yayınlar için ya gazete tanımlaması yapılmış ya da herhangi bir adlandırmaya gidilmemiştir. Tanzimat'la başlayan bu belirsizlik Meşrutiyet Dönemi'nde de sürmüştür (Okay, 1999). Dolayısıyla 19. yüzyılda çocuk dergiciliğinin başlangıcını oluşturan dönemi açıklamak faydalı görünmektedir.

Bu çalışmanın amacı, *Angeliaforos Çocuklar İçin* (bundan sonra AÇİ) ve *Mümeyyiz* dergilerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Bununla birlikte çalışma 4 alt amaç çerçevesinde şekillenmiştir:

- AÇİ ve Mümeyyiz dergileri değer- kültür aktarımı bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?
- AÇİ ve Mümeyyiz dergileri hakiki çocuk kitabı yazarlığı bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?
- AÇİ ve Mümeyyiz dergileri politik çocuk kitabı yazarlığı bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?
- AÇİ ve Mümeyyiz dergileri özne-nesne çocuk edebiyatı bağlamında nasıl değerlendirilmektedir?

1.1. 19. Yüzyılda Çocuk Dergiciliğinin Başlangıcına Giden Dönem (1850-1900 İlk Yılları)

18. yüzyıl Avrupa ve Kuzey Amerika'daki gelişmeler Osmanlı Devleti'nin siyasi, sosyal kültürel ve sosyal yapı konularında değişime sürükleyen başlıca etmenlerdir. 19. yüzyıla damgasını vuran ve yüzyılın gidişatını değiştiren Fransız İhtilali'nin ortaya koyduğu ilkeler, zihniyet değişimine neden olmuş ve günümüz siyasi, iktisadi ve sosyal olaylarının tarihî zemininin oluşmasında önemli etkide bulunmuştur (Gümüş, 2008). Bu değişim ve dönüşüm sürecini hızlandıran etmenlerden Islahat Dönemi ve Meşrutiyet Dönemi olayları tarihî zeminin oluşmasındaki önemli etkiyi incelemede kılavuz olacaktır.

Islahat Dönemi'ndeki siyasi olayların başlıcaları şu şekildedir: Karadağ İsyanı (1861-1864), Eflak Boğdan Olayları (1861-1866), Sırbistan Olayları (1862-1867), Girit İsyanı (1866-1868), Hersek İsyanı (1875-1876), Bulgar İsyancıları (1836-1876) (Karal, 1988). Meşrutiyet Dönemi'nde gerçekleşen olaylar ana başlıklar hâlinde ise şu şekildedir: I. Meşrutiyet'in ilanı (1876), Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878) Berlin Konferansı (1878), Mısır'ın İngiltere tarafından işgali, Doğu Rumeli Krizi, Osmanlı-Yunan Savaşı (1897-1902) (Çetinsaya, 2016). Aynı dönemde Islahat Fermanı ile toplum yapısı için yeni bir düzen oturtulması hedeflendiği görülmektedir. Toplumun her kesiminden insanın ortak bir paydada gelişim ve değişim sağlanmasında en mühim unsur olarak da Fermanı ön plana çıkmaktadır (Ermen, 2010).

Islahat Dönemi siyasi olaylarının veya isyanların yanında, eğitim yapısının, kültürel ve toplumsal yapının değişmesi eğitim sisteminin yönlendirilmesi etkisi ile olacağından azınlıkların durumu ile ilgili iyileştirmelerden öte Islahat Fermanı içindeki eşitlik ve toplumsal sözleşme havasının yansması 1 Eylül 1869 yılındaki Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile olmuştur. Osmanlı Devleti'nde ilk defa kanun üstünlüğüne bağlı olarak sistemli bir reform yapılmış ve eğitim kurumlarının hepsi tek bir çatı altında sistematize edilmeye başlanmıştır (Somel, 2007).

19. yüzyıldaki Osmanlı dinamiklerine bahsedilen hususlar içinden bakıldığında iki çerçeve ile karşılaşılmaktadır. Dönemde devletin iç kurumlarında yaşadığı problemler bariz bir şekilde göze çarpmakta ayrıca bununla beraber içten gelen çözüm tekliflerinin uygulanmaya çalışıldığı da görülmektedir. Böylece devletin çöküşü aynı zamanda toplumdaki dönüşüm ve değişimlere de zemin hazırlar gözükmektedir. Bu dönemki siyasi ve sosyal gelişmelerin en mühim ayırıcısı ise 1. Meşrutiyet'tir.

1.2. 1. Meşrutiyet Dönemi'ndeki Tablo

Avrupa'da eğitim gören öğrenciler ve Batı dillerinden, bilhassa Fransızcadan, kaynakların çevrilmesi devlet ve fikir adamları üzerinde de etkiler oluşturmaya başlamıştır. Sürecin paydaşları olan aydınlar, güncel düşünme sistemlerinin halka indirgenememesi hâlinde asla başarılı olamayacağını fark ederek meşrutî bir ifadenin de gerekli olduğunu ifade etmişlerdir (Tekemen, 2006). Sultan Abdülaziz'in vefatı sonrasında inşa edilen ve II. Abdülhamid dönemi ile beraber kısa süren meşrutî idare süreci de başlamış oldu (Cleveland, 2008). Siyasi olarak başlayan bu süreç; bir yandan da çok sayıda sosyal, toplumsal, siyasi hadisenin ve eğitim hadisesinin de başlatıcısı olarak kritik bir önem taşımaktadır.

Dönemin bir diğer ehemmiyeti de 77-78 harbidir. Dönemde gerçekleşen göç hadiseleri, Balkanlarda bulunan nüfusun büyük oranda Anadolu'ya kaymasına sebep olmuş ve heterojenleşen bölge yapıları için tekrar düzen kurulması gerekliliği doğmuştur (Tekemen, 2006).

Heterojen yapının hüküm sürdüğü toplumsal hayatın yayıncılığa etkisine bakıldığında Strauss'un (2009) ifadeleri ile dönemin yayıncılığına ilişkin olarak Gülhane Hatt-ı Şerifi'yle yürürlüğe konan Tanzimat Fermanı ile gelen reformlara dek Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı etnik dillerdeki (Türkçe, Arapça, Rumca, Bulgarca, Ermenici, Yahudi İspanyolcası vb.) okuma gereçlerinin yalnızca Osmanlı başkentindeki ve Tuna Prenslükleri'ndeki basın ve yayıncılar tarafından değil, aynı zamanda ülke sınırları dışındaki matbaalar tarafından da sağlanmakta olduğu görülmektedir.

Bu dönemde diğer yandan devam eden eğitim yapıları ise misyonerlerin kurduğu okullardır. İlgili kurumlar oluşan kaos ve boşluklardan yararlanarak yayın ve benzeri yoluyla tabandaki nüfuzunu kuvvetlendirme yoluna gitmiştir (Canyaş & Canyaş, 2012). Misyoner okulların beklenmedik pozitif etkisi ise etkilerinin kırılması için açılan Müslüman okulları olarak sayılabilir (Mutlu, 2005). Bu dönemde çok sayıda farklı topluluk ve misyonerler arasında iyice artan heterojen yapı Hristiyan Karaman Türklerini de içine almaktadır. Karaman Türkleri içinde bulunduğu devletin toplulukları ile ilişki hâlinindedir ve 14. yüzyıldan bilitibar Karamanlılar adı ile anılmıştır (Ağca, 2006). Karamanlılar da dâhil olmak üzere dönemde çıkarılan pek çok

derginin aynı zamanda topluma ulaşma ve çocukları da hedeflenen amaçlar doğrultusunda eğitime çabası taşıdığı söylenmelidir.

Strauss (2009) Bir edebiyatı destekleyecek kadar geniş bir okur kitlesinin Kırım Savaşı ve Islahat Fermanı'na denk gelen dönemde oluştuğunu aktarırken önceki dönemlere göre genişlemiş olan okur kitlesinin okuryazar oranına bakıldığında bugüne göre yine oldukça geride olduğunu ifade eder.

Okuryazar oranının nispeten önceki dönemlere göre iyi olması yayıncılık faaliyetlerinde de bazı ilerlemeleri tetiklemiştir. Demir (2016) Osmanlı'da yayınlanan ilk derginin 1849 yılında tıp alanında yayım yapan Vaka-yı Tıbbiye olduğunu, bu ilk dergiden sonra diğer dergi örneklerinin 1860 senesinde görülmeye başladığını aktarmaktadır. 1860'lı yılların, Osmanlı'da basın hareketlenmeye başladığı yıllar olarak kayda geçtiğini ifade etmektedir. Bu yıllardan itibaren devletten bağımsız kişiler ve cemiyetler tarafından birçok süreli yayın görülmeye başlamıştır. Çocuklara yönelik yayımların ortaya çıkması da bu döneme rast gelmektedir. Bu doğrultuda 19. yüzyılda çocuklara yönelik dergicilik faaliyetlerine bakmak faydalı olacaktır.

1.3. 19. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği

Türkiye'de çocuk dergiciliği alanında çalışmaları bulunan Alpay (1980), kataloglar üzerinden yaptığı çalışma sonucunda 1869'dan 1928'e kadar geçen sürede çocuk dergisi olabileceğini düşündüğü 73 adet dergi ismi belirtmiştir. Dönemin çocuk dergilerinin kimi çocuklara yönelik olarak gazete eki ya da müstakil dergi olarak çıkmış, kimi çocuklara içerik sunmak için özel bir bölüm ayırmıştır. Kara (2022) çalışmasında dergilerin genel anlamda farklı konu, ilgi alanı, yaş ve cinsiyet gruplarına hitap eden dergiler olarak yayımlanmaya başladıklarını fakat zaman içerisinde farklı gruplara hitap edecek şekilde ayrı ayrı çıkarıldıklarını ifade etmiştir.

Dergilerin hemen hepsinde çocuklardan gelen yazılar, şiirler, fotoğraflar ve mektuplar yer almaktadır. Dergilerde reklam ve ilanlara da rastlanmaktadır. Bu ilan ve reklamlar Meşrutiyet'in ilanıyla beraber çocuklara yönelik bir hâl almıştır. Dergilerin fiyatlarında tirajlarına göre değişiklikler görülmektedir (Devrim, 2005).

1869-1922 yılları arasında çıkan belli başlı çocuk dergileri şunlardır: Mümeyyiz (1869), *Angeliaforos Çocuklar İçin* (1872), *Hazîne-i Etfâl* (1873), *Sadâkat/Etfâl* (1875), *Âyîne* (1875), *Arkadaş* (1876), *Tercümân-ı Hakîkât* (1879), *'Â'ile* (1880), *Bağçe* (1880), *Mecmû'a-i Nevresîdegân* (1881), *Çocuklara Arkadaş* (1881), *Çocuklara Kırâ'at* (1881), *Vâsita-i Terakkî* (1882), *Etfâl* (1886), *Teşvîk* (1886), *Numûne-İ Terakkî* (1887), *Çocuklara Ta'lim* (1887), *Mekteb* (1891), *Çocuklara Mahsûs Gazete* (1896), *Çocuklara Rehber* (1897), *Çocuk Bağçesi* (1905), *Musavver Küçük Osmanlı* (1909), *Mekteblilere Arkadaş* (1910), *Talebe* (1912), *Çocuk Dünyası* (1913), *Ciddî Karagöz* (1913), *Çocuk Yurdu* (1913), *Mektebli* (1913), *Çocuk Duygusu* (1913), *Türk Yavrusu* (1913), *Çocuklar 'alemi* (1913), *Çocuk Bağçesi* (1914), *Çocuk Dostu* (1914), *Mini Mini* (1914), *Küçükler Gazetesi* (1918), *Hür Çocuk* (1918), *Haftalık Çocuk Gazetesi* (1919), *Lâne* (1919), *Hacıyatmaz* (1920), *Bizim Mecmû'a* (1922).

19. yüzyıl içinde Batı etkisi yeni yayın türleri bilinen ilk çocuk edebiyatı dergisi Mümeyyiz'i de beraberinde getirmiştir. 1869 yılında yayın hayatına başlayan bu dergi, bilinen ilk çocuk edebiyatı dergisi olarak da raporlandırılmıştır (Yaşar, 2001). Bununla beraber yeni çalışmalar Avedaper'in bilinen ilk çocuk dergisi olarak ele alınması

gerektiğine işaret etmektedir (Kahya, 2022). Dergi döneminde ülkenin aydınlatılması ve halkın eğitilmesi için araç olarak hizmet eden çok sayıda yayın türünden biri olarak değerlendirilmektedir (Şimşek, 2001). Paralel şekilde içeriğinde eğitici yazılar, hikâyeler ve çocuklara katkı sağlayacağı düşünülen metinler barındırmaktadır (Okay, 1998). Derginin değeri sebebiyle ilk el çalışmalar 1928 sonrası kabul edilen yeni harflerle de neşrini tavsiye etmektedir (Bayram, 2005). Dergi dinî motifler gibi farklı çalışmalar için de incelemeye konu edilmiştir (Arslan, 2007).

İlk dergiler arasında ön plana çıkan bir diğer çocuk edebiyatı ürünü AÇİ çalışmasıdır. 1872 yılında başlayan bu çalışma Mümeyyiz ile ilk çocuk dergileri arasında değerlendirilmektedir (Kahya, 2022). Dergi, tam metin hâlinde kitap olarak da basılmış ve Latin harflerine aktarılmıştır (Kahya, 2017). Haberci Melek ismi ile de bilinen bu yayın Amerikan Misyonerleri Şirketi tarafından Anadolu'daki Karamanlılara bastırılıp yayınlanması amacıyla sunulmuştur (Kılıçarslan, 2012). Eser Karamanlı Türkçesi grameri için de önemli bir kaynak olarak çalışılmıştır (Ekşi, 2015). Misyonerlik faaliyetlerinden hareketle başlamış olan bir derginin dönem için tarihî bir tanık ve metin havuzu oluşturduğunu notlamak gerekmektedir (Gülen, 2015).

İki derginin hem ilk çocuk dergisi çalışmalarını yansıtması hem de döneme tanıklık etmesi geçmişle bugün arasında bağ kurma fonksiyonu bakımından da önemlidir. Dolayısıyla dergilerin içindeki metinlerin potansiyelinin çalışılması ders kitaplarının ana kaynağı olan metinler için de zengin bir veri havuzu potansiyeli sunmaktadır. Çalışmanın devamında dergilerin incelenmesi için inşa edilen metoda geçilmektedir.

2. YÖNTEM

Tam nitel araştırma olarak tasarlanan bu çalışmada doküman incelemesi metoduyla veriler elde edilmiştir. Nitel araştırma kavramının bir şemsiye kavram olarak kullanılmasından ötürü tam bir tanımının yapılmasının zor olduğunu belirten Yıldırım ve Şimşek (2016) nitel araştırmayı; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma şeklinde tanımlamaktadır. Doküman inceleme yöntemini ise Özkan (2022) araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak değerlendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlamaktadır.

2.1. Araştırma Nesnesi

Araştırma nesnelerini AÇİ ile Mümeyyiz dergilerinin sayıları oluşturmaktadır. Çıkmış sayılardaki metinler ve oluşturdukları içerik detaylı olarak incelenecektir. Bu çerçevede Türkçe literatürde çocuk edebiyatı dergiciliğinin iki derginin oluşturduğu çerçevede de derinlikli incelenmesi hedeflenmiştir. Böylece çocuk dergiciliğinin başlangıç dönemi için de kapsayıcı bir çerçeve oluşturulmuş olacaktır.

Resim 1. AÇİ Dergisi Resim 2. MümeYYiz Dergisi

2.1.1. Angeliaforos Çocuklar İçün (AÇİ)

Angeliaforos Çocuklar İçün, çocuklara dinî ve ahlakî nasihatler vererek onları yetiştirmeyi amaçlayan bir çocuk dergisidir ve Yunan harfleriyle Türkçe olarak yayımlanmıştır. Çünkü hedef kitlesi Anadolu'nun sadece Türkçe bilen (hiç Rumca bilmeyen) Karamanlı² çocuklarıdır. Derginin ilk sayısında geçen "Ne kadar havese isteriz ki size eyi şeyler öyredelim ki asla unutmayasınız." cümlesi ile bu amacın açıkça belirtildiği söylenebilir. Derginin 1872-1895 yılları arasında yayın yaptığı bilinmektedir. Kahya (2017) da eserinde Angeliaforos'un Yunancada "haberci" anlamına geldiği nakletmektedir. Kahya (2017), Angeliaforos Çocuklar İçün dergisinin 1872 sayılarını ele almıştır. Derginin 3. sayısının eksik olduğu ve 1872'de 12 sayı yayımlandığı da eserdeki bilgiler arasındadır. Altuntaş'ın (2021) yüksek lisans tezinde ise 1872-1896 arasında yayımlanan sayıların analitik bibliyografyasına yer verilmiştir. Yine Kahya (2022) tarafından derginin 1872 yılına ait ilk cildi, içerik bağlamında incelenerek değerlendirilmiştir. Dergi Amerika Misyonerler Şirketi (ABC FM) tarafından Matbaa-i Aramiyan'da İstanbul'da basılmıştır. Dergide genellikle metinlerin yazarlarına yer verilmediği, çoğunun anonim yazar olarak hazırlandığı görülmektedir.

² Çalışmanın odak noktası dergiler olduğundan Karamanlılar ve Karamanlıca üzerine burada bilgi verilmeyecektir. Ancak daha fazla bilgi için bk. Eröz (1983); Baykurt (1932); İbar (2018); Ağca (2006), Kahya (2017), Kahya (2014), Kahya (2012), Kahya ve Kılıçarslan (2009), Kılıçarslan ve Kahya (2009), Kahya (2009), Kahya (2008a), Kahya (2008b), Kahya (2008c), Kahya (2003), ve Ancak daha fazla bilgi için bk. Ağca (2006), Kahya (2017), Kahya (2014), Kahya (2012), Kahya ve Kılıçarslan (2009), Kılıçarslan ve Kahya (2009), Kahya (2009), Kahya (2008a), Kahya (2008b), Kahya (2008c), Kahya (2003), Balta (1987a), Balta (1987b), Balta (1990), Balta (1997), Balta (2014a), Balta (2014b), Balta (2018a), Balta (2018b), Balta (2021).

2.1.2. Mümeyyiz

Mümeyyiz dergisinin 1869 yılında yayın hayatına başladığı bilinmektedir. Sıtkı Efendi tarafından çıkarılan dergi, Mümeyyiz gazetesinin haftalık eki olarak 1869-1870 yılları arasında 49 sayı olarak yayımlanmıştır. Türk edebiyatında ilk çocuk dergisi olarak kabul edilmektedir. Mümeyyiz isimli siyasî gazetenin eki olarak cuma günleri yine aynı adla Mümeyyiz olarak ancak isminin hemen altında "Çocuklar için gazetedir" ibaresiyle yayımlanmıştır (Nalcioğlu, 2006, s.6). Derginin her sayısı farklı renkteki kağıtlara basılarak yayımlanmıştır.

Bayram (2005), ilk sayısı 15 Teşrin-i Evvel 1869'da (Hicrî 9 Recep 1286), son sayısı 14 Teşrin-i Evvel 1870'de (Hicrî 19 Recep 1287) çıkan derginin Tanzimat Dönemi'nde çıkarılan dergiler içerisinde en uzun süre yayında kalmayı başaran dergi olduğunu ifade etmektedir. Mümeyyiz dergisinin 49 sayısının tamamı Latin alfabesine aktarılmıştır. Arslan'ın (2007) çalışmasında Yaşar'ın (2001) çalışmasında bulunmayan 25,28,33,38,39 numaralı sayılara da yer verilmiştir. Bu çalışmada sözü edilen iki incelemedeki metinlerden yararlanılmıştır.

Mümeyyiz, ilk çocuk dergisi olarak kabul edilmesine karşın bu dergi üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Mümeyyiz dergisi hakkında yapılan belli başlı çalışmalar şunlardır:

Yaşar (2001) "İlk Çocuk Dergilerinden Mümeyyiz" başlıklı çalışmasında Mümeyyiz gazetesini ve gazetenin aynı adla yayınlanan eki olan Mümeyyiz dergisi hakkında detaylı bilgilere yer vermektedir. Derginin biçimsel özellikleri ve içeriği, yer verilen yazılar, tercih edilen konular belirtilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Mümeyyiz dergisinin tam metnine yer verilmekte, derginin 6 sayısına erişilemediğinden bunların incelenmediği belirtilmektedir. Arslan (2007) "Mümeyyiz Dergisi'ndeki Dinî Motiflerin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmasında Mümeyyiz dergisindeki dinî motifleri incelemektedir. Dinî motifler işledikleri konulara göre din eğitimi ile ilişkilendirilip sınıflandırılmıştır. Arslan (2007) çalışmasında Mümeyyiz dergisinin 49 sayısının tamamını metin olarak sunmuştur.

Nalcioğlu (2006) "Mümeyyiz İlk Türkçe Çocuk Gazetesi (1869-1870)" isimli çalışmasında Mümeyyiz dergisini biçim ve içerik açısından değerlendirmektedir. Biçimsel özellikler kısmında sayfa düzeni, yazar kadrosu, gazetenin dili, gazetenin yayın aralığı ve nüshalar gibi birtakım başlıklar üzerinde durulmaktadır. Derginin içeriği ise çocukların ahlaki eğitimi, eğitime teşvik, kız çocuklarının okutulması, çocuklara devlet ve millet sevgisinin aşılması, okul eğitimine ek olarak verilen bilgiler, fıkra ve sorular, teşekkür mektupları gibi başlıklar üzerinden incelenmektedir.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması için ilk adımda AÇİ ile Mümeyyiz dergilerinin sayıları pdf formatında derlenmiştir. Derlenen sayıların incelenmesi için dergilerin sayıları taranmış ve içerikleri Şirin'in (2017) görüşleri doğrultusunda belirlenen dört kritere göre değerlendirilmiştir. Değer kültür aktarımı, hakiki çocuk kitabı yazarlığı, politik çocuk kitabı yazarlığı, özne nesne çocuk edebiyatı bağlamları çalışmada dikkate alınan kriterlerdir. İlgili kriterlere göre içerikler, karşılaştırmalı olarak incelenmiş nihayetinde de dergilerin ortaya koyduğu bulgular mukayeseli şekilde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Bu çalışmada, AÇİ ve Mümeyyiz dergileri değer-kültür aktarımı, hakiki çocuk kitabı yazarlığı, politik çocuk kitabı yazarlığı, özne-nesne çocuk edebiyatı bağlamlarında karşılaştırılmalı olarak değerlendirilecektir.

3.1. AÇİ ve Mümeyyiz Dergilerinin Değer-Kültür Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı ürünlerinin değer ve kültür aktarımı açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Çocukların bu metinler aracılığıyla bağlı oldukları toplumun kültür ve değerlerini içselleştirebileceği düşünülmektedir. Özellikle değerler eğitimi, çocuk edebiyatı alanında sıklıkla incelenen konulardandır. Değerler; iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, yapılması gerekenle yapılmaması gerekenin ayırt edilmesine olanak sağlayarak kendisiyle ve toplumla barışık yaşama konusunda bireye rehberlik eden kabuller ve inançlardır (Şimşek, 2020).

Çocuk edebiyatı okuma alışkanlığı kazandırma sürecinde, ana dili öğretiminde ve edebiyat okuru yetiştirmede olduğu kadar, değer aktarımında da oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden çocuk edebiyatı ürünlerindeki değerlerin farkında olunması ve bu değerlerin niteliğinin incelenmesi gerekir. Değerler arasında evrensel ve ulusal değerler bulunmaktadır. Her ülkenin kendine özgü ulusal değerleri vardır ve bunları korumak adına millî eğitimlerinin genel amaçlarını ulusal değerlerine göre yapılandırmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünlerine dinleme veya okuma becerisiyle ulaşan çocuğun hedeflenen değerleri kazanması daha da kesinleşir, kendisini öğrenerek eğitir ve yaşam boyu sahip olacağı değerlerini belirlemesine katkı sağlar (Baş ve Çiros, 2019). Bu çalışmada incelenen dergilerde dinî değerlerin aktarımının merkezde olduğu görülmektedir.

AÇİ isimli çocuk dergisinin kültür aktarımında kültürden ziyade din ve ahlak aktarımını hedeflediği görülmektedir. Esasında AÇİ çocuk dergisinin ilk sayısında yazar "Sevgülü Çocuklar" başlıklı metinde Hristos'un "Kuzularımı güt." diye ettiği emri icra ettiklerini vurgulamaktadır. Dolayısıyla dinî değer aktarımının yapılacağını dergide açıkça vurgulandığını söyleyebiliriz. Yine aynı sayının aynı metninde kötü sohbetleri, itaatsizliği, kuralsızlık ve kıskançlığı bırakmaları nasihati verilmektedir. Çocuklara aktarılmaya çalışılan değerlerin veya çocukların uzaklaşması gerektiği düşünülen davranışların metinde sezdirme yoluyla değil de açıkça dile getirilerek aktarıldığı görülmektedir.

AÇİ'nin ilk sayısında "Oyunda Hırslanmamak" başlıklı metin, çocukların kavga etme ve hırslanma davranışlarını terk etmelerine dair açık nasihatler içermektedir. AÇİ'nin değerleri zıtlıklardan hareketle çocuklara sunması da yine dikkat çeken unsurlar arasındadır. Derginin 9. sayısının "Tenbel Karlo" metninde çalışkanlık değeri aktarılmaya çalışılırken tembel ve işe yaramazlık durumu üzerinden bunun gerçekleştirilmesi örnek olarak kabul edilebilir.

Bununla birlikte tüm değer aktarımlarının zıtlıklar üzerinden sunulduğunu söylemek mümkün değildir. AÇİ dergisinin 10. sayısında "Bir Alaman Çocuğun Kendi Pederi İçin Etdiği" isimli metinde anne-babaya hürmet değeri çocuklara iyinin örneklenmesi ile anlatılmıştır. 5. sayıda alçak gönüllülük değeri "Mağrurluk" başlıklı metinde, 8. sayıda "Çocuklar Hristos'a Nasıl Hizmet Edebilirler?" başlıklı metinde ve 1. sayıda

“Gözleriniz Açık ve Elleriniz Hazır Olsun” başlıklı metinde yardımseverlik değeri, 11. sayıda hayvanseverlik değeri “Bir Küçük Köpeğin Bir Gemiyi Tehlikeden Kurtarması” başlıklı metinde yer almaktadır.

AÇI'nin ilk sayısında geçen “Hem öyle hoş bir tarz ile öyredelim ki asla unutmayasınız” cümlesi, esasında derginin üslubu veya değerlerin karşıya aktarım şeklini önemsedini göstermektedir. Bu da salt değer-kültür aktarımının -ki dergide değer olarak dinî, ahlakî değerın aktarılması söz konusudur- yanı sıra anlatım şekline de dikkat edildiğini göstermektedir.

Mümeyyiz dergisi değer-kültür aktarımı bağlamında incelendiğinde ise en sık işlenen ve üzerinde en çok durulan konunun çocukların ahlak eğitimi olduğu görölmektedir. Derginin ilk sayısında derginin çıkarılış amacı “maksud” başlığı ile ifade edilmekte ve asıl amacın çocuklara güzel ahlak ve terbiye kazandırmak olduğu belirtilmektedir.

Mümeyyiz'in 6. sayısındaki “İhtâr” başlıklı yazıda da gazeteyi çıkarmaktaki amacın küçük büyük tüm çocukların terbiyesine hizmet etmek olduğu ifade edilmektedir. Amacın, çocuklara birtakım güzel ahlak ve davranışların, erdemlerin kazandırılması olduğunu söylemek mümkündür.

Mümeyyiz dergisinin 4. sayısındaki “Fıkrât-ı Muhtasıra” başlıklı metinde ilim ve edebın en güzelinin bunlarla böbürlenmemek, kibirlenmemek olduğu belirtilmekte ve “Ben alimim, sen cahilsin.” demenin edepsizlik olduğu nasihat edilerek alçak gönüllülüğün önemi vurgulanmaktadır.

Yine 4. sayıda “Beyit” başlığı altında “çirkin huylunun rızkının az olacağı”, “sözü doğru olanın güzelliğinin çok olacağı”, “en büyük iyilik, düşmüş olana yardım etmek ve yetişmektir” gibi çeşitli beyitler üzerinden nasihatlar verilmiştir. “Ali ve Veli Nâmında İki Çocuk Hikâyesi” başlıklı metinde Ali ve Veli adlı iki zıt karakterli çocuk üzerinden büyüklere saygı ve hürmetin ne kadar güzel bir davranış olduğu aktarılmaktadır. Değer-kültür aktarımı özellikle hikâye ve fabllar aracılığıyla AÇI'deki gibi genellikle zıtlıklar üzerinden yapılandırılmaktadır.

Mümeyyiz'in 9. sayısında verilen “Kar Yağması” başlıklı metinde empati kurma, yardımlaşma, dayanışma, iyilikseverlik gibi değerlerin ön plana çıkarıldığı görölmektedir.

Mümeyyiz dergisinde dinî değer ve motiflere genişçe yer verilmektedir. Derginin 3. sayısındaki “Makâle-i Ahlâkiyye” başlıklı metinde çocuklara gerekli olan iyi huylardan ve sakınılması gereken kötü huylardan bazılarına yer verildiği görölmektedir. Bu huy ve davranışların iyisine alışıp kötüsünün terk edilmesi durumunda dünya ve ahirette hayır ile anılacağı ifade edilmektedir. Söz konusu metinde öğretmene, anne ve babaya itaat, sadakat, kanaat etme, cömertlik, sağlığı korumak, insanlarla iyi ve yakın ilişkiler kurmak, edep ve terbiye, arkadaşlık hukuku, hukuka uyma, ırz ve namusu koruma gibi değer ve alışkanlıklar uyulması gerekenler olarak sıralanırken yalancılık, iki yüzlülük, gıybet, zarar verme, bencillik, haset, hilekârlık, arsızlık, kötü söz, hırsızlık, ağzı gevşeklik, hakaret, gaze ve kin, düşmanlık etme, cimrilik, hainlik gibi kötü huy ve davranışlar sıralanmış ve bunlardan kaçınmak gerektiği belirtilmiştir. Derginin farklı sayılarında; büyüklere ve hocalara saygı, öğretmene, anne babaya itaat ve sözlerine riayet etmek (s.1) büyükleri saymak, faydalı işlerle uğraşmak, çalışkan olmak (s.3), çalışmak, gayret etmek (s.4), yalan söylememek,

iyi huylu olmak, güzel söz söylemek (s.5), kanaat etmek, yetinmek, açgözlü olmamak (s.28), özel hayatın gizliliğine dikkat etmek (s.33) gibi değerler, güzel alışkanlık ve davranışlar üzerinde durulmaktadır.

İki dergi de değer-kültür aktarımı noktasında paralellik olduğunu söylenebilir. Ön plana çıkarılan değerlerin ise dinî değer olması paydasında AÇİ ve Mümeyyiz dergileri birleşmektedir. Ayrıca dinî değerlerin aktarılması amacının açıkça ifade edildiği iki dergide de özellikle zıtlıkların sunulmasından hareketle değerlerin sezdirilmesi metoduna başvurulduğu görülmektedir.

3.2. AÇİ ve Mümeyyiz Dergilerinin Hakiki Çocuk Kitabı Yazarlığı Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Çocuklar için olduğu iddia edilen tüm kitapların çocuk edebiyatı ürünü olmadığı bilinmektedir. Bu durum, yazarın amacının bile çoğu zaman şekillendiremediği bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Çocuklar için yazılmış olmasına rağmen çocuğa uygun olmayan veya çocuklar için yazılmış olmamasına rağmen çocuklarca tercih edilip, zenginleştirici bulunan eserler mevcuttur. Bu noktada “hakiki çocuk yazarlığı” kavramı ile karşılaşılmaktadır. Alanyazında bu terim, Şirin (2007) tarafından açıklanmaktadır. Şirin’e (2007) göre hakiki çocuk yazarları, doğal ortamlarda kozalarını örebilen ipek böceklerine benzerler. Çocuklara yazmak için felsefe, pedagoji, çocuk gerçekliliği ve çocuk bakışını bilmenin yetmeyeceği, bunun daha ötesinin de gerekli olduğunu bilirler. Yalın ve içtenlikli bir poetik dil kullanır, en soyut temaları bile eserinde somutlaştırma, bilinç ile bilinç dışı, somut ile soyut arasında yüzleşebilme ve yalın yazma başarısı gösterirler (25-26). Çizilen bu çerçeve bağlamında ele alınan AÇİ ve Mümeyyiz dergileri, hakiki çocuk yazarlığı kavramına ilişkin değerlendirmelerin yapılabileceği verileri her sayıda yer alan metinlerde sunmaktadır.

AÇİ adlı çocuk dergisi, hakiki çocuk kitabı yazarlığı bağlamında ele alındığında dergide hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirilebilecek unsurların var olduğu söylenebilir. Dergide dinî değerlerin çocuklara kazandırılmaya çalışıldığı ve çocukların iman-ahlak olgularını tanımalarının merkeze alındığı bir işleyiş göze çarpmaktadır ki derginin ilk sayısında da bu gayeler açıkça dile getirilmektedir. Ancak din, iman, ahlak gibi soyut olguların çocuklara aktarılması aşamasında çocuk gerçekliğine uygun bir somutlamaya başvurulmadığı görülmektedir. Bununla birlikte somutlaştırma çabasının olmadığı söylenemez çünkü metinlerde verilmek istenen mesajın doğrudan verilmediği, her mesajın belli hikâyeler aracılığıyla somutlaştırılmaya çalışıldığı görülmektedir ancak hikâyelerin, yetişkinlere anlatılacak hikâyelerden daha farklı olmadığı düşünülmektedir. AÇİ adlı çocuk dergisinin ilk sayısında “Faidesiz Dua” isimli metinde duaların kabulüne ilişkin görüşler aktarılmaktadır. Çocukların zararlı şeyleri dilemek yerine ruhani bereketleri dilemelerinin doğru olacağı anlatılmaktadır. Ancak çocukların dileklerinin masumluluğu ve bazen mantık ötesi oluşu göz ardı edilmekte, çocuklara “ruhani bereket” gibi soyut bir kavramı talep etmelerinin doğruluğu vurgulanmaktadır. Bu yapılırken çocuk düşüncesine ve samimiyetine inmekten uzak bir dil kullanıldığı ve söylenenlerin bir yetişkine hitap ettiği algısının oluştuğu söylenebilir. AÇİ adlı derginin 7. sayısında “Kapuya Mukayet Ol” isimli metinde yazar, çocuklara kalplerine alacakları duyguları seçmelerini öğütlemektedir ki çocuğun kalbine alacağı duyguyu tayin etmesi olgusunun ne denli üst düzey bir soyutluk içerdiği düşünüldüğünde

metnin hakiki çocuk yazarlığından uzak bir içerik taşıdığını görmek mümkündür. Yine AÇİ'de dikkat çeken unsurlardan biri, 4. sayıdaki "Serhoş İngiliz'in Ölümü" adlı metinde şarabın zararlarından ve kullanılmaması gerektiğinden bahsedildiği görülmektedir. Ancak zararlı olan bir şeye karşı çocuğu bilinçlendirmede başvurulan yöntem "korku"dur. Bu ise hakiki çocuk kitabı yazarlığına aykırı bir duruma karşılık gelmektedir. 11. sayıda yer verilen "Tatlı Bir Ölüm" başlıklı metinde ise çocukların her an ölüme hazırlıklı olması gerektiği konusunda nasihatler yer almaktadır. Bu da yine çocuğa görelilik bağlamında eleştirilebilir. Çocuğun öncelenmediği ve çocuk duyguları-hassasiyeti dikkate alınmadan oluşturulan metinler hakiki çocuk kitabı yazarlığı bağlamında olumlu olarak değerlendirilememektedir.

Mümeyyiz dergisinde ise hemen hemen tüm sayılarda üzerinde durulan ahlak, edep, dine uygun davranışlar gibi konular nasihat edici bir dille sunulmaktadır. Derginin ilk sayısında ana amacın terbiyeli, ahlaklı çocuklar yetiştirmek olduğu açıkça belirtilmektedir. Bu yönüyle AÇİ ile paralellik göstermektedir. Bu ana amaç doğrultusunda dergide yer alan metinlerde dini kavram, ifade ve motiflere sıklıkla yer verilmektedir. Allah'a itaat, Allah sevgisi, Peygambere saygı, ahiret hayatı, dua etmek gibi konulara dergide genişçe yer verilmekte, çocuklara neyi yapıp yapmamaları gerektiği doğrudan söylenmektedir.

Mümeyyiz'in ilk sayılarında o dönemde kullanılan dile göre sade ve anlaşılır bir dil kullanılmasına rağmen derginin yirmili sayılarından itibaren kullanılan dilin sadelikten uzaklaştığı, ağır olduğu ve anlaşılabilirlikten gittikçe uzaklaştığı görülmektedir. 6. sayıda "sekâmet" (eğrilik), âtide" (gelecekte) gibi bazı sözcüklerin anlamının ayrıç içerisinde verildiği görülmektedir. Bu örneklerden hareketle çocukların metni anlamalarının önemsendiği, çocukların dil seviyesine inildiği, sade ve anlaşılır bir dil kullanma çabasında olduğu söylenebilir.

Mümeyyiz'in 7. sayısında "Tertîb-i Cedîd" başlıklı metinde bu gazeteden her bir çocuğun faydalanmasının amaçlandığı ancak ne yazık ki bunun gerçekleşmediği belirtilmektedir. Gazetenin diğer gazeteler gibi harekesiz harflerle basıldığı ancak bu durumda yalnızca harekesiz harfleri okuyabilen çocukların gazeteyi okuyup anlayabildiği belirtilmekte ve bu çocukların sayısının çok az olduğu ifade edilmektedir. Bunun çözümü için de derginin bundan sonraki sayılarında 4 sayfa harekeli 4 sayfa harekesiz olarak bastırılmasına karar verildiği duyurulmaktadır. Ancak 8. sayıdaki "Îtizâr" başlıklı giriş yazısında harekeli harflerle basım yapan matbaaların yetersiz olması sebebiyle derginin eskisi gibi harekesiz basılacağı, litografya tekniğiyle harekeli basılması durumunda da maliyetlerin artacağından bundan da vazgeçildiği belirtilmektedir.

Mümeyyiz'e "Rabbi yessir vela tuassir rabbi temmim bil hayr" duâsı ile başlanmaktadır. Dergide Allah inancından sonra en fazla ahiret inancı geçmekte ve bu inanç dünyada yapılan iyi ya da kötü her şeyin karşılığının görüleceği yer şeklinde işlenmektedir. Çocukların zihin dünyalarında ahiret gibi soyut bir kavramı canlandırmaları oldukça güçtür. Ödül ve ceza karşılığı üzerine yapılandırılmış metinlerin çocuk duyarlılığı taşımadığı, çocuğa görelilik ilkesine uymadığı söylenebilir. Derginin 8. sayısında "Ramazan ayında bağırıp çağıran ve davul çalan çocuklar olursa bunların en büyük davacıları biz olacağız ve onları Maârif Nezâret-i Celîlesine şikâyet edeceğiz." uyarısı yapılmaktadır. Çocukların temel ihtiyacı olan oyun ve eğlencenin

şikâyete tabi tutulacağı ve davacı olunacağı uyarısının bizzat gazete tarafından yapılmasının çocuk duyarlılığıyla bağdaşmadığı, korku ve ceza nesnesi üzerinden çocuklarda davranışı değiştirmeyi amaçlamanın modern çocuk edebiyatı ilkeleri ve çocuk pedagojisine aykırı olduğu söylenebilir.

İki derginin de hakiki çocuk yazarlığı bakımından her ne kadar eksiklikler içerse de hikâyeler yoluyla başvurulan somutlaştırmalar sayesinde olumlu olarak ele alınabilecek unsurları da içerdiği görülmektedir. Bu sebeple tümünden olumsuz verilerin değil, yayımlandığı dönemin şartlarında olumlu verilerin de dergilerde tespit edildiğini söylemek mümkündür. Çocuk gerçekliğinin ve hatta çocuk kavramının algılanmasında ve tanımlanmasında bugünün koşullarından farklı kabullerin olması da modern çocuk edebiyatının penceresinden dergilerin hakiki çocuk yazarlığı yönünün değerlendirilmesinde önem arz etmektedir.

3.3. AÇI ve Mümeyyiz Dergilerinin Politik Çocuk Kitabı Yazarlığı Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Çocuk edebiyatı yüzyıllardır eğitim, din ve politik öğretiler arasında tüm dünyada bir güç çekişmesine maruz kalmaktadır (Can, 2013). Şirin'e göre (2017) çocuk edebiyatına ideolojik yönden yaklaşanlar, edebiyatın toplumdaki çelişkileri yansıtmamasını isterler. Gerçekçiliğin sözcülüğünü çocuk edebiyatına yükleyenler, ikinci sınıf bir edebiyatı savunmuş olurlar. Bu görüşte olanların sözünü ettikleri edebiyat, edebiyat dışıdır; edebiyatla bağdaşmayan, ideolojik ve güdümlü parti edebiyatıdır. Yazar, ister sorun odaklı yaklaşımdan yola çıkmış olsun ister hayaller dünyasının kahramanlarını anlatmış olsun, ideolojisi edebiyatın önünde ise politik çocuk kitabı yazarıdır (Şirin, 2007).

Politik çocuk kitabı yazarlığında çocuk edebiyatı çocuk duyarlılığıyla ön plana çıkmaz. Bu yaklaşımda poetik bir dil ve çocuğa görelilik ilkeleri ikinci planda tutulurken ana amaç bir ideolojiyi, inancı, fikri çocuğa benimsetmeye çalışmaktır. Dolayısıyla çocuk edebiyatını ideolojik bir araç olarak gören edebiyat anlayışı söz konusudur. Herhangi bir ideolojinin sözcülüğünü yapmak, çocuğa doğrudan birtakım nasihatler vermek günümüz çocuk edebiyatında kabul gören yaklaşımlar değildir.

AÇI adlı çocuk dergisinin 1872'de yayımlanan sayıları incelendiğinde, ideolojinin edebiyatın önüne geçtiği durumları ifade eden "politik çocuk kitabı yazarı" tabirinin bu dergi için kullanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Dergide bir inanç sisteminin tüm unsurlarının âdeta bir yetişkine dersler verircesine aktarılmaya çalışıldığı göze çarpmaktadır. Çocuklara olan hitapların yumuşaklığının, aktarılan nasihat edici öykülerin vurucu gerçekliğini yumuşattığını söylemek mümkün görülmemektedir. Ayrıca sunulan düşüncelerin soyut kabuller olduğu göz önünde bulundurulduğunda, somutlaştırma çabasının tam anlamıyla etkili olamayacağı ve edebiyattan ziyade inanç öğretimini gaye edinmiş bu derginin politik çocuk yazarlığı kapsamında kabul edilebileceği görüşü ortaya çıkmaktadır. Dergideki ideoloji ise siyasi bir ideolojiden ziyade dinî bir ideolojidir. Derginin ilk sayısındaki "Sevgülü Çocuklar" isimli metinde de bu gaye açıkça belirtilmiştir. Derginin 1872'de yayımlanan tüm sayılarında mutlaka iman, ahlak, inanç temasının merkeze alındığı görülmektedir. Burada, derginin "politik çocuk kitabı" olarak adlandırılmasındaki asıl sebep ise ideolojilerin merkezde olması değil, edebi kaygının önünde olmasıdır. Özellikle çocuk

edebiyatı gerçekliğinden ve üslubundan uzak bir yaklaşımla kaleme alındığı görünen metinler, bir yetişkine hitap eden vaazlara eş değer olarak değerlendirilebilir. Şirin'e (2017) göre gerçekliğin sözcülüğünü çocuk edebiyatına yükleyenler, ikinci sınıf bir edebiyatı savunmuş oluyorlar. Bu bağlamda ele alındığında AÇİ'nin çocuk edebiyatı bağlamında ikinci sınıf bir edebiyat ürünü olarak değerlendirilmesi söz konusu olabilir.

Mümeyyiz dergisinin tüm sayılarında merkezde din ve ahlak öğretimi vardır. Din, eğitimin bir parçası olarak görüldüğünden verilen örneklerde dini kavram ve motifler ağır basmaktadır. Bazı ayet ve hadislerden örnekler üzerinden çocuklara nasihatler verilmiştir. Allah'a bağlılık, Allah sevgisi, Allah'tan korkma, ahirette karşılığını alma gibi konular sıklıkla işlenmiştir.

Mümeyyiz dergisinin 13. sayısındaki "Çocukların Kitapta Okuduğu Şey Budur" isimli metinde "Başkasına iyilik edersek Cenâb-ı Hâk mükâfatını ihsân eder. Başkasına fenalık edersek onun da cezasını verir." ifadeleri politik çocuk kitabı bağlamında değerlendirilmektedir.

Derginin sayılarında göze çarpan unsurlardan bir tanesi de padişaha övgü ve bağlılıktır. 22. sayıdaki "Kız Çocukları İçin Mekteb-i Sanayi" başlıklı metinde kız çocukları için açılan mekteplerde padişah sayesinde çocukların eğitim gördüğüne vurgu yapılmaktadır. 36. sayıda "Mümeyyiz" başlıklı metinde padişaha yoğun bir övgü yapıldıktan sonra "Padişahım çok yaşa" duası yapılmakta ve metin "Velinimetimiz padişahımıza güzel hizmet edelim. Hizmetlerimizden mülk ve millet dâhi istifade etsin." ifadeleriyle sonlanmaktadır.

Dönemin sosyal, kültürel ve siyasî yapısı ile eğitim sistemi göz önüne alındığında bu durumun dönem şartları içerisinde normal ve kabul edilebilir olduğunu söylemek mümkündür. Ancak günümüz çocuk edebiyatındaki genel kabul ve anlayış açısından değerlendirildiğinde Mümeyyiz dergisinin de ikinci sınıf bir edebiyat ürünü olarak sınıflandırılması olasıdır.

3.4. AÇİ ve Mümeyyiz Dergilerinin Özne Nesne Çocuk Edebiyatı Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Özne-nesne çocuk edebiyatı kavramı, M. Ruhi Şirin'in çeşitli çalışmalarında kullandığı bir kavram olarak alan yazında karşımıza çıkmaktadır. Çocuğun birinci dereceden kahraman olmadığı, sıradan, ikinci planda ve edilgen kaldığı edebiyat anlayışı, "nesne çocuk" anlayışı iken; öznesi çocuk olan edebiyat, kahramanı çocuk olan, çocuk duyarlılığıyla yazılan, çocuğu önemseyen ve çocuğun ön planda olduğu edebiyat anlayışını ifade eder. Şirin'e (2016) göre pedagojik ve estetik çocuk dili, çocuk algılaması, çocuk gerçekliği, çocuk bakışı ve "çocuğa göre"lik ilkesi doğrultusunda yapılan çocuk öznenin edebiyatı XX. yüzyılın ikinci yarısında kendinden söz ettirmeye başlar. Böylece, öznesi çocuk olan edebiyat, çocuğu edebiyatın nesnesi olmaktan kurtarmaya yönelir. Öznesi çocuk olan edebiyat anlayışında belirleyici iki önemli kavram, çocuk bakışı ve çocuğa göre kavramlarıdır. Çocuk merkezli edebiyat, çocuğu nesne olmaktan kurtarmaya dönüktür. Çocuğa ne olması gerektiğini açıklamaz. Yaş gruplarına göre pedagojik dil kullanılarak yalnızca çocuk algılamasını hedeflemez aynı zamanda yetişkin okura da yöneliktir. Çocuk için geçiş dönemi edebiyatı olduğu kadar, yetişkinin çocukla buluşmasına da öncelik verir (Şirin, 2007). Günümüz çocuk

edebiyatı çocuğu merkeze alan, çocuk duyarlığını, çocuk dünyasını, çocuğun dünyayı ve olayları algılayış biçimini önemseyen ve bu kavramlara göre yapılandırılan bir edebiyattır. Dolayısıyla çocuğu başat bir “özne” olarak gören edebiyat anlayışı hâkimdir.

AÇİ’de nasihatler, kısa hikâyeler ve kıssalardan hareketle çocuklara sunulmaktadır. Her sayıda ele alınan temalar incelendiğinde ahlak, iman, inanç temelli bu anlatıların büyük çoğunluğunda kahraman olarak çocuklara yer verildiği görölmektedir. Ancak dergide çocuk dilinden yazılan metinlerin yer almadığı görölmektedir. Ayrıca içerisinde çocuk kahramanlara yer verilen metinlerde de çocuk dünyasını, gerçekliğini, algısını yansıtan hassasiyetler görölmemektedir. Dolayısıyla “özne-nesne çocuk edebiyatı” bağlamında değerlendirildiğinde bunun bir eksikliğe karşılık geldiğini söylemek mümkündür. Belli bir olay örgüsü içeren metinlerde durum böyleyken, doğrudan nasihatlerin dile getirildiği metinlerde ise hitap edilen profil doğrudan çocuklardır.

Hitapların ise çocukların sevgisini kazanmaya yönelik yumuşak sözcükleri içerdigi görölmektedir. 4. sayıda “Serhoş İngiliz’in Ölümü” metninde geçen “Ey genç dostlarım”, pek çok metinde geçen “sevgülü çocuklar”, her sayıda yer alan “Çocuklar Hristos’a Nasıl Hizmet Edebilirler?” başlıklı metinlerde geçen “sevgülü oğlum” bunlara örnek verilebilir. Metinlerde pedagojik bir dil kullanımı dikkat çekmemektedir. Aksine kazandırılmaya çalışılan değerlerin çocuklar için yer yer korkutucu hikâyelerle onlara sunulduğu görölmektedir. Metinlerde pedagojik bir dil kullanılmadığı gibi poetik bir dilin de kullanılmadığı söylenebilir ki ilk sayıdan itibaren edebi bir kaygı ile bir çocuk edebiyatı ürünü ortaya koymak yerine çocuklara iman, ahlak dersleri vererek onları yetiştirmek amaçlanmakta ve bu açıkça dile getirilmektedir. 1872’deki sayılarda genellikle kahramanın çocuk olduğu metinlere sıkça yer verilmiştir. Bu duruma 1. sayıda “Bir Küçük Kızın Nasıl Kaib Oldu ve Bulundu?”, 2. sayıda “Petros ile Pavlos”, 4. sayıda “Doğru Söyleyen Çocuk”, 6. sayıda “Yapacağın Her İşi Eyi Yapmaya Kayret Eyle”, 8. sayıda “Sepedci Bir Oğlan”, 9. sayıda “Tenbel Karlo” ve “Seni Yaradanı Gençliğinin Günlerinde Hatrında Tut”, 10. sayıda “İtaatlı Bir Çocuk”, 11. sayıda “Tatlı Bir Ölüm”, 12. sayıda “Zenginlik ve Fukaralık – İki Kız Arasında Bir Sohbet” adlı metinler olarak verilebilir.

Mümeyyiz dergisinin ilk sayısının “Mukaddime” kısmında çocukluk döneminin önemi üzerinde durulmakta, çocuklukta görülen terbiye üzerine kişiliğin geliştigiine değinilmektedir.

Özne-nesne çocuk edebiyatı açısından incelendiğinde Mümeyyiz dergisindeki metinlerde ana karakterlerin genellikle çocuklar olduğu görölmektedir. Çocuklara birtakım nasihatler verilirken seçilen örnekler genellikle çocukların başından geçen olayları içermektedir. Derginin birçok sayısında “Kıssa” başlıklı metinler üzerinden çocuklara birtakım hikâyeler sunulmuş ve hemen altında “Hisse” başlığı altında çıkarılması gereken ders doğrudan sunulmuştur. Modern çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirildiğinde çocuklara doğrudan birtakım davranışları yapmasının veya bunlardan sakınılmasının salık verilmesinin doğru kabul edilmediği görölmektedir. Çocuk verilen metinlerden hareketle sunulan iletiye kendi çıkarımıyla ulaşmalıdır. Doğrudan öğreticilik yerine sezdirime yer vermek öncelenmektedir.

Mümeyyiz'in ilk sayısında "Çocuklar" başlıklı metinde gazetenin çıkarılış amacı ve çocuklara kazandırılması beklenen davranışlar açıkça ifade edilmiştir. Derginin temel amacı ahlaklı, terbiyeli, anne babasına ve öğretmenine itaat eden çocuklar yetiştirmeye yardımcı olmaktır.

"Şimdi biz de sizin için çıkaracağımız gazetede ne yapmalısınız, nasıl mektebe gitmeli, derse nasıl çalışmalı, nasıl okuyup yazmalı ve ana ve babanıza ve hoca efendilere nasıl itaat etmeli, onları yazacağız ve dünyada iyi ve herkesin beğeneceği huylar nedir, ayıplayacağı kötü şeyler nelerdir, onları size bildireceğiz." (S.1)

Derginin ilk sayısındaki "Maksud" kısmında çocuklara güzel ahlak ve terbiye kazandırmak amaçlandığı vurgulanırken bunun "çocukların anlayabileceği ibarelerle" yazılacağı belirtilmiştir. Dergi, çıkarıldığı dönemde kullanılan dille karşılaştırıldığında o dönem için gerçekten de sade ve anlaşılır bir dil kullanıldığı görülmektedir.

Mümeyyiz'de birçok nasihat ve uyarı metnine yer verildiği görülmektedir. Bu metinler "Çocuklar!" hitabıyla ve başlıksız olarak veya "Nasihat, Nesâyi" gibi başlıklar altında verilmiştir. Ayrıca başka konularla ilgili metinlerin ve hikâyelerin arasında da sık sık birtakım uyarı ve nasihatlere yer verilmiştir.

Mümeyyiz dergisinin hemen hemen tüm sayılarında çocuklardan gelen mektuplara yer verilmiştir. Hem çocukların dergiye ilişkin görüşlerine yer verilmesi hem de mektuplarda belirtilen isteklerinin dikkate alınması çocuk duyarlılığı açısından önemlidir. 40. sayıda çocuklar dergiye gönderdikleri mektuplarda dergide haber metinlerine de yer verilmesini istemiş ve takip eden sayılarda gerek yurt içinden gerekse yurt dışından haberlere yoğun bir şekilde yer verildiği görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında derginin özne-nesne çocuk edebiyatı açısından olumlu bir görünüm sunduğu söylenebilir.

4. SONUÇ

AÇİ adlı çocuk dergisinin hedef kitlesi olan çocukları iman, ahlak, inanç anlamında yetiştirmeyi ve bilgilendirmeyi amaç edindiği bilinmektedir. Dergide yer alan metinler de bu amaca yöneliktir. Bununla birlikte okuyucu mektubu, ansiklopedik bilgiler gibi bölümlerle içerik olarak zenginleştirildiği görülmektedir.

Politik çocuk kitabı yazarlığı, hakiki çocuk kitabı yazarlığı, özne-nesne çocuk edebiyatı, değer-kültür aktarımı bağlamında incelenen dergiden elde edilen bulgular ışığında derginin döneminde ortaya çıkış amacına hizmet ettiği ancak çocuk edebiyatının modern kriterlerine uyumlu bir içeriğe sahip olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Zira elde edilen bulgular, çocuk gerçekliğini ve çocuğa göreliği önceleyen modern çocuk edebiyatının özüne aykırı olduğu gerçeğini en başta derginin amacıyla hissettirmektedir. Politik çocuk kitabı yazarlığı bağlamında değerlendirilen AÇİ dergisi, Şirin'in (2007) politik çocuk kitabı yazarlığı olarak tanımlayacağı nitelikler taşımaktadır. Bir inancın bileşenlerine dair algıları yönetmeyi ve yönlendirmeyi amaçlayan bir içerik taşıyor olması, derginin ön plana çıkan özellikleri arasındadır. Hristiyan inancının tüm manevi yönleriyle çocuklarca benimsenmesi amacının yoğun olarak hissedildiği metinler de yine hakiki çocuk kitabı yazarlığı bağlamında olumsuz bulguları taşımaktadır. Bununla birlikte ansiklopedik bilgilerle zenginleştirilen derginin asıl amacının yanında genel kültüre dair de çocukları zenginleştirme misyonu üstlendiği söylenebilir. Dergide olumlu olarak değerlendirilebilecek unsurlardan biri

de metinlerin büyük bir kısmında aktarılan hikâyelerdeki kahramanların çocuklardan oluşmasıdır. Bu ise özne-nesne çocuk edebiyatı bağlamında dergiye ilişkin olumlu bir veri sunmaktadır.

Mümeyyiz, ilk çocuk dergisi olmasına rağmen zengin bir içeriğe sahiptir. Dergide hem eğitici, hem öğretici, hem de eğlendirici metinlere yer verilmiştir. Dergide okur mektuplarına da yer verildiğinden çocuk ve ebeveynlerinin gönderdiği mektuplardan hareketle derginin yoğun bir ilgi gördüğü açıkça görülmektedir. Yalnızca İstanbul'dan değil Anadolu'dan ve diğer bölgelerden çocuk mektupları gönderilmiştir. Bu durum, derginin geniş bir coğrafyada okunduğunu göstermektedir. Mümeyyiz'de fıkra, bilmece, hikâye, fabllar, okuyucu mektupları, haberler, ansiklopedik bilgiler ve reklâmlar gibi birçok metin türüne yer verilmiştir. Farklı metin türlerine yer verilmesi çocukların edebiyatın çeşitli türleriyle buluşmalarını sağlaması ve edebî zevk kazanmaları açısından önemlidir. Dergide her ne kadar dinî ve ahlaki öğretilerin ön planda tutulduğu görülse de diğer milletlere ve dinlere saygı gösterildiği ve bunun çocuklara öğütlendiği görülmektedir. Derginin 11. sayısında "Ben Müslüman, sen Hristiyan'sın, ben Yahudi'yim, sen Çingene'sin, diyerek birbirinizi ayırmayın, milliyetinizi başa kakmayın." uyarısı yapılmakta ve herkesin aynı vatanın evladı olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nde halkın tüm kesimlerinin eşit sayıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Derginin çıkarıldığı tarih göz önünde bulundurulduğunda (1869-1870) Tanzimat Fermanı (1839) ve Islahat Fermanı'nın (1856) izlerinin Mümeyyiz dergisi'nde görüldüğü söylenebilir.

Bu çalışmada AÇİ ve Mümeyyiz dergileri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın ilk alt amacı, değer-kültür aktarımı bağlamında bu iki dergiyi karşılaştırmaktır. Bu bağlamda elde edilen bulgular ışığında iki derginin de temel amacının ahlaklı ve imanlı çocuklar yetiştirmek olduğu görülmektedir. Aralarındaki fark ise AÇİ dergisinde Hristiyanlığın, Mümeyyiz dergisinde ise Müslümanlığın öğretilerinin çocuklara aktarılmasıdır.

Çalışmanın ikinci alt amacı olan hakiki çocuk kitabı yazarlığı bağlamında dergilerin karşılaştırılması sonucu elde edilen bulgular ise iki derginin de günümüz modern hakiki çocuk kitabı yazarlığı açısından eksiklikler barındırdığı gerçeğini göstermektedir. Her iki dergide de çocuğa görelilik kavramının yer yer göz ardı edildiği örneklerin var olduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber dergilerde kazandırılmak istenen değerlerin bazı hikâyeler aracılığıyla somutlaştırmaya gidilerek çocuğa sunulduğu görülmektedir. Bu da hakiki çocuk yazarlığı bağlamında olumlu olarak değerlendirilebilecek argümanlardan biridir. Her iki dergide de çocuğa karşı didaktik bir üslubun hakim olduğu ve nasihat edici bir dille çocuğun neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğinin ifade edildiği görülmektedir. Hakiki çocuk yazarlığında değer ve düşüncelerin çocuğa doğrudan aktarımı yerine çocuğun sezgileri aracılığıyla bunları benimsemesi öncelenmektedir. Bu açıdan iki derginin de birtakım nitelikleri taşımadığı görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü alt amacı kapsamında AÇİ ve Mümeyyiz dergileri politik çocuk kitabı yazarlığı bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda elde edilen bulgular ise iki derginin de Şirin'in (2007) ifade ettiği politik çocuk yazarlığı niteliği gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Nitekim her iki derginin de amacı en başta bir dinî ideolojiyi çocuklara benimsetmeye yöneliktir. Aralarındaki fark ise AÇİ'de

Hristiyan; Mümeyyiz dergisinde ise İslam inancına uygun karakterde nesiller yetiştirmek düşüncesi merkeze alınmıştır. Kahya'nın (2022) AÇİ dergisini temaları bağlamında ele aldığı çalışmasında da bu amaca uygun bir tablo ile karşılaşmakta, iman-ahlak temalarının yoğunlukla işlendiği görülmektedir. Arslan'ın (2007) çalışmasında da Mümeyyiz dergisinin İslami bağlamda ibadetin gerekliliği ve önemi üzerinde durulduğu ancak ibadet şekilleri ve nasıl yapılacağı meselesini içermediği ifade edilmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular da Arslan'ın (2007) değerlendirmesini desteklemektedir.

Çalışmanın dördüncü alt amacı ise AÇİ ve Mümeyyiz dergilerinin özne-nesne çocuk edebiyatı bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesidir. Bu çerçevede iki derginin de özne-nesne çocuk edebiyatı bağlamında olumlu değerlendirilmesini destekleyebilecek bulgular elde edilmiştir. İki dergide de öznenin, kahramanın çocuk olduğu hikâyelere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca yumuşak bir üslupla yer yer çocuklara hitapların varlığı da dikkat çekmektedir. Mümeyyiz'de "Sevgili çocuklar", AÇİ'de ise "Sevgülü oğlum" gibi ifadeler bu düşüncüyü destekleyecek niteliktedir. Mümeyyiz dergisinde pek çok sayıda çocuk mektuplarına yer verildiği ve çocukların isteklerinin cevaplandığı görülmektedir. AÇİ'de de çocuk mektubu olan sayılar vardır. Bu durum, çocukların ve çocuk düşüncesinin önemsendiğini göstermesi bakımından önemlidir ve özne-çocuk edebiyatı bakımından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağca, F. (2006). Hristiyan Karamanlı Türkleri ve Karamanlı ağzı üzerine. *Türkbilig*, 11, 3-18.
- Alabaş, R. (2018). Çocuk haftası dergisi ve çocuk eğitimi açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1765-1784. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3077>
- Alpay, Meral. "Türk çocuk edebiyatı, Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, 8-9, 167-191, İstanbul.
- Altuntaş, M. (2021). *Karamanlıca Türkçesinde yayımlanan Angeliaforos Çocuklar İçin (1872-1896) Dergisinin Analitik Bibliyografyası*. Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.
- Arslan, Y. (2007). *Mümeyyiz dergisindeki dinî motiflerin din eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aytan, T., & Çalıcı. (2020). İsa ile Nisa adlı çocuk dergisi üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 250-267.
- Balcı, A. (2014). Çocuklara kıraat dergisi, *Bilig*, 68, 25-42.
- Balta, E. (1987a). *Karamanlidika Additions (1584-1900)*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (1987b). *Karamanlidika XXe siècle*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (1990). Karamanlıca kitapların önsözleri. çev. Herkül Millas, *Tarih ve Toplum*, 74, 18-20.

- Balta, E. (1997). *Karamanlidika nouvelles additions et compléments*. Centre d'Etudes d'Asie Mineure.
- Balta, E. (2014a). Karamanlca kitapların konu ve döneme göre tasnifi. E. Yalçın, (Ed.), In *Gerçi Rum isek de Rumca bilmez Türkçe söyleriz Karamanlılar ve Karamanlca Edebiyat Üzerine Araştırmalar* (pp. 163-192), İş Bankası Yayınları.
- Balta, E. (2014b). Karamanlı basın katalogu. E. Yalçın, (Ed.), In *Gerçi Rum isek de, Rumca bilmez Türkçe söyleriz*, (pp. 259-276), Türkiye İş Bankası.
- Balta, E. (2018a). *Karamanlidika legacies*. The Isis Press.
- Balta, E. (2018b). *Karamanlidika bibliographie analytique tome I: 1718-1839*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Balta, E., (2021). *Anadolu'nun Türkçe konuşan Hristiyanlarının izleri, 1-2*. Şark Dilleri ve Medeniyetlerinin Kaynakları, Yakın Doğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü Harvard Üniversitesi.
- Baş, B., & Biros, Y. (2019). Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1095-1114.
- Baykurt, C. (1932). *Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler*. Sanayiinefise Matbaası.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi: Mümeyyiz. *Hece*, 9(104-105), 484-500.
- Can, Dilek T. (2013). Çocuk edebiyatında dilin ideolojisi: anlatı bilimsel yaklaşım. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 12, 191-213.
- Canyaş, H., & Canyaş, O. (2012). Osmanlı'dan günümüze misyonerlerin kültürel alandaki faaliyetleri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 31, 55-75.
- Cleveland, W. L. (2008). *Modern ortadoğu tarihi*. Agora Kitaplığı.
- Çetinsaya, G. (2016). II. Abdülhamid'in iç politikası: Bir dönemlendirme denemesi. *Osmanlı Araştırmaları*, 47(47), 353-409. <https://doi.org/10.18589/oa.583218>
- Demir, K. (2016). Osmanlı'da dergiciliğin doğuşu ve gelişimi, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 71-112.
- Devrim, F. (2005). *Çocuk Duygusu dergisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Ekşi, P. (2015). *Örnek metinler çerçevesinde Karamanlı Türkçesinin grameri*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ermen, G. (2010). İlanından yüz elli yıl sonra Avrupa Birliği müzakereleri bağlamında Fermânı'na yeniden bir bakış. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51(1), 327-348. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000001026
- Eröz, M. (1983). *Hıristiyanlaşan Türkler*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Ghojoghi, G. (2019). *Osmanlıca yayınlanmış çocuk dergileri: grafik tasarım açısından bir inceleme*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

- Gülen, G. (2015). *Well-preserved boundaries: Faith and co-existence in the late Ottoman Empire*. Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Gümüş, M. (2008). Anayasal meşrûfî yönetime medhal: 1856 Islahat Fermanı'nın tam metin incelemesi. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 47, 215-240.
- Gürel, Z., Temizyürek F., & Şahbaz N.K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Öncü Kitap.
- İbar, G. (2018). *Anadolulu Hemşehrilerimiz – Karamanlılar ve Yunan Harfli Türkçe*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kahya, H. (2017). *Karamanlıca resimli bir çocuk dergisi: Angeliaforos Çocuklar İçin (1872)*. Grafiker Yayınları.
- Kahya, H. (2022). İlk Türkçe çocuk dergilerinden biri: Angeliaforos Çocuklar İçin. *Turkophone*, 9(3), 111-128.
- Kahya, H. (2012). Karamanlıca eserlerde İslâm inancıyla ilgili terimler. *Journal of Turkology*, 22(2), 39-62 .
- Kahya, H. (2017). Karamanlıca bir Zebur'da yapı bakımından devrik cümleler. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 5(3) , 679-692 .
- Kahya, H. (2014). Karamanlıca bir Zebur: imlâ özellikleri ve metin örnekleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 219-237.
- Kahya, H. & Kılıçarslan, M. (2009). Karamanlıcada i/e meselesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 200-211.
- Kılıçarslan, M. & Kahya, H. (2009). Yunanca – Osmanlıca / Karamanlıca bir sözlük: Leksikon Ellinoturkikon. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 725-742.
- Kahya, H. (2009). Karamanlıcada bir zarf-fiil eki (IncAs). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 1242-1252.
- Kahya, H. (2008a). Karamanlıca zarf-fiil eklerinden örnekler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (19) , 131-152 .
- Kahya, H. (2008b), Karamanlıca bir esere göre Karamanlıcada Arapça ve Farsça kelimeler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(3), 480-501.
- Kahya, H. (2008c), Karamanlıca bir kitap yeni hazne ve dil özellikleri (imlâ özellikleri ve ses bilgisi). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(6), 367-407.
- Kanmaz, F. E., & Aslan, C. (2022). An Investigation of children's and young adult books in the context of critical thinking skills acquisition. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 55(2), 421-446. <https://doi.org/10.30964/auebfd.1082458>
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı tarihi: Islahat Fermanı devri (1856-1861) Vol. 6*. Türk Tarih Kurumu.

- Kaya, İ. (2022). *Çocuk dergilerine sosyolojik bir yaklaşım diyabet çocuk dergisi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Kılıçarslan, M. (2012). *Grek harfli Türkçe Ahd-i Cedit üzerinde dil incelemesi: Giriş-metin-inceleme-sözlük (I. cilt)*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Mutlu, Ş. (2005). *Osmanlı devletinde misyoner okulları*. Gökkuşbu.
- Oğuzkan, F., (2007). *Çocuk edebiyatı*. Anı yayıncılık.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı çocuk hayatında yenileşmeler*. Kırkambar Yayınları.
- Okay, C. (1999). *Eski harfli çocuk dergileri*. Kitapevi Yayınları.
- Över, S. (2013). *Çocuk Dostu isimli eski harfli çocuk dergisinin yeni alfabeye aktarımı ve incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Özkan, U.B. (2022). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.
- Somel, S. A. (2007). Kırım Savaşı, ıslahat fermanı ve Osmanlı eğitim düzeninde dönüşümler. In *150.yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Şimşek, H. (2001). XIX. yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Millî Eğitim Dergisi*, 151, 1-9.
- Şimşek, Ş. (2020). Çocuk edebiyatında değerler eğitimi. (Ed.) Şahin Şimşek & Funda Bulut. In *Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi*. (pp. 9-19). Akademisyen Kitabevi.
- Şirin, M.R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). Çocuk modernleşmesi ve çocuk edebiyatı. *Türk Dili Dergisi*, 10(774), 37-38.
- Şirin, M. R. (2017). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Kök Yayıncılık.
- Strauss, J. (2009). Osmanlı İmparatorluğu'nda kimler neleri okurdu (19, 20. yüzyıllar)?, çev. Günil Ayaydın Cebe. *Kritik*, 2(3), 205-265.
- Tekemen, E. (20006). *Berlin Kongresi ve Osmanlı Devleti (1878)*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Nalcioğlu Ulusoy, B. (2006). *MümeYYiz ilk Türkçe çocuk gazetesi (1869-1870)*. Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Yalçın, A., & Aytaş, G. (2017). *Çocuk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yaşar, Ş. (2001). *İlk çocuk dergilerinden MümeYYiz*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. bs). Seçkin Yayınları.
- Yiğitbaşı, K. G. (2014). Türkiye'de çocuk dergiciliği: TRT Çocuk dergisi örneği. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 37-56.

Finlandiya'daki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi Üzerine Bir Araştırma

A Research on Teaching Turkish to Turkish Children in Finland

Eda Ararat Kankaanpaa^{1*}

Ali Fuat Arıcı²

* Corresponding author

Sorumlu yazar

¹YL Öğrencisi, Yıldız Technical University, Türkiye

eda.ararat@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7084-2727>

²Prof. Dr., Yıldız Technical University, Türkiye

aricalifuat@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0980-0824>

First received : 29.09.2023

Accepted : 08.12.2023

1

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

1- Araştırmacıların katkı oranı eşittir.

2- Makale birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığından hazırlanmış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

3- Katılımcılara desteklerinden ve Yurt Dışı Akraba Toplulukları Başkanlığı'na birinci yazara vermiş olduğu burstan dolayı teşekkür ederiz.

4- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5- Makalemiz yüksek lisans tezinden üretildiği etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

6- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *Turnitin*. Similarity Index 16%

Citation:

Ararat Kankaanpaa, E. & Arıcı, A. F. (2023). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi: Finlandiya örneği. *EDE Education Language and Literature Journal*, (3), 1-25.

ÖZ

Bu araştırmada, Finlandiya’da yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi konusunda karşılaştıkları zorlukların neler olduğu ile ilgili olarak hem veli hem de öğretmen görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmanın amacı algı ve deneyimleri açığa çıkarmaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden olan fenomenoloji deseni çalışmada esas yöntem olarak belirlenmiştir. Fenomenoloji, bilimde insanların deneyimlerine ve gözlemlerine dayalı olarak bilginin oluşturulmasını ifade eder. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme soruları kullanılmıştır. Örneklem grubu olarak Finlandiya’da okullarda halen öğrenim görmekte olan Türk öğrencilerin ebeveyni olan 20 veli ve 4 öğretmen seçilmiştir. Örneklem grubundan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmeler yapılmıştır. Türkçe öğretimi konusunda velilerin genel olarak memnun oldukları yapılan görüşmelerde anlaşılmaktadır. Bu eğitimin daha kalıcı olabilmesi için haftalık ders saatinin artırılması genel olarak talep edilmektedir. Araştırmada, bu konular hakkında önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler

Ana dil, Finlandiya’da Türkçe, göçmen, iki dillilik.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the opinions of both parents and teachers regarding the difficulties they face in teaching Turkish to Turkish children living in Finland. The study was conducted as a qualitative research. The purpose of qualitative research is to reveal perceptions and experiences. The phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods, was determined as the main method in the study. Phenomenology; In science, it refers to the creation of knowledge based on people's experiences and observations. Interview questions specified in Appendix 1 were used as data collection tools in the study. As a sample group, 20 parents and 4 teachers who are parents of students currently studying in Turkish schools in Finland were selected. In the analysis of the data obtained from the sample group, analyses were made using the content analysis method. It is understood in the interviews that the parents are generally satisfied with the teaching of Turkish. In order for this training to be more permanent, it is generally requested to increase the weekly class time. Recommendations on these issues were also included in the research.

Keywords

Mother tongue, Turkish in Finland, immigrant, bilingualism

GİRİŞ

Göç, insan topluluklarının çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerden ayrılmalarına verilen isimdir. İnsanoğlunun var olmasından itibaren göç ve göçmen kavramları literatüre girmiştir. Göç genellikle, birtakım nedenlerle ortaya çıkar: ekonomik (daha elverişli çalışma koşullarına ve daha yüksek yaşam standartlarına sahip ülkelere giriş), askerî (yabancı toprakların ele geçirilmesi ve askeri sömürgeleştirilme) ve siyasi (siyasi, ulusal, ırksal ve dini arayış) (Gadarian & Albertson, 2014, ss. 133-164).

Göç olgusu, insanları ve toplumları birkaç yönden etkilemektedir. Göç etmenin sonuçları sadece ekonomik veya siyasi olmamaktadır. Göç; eğitimden kültüre, ana dilin kullanımından yaşam

tarzının değişmesine, inancın gereklerine göre yaşama şartlarının değişmesinden sosyal hayatın farklılaşmasına kadar bir dizi değişime sebep olmaktadır.

Göç edenlerin ve gelecek nesillerinin gittikleri ülkelerde ana dil eğitimi konusunda yaşadıkları zorluklar, çözülmesi gereken önemli problemlerden biridir. Dil bir milletin kimlik kartı gibidir. Örneğin, bir etnik grup, kültürel kimliğin bir göstergesi olarak dilin değerini hayatının merkezine yerleştirir (Hamers & Blanc, 1989, s. 177). Dil sadece bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kişinin ait olduğu grubun bir göstergesidir. Sadece dili düzenli olarak kullanan insanları kapsamaz” (Grosjean, 1982, ss. 117-118). Başka bir ülkenin vatandaşı olursa dahi kimlik kaybedilmemelidir. Bu konuda hem bireylerin hem de asıl devletlerinin üzerine düşen sorumluluklar bulunmaktadır. Aksi halde kimliğini ve kültürünü kaybetmiş nesillerin ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.

Bütün dünyada olduğu Finlandiya’da da son yıllarda göçmenlerin dolaşımı hızlanmıştır. Bu durum, çok kültürlülük ve entegrasyon üzerine araştırmalar yapılmasına yol açmıştır. Bu araştırmalarda, çok dilli öğrencilerin akademik başarılarının büyük ölçüde düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu sonucun devamı olarak ilgili öğrencilerin daha sonraki öğrenim süreçleri için de çeşitli olumsuzluklar meydana getirmektedir. İlgili araştırmalarda bu durumun nedenleri arasında Fince dil becerilerindeki eksiklikle birlikte ailelerin sosyo-ekonomik olarak alt düzeylerde yer alması ve bunun bir sonucu olarak yetersiz ebeveyn desteği görülmektedir.

Ana dil eğitimi, hem bireyin çok yönlü eğitimini destekleyen hem de onun psikolojik ve sosyal yönden gelişimine katkı sağlayan temel bir insan hakkı olarak yaşanan topluma uyum sağlama için de son derecede önemli olarak kabul edilmektedir. Bu durum ilgili alan literatürüyle desteklenmektedir. Ancak konuyla ilgili yapılan incelemelerde özellikle ilköğretim seviyesinde anadil eğitiminin hukuki durumunun eğitimin niteliğine yönelik etkilerine ilişkin araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

Genelde Avrupa’da özelde Finlandiya’da yaşayan ve ana dilleri Türkçe toplumun Türkçe öğrenmeleri hem yasal hakları hem de ihtiyaçlarıdır. Bu itibarla Finlandiya’da ana dili Türkçe öğretiminin mevcut durumunun tespiti önem kazanmaktadır. Bunun yanı sıra Türkçe öğrenen öğrencilerin aileleriyle bu öğretimi gerçekleştiren öğretmenlerin ilgili eğitime ilişkin görüşleri değer kazanmaktadır.

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta Avrupa olmak üzere yurt dışında Türk nüfusu artmaya başlamıştır. Avrupa’ya yerleşen Türklerin çocuklarına yönelik Türkçe öğretimi çalışmaları özellikle geçen yüzyılın sonlarından itibaren başlamış, içinde bulunduğumuz yüzyılın başlarında ise hız kazanmıştır. Bu konuya ilişkin akademik çalışmalarsa oldukça yenidir. Yapılmaya başlanan bu çalışmalar genelde öğretimdeki yaşanan sorunlar ile ilgilidir.

Avrupa merkezli Türkçe öğretimi çalışmalarının büyük çoğunluğu Türk nüfusunun yoğun olduğu yerlerde yapılırken Türk nüfusunun az bulunduğu yerlerde yapılan öğretim ve sorunlar göz ardı edilmiştir. 1970’lerde yalnızca ülkeye mülteci olarak gelen öğrencilere ana dil eğitimi sunulan Finlandiya’da 1987 yılında Millî Eğitim Bakanlığı kararı ile diğer göçmen öğrencileri de bu kapsamın içine alınmıştır (Latomaa, 2017, ss. 36-37).

Finlandiya eğitim sistemi ile ilgili bu zamana kadar birçok araştırma yapılmış olsa da Finlandiya’da Türkçe öğretimi ile ilgili şu ana kadar her hangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma bu yönüyle ilk yapılan araştırma özelliğini taşımaktadır.

Bu çalışma özelinde Finlandiya'daki güncel durumun araştırılması, Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin genel itibariyle Avrupa'daki durum tespitine yönelik de fikir vermesi beklenmektedir. Araştırmada ebeveyn ve öğretmen görüşleriyle tespit edilecek beklentiler de açığa kavuşacaktır. Mevcut durumun tespiti alandaki sorunların çözüm önerileriyle birlikte ileride yapılacak diğer çalışmalara da ışık tutacaktır.

Yapılan çalışmanın amacı Finlandiya'da Türkçe öğretimiyle ilgili aileler ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulması yoluyla Finlandiya'daki mevcut durumu inceleme ve değerlendirme yapmaktır.

1. Finlandiya'da Eğitim Sistemi

Çok dilli öğrencilerin ana dillerinin öğretimi ile ilgili mevzuat Finlandiya'da bir kamu hukuku meselesidir. Kamu hukuku, kamu gücünün kullanımı ve bu gücün bireyle ilişkisi ile ilgilidir. Anayasa hukuku, bireyin hukuki statüsünü ve kamu gücünün kullanılmasının gerekçelerini tanımlar ve temel haklar yoluyla hukukun tüm alanlarıyla bağlantılıdır. Anayasa hukuku idare mahkemesinde somutlaştırılır. İdare mahkemesinin görevi, kamu yönetimini düzenlemek ve bireyleri kamu gücünü kötüye kullanılmasından korumaktır. İnsan hakları yoluyla bireyler de uluslararası hukukun öznesi haline gelmiştir. Uluslararası kamu hukuku, geleneksel olarak devletlerin egemenliğini sınırlamıştır, ancak Avrupa entegrasyonu sürecinde ilerleme yoğunlaşmıştır. Finlandiya'nın egemenliğinin bir kısmı da Avrupa Birliği ve kurumlarına devredilmiştir (Husa ve Pohjolainen, 2009).

Finlandiya mevzuatı uluslararası ve Avrupa insan hakları sözleşmeleriyle uyumludur. Ülke, 1995 yılında kapsamlı bir temel haklar reformu geçirmiştir. Reformun temel amacı, uluslararası insan hakları sözleşmelerinin yükümlülüklerini yerine getirmektir. Temel haklar reformu, temel haklar hükümlerini yasal olarak tüm kişileri de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Temel haklar tüm hukuk sisteminde ortaktır ve beş gruba ayrılabilir (Husa ve Pohjolainen, 2009):

- Kişilik hakları ve güvenliği,
- Eşitlik hakları,
- Temel siyasi haklar,
- Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar,
- Kolektif haklar.

Finlandiya'da eğitim sistemi, herkese eşit eğitim fırsatları sunarak eğitim seviyelerine göre gruplandırılmıştır. Finlandiya'da okul öncesi eğitimden yüksek eğitime kadar eğitim ücretsizdir. Finlandiya'da okul öncesi eğitimden yüksek eğitime kadar eğitim ücretsizdir. Herkese eşit eğitim fırsatları sunar. Zorunlu eğitim 2021 yılı itibari ile 1. sınıftan ikinci derece eğitimin (meslek okulu ya da lise) bitişine kadar olan süreyi kapsar. Finlandiya'da kalıcı olarak ikamet eden tüm çocuklar, zorunlu eğitime katılmak zorundadır.

Okul Öncesi Eğitim

Okul öncesi eğitim, erken çocukluk eğitiminin ve zorunlu eğitimin bir parçasıdır. İlkokul öncesindeki bir yıllık sureyi kapsar. Bu, çocuğun hayatındaki önemli bir yıldır ve bu süre zarfında çocuk, becerilerini farklı alanlarda geliştirir. Okul öncesi eğitim, erken çocukluk eğitiminin bir parçası olmasına rağmen eğitimin amacı çocuğu okul için şekillendirmek değildir. Okul öncesi eğitim genellikle tüm akademik yıl boyunca sürer ve yasaya göre en az 700 saat verilmesi gerekir. Bu, öğretimin günde 4 saat düzenlendiği anlamına gelir. Belediye, çocuklar için okul öncesi eğitim düzenlemekle yükümlüdür ve eğitim ücretsizdir. Çocuğun okul öncesi eğitim süresince diğer erken çocukluk eğitimi hizmetlerinden de yararlanma hakkı

vardır. Bu, çocuğun anaokulundan sonra örneğin ek gündüz bakımında kalabileceği anlamına gelir. Okul öncesi eğitim, Temel Eğitim Yasası ile düzenlenir ve Talim Terbiye Kurulu tarafından yayınlanan okul öncesi eğitim müfredatının temelleri tarafından yönlendirilir. Belediyeler tarafından kendi çıkarlarına uygun yerel bir versiyonu hazırlanır. Yasaya göre okul öncesi eğitim temel eğitimin bir parçasıdır, ancak müfredata göre erken çocukluk eğitimi ile aynı seviyededir. Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre, bu durum okul öncesi eğitimin nereye ait olduğu konusunda kısmen belirsizliklere yol açmıştır.

Ebeveynler okul öncesi eğitimin önemli bir parçasıdır ve çocukları okula başlamadan önce ve sonra eğitimin hedefleri hakkında çok önceden bilgi alırlar. Müfredatın basında çocukların farklı dilsel, kültürel, ideolojik ve dini geçmişleri olumlu bir şekilde dikkate alınmasına ve çocukların kimliklerinin gelişimi desteklenmesine de vurgu yapılır (OPH, 2016, s. 13.).

Okul öncesi eğitimin görevi, çocuğun büyüme, gelişme ve öğrenme koşullarını teşvik etmektir. Temel Eğitim Yasası, bu eğitimin amacının, çocuğu desteklemek ve onlara yaşam için bilgi ve beceriler kazandırmak olduğunu belirtir. Çocuğun öz benliği, oyun ve olumlu öğrenme deneyimleri ile güçlendirilir. Bu eğitimle çocuğa farklı etkileşim durumlarını tanıma, kendini yeni yollarla ifade etme ve yeni öğrenme ortamlarını tanıma fırsatları da sunulur. Çocuklar dünyayı anlamayı öğrenirler. Pedagojik olarak, erken çocukluk eğitimine uygun pedagoji kullanılmaktadır ve okul öncesi eğitimde ağırlıklı olarak oyun hâlâ güçlü bir öğrenme şeklidir.

Okul öncesi eğitimde, çocuğun gelecekteki eğitim yolunu kolaylaştırmak için farklı çalışma biçimleri öğretilir. Çocukların yaşamdaki günlük becerileri dikkate alınır ve çocuğun öğrenmekten zevk alması teşvik edilir (OPH 2016, ss.12–15). Değer temelli bu eğitimde her çocuğun kendi başına benzersiz ve değerli olduğu hissettirilir. Çocuğun, bir birey ve topluluğunun bir parçası olarak hissedilme ve görülme hakkı vardır. Çocukların farklılıklarına ve farklı davranış biçimlerine değer verilir. Günlük yaşamda, çocuklara kendilerinin ve diğer ailelerin geleneklerine değer vermeleri ve saygı duymaları konusunda rehberlik edilir. Dil farkındalığı da okul öncesi eğitimin bir parçasıdır ve çocukların dil gelişimleri desteklenir ve kendilerini birçok farklı şekilde ifade etmeleri teşvik edilir (OPH 2016, ss. 16–19.).

Okul öncesi eğitimin özel amacı, iki dilli ve çok dilli çocukları kendi dillerinde desteklemektir. Çocuğun Fince ya da İsveççe becerileri desteklenirken ve geliştirilirken çocuğun kendi ana dilinin gelişimi desteklenir. Öğretim her zaman çocuğun seviyesini ve Fince veya İsveççe öğrenmeye hazır olup olmadığını da dikkate alır. Talep olması ve belediyenin imkânı olması durumunda, ikinci dil olarak Fince veya İsveççenin ayrı öğretimi ve çocukların anadillerinin öğretimi düzenlenebilir. Belediye ayrıca göçmen kökenli çocuklar için hazırlık eğitimi düzenleyebilir.

Okul öncesi eğitimde dinler ve değerler bakış açılarını tanıtılır. Amaç, çocukların farklı dinlere ve bakış açlarına anlayış ve saygı duymalarını teşvik etmektir (OPH, 2016, s. 35). Böylelikle bireylerin farklı fikir ve inançlara karşı hoşgörü geliştirilmesi sağlanır. Çok renkli ve çok sesli bir toplumda demokratik bir yaşam sürebilmek için hoşgörü temellerinin erken çocukluk yaşlarında atılması çok önemlidir. Bu eğitimi edinmiş çocuk, ülkesinde yer alan farklı din ve değer yargılarına karşı müsamaha gösterecek, farklılıklara duyduğu saygının etkisiyle, kendisinden farklı görüş ve inanışta olan fertlerle birlikte yaşamının yollarını arayacaktır.

İlköğretim

Okul öncesi eğitimden sonra başlayan, birinci sınıftan dokuzuncu sınıfa kadar süren temel eğitimdir. Bir sınıfta 20 ila 25 öğrenci bulunur, ancak sınıfın durumuna bağlı olarak genellikle daha küçük gruplara da ayrılabilirler. Millî Eğitim Bakanlığı, derslerin gün ve saatlerini

düzenler. Temel Eğitim yasasına göre bir akademik yılda 190 gün ders vardır ve cumartesi ve pazar günleri tatildir (Finlex; Perusopetuslaki, 21.8.1998/628). Sonbahar dönemi ve bahar dönemi olmak üzere iki yarıyıl vardır. Bahar döneminin sonu, Temel Eğitim Kanununa göre 22. haftanın son iş günü yani mayıs sonu veya haziran başıdır. Bu tarihten ağustos ayının ortasına kadar öğrencilerin yaz tatili vardır.

Sınıflara göre haftalık minimum ders saati sayısı aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Ders saatleri (Kaynak: Opetus Hallitus, 2022)

1. ve 2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf	5. ve 6. sınıf	7. ve 8. sınıf	9. sınıf
20 saat	22 saat	24 saat	25 saat	29 saat	30 saat

1. ve 2. sınıflar için günde en fazla 5 saat, diğer sınıflar için en fazla 7 saat ders vardır.

İlköğretimin ana özelliklerinden bazıları aşağıda maddeler hâlinde sıralanmıştır:

- Akademik yetenek testi yoktur. Başkalarıyla kıyaslamak yerine öğrencinin kişisel gelişimine katkı sağlamak amaç edinilmiştir.
- Bilgi ve İletişim Teknolojisi dersleri oldukça önemlidir. 2010'ların başından beri her çocuğa tablet veren okulların sayısı artmıştır ve matbu ders kitaplarının kullanımı azalmıştır.
- Okul ve ev arasında iletişimin devamı için "wilma" uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulama ile aynı belediye içerisindeki tüm okullar kendi aralarında iletişim kurabildikleri gibi veli ile iletişim yine bu platform üzerinden gerçekleşmektedir. Öğrencinin devamsızlık, not ve beceri bilgileri bu uygulamaya kaydedilir.
- Destek eğitimi önemlidir. Disleksili çocuklara, belirli konularda zayıf olan çocuklara, yabancı ülkelerden geldiği için Fince dil becerisi iyi olmayan çocuklara vs. destek eğitimi verilir. Bunun için bu alanda yetişmiş özel öğretmenler ve yardımcıları vardır.
- Okullarda kulüp faaliyetleri yoktur. Hobi etkinlikleri okul eğitiminde yer almamaktadır.
- Tüm öğretmenler yüksek lisans derecesine sahiptir. Birçok öğretmenin pedagoji ve eğitim psikolojisi gibi yan dal eğitimi bulunmaktadır.

Lise ve Meslek Okulu

İlköğretim eğitiminden sonra, öğrenciler lise düzeyine devam ederler ve genel lise eğitimi ile mesleki eğitim ve öğretim arasında seçim yaparlar. Lise genellikle üç yıl sürer ve öğrenciler mezun olacakları yılın ilkbaharında ulusal okul bitirme sınavına girerler (Ministry of Education and Culture, 03.10.2022). Sınavı başarı ile geçenler üniversiteye veya uygulamalı bilimler üniversitesine başvurabilirler. Öğrenci 18 yaşını dolduran bir yetişkin olarak okulu bitirdiği için Finlandiya'da liseden mezun olmak üniversiteye girmekten daha önemlidir.

Meslek okullarının sunduğu alanlar da oldukça geniştir. Beşeri bilimler, ekonomi, işletme, medya, teknoloji, müzik, tasarım, mobilya yapımı, tıp, bakım, sağlık, güzellik, spor, makine/elektrik, gıda, yemek pişirme, denizcilik, ormancılık, peyzaj, doğa, seyahat, inşaat mühendisliği, inşaat vb. öğrencilerin seçebileceği bir çok bölüm vardır. Çoğunlukla iki ya da üç yıl içinde mezun olduktan sonra, öğrenciler kendi alanlarında iş bulabilirler.

İki Dillilik

Türkçe sözlüğe göre; kişinin bebeklik çağından itibaren ailesinden ve bulunduğu toplumdan edindiği ilk dile "ana dili" denilmektedir (TDK, 2012). Ana dili dışındaki dillerde iletişim kurabilen fertler, "iki dilli" olarak tanımlanmaktadır (Achmet, 2005, s. 45). Ancak pek çok

nedenen ötürü bireyler kendi ülkelerinden farklı yerlerde ikamet etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu türden durumlara sahip kişilerin birden çok dili öğrenmek ve de konuşmak zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Doğduğu ülke dışında farklı bir ülkede ikamet eden ve o ülkenin de lisanını kullanan kişilere “iki dilli” denilmektedir. İki dilli bir yaşam sürme durumu ise literatürde “iki dillilik (bilingualism)” şeklinde ifade edilmektedir (Demir, 2010). İki dillilik, iletişim aracı olarak iki veya daha fazla dile sahip olan bireyin psikolojik durumudur (Hamers ve Blanc, 1989, s. 265).

İki dillilik, ele alınan bağlam doğrultusunda farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Beceri, yaş, siyasi grup, kültür, gelişim gibi özellikler açısından incelemeye tabi tutulmasına göre iki dilliliğin tanımı değişebilmektedir. Esendemir (2021, s. 300)’in de ifade ettiği üzere “bireysel bazda düşünüldüğünde kişinin birden çok dili erken veya ilerleyen yaşlarda edinmesi anlamında kullanılan iki dillilik aynı zamanda toplumsal zeminde birden fazla dilin kullanımda olduğu bağlamlara karşılık gelmektedir.” Yani fert planında ve toplum bazında iki dillilik, bağlamsal açıdan değişkenlik gösterebilmektedir. Birden çok boyutu olan bu olgu, araştırmacıların ilgisini çekmektedir.

Gün geçtikçe hızlanan teknolojik gelişmeler ve değişen dünya, küresel bir hâl almakta, sınırlar belirsizleşmekte, insan hareketliliği artmaktadır. İnsanlar günümüzde, tarihte hiç olmadığı kadar yüksek düzeyde hareket etmekte, kısa veya uzun süreliğine başka il veya ülkelere seyahat etmektedir. Sözkonusu göç faaliyetleri neticesinde toplumların demografik yapıları her geçen gün değişmektedir. Misal olarak, Fransa’da yaşayan Fransızlar %30 oranındadır, nüfusun geri kalanı, diğer milletlerden gelen fertlerden oluşmaktadır. Ulus devletler, yerini çok farklı milletten insanların yaşadığı toplumlara bırakmaktadır. Bu durumun sonucunda birbirinden farklı milletlere mensup bireyler bir arada yaşamakta, farklı diller konuşulmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avusturalya gibi ülkeler örnek olarak verilebilir. Denebilir ki, iki dillilik, dünya genelinde istisnai bir durum değildir (Esendemir, 2021). Tam aksine, tek dillilik, git gide azalmaktadır. Dolayısıyla bu ortamda esas olan tek dillilik değil iki dillilik, hatta çok dillilik ön plana çıkmaktadır.

İki dilliliği ortaya çıkaran birçok sebep bulunmaktadır. Çeşitli gerekçelerle insan gruplarının farklı bir mekâna göç etmesi başlıca neden olmakla birlikte diğer sebepler göz ardı edilmemelidir. Yabancı dil öğrenme istek ve ihtiyacı bir başka neden olarak görülebilir. Bireyler, günümüz dünyasında sosyal veya ekonomik saiklerle farklı bir dil öğrenmek istemektedirler. İstihdam imkânlarını artırmak için dünya dili olarak İngilizce öğrenmek örnek olarak verilebilir. İki dilliliğe yol açan bir diğer unsur, Avrupa ülkelerinin yaptıkları sömürgecilik faaliyetleri sonrası yerel halkın Avrupa dillerini öğrenme ve kullanma durumdur. Günümüzde Afrika’nın kırsal kesimlerinde dahi Fransızcanın resmî dil olarak kullanılması, bu duruma en bariz örnektir. Başta İngiltere olmak üzere Fransa, İspanya, Hollanda, Portekiz gibi ülkeler, ham madde kaynağı bulabilmek için gittikleri ülkelerde kendi dillerinin kullanılmasını istemiş, bu isteğin sonucu olarak yerel halk, göç etmediği hâlde yeni bir dile maruz kalmış ve bu dili öğrenmek durumunda kalmıştır.

İki dillilik olgusu, tek başına var olan bir kavram olmayıp farklı sosyal olgularla etkileşim hâindedir. Örneğin göç, iki dilliliğin ortaya çıkmasına sebebiyet veren bir olgudur. Aidiyet, iki dillilikle birlikte bireylerde oluşan bir kavramdır. Kültür, siyasi grup, birlikte yaşama, kimlik gibi kavramlar, iki dilliliğin ilişkilendirildiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Süverdem ve Ertek, 2020, s. 183).

İki dillilik durumu bireyler açısından incelendiğinde hem olumlu hem de olumsuz yönleri sahip

bir olgudur. Olumlu yönlerinden bakıldığında iki dilli bireylerin;

- Sosyal etkileşim bakımından daha aktif ve rahat,
- Dil algılaması ve muhakemesi bakımından farkındalık yaratmış,
- Ruhsal uyumlama açısından özgüveninin yüksek oluşu gibi yönlerden avantajlı olduğu görülmektedir.
- Ancak yurt dışında ikamet edenlerin iki dillilik durumunun olumsuz yönleri ele alındığında ise;
- Yaşadıkları ülkenin dilini de kendi ana dillerini de yeterli seviyede öğrenemedikleri,
- Eğitim süreçlerinde ve sosyal çevrelerinde pek çok konuda kendilerini yeterli seviyede ifade edemedikleri,
- Ana dilini yeterince öğrenemeyen bireylerin “arada” kalarak lisan yönünden karmaşa yaşadıkları tespit edilmiştir (Koçak, 2012).

İki dillilik kavramının araştırmacıların ilgisini çeken bir olgu olması hasebiyle iki dilli bireyler ile tek dilli bireyler arasındaki farklar araştırılmıştır. Bu iki gruptaki fertlerin ne gibi farklılara sahip olduğu irdelenmiştir. Yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuç, iki dilli bireylerin zihinsel bakımdan daha üstün olduğu yönündedir (Özüdoğru ve Dilman, 2014). Çalışmalarda elde edilen bulgular, iki dilliliğin bireylere bilişsel bir avantaj sunduğunu göstermektedir (Esendemir, 2021, s. 300). Genel itibarıyla iki dilli bireylerin bilişsel kapasitelerini daha etkin bir biçimde kullandıkları, zihinsel işleyişlerinin farklı bir biçimde seyrettiği dile getirilmektedir. Tüm bu avantajlara rağmen yaşanan ülkedeki şartlar, ülke vatandaşlarındaki ön yargılar, mevcut sosyolojik yapı ve yasal düzenlemelerdeki eksiklik dolayısıyla iki dilli bireyler türlü zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu yüzden iki dilli olma durumunun bireylere sosyal, siyasi ve iktisadi açılardan olumsuzluk yarattığı gözlenen ve ifade edilen bir husustur. Kısaca ifade etmek gerekirse, hem ana dilini hem de yaşadığı ülkenin dilini bilmek ve kullanmak muhakeme yeteneğini ve rasyonel zekâyı üst seviyeye çıkarmaktadır. Bunun tam tersi ise başta ruhsal sorunlar olmak üzere pek çok kişilik bozukluklarına sebep olmaktadır. Eğer ana dili yeterli bir seviyede öğretilirse ancak işte o zaman iki dilli olmanın avantajları yeterince ortaya çıkabilecektir (Güzel, 2010). İki dilli ortamda yetişen çocukların maruz kaldığı sosyal ve psikolojik tehlikeler göz ardı edildiğinde çocukların okul çağında ve ileriki yaşlarda sorun yaşamamaları adına ana dillerini çok iyi öğrenmeleri gereklidir. Aksi takdirde bulunulan ülkenin dili de tam anlamıyla öğrenilemeyecektir. Bu durumda olan bireyler, siyaset, hukuk, ticaret, istihdam gibi alanlarda problemlerle karşılaşabilmektedir.

İki Dillilik Türleri

İki dillilik etken unsurlara bağımlı olarak çeşitli alt türlere ayrılabilir. Çok dilli olmak ile iki dilli olmak olgularını birbirine karıştırmamak gerekmektedir. (Golynskaia, Hançer, Kaya, 2019).

Kişinin hem ana dili hem de sonradan edindiği dildeki yeterlilik seviyesi bakımından üçe ayrılmaktadır:

a. Dengeli (Balanced): Kişinin hem ana dilini hem de sonradan kazandığı dili birbirine eşit bir seviyede kullanabilmesi durumudur. Böyle türden durumlarda kişi, bu iki dili de doğal konuşmacı düzeyinde anlar ve rahatlıkla konuşur. Dile ait olan beceriler neredeyse birbirine yakındır (Haugen, 1973).

b. Kısıtlı (Semilingualism): Kişinin ailesinden edindiği ana dilini de, sonradan kazanım sahibi olduğu ikinci dilini de yetersiz bir seviyede kullanması durumudur. Her iki dili de öğrenebilmek için yeterince süreye maruz kalamamış bireylerde kendini gösterir. Sözcük

dağarcıkları sığdır. İkinci dil, ana dilin yerini almaya yakındır (Lucchini, 2009).

c. Baskın (Dominant): Kişinin sahip olduğu dillerden herhangi birisini tercih ederek, o dili de daha etkin ve kapsamlı olarak kullanması olgusudur. Kişi kullanmayı seçtiği dilde, hayatının her anında kendini ruhsal yönden daha rahat ve özgür hisseder. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kullanmadığı ve artık çok fazla maruz kalmadığı dili unutmaya başlayacaktır (Cohen, 2012).

Kişinin bir dili ya da dilleri öğrendiği ortama göre iki dilli olma olgusunu, halk tarzı ve elit tarz olarak ikiye ayırmak mümkündür (Kuzelewska, 2016);

a. Halk Tarzı: Ekonomik veya siyasi vb. nedenlerle farklı ülkelere giden bireylerin, karşılaştıkları iletişim zorlukları sebebiyle zorunlu olarak gittikleri ülke dilini sokaklardan öğrenmesi durumudur. Çoğunlukla hayatlarını sürdürebilmek amacıyla kulak dolgunluğuyla öğrenilir. Ancak ortama uyum sağlamadaki olumsuzluklardan ötürü sosyal yönden ciddi bir baskıya konu olurlar. Halk tarzı ikinci dil öğrenenler, ifade yetersizliği nedeniyle eğitim-öğretim, sosyo-ekonomik boyut gibi pek çok alternatiften mahrum kalabilirler (Ardila, 2012).

b. Elit Tarz: Farklı ülkelere giderek, gittiği ülke dilini okul hayatında örgün eğitim süreciyle, hem mantığını anlayarak hem de pratik yaparak kazanma şeklidir. Genellikle aileleri tarafından gelecek kaygısıyla çift dilli olmaya kanalize edilmişlerdir. Herhangi bir baskıya maruz kalmadan dil öğrenildiğinden, pozitif neticelere sahip olurlar. Elit tarz kapsamında ikinci dilini öğrenen bireylerin veya çocukların eğitim seviyeleri emsallerine kıyasla daha yüksek olur. Kişinin / çocuğun beyninde dil gelişimine ait sembollerinin tasarlanmasına göre üç gruba ayırabiliriz. Dil sembolleri, iki-üç yılı bulan bir süre zarfında zihinde yer etmektedir. Bunları açıklamak gerekirse; (Cummins, 1991).

a. Bağımlı: Daha etkin kullanılan dil aracılığıyla başka bir dili öğrenme sürecidir. Etkinliği az olan ikinci bir dil kullanılırken, yetersiz kalınan noktada daha etkin kullanılan dile ait kelimelerden alıntı yapma durumudur. Konuşma esnasında, bir kelime hatırlanamadığında, genellikle daha etkin kullanılan ikinci dile aniden ve istemsizce bir geçiş yapılır.

b. Eklemeli: Bir ifadenin farklı iki şekilde aktarılabilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. İki dil de aynı sosyal çevrede öğrenildiğinden, kişi o esnada hangi dilde etkileşim içindeyse hiç zorlanmadan o dilde kendisini rahatlıkla ifade eder.

c. Eşgüdümlü: İki dil de aynı sosyal çevrede öğrenilmemiştir. Önce bir dil öğrenilmiş akabinde ikinci dil öğrenilmiştir. Bu diller şahsın zihninde ayrı ayrı yer tutarlar.

İki Dillilerin Eğitiminde Kullanılan Eğitim Modelleri

İki dilli olarak yetişen çocukların / bireylerin, tek dilli yetişen kişilere kıyasla entellektüel açıdan daha üst seviyede oldukları, daha zengin bir fikir yapısına sahip oldukları, hayatı algılama ve hayata bakış açısı yönünde farkındalık yaratabildikleri aşikârdır. Çünkü iki dillilik demek aynı zamanda iki kültürlülük demektir. İki dilli olmak diğer bir deyişle çok kültürlülüğe maruz kalmak, bireye yeni ufuklar vermekte, onun yaşamı süresince daha başarılı olabilmesine zemin hazırlamaktadır. Şunu da unutmamak gerekir ki, iki dilli kişilerin başarılı olabilmeleri için onlara çok kültürlülük eğitimi verilmelidir. İşte tam da bu noktada “iki dillilerin eğitimi nasıl olmalıdır?” sorusu akla gelmektedir. İki dillilerin eğitim modelleri konusu bazı denemeler ve çalışmalar yapılmış olup özellikle Batı Avrupa’da uygulanan başlıca eğitim modelleri aşağıda özetlenmiştir (Yıldız, 2012).

İmmersiyon (Immersion) Modeli

İmmersiyon (Immersion) kelimesi “daldırma-maruz bırakma” gibi anlamlara gelmektedir. Bu eğitim modelinin iki dilli kişilere uygulanması esnasında, kişi gün boyunca hazır bulunduğu her türden sosyal çevrede, sonradan öğrenmiş olduğu dile maruz bırakılır. Böylece kişinin deneme / yanılma / taklitetme / yaşlılarından yardım alma yöntemlerini sırasıyla kullanarak o dili kazanması beklenir (Bialystok, Peet, Moreno, 2012).

Bir örnekle açıklayacak olursak, okul çağındaki göçmen bir ailenin çocuğu, ikamet ettiği ülkenin okuluna kayıt edilir. Yerel yaşlılarıyla beraber gün boyu katıldığı derslerde, zamanla bulunduğu ülkenin dilini anlamaya ve kullanmaya başlar. Önceleri gramer bakımından hatalar yapsa da zamanla gramer hataları azalarak makul bir seviyeye ulaşır. İmmersiyon yöntemi dünyanın birçok ülkesinde günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Türk-Alman Lisesi, Alman-İtalyan Lisesi vb. gibi.

Segregasyon (Segregation) Modeli

Segregasyon kelime anlamı itibariyle “farklı olanların ayrıştırılması” olarak tanımlanmaktadır. İki dilli kişilerin eğitiminde kullanılmakta olan segregasyon (ayrıştırma) modelinde ise aynı etnik Milliyete sahip çocuklar yaşadıkları ülkenin resmî okullarında homojen bir şekilde bir sınıfta toplanarak, orada eğitim görmeleri sağlanmaktadır. Ancak segregasyon yönteminde ikamet edilen ülkedeki kişilerle sosyal yönden iletişim daha az olmaktadır. Bu yönüyle bulunulan ülkeye entegrasyon (uyum sağlama) daha uzun süre alabilmektedir. Öte yandan özellikle çocuk yaşta bireylerin okul içerisinde dışlanma korkusu ise daha az olmaktadır. Hem avantajlı hem de dezavantajlı yönlerinin olmasından ötürü, iki dillilerin segregasyon modelinde eğitilmesini tartışmalı bir duruma getirmektedir (Simopoulos ve Alexandridis, 2019).

İki Dilli Okuma-Yazma Öğretim Modeli

Bu eğitim modelinde kişilerin sadece okuma ve yazma ihtiyacı ön planda tutularak, yerleşik buldukları ülkenin okullarında, okul idaresince belirli saatlerde sadece okuma ve yazma eğitimi verilmesi beklenir. Burada hedef, kişinin ana dilini kullanmasının en temel insan hakkı olduğundan hareketle devletin ana dili öğretimini yerine getirmesidir (Yılmaz, 2020).

Eğitim sadece okulun bir sınıfında belirli günlerde verilmektedir. Ancak iki dilli kişilere yönelik uygulanan bu modelde öğrenciler diğer yerel öğrenciler tarafından dışlandıkları düşüncesine yoğun şekilde kapıldıklarından, beklenen verim elde edilememektedir. Çünkü özellikle küçük yaşta çocuklar topluluklar halinde yaşamakta olup yaş ilerledikçe daha ferdi bir yaşam tercih edilmektedir. Düz bir anlatımla gerçekleşen eğitimde öğretmenin sadece anlatıcı, öğrencinin ise sadece dinleyici olmasının sıradanlığı yaşanmaktadır.

İki Dilli Sınıflar Oluşturma Modeli

Kişinin bulunduğu/yaşadığı ülkedeki devlete bağlı okullarda göçmenlerin kullanmakta olduğu dillere özgü yabancı dillerin de ders programlarına eklenmesi şeklinde uygulanan eğitim modelidir.

İki dilli okuma-yazma eğitimi modelinden ayrılan en önemli husus, yabancı dil sınıfları oluşturarak yerel öğrencilerin de göçmen dillerini öğrenmesini sağlamaktır. Böylelikle hem göçmen öğrencilerin hem de ikamet edilen ülkedeki yerleşik yerel öğrencilerin birbirleriyle daha sağlıklı iletişim geliştirmesi hedeflenmektedir. Bir örnekle açıklamak gerekirse Kanada’da açılmış olan İngiliz-Fransız Lisesi gibi bir okulda öğrenciler hem Fransızca hem de İngilizceyi bir arada öğrenmektedir.

Türkiye-Finlandiya İlişkileri

Türkiye (Osmanlı Devleti) Finlandiya'yı, Finlandiya heyetinin 21 Şubat 1918'de yeni ülkenin tanınmasını istemek için Türkiye'yi ziyaret ettiği zaman tanımıştır (Pakaslahti, 1937, s.288). Bu, resmî olarak Rusya'nın eski Büyük Dükalığı olan Finlandiya'nın hala Türkiye ile savaş halinde olmasına rağmen olmuştur.

Türkiye ile Finlandiya arasındaki diplomatik ilişkiler, 9 Aralık 1926'da imzalanan Dostluk Anlaşmasıyla kuruldu (Finlex, 35/1926). Finlandiya Türkiye'de, Bükreş'ten ve Roma'dan ya da Budapeşte'den temsil edilmiştir. Türkler 1926'da Finlandiya'ya ilk büyükelçilerini atamışlardır ve ilk 20 yıl Stockholm'den çalışılmıştır.

1920'lerde Finlandiya ile Türkiye arasında bir ticaret anlaşması imzalanmıştır (Finlex, 31/1929). Türkiye'nin önemli siyasi konumu dikkate alınarak 1937'de İstanbul'da bir ticari müsteşarlık kurulmuştur. Ağustos 1940'ta Yrjö-Koskinen Finlandiya'nın Ankara Özel Temsilcisi olarak atanmıştır.

Finlandiya ve Türkiye arasındaki iyi ilişkilere rağmen, coğrafi uzaklık nedeniyle uzun bir süre işbirliği oldukça sınırlı kalmıştır. 1964 yılında Ankara'da, Finlandiya ile Türkiye arasında elektronik alanında işbirliğinin yürütüldüğü bir işbirliği anlaşması imzalanmıştır (Finlandiya Ankara Büyükelçiliği, 2021). İstanbul'da konsolos olarak görev yapan Esko Tammivuori, 1963 yılında Nokia'nın (eski adıyla Finlandiya Kablo Fabrikası) Türkiye'deki kablo fabrikasını kurmuştur. Başkanlığını Türkkablo'nun yürüttüğü bu fabrika, yurtdışındaki ilk büyük Fin sanayi yatırımı olmuştur.

Cumhurbaşkanı Urho Kekkonen, 250 yıl aradan sonra ilk İskandinav devlet başkanı olarak 1971 yılında Türkiye'yi ziyaret etmiştir (Finlandiya Cumhurbaşkanlığı Arşivi, 5.6.2012). Buna karşılık, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk 1977 yılında Finlandiya'yı ziyaret etmiş, ardından zaman zaman başka devlet ziyaretleri de gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı Martti Ahtisaari 1999'da Türkiye'ye resmî bir ziyarette bulunmasının ardından, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül 2008 sonbaharında Finlandiya'yı ve 2011 ilkbaharında Cumhurbaşkanı Tarja Halonen Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

1982 yılında Marmaris'e tatil uçuşlarının başlamasıyla Finler daha geniş bir ölçekte Türkiye'ye seyahat etmeye başlamışlardır. 1987 yılında Alanya ve Side havalimanları da hizmete girmiştir (Finlandiya Ankara Büyükelçiliği, 2021).

Finlandiya, Türkiye'nin AB üyeliğini ilk destekleyenler arasında yer almıştır. 1999 yılında Tampere Avrupa Konseyi'nde Türkiye AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiştir (Finlandiya Büyükelçiliği, Ankara, int.,2021). 21. yüzyılın ilk on yılında ikili temaslar yoğunlaşmıştır. 2011 yılında BM'de 'Barış için arabuluculuk' girişimine Finlandiya ve Türkiye'nin ortak öncülük etmesi buna bir örnektir (BM, A/66/800).

Finlandiya'daki Türkler

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa devletleri, toparlanmak ve savaşın yaralarını sarmak için yeniden yapılanma yoluna gitmişlerdir. Bu süreç için iş gücüne ihtiyaç duyan Avrupa ülkelerinin diğer ülkelerden işçi kabul etmeye başlamasına müteakip, 1960'larda ülkemizden de bu ülkelere işçi olarak pek çok vatandaşımız gitmiştir. Kıta Avrupa'sına doğru ilk işçi göçü, Almanya ile Türkiye arasında imzalanan anlaşmayla başlamıştır. Batı Avrupa ülkeleriyle Türkiye arasında yapılan anlaşmalar doğrultusunda Almanya, Fransa, Hollanda, Belçika gibi ülkelere Türkiye tarafından işçi gönderilmiştir (Şen, 2016). Almanya'ya iş gücü sonrasında diğer ülkelere de insanlarımız çalışmak, para kazanabilmek amacıyla gitmişlerdir. 1960'lı yılların başında giden işçi kabilelerinin düşüncesi, çalışıp para kazanıp hemen geri dönmektir. Evvel

emirde geçici bir statüyle işçi olarak giden vatandaşlarımız, sözleşmelerin yenilenmesi ve gidilen ülkedeki imkânların etkisiyle ailelerini yanlarına almıştır (Esendemir, 2021). Böylece Batı Avrupa'da kalıcı olarak yaşayan Türk nüfusunda ciddi bir artış meydana gelmiştir.

Almanya'dan sonra pek çok Avrupa ülkesiyle de iş gücü alımına dair anlaşmalar imzalanmasıyla özellikle Almanya, Fransa, İtalya, Belçika gibi ülkelere yoğun bir işçi akını olmuştur. Ancak Finlandiya'daki Türk göçünün tarihi, diğer Avrupa ülkelerinden önemli ölçüde farklıdır. Finlandiya, Türkiye'den diğer Batı Avrupa ülkelerinde olduğu kadar yoğun bir göç yaşamamıştır. Finlandiya göçmenlik mevzuatı ve uygulamaları nedeniyle zincirleme göç zor olmuştur. Türkler, diğer göçmen grupları gibi, 1980'lerin sonlarından itibaren Finlandiya'ya taşınmışlardır.

Finlandiya İstatistik kurumuna göre (2020), 31 Aralık 2020'de Finlandiya'da toplam 10.039 Türk vatandaşı kalıcı olarak yaşamaktadır. Erkeklerin kadınlardan önemli ölçüde daha fazla olması dikkat çekicidir. Resmî istatistiklere göre, Türkiye'de doğan fakat Finlandiya'da kalıcı olarak ikamet eden 8753 kişi vardır.

İstatistik kurumuna verileri Türk göçünün esas olarak Türk erkekleri ve Fin kadınlar arasındaki evliliklerle ilgili olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. 2020 yılında, bu tür 53 evlilik kaydedilmiştir (Finlandiya İstatistik kurumu 2020). Türk evli erkeklerin yarısından fazlası Fin bir kadınla evliken, Fin erkeklerle Türk kadınları arasındaki evlilikler nadirdir (Ylänkö, 2000).

Ülkedeki göçmen topluluklar nüfusa oranla ve sırasıyla Estonya, Rusya, Irak, Çin, İsveç, Tayland, Hindistan, Suriye, Vietnam, Somali, Ukrayna, Türkiye ve diğer ülke vatandaşları oluşmaktadır. Görüldüğü üzere nüfus yönünden on ikinci sırada bulunan Türkler, Finlandiya'da söz sahibi olacak seviyeye ulaşmamışlardır.

Başka ülkelerden gelmiş ailelerin çocuklarına yönelik olarak, Finlandiya'da "Ana Dili Dersleri" 1970 yılından bu yana verilmektedir. İlk başta, yalnızca mülteci olarak gelen öğrencilere eğitim verilmiştir. 1987 yılında Millî Eğitim Bakanlığı kararı ile diğer göçmen öğrencilere de eğitim verilmesi kabul edilmiştir. 1994 yılında bu eğitim, temel eğitim müfredatı temelinde dil ve edebiyat müfredatında yer alan konulardan biri olarak tanımlanmıştır. Ancak bu durum 2004 temel eğitim müfredatında yer almamıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Araştırmada, görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı görüşme formu ile elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile incelenmiştir.

Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Olgubilim olarak da adlandırılan fenomenoloji "Gerçek nedir?" sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenoloji yaklaşımın temelini bireysel tecrübeler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı katılımcının kişisel (öznel) tecrübeleri ile ilgilenmekte, bireyin algılamaları ve olaylara yükledikleri anlamları incelemektedir. Fenomenoloji tanımlayıcı bir

araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Verilerin Toplanması

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde görüşme tekniği kullanılmıştır. Bryman (2004); Cohen, Manion ve Morrison (2007) ve Lichtman'e (2012) göre, çalışma grubunun genellikle küçük olarak tutulduğu nitel araştırmalar zengin ve kapsamlı bilgi toplamak için kullanılır (akt. Çelik ve Arıkan, 2012). Yıldırım ve Şimşek'e göre, olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim ve esneklik ile irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir (2005). Creswell'e (2008, 2011) göre de nitel araştırma yöntemi bir ana olgu üzerine odaklanmakta ve katılımcıların görüşleri üzerine temellendirilmektedir (akt. Çelik ve Arıkan, 2012). Veri toplama aracı olarak hazırlanan görüşme formunda öğretmenlere ve velilere farklı sorular sorulmuş ve onların belirttikleri görüşlerden hareketle ayrıntılı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi

Olgubilim araştırmalarında veri analizi, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Bu amaçla yapılan içerik analizinde verinin kavramsallaştırılması ve olguyu tanımlayabilecek temaların ortaya çıkarılması çabası vardır. Sonuçlar betimsel bir anlatımla sunulur. Bunun yanında ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanır ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Fenomenolojik analiz; katılımcı tarafından tecrübe edilmiş bir olguya ilişkin psikolojik özü elde etmeye çalışır. Nitel araştırmalarda kullanılan muhakeme süreci algısal olarak parçaları bir araya getirerek bir bütün yaratmayı gerektirmektedir (Akturan ve Esen, 2008). Sanders'e göre fenomenolojik analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar; 1) tanımlama, 2) belirleme, 3) ilişkilerin tanımlanması ve 4) esasların (özlerin) kavramsallaştırılması (akt. Akturan ve Esen, 2008). Araştırmada görüşme sorularıyla elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. İnceleme sırasında yorumlama ve çıkarımlarda bulunma yolları ile derinlemesine analiz yapılmaya çalışılmıştır.

Araştırma Sürecinin Geçerlik ve Güvenirliği

Yapılan araştırmanın geçerlilik ve güvenirliliğin sağlanması için;

- Araştırmanın yöntemi, süreci ve sonuçlarına yönelik çalışmalar açık ve ayrıntılı bir biçimde belirlenmiştir.
- Katılımcılarla görüşme dışı zamanlarda da bir araya gelmiş, uzun süreli bir etkileşim ortamında bulunulmuştur.
- Derinlemesine araştırma ve inceleme anlayışı (verilerin toplanması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi) benimsenmiştir.
- Verilerin toplanmasından analiz edilip sonuçlara ulaşılmasına kadar birbiriyle bağlantılı ve tutarlı bir süreç takip edilmiştir.
- Araştırma verileri ve sonuçları doğrulama amacıyla katılımcılarla paylaşılmış, ilgili diğer araştırmacılara sunulmuş görüşleri alınmıştır.

BULGULAR**Ailelerin Görüşlerine Göre Finlandiya'da Türkçe Öğretimine İlişkin Bulgular**

İyi araştırmanın ayırt edici özellikleri güvenilirlik ve geçerliliğidir. Nitel araştırmalarda araştırmanın güvenilirliği, araştırmanın uygulanışının anlatılması ve sonuçlara olabildiğince doğru bir şekilde ulaşılmasıyla sağlanır. Kullanılan sınıflandırmalar ve elde edilen yorumlar da dikkatli bir şekilde gerekçelendirilmelidir. Yöntemlerin çok yönlülüğü araştırmanın geçerliliğini artırmaktadır.

Ebeveynlere ilk olarak çocuklarını Türkçe derslerine gönderip göndermedikleri sorulmuştur. Ailelerin bu soruya verdiklerini yanıtlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Türkçe öğretimi dersi alma durumu*

Çocuğunuzun Türkçe öğretimi dersi aldırıyor musunuz? Neden? (n=20)	f
Evet, Türkiye'deki akrabaları ile daha rahat iletişim kurabilmeleri için	5
Evet, diğer Türk kökenli akranları ile iletişim kurabilmeleri için	4
Evet, Türk kimliklerini unutmamaları için	4
Evet, ana dil gelişiminin yeni bir dil öğrenmede fayda sağladığı için	2
Hayır, ders saatlerinin çok geç saatte olması	2
Hayır, okulun mesafesi uzak olması	2
Hayır, öğretmenlerin eğitimlerinin yeterli olmaması	1

Ebeveylere yöneltilen bu soruya n=15 evet, n=5 hayır yanıtı verilmiştir.

Şekil 1. *Ebeveynlerin çocuklarını Türkçe derslerine gönderme oranı*

Hayır yanıtını veren ebeveynlerin ifadeleri şu şekildedir:

"Hayır, ders saatleri oldukça geç. Kış mevsiminde havanın erken kararması ve hava şartlarının oldukça sert olması küçük bir çocuğun okula gidip gelebilmesi için uygun değil. Her ikimiz de çalıştığımız için maalesef çocuğumuzu Türkçe derslerine gönderemiyoruz..."(E1).

"Daha önce büyük çocuğumu derslere gönderiyorduk ama dersler boş geçiyordu. Sınıflarda yaş grupları farklı olduğu için öğretmen çocuklara ya müzik dinletiyor ya da video izletiyordu. Biz de bu nedenle Türkçe derslerine göndermekten vazgeçtik..."(E10)

"Hayır. Derslere giren öğretmen mütercim tercümanlık mezunu. Daha kendi ana dilini doğru şekilde kullanamayan bir kişi nasıl benim çocuğuma Türkçe öğretecek?..."(E3)

Ebeveynlere çocuklarının temel dil becerilerinin gelişimi ile ilgili soru yöneltilmiştir. Ailelerin bu soruya verdiklerini yanıtlar Tablo 3'te gösterilmiştir. Bir ebeveyn hariç, ortak yanıt yazma becerisinin gelişmediği yönündedir.

Tablo 3. Türkçe öğretimiyle öğrencilerinizin dil becerileri yeterince gelişiyor mu?

Türkçe öğretimiyle öğrencilerinizin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri yeterince gelişiyor mu? (n=15)	f
Dinleme becerisi gelişiyor	14
Konuşma becerisi gelişiyor	14
Okuma becerisi gelişiyor	15
Yazma becerisi gelişiyor	1

Yazma becerisinin geliştiğini düşünen aile, bu durumun daha çok kendi çabalarıyla olduğunu söylemiştir.

"Kızıma erken yaşta okuma yazmayı evde ben öğrettim. Şu an dokuz yaşında ve her iki dilde de hatasız okuyup yazabiliyor. Evde sadece Türkçe konuşuyoruz. Whatsapp'da yazışırken sadece Türkçe yazıyoruz.... Bence dil becerilerinin gelişmesinde en büyük rol bana ait. Eminim derste de öğreniyordur ama ailenin çabası olmazsa tek başına fayda sağlamayacağını düşünüyorum..." (E2)

Şekil 2. Türkçeyi özenli kullanma durumu

Ailelere yöneltilen çocukların Türkçeyi konuşma ve yazmada bilinçli kullanıp kullanmadığı sorusuna n=9 evet, n=4 hayır ve n=2 bilmiyorum yanıtı verilmiştir.

"Bilmiyorum, açıkcası buna cevap vermem çok zor, çünkü ben de çok iyi konuşup yazan biri değilim. Öğretmenine sorarsanız o daha iyi bilir..." (E4)

"Hayır, çünkü ne zaman Türkçe konuşmaya başlasa mutlaka araya Fince kelimeler katıyor. Ama arkadaşlarıyla Fince konuşurken hiç Türkçe kelime duymuyorum. Bu çok tuhaf..."(E15)

Ebeveynlere yöneltilen çocuğun söz varlığının gelişimi ile ilgili soruya n=11 evet, n=4 hayır yanıtı verilmiştir.

"Evet, bence gelişiyor. Bir defa eve geldiğinde 'Kopuz ne demek biliyor musun anne?' diye sordu. Ben hayır deyince bana nasıl bir müzik aleti olduğunu anlatıp durdu. Her hafta yeni bir şey öğreniyor..." (E4)

"Kesinlikle hayır, tüm çocukların dil seviyesi aynı olmadığı için mi bilmiyorum ama her hafta aynı şeyi tekrarlayıp duruyorlar..." (E18)

"Her ay yeni bir hikâye kitabı okuyorlar derste. Tabii ki bu şekilde yeni kelimeler öğreniyor..." (E2)

Şekil 3. Duygu, düşünce ve hayal dünyasına katkı sunma durumu

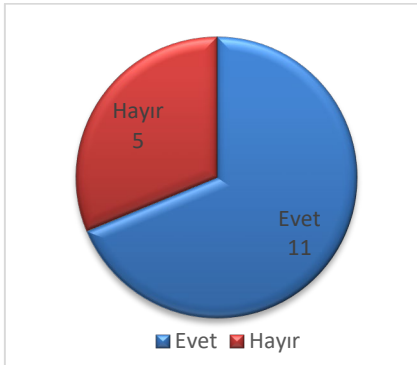

Ailelere yöneltilen "Bu öğretille çocuğunuzun duygu, düşünce ve hayal dünyasının gelişimine katkı sağlıyor mu?" sorusuna n=6 evet, n=3 hayır ve n=7 bilmiyorum yanıtı verilmiştir.

"Çocuğumda tabii ki gelişme var ama bunun nedeni Türkçe dersi mi yoksa farklı nedenler mi tam olarak belirtmek çok zor. Bu nedenle emin değilim..." (E2)

Finlandiya'da çocuklarda okuma alışkanlığının gelişmesi için okul öncesi eğitimden başlayarak kütüphaneye geziler düzenlenir. Her çocuğun ilköğretim birinci sınıftan itibaren bir kütüphane kartı bulunur. Her kütüphanede çocuklar için bir oyun alanı vardır. Ailelerin düzenli olarak gittikleri, çocuklarla vakit geçirdikleri yerlerdir. Finlandiya kütüphanelerinde birçok dilde kitap bulmak mümkündür. Ancak ebeveynler çocuklarının okumaları için yaşlarına uygun kitap bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirttiler. Anadil eğitimi düzenleyen belediyelerin de bu konuda yeterli desteği sağlamadıkları konusunda hemfikirdirler. Ancak Türkçe derslerinin çocukların okuma-yazma sevgisi ve alışkanlığı kazanılması sorusuna n=11 evet, n=5 hayır yanıtı verilmiştir.

Şekil 4. Türkçe öğretiminin okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığına katkı sunma durumu

Aileler, sözkonusu derler aracılığıyla çocuklarının okuma-yazma sevgisinin geliştiğini ve okuma-yazma alışkanlığı kazandıklarını düşünmektedirler. Bu bulgu, derslere yönelik aile görüşlerinin olumlu olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Türkçe öğretiminin millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermeye, millî duygu ve düşüncesinin güçlendirilmesine katkı durumu

Bu öğretimle çocuğunuzun millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermesi, millî duygu ve düşüncesinin güçlendirilmesine katkı yapıyor mu? (n=15)	f
Millî değerleri gelişiyor	13
Ahlaki değerleri gelişiyor	14
Tarih bilgisi gelişiyor	9
Kültürel değerleri gelişiyor	13

Velilerin çoğunluğu Türkçe derslerinin Millî, ahlaki, tarihi ve kültürel değerlere katkı sağladığını düşünmektedir (Tablo 4).

"... Her Millî ve dini bayramlarda öğretmen resim ödevi veriyor. O resim yeni ödev gelene kadar duvarda asılı kalır. Yaşından dolayı tarih kavramları biraz karmaşık geliyor şu an için ama Millî değerlerinin geliştirdiğini düşünüyorum..." E17

" Oğlumun öğretmeni Âşık Veysel, Mevlana, Yunus Emre, Mehmet Akif Ersoy gibi her ay bir kişinin hayatını ve eserlerini anlatıyor. Sınıfta öğrendiği her şeyi eve geldiğinde bize soruyor. Bilemediğimizde de çok keyifli bir şekilde bize anlatıyor ve bunları bilmemiz gerektiğini söylüyor..." E2

Ailelerin Türkçe Dersleri İçin Eleştiri ve Çözüm Önerileri

Ebeveynler çocukların Türkçe derslerine katılımına teşvik edici unsurların olması gerektiği kanaatindedirler. Veliler;

- çocuklarının bu dersi gereksiz gördüklerini,
- ders saatlerinin uygun olmamasını,
- derslerin olduğu okul-ev arası mesafenin uzak olmasını,
- öğretmenlerin neredeyse her yıl değişmesini,
- dil seviyeleri farklı olan öğrencilerin aynı sınıfta olmasını,
- öğretmenin bilgi düzeyinin yetersizliğini eleştirmişlerdir.

Birçoğu Türkçe dersinin diğer seçmeli yabancı diller gibi müfredata dâhil edilmesinin çözüm yollarından biri olduğu görüşündedir. Velilerden biri Rusça, Almanca, İngilizce, İspanyolca dillerinde olduğu gibi bir sınıfın çift dilli eğitim olarak ayrılmasını, dileyen öğrencilerin derslerinin Fince-Türkçe olarak işlenmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur. Bir başka veli ise belediyelerin ödeneklerinin yetersiz olmasından dolayı bu şekilde derslerin devam etmesinin uygun olduğu görüşündedir.

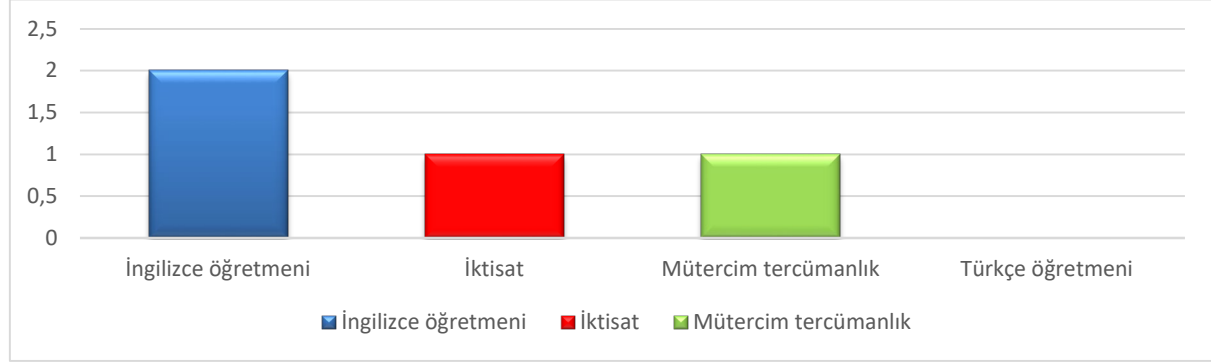
Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Finlandiya'da Türkçe Öğretimine İlişkin Bulgular

Araştırma, incelenen olguyu anlamayı amaçlayan nitel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubu, Uusima şehrinde çalışan Türkçe ana dil öğretmenleridir. Araştırma, 2019-2022 eğitim dönemindeki öğretmenlerle iletişime geçilerek gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin

iletişim bilgileri buldukları eğitim kurumlarından alınmıştır. Toplam 6 öğretmenle iletişime geçilmiş bunlardan 4'ü görüşmeyi kabul etmiştir. Dolayısıyla yanıt oranı 4 olup, çalışmanın geçerliliği açısından yeterince yüksektir.

Öğretmenlere eğitim geçmişleri ile ilgili sorulan soruya görüşmeye katılan öğretmenlerin arasında İngilizce öğretmenliği (2), iktisat (1) ve mütercim ve tercümanlık (1) mezunu bulunduğu tespit edilmiştir.

Şekil 5. Görüşmeye katılan öğretmenlerin mezun oldukları alanlar

Finlandiya'da ana dil eğitiminin zorunlu olmaması nedeni ile belediyelerin öğretmen seçimlerinde ortak bir uygunluk kriteri bulunmaması durumu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlere ne kadar süredir Türkçe öğretmenliği yaptıkları sorulmuştur: n=2 üç yıl, n=1 iki yıl, n=1 bir yıl yanıtları verilmiştir. Öğretmenlerin zorlu çalışma koşulları görev yapma sürelerinin kısa olma nedeni ile açıklanabilir.

Farklı dil seviyesi ve farklı yaş grubunun oluşturduğu ondan fazla öğrenciden oluşan heterojen gruplara ders vermek gerçekten büyük bir zorluktur. Öğretmenin her öğrencinin seviyesi için ayrı bir müfredat oluşturması gerekir. Bunun yanı sıra her dersin farklı bir okulda olması ulaşım sorununu da doğurmaktadır.

"Hafta içi dört gün dersim vardı ve dersim saat 18.00'de bitiyordu. Küçük çocuğumun evde beni bekliyor olması oldukça can sıkıcı bir durumdu. Özellikle kış mevsiminde eve varış sürem daha uzun oluyordu. Bu nedenle işi bırakmaktan başka çarem kalmadı." (O1)

Türkçe derslerine karşı ailelerin tutumu sorulduğunda 'ilgisiz' yanıtı alınmıştır. Öğretmenlere göre ders ile ilgili sorumluluğun yarısı aileye ait olmalıdır. Öğretmenin öğrenci başına sahip olduğu kıt kaynakları hesaba kattığınızda bu anlaşılabilir bir durumdur.

"Veliler her şeyi bizden bekliyor. Türkçe dersi zorunlu bir ders olmadığı için hiç önemsemiyorlar. Onlara göre bu ders çocuk için sadece bir hobi" (O4)

Öğretmenler, öğrencilerin dört temel beceri gelişimleri ile ilgili yöneltilen soruya en büyük problemin yazma becerisi ile olduğunu belirtmişlerdir. Yazarken sesin Fin alfabesindeki karşılığını sıklıkla kullandıklarını, 'ç' ve 'ş' harfleri yerine ise 'ch' ve 'sh' yazdıklarını ve 'ğ' harfini kullanan öğrenci sayısının azınlıkta olduğunu söylemişlerdir. Örneğin 'yağmur' kelimesini yazarken 'yaamur' yazmaları gibi. Tablo 5'de sıkça yapılan harf hataları gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin yazarken yaptıkları harf hataları

Yazılması gereken harf	Yazılan harf
ç	ch
ğ	-
ı	i
ş	sh
ü	y
y	j

Öğretmenlere göre konuşma becerisinde en büyük etki öğrencilerin ana dilleridir. Örneğin ana dili Türkçeden farklı bir dil olan öğrenci, konuşurken yerel dil olan Fince veya İsveççe kelimeleri cümle içerisinde daha sık kullanmaktadır.

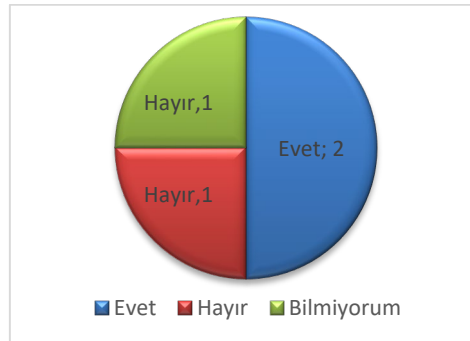
Verilen yanıtlara göre Türkçe derslerinin dinleme ve okuma becerisine katkısı oldukça fazladır. Düzenli olarak okutulan Türkçe masal ve hikâye kitapları, öğrencilerin konuşulmuş anlama ve okuma hızlarında belirli bir artış görülmesini sağlamıştır.

Öğretmenler, öğrencilerin söz varlığının zenginleştirilmesinde ve geliştirilmesinde kendilerini başarılı bulduklarını söylemişlerdir.

“Her öğrencinin dil seviyesi ve yaş grubuna göre her ay farklı bir kitap okutuyorum. Öğrenciler bilmedikleri kelimeleri not alıp bir sonraki derste sınıfta arkadaşları ile paylaşıyorlar. Bu şekilde hem kelime bilgileri gelişiyor hem de akran iletişimleri...” O1

Öğretmenler, Türkçe derslerinin öğrencilerin duyu, düşünce ve hayal dünyası gelişimine fayda sağladıkları konusunda hemfikirdir.

“Evet, bence fayda sağlıyor. Mesela, Millî Bayramlarımız ile ilgili ders anlatımı sonrası çocuklardan konu ile ilgili yaş grubuna göre hikâye yazmalarını ya da resim yapmalarını istiyorum. Bazen ortaya çıkan sonuçlar beni bile şaşırtıyor...” O4

Şekil 6. Türkçe öğretiminin duyguları ifade etmeye katkı durumu

Öğretmenlerden ikisi Türkçe derslerinin öğrencilerin duyu ve düşüncelerini ifade etmek için katkı sağladığını düşünürken (n=2 evet), bir öğretmen katkı sağlamadığını (n=1 hayır) ve bir öğretmen de emin olmadığını (n=1 bilmiyorum) söylemiştir. Hayır ve bilmiyorum yanıtı veren öğretmenler ders gruplarındaki heterojen dağılımı neden göstermişlerdir.

Öğretmenlerin Türkçe Dersleriyle İlgili Eleştiri ve Çözüm Önerileri

Öğretmenlerin kendilerine yöneltilen “Türkçe öğretimiyle ilgili beklentiniz / eleştiriniz var mı? Nelerdir? ve “Türkçe öğretimiyle ilgili çözüm öneriniz var mı? Nelerdir?” şeklindeki sorulara verdikleri cevaplar şu şekilde listelenebilir:

Tablo 9. Öğretmenlerin eleştirileri

Türkçe öğretimiyle ilgili beklentiniz / eleştiriniz var mı? Nelerdir? (n=4)	f
Öğrencilerin derslere devam etme zorunluluklarının olmaması	4
Derslere katılımın gönüllülük esasına dayanması	3
Ders saatlerinin bazen çok geç saatlerde olması	3
Aynı gün içerisinde farklı okullarda derslerin olması (mesafe sorunu)	2
Zorunlu ders olmama nedeni ile değer görememe	1
Dil seviyeleri farklı olan öğrencilerin aynı sınıfta olması	1
Maaş sorunu	1

Bunlara ek olarak öğretmenlerin ortak düşüncesi, bir sınıf öğretmenin yaptığı tüm işi yapmalarına rağmen çalışma hayatında yeterli değeri görmedikleri şeklindedir. Ayrıca öğretmenlerin yukarıda belittikleri sorunlardan dolayı işlerini bırakıp farklı mesleklerde çalışma eğilimi gösterdikleri de yine onların konuyla ilgili söz ettikleri bir görüş olarak ifade edilmiştir.

Öğretmenlere göre Türkçe derslerinin diğer yabancı diller gibi seçmeli bir ders statüsüne dönüşmesi ve okulların programlarında yer almasının sağlanması en çok yer verilen çözüm önerilerinden biri olarak belirtilmiştir.

Öğretmenlere göre bir başka çözüm önerisi Türkçe derslerine gereken ilgi ve aile katkısının sağlanması için okul çağında öğrencisi olan aileler başta olmak üzere bu ebeveynlerle görüşmeler yapılması, onlara yönelik seminerler programları düzenlenmesi bu derslere yönelik ilgi ve başarıyı artırabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Finlandiya'da yaşayan Türk öğrencilerin Türkçe derslerine katılımını ve temel eğitime ek çalışmalar olarak konumunu incelemektedir. Çalışmanın başında eğitimin yasal dayanağı ve onu etkileyen uluslararası anlaşmalar sunulmuştur. Araştırma bölümünde hem ana dili öğretmenlerinin yaptıkları işe ilişkin görüşleri hem de örneklem grubundaki öğrenci velilerinin öğretime ilişkin görüşleri araştırılmıştır.

Mülakat yapılan her iki grubun da öğretmeye olan güçlü bağlılığı ve ana dili öğrenmenin anlamı ve kapsamına olan inançları eşit derecede göze çarpmaktadır. Cevaplar ayrıca Türkçe derslerine katılımı, diğer öğrenimleri destekleyen ayrılmaz bir parça olarak gördüğü izlenimini vermiştir.

Okulda öğrenilen iyi bir Türkçenin, diğer dersler ve kişinin kendi kimliği için önemli bir temel olacağı kabul edilmiştir.

Bu çalışmada incelenen öğrenci grubu küçüktür. Bu nedenle, ebeveynlerinin eğitim geçmişinin öğrenilmesi çalışmanın dışında bırakılmıştır. İki dilli öğrenciler söz konusu olduğunda, ebeveynlerinin sosyo-ekonomik durumunun, çocuklarının kendi ana dillerinin öğretimine katılıp katılmadığını etkileyip etkilemediğinin daha kapsamlı bir şekilde araştırılması faydalı olacaktır. Bilgili ve eğitilmiş ebeveynler, çocuklarının yeni anavatanlarında eğitim görmelerini desteklemek için eğitimsiz ebeveynlere göre daha iyi fırsatlara sahiptir. Entelektüel sermaye, eğitim yönelimi ve çalışmalarda başarı için ön koşulların anlaşılması kalıtsaldır.

Bu çalışma, Türkçenin temel eğitime ek olarak öğrenme konumunun yetersiz olduğunu göstermiştir. Öğretimin temel eğitimin dışına yerleştirilmesi, öğretimin düzenlenmesi ve geliştirilmesi ile ilgili önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin eşit eğitim hakkını baltalayan en önemli gerçek, bu eğitimin düzenlenmesinin belediyeler için gönüllü olmasıdır. Bunu değiştirmenin yolu, eğitimin statüsünü yasama düzeyinde, yani Eğitim Bakanlığı ve Parlamentodaki Danıştay aracılığıyla iyileştirmektir.

Türkçe derslerinin temel eğitim dışındaki konumu, öğretimin organize edildiği belediyelerde tüm öğrenciler için aynı olmaması gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Bu, eğitim hakkı olan öğrencileri tek bir belediye içinde bile eşitsiz bir konuma sokmaktadır. Okul-ev arası mesafesinin uzunluğu ve tehlikesi, derslere katılmayı büyük ölçüde etkilemektedir. Belediyelerin dersleri gönüllü organize etmesi, bu derslere ulaşmaya çalışan öğrencilerin yol masraflarının tamamen velilere bırakılabileceği gerçeğine kadar uzanmaktadır. Türkçe dersleri temel eğitimin konusu olsaydı belediye, eğitimi düzenlerken okul uzaklığını dikkate almak zorunda kalacaktı. Öğretime katılımın gönüllü doğası ile birlikte ulaşım sorunları, katılımın önünde gerçek ve önemli bir engel oluşturmaktadır.

Uluslararası anlaşmalarda, otoritelerin kanun ve yönergelerinde dil öğretimi ve anadil değerli şeyler olarak görülmektedir. Ancak pratikte diller eşit olmayan bir konumdadır. Fince ve İsveççe dışında konuşan öğrenciler için ana dil öğretiminin uygulanması, temel eğitimi organize eden belediyenin bu öğretimi düzenlemeye karar verip vermemesine bağlıdır. Temel hakların bir parçası olan ana dil öğrenme hakkı, temel eğitimde katma değer üreten yabancı dil olarak dil öğrenme hakkına göre daha zayıftır. Türkçe dersi okulun günlük akışında görülmez. Bu nedenle, derslere katılmak isteyen bir öğrenci takdir edilmek bir yana, derse ulaşması bile çok zordur. Bu durum, Türkçe konuşan öğrenciler arasında yabancılık duygusunu artırmaktadır.

Çocukların Türkçe öğretiminden tamamen yoksun olması, okulla ilgili konularda ebeveynleriyle iletişim kurmalarına olanak sağlayan dilini geliştirememesi anlamına gelir. Büyük bir anlayış eksikliği varsa, öğrencilerin okulla ilgili problemleri hakkında ebeveynlerine güvenmeleri zor olabilir. Ebeveynler, Fin diline hâkim görünen çocuklarının neden okulla problem yaşadığını her zaman anlayamayabilirler. Ana dili Türkçe olan bir çocuğun ana dilinin temeli olmadan okulda öğretilen tüm konuları yabancı dilde öğrenmesi, çocuk için bir külfettir ve daha sonra iyi bir şekilde öğrenebilme ihtimali oldukça zayıflatır. Ayrıca bu şekilde, Fin dilini ana dili gibi öğrenebileceğini düşünmek, Fin temel eğitiminde ve ileri eğitimde gerekli olan kavramsallaştırma ve dil becerilerinin zorlu seviyesinin hafife alınmasıdır.

Araştırmanın konusu Uusima bölgesinde düzenlenen Türkçe öğretimidir. İstatistiklerden Türkçe öğretiminin, ihtiyacı olan herkes için düzenlendiği belirtilse de, bu hakka sahip olan öğrencilerden en fazla %75'inin katıldığı sonucu çıkarılmıştır. Öğretime katılmamanın bu çalışmada sunulan nedenlerle mi yoksa başka nedenlerle mi açıklandığını veya gerçekten de

öğrencilerin yarısından fazlasının anadil öğretimine ihtiyaç duymadığını öğrenmek faydalı olacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırma problemine daha yakından bakmak, tüm sorunsalın sorgulanmasına yol açmıştır. Finlandiya'da bir öğrencinin ana dilinin temel eğitim konusu olmadığı gerçeğine ilişkin yasalarda veya yönergelerde gözlemlenebilir bir temel yoktur. Anayasaya göre, temel haklar ülkede yasal olarak yaşayan tüm insanlara aittir ve buna göre hiç kimse köken veya dil temelinde "kabul edilebilir bir neden olmaksızın" farklı bir konuma getirilemez. Temel haklar, kişinin kendi dilini ve kültürünü koruma ve geliştirme hakkını içerir. Temel Eğitim Yasasına göre zorunlu eğitim, Finlandiya'da kalıcı olarak yaşayan tüm çocukları kapsar. Belediye, zorunlu eğitim için okul öncesi ve temel eğitimi düzenlemekle yükümlüdür. Öğretimin amacı, nezaket ve eşitliği teşvik etmek ve öğrencilerin eğitime katılma koşullarını ve eğitimde yeterli eşitliği sağlamaktır. Temel Eğitim Yasasına göre, vasinin seçimine bağlı olarak Fince, İsveççe veya Sami dili dışında bir dil de ana dil olarak öğretilir. Türkçe de bu seçilebilecek diller arasındadır.

Başkent bölgesi, yurt dışından en çok göç alan bölgedir. Hükümet işle ilgili göçü, aktif tedbirlerle daha da artırmak istemektedir. Fince ve İsveççe konuşan öğrencilerin aileleri bu göçler sonrasında okullardaki eğitim seviyesinin düşme ihtimali konusunda endişelidirler. Gelecekte farklı ana dillere sahip öğrencilerin ana dillerinin temel eğitimin bir parçası olarak dâhil edilmemesi bu aileleri haklı çıkaracaktır.

Araştırmada hem öğretmenlerden hem de ebeveylere elde edilen sonuçlarla Kepenek (2022)'in yaptığı araştırma büyük oranda benzerlik göstermektedir. Yine bu araştırmanın öğretmen görüşleriyle ilgili sonuçlarıyla Aldemir (2022)'in araştırma sonuçları, Boyacı ve Ersoy (2015)'un araştırma sonuçları ve Çak'ın (2021) araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu araştırmada elde edilen dil becerileriyle ilgili sonuçların Rouch ve diğ. (2010)'nin ortaya koyduğu sonuçlarla büyük ölçüde örtüşmektedir.

Öneriler

Türkçenin Finlandiya'da yaşayan Türk çocukları için okullarda okutulması ve yabancı dil olarak seçilebilme imkânının sunulması önerilebilir.

Okulların yanı sıra STK'larda da Türkçe derslerinin verilmeye teşvik edilmesi önerilebilir. Ancak buralarda verilecek derslere rehberlik yapılması, ortak müfredat geliştirilerek düzenli yapılmasının sağlanması, bu STK'larla iletişim ve etkileşim içinde bulunulması gerekebilir.

Gerek Finlandiya'da gerek diğer ülkelerde olsun Türkçe öğretmeni seçiminde bu alanın uzmanlarına öncelik verilmelidir. Çünkü ana dili dersi öğretmenlerinden öğrencilerin ve ebeveynlerin beklentilerinin yerine getirilebilmesi için bu öğretmenlerin alana hâkim olmaları gerekmektedir. Yine mevcut Türkçe öğretmenlerinin hizmet içi eğitimden geçirilmesi ve yeni atanacak öğretmenlerin de alan dışı olmamasına önem verilmelidir.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin sistematik ve düzenli bir şekilde yürütülmesi için ortak müfredat geliştirilerek bunun yürütülmesi önemli görülmektedir.

Türkçe ana dili dersleri için ebeveyn talepleri önemlidir. Bu itibarla ders taleplerinin veliler tarafından artırılması gerekmektedir. Bunun için velilere yönelik bilinçlendirme seminerleri yapılmalı, bu amaçla hazırlanan broşürler velilerle buluşturulmalı, hem öğrencilerin Türkçe derslerini almaları hem de alan öğrencilerin daha başarılı olmaları için ebeveynlerle yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Öğrencilerin Türkçeyi sadece günlük konuşma dili olarak kullanılmasının ötesine geçmeleri sağlanmalı, Türkçe izleme, dinleme, okuma ve yazma çalışmalarını yapmaları özendirilmelidir.

Türkçenin evlerde konuşulması, dinlenmesi, okunması ve yazılması özendirilmelidir. Bunun için öğretmenler tarafından çevrimiçi ve çevrimdışı faaliyetler düzenlenmelidir.

Finlandiya başta olmak üzere Avrupa ve başka ülkelerde yaşayan Türk ebeveyleerin ve çocukların ihtiyaçları üzerine yerinde, detaylı araştırmalar yapmak yararlı olabilir.

Türkçe öğretimi için teknolojinin etkili kullanımı sağlanabilir. Bu amaçla sosyal medya, dijital öğretim yöntemleri ve bunlara ilişkin ortamların geliştirilmesi yararlı olabilir.

Türk ebeveyleerin ve çocukların okuma kültürünü geliştirmek için Türkçe kitaplara erişimlerinin kolaylaştırılması üzerine çalışılabilir.

Türkçe öğrenen / öğrenmek isteyenlerin katılabilceği sanat veya spor etkinlikleri düzenlenerek bunlarla entegre öğretim yapılabilir.

KAYNAKÇA

Achmet, İ. K. (2005). *Yunanistan'da (Batı Trakya'da) ikidilli eğitim veren azınlık okullarında Türkçe ve Yunanca öğrenim gören öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akturan, U. & Atakan, E. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Pegem Akademi.

Aldemir, F. F. (2022). *Öğretmen görüşlerine göre Viyana'da Türkçe öğretiminin sorunları ve çözüm önerileri*. Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ardila, A. (2012). *Advantages and disadvantages of bilingualism*. Forma Y. Funcion.

Arıcı, A. F. & Esendemir, N. (2021). Sorularla okuma eğitimi. *Sorularla Türkçe Eğitimi* içinde, (ed. Ö. T. Kara). Asos.

Bialystok, E., Kathleen, F. P. & Sylvain M. (2012). Producing bilinguals through immersion education: Development of metalinguistic awareness. *Applied Psycholinguistics*, 35(1), 177–191.

BM. (2020, 20 Kasım).

https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/20120225_Summary%20Report%20Istanbul%20Conference%20on%20Mediation.pdf

Boyacı, Ş. D. & Genç Ersoy, B. (2015). Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına sözcük öğretimi sürecine ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, 10-15.

Cohen A. D. (2012). *Forgetting foreign-language vocabulary*. Foris.

- Cummins, J. (1991). *Language processing in bilingual children*. Cambridge University Press.
- Çak, B. (2021). İki/çokdillli ortamlarda büyüyen çocuklarda veli etkisi: Almanya/Hof örneği. III. Uluslararası Avrupalı Türkler ve İkidillilik Çalışmaları Kongresi (28-29 Mayıs). İsveç Türk Üniversiteler ve Akademisyenler Derneği, 53-68.
- Çelik, S. & Arda A. (2012). Öğretmen yetiştirme programlarının İngilizce öğretmen adaylarını ilköğretimde İngilizce öğretimine ne kadar hazırladığına yönelik nitel bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 77-87.
- Demir, T. (2010). Yurt dışındaki Türk çocukları için Türkçe ve Türk kültürü dersi öğretim programı kapsamındaki Türkçe dersi kazanımlarının değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 916.
- Eğitim Kurulu. (2022, 3 Ekim). <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoajat>
- Esendemir, N. (2021). Yurt dışındaki Türk çocuklarının Türkçe Eğitimi alanında yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi* içinde. (ed. A. Karabulut & M. Tunagür.) Akademisyen.
- Finlandiya Büyükelçiliği. (2020, 10 Ekim). <https://finlandabroad.fi/web/tur/kahdenvaliset-suhteet>
- Finlandiya Cumhurbaşkanlığı Arşivi. (2020, 25 Kasım). http://www.ukk-arkisto.fi/wp-content/uploads/2014/10/uka_paaluetelo.pdf
- Finlex. (2022, 3 Ekim). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L6>
- Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1926/19260035>
- Finlex. (2020, 10 Ekim). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1929/19290031/19290031_1
- Gadarian, S. K. & Bethany, A. (2014). Anxiety, immigration, and the search for information. *Political Psychology*, 35(2), 133-164.
- Golynskaia, A., Hançer, F. B. & Bölükbaş Kaya, F. (2019). Bilingualism: Theoretical discussions on definition and types. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(2), 101-121.
- Grosjean, F. (2008). *Studying bilinguals*. Oxford University Press.
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Harvard University Press.
- Güzel, A. (2010). *İki dillilere Türkçe öğretimi: Almanya örneği*. Vizyon.
- Hamers, J. & Blanc, M., (1989). *Bilinguality and bilingualism*. Cambridge University Press.
- Haugen, E. I. (1973). Bilingualism, language contact and immigrant languages in the US: A research report 1956-1970. *Current Trends in Linguistics*, 10, 505-591. <http://www.helsinki.fi/~jslindst/bo-hr-sr.html>.
- ILO. (2021, 20 Mayıs). International Labour Office of the Director-General, Statements 2008. <http://www.ilo.org/public/english/bureau/dgo/speeches/somavia/2008/migrants.pdf>
- Jaakko H. & Teuvo P. (2014). *Legal bases of public power - introduction to public law*. Kariston kirjapaino.

- Kepenek, P. & Arıcı, A. F. (2022). Avusturya'da Türkçe öğretimi üzerine nitel bir araştırma: Sorunlar ve beklentiler. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 7(2), 380-397.
- Koçak, M. (2012). Almanya'da yaşayan Türklerin Türkçe dil becerileri üzerine bir inceleme. *Journal of World of Turks*, 4(1), 305-315.
- Kuzelewska, E. (2016). Language policy in Switzerland. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*, 45, 131-132.
- Latomaa, S. & Oma K. (2007). *Kallis: Opas oman äidinkielen opetukseen*. Edita Prima Oy.
- Lucchini, S. (2009). *Linguistic identities, language shift and language policy in Europe*. Peeters.
- Opetus Hallitus. (2022, 3 Ekim). <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tyoajat>
- Özüdoğru, M. & Dilman, H. (2014). *Anadil edinimi ve yabancı dil öğrenim kuramları*. Anı.
- Pakaslahti, A. (1937). *Suomen itsenäisyyden tunnustaminen: asiakirjakokoelma/toimittanut*. Ulkoasianministeriö.
- Saara T. (2004). *Työtätekevästä käsistä puhtaiksi ja kirjoittaviksi Suomalaisen oppivelvollisuuskoulun ja maalaislasten kohtaaminen 1921-1939*. Kirjallisuuden Seura,
- Şen, Ü. (2016). İki dilli Türk çocuklarına Türkçe öğretimi: İlk öğretmenler ve ilk Türkçe dersi öğretim programı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 1023-1036.
- Simopoulos, G. & Antonios A. (2019). Refugee education in Greece: Integration or segregation? *Forced Migration-Rewiev*, 60, 60-66.
- Süverdem, F. B. & Ertek, B. (2020). İki dillilik ve iki kültürlülük: Göç, kimlik ve aidiyet. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 6(2), 183-207.
- Tompkins, G. E. (2005). *Language arts: Pattern of practice*. Pearson.
- TDK. (2007). *Türkçe Sözlük*. TDK.
- United Nation Treaty Collection. (2021). *Multilateral treaties deposited with the Secretary General*, https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=_en
- United Nations (UN). (1998). Recommendations on statistics of international migrations. *Statistical Papers*, 58, 1-11.
- Van Manen, M. (2007). Phenomenology of practice. *Phenomenology & Practice*, 1(1), 11-30. <https://doi.org/10.29173/pandpr19803>.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, C. (2012). *Yurt dışında yaşayan Türk çocuklarına Türkçe öğretimi*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

The Value Of Diligence In Özgür Aras Tüfek's Children's Books

Ramazan Çakır^{1*}
Mehmet Özdemir²

*Corresponding author

¹MA Student, Sakarya University, Turkey
ramazan.cakir5@ogr.sakarya.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0758-0517>

²Dr, Sakarya University, Turkey
mehmetoz@sakarya.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5838-0304>

First received : 05.11.2023

Accepted : 21.12.2023

1

Acknowledgement:

Authors provides the following information:

- 1- All outhors contributed equally to the research.
- 2- This article is derived from the first author's dissertation under the supervision of the second author.
- 3- There is no conflict of interest between the authors of the article.
- 4- There is no situation that requires ethics committee permission and/or legal/special permission in our article.
- 5- Research and publication ethics have been followed in this article.

This article was checked by *intihal.net*. Similarity Index 08%

Citation:

Çakır, R., & Özdemir, M. (2023). Özgür Aras Tüfek'in çocuk kitaplarında çalışkanlık değeri. *EDE Education Language and Literature Journal*, (3), 1-26.

ABSTRACT

Values education, which aims to subtract education environments from being only subject transferrance systems and enable students to differentiate between the wrong and right by adapting them to the society, has been a matter of subject emphasized in recent years. Özgür Aras Tüfek is one of children's literature writers who handles the values in her books in this context. The writer who has a series of five books named Türkçe'nin Muhafızları finally wrote a fairytale called Evsiz Ben'in Hikayesi. She enabled children to know Kaşgarlı Mahmut, Ali Sir Nevayi, Yusuf Has Hacı, Edip Ahmet Yükneki, Hoca Ahmet Yesevi who served to Turkish language. She tried to give our values with the concern of gap filling. In this work, the value of diligence in Özgür Aras Tüfek's chosen books investigated with qualitative investigation method. The definition of deligence concept was emphasized after mentioning the importance of values and values education in my work. Attributions related to the value of diligence were detected and evaluated in terms of values education. In conclusion, it was determined that the writer gave a wide place to diligence concept as a value in her books, so it is an important source in terms of values education.

Keywords: Özgür Aras Tüfek, values education, diligence

INTRODUCTION

The century we are in has brought about changes in many matters with the rapid advancement of technology. Individuals who are a part of the changes are also affected by these changes, especially morally. In this period, when individuals acquire codes related to society through cultural transfer, values education stands out in terms of positive management of this process. The concept of values has various definitions. Bilgin (1995) defines value as what is desired, what can be desired, and the human attitude towards events. Şimşek (2020) defines value as what society creates, accumulates, protects and defends throughout history; It argues that it is a set of positive emotions, thoughts and rules that should be reflected in behavior, which it conveys to children and young generations through adults being role models, and which it wants to impart through formal, non-formal and informal education. According to Budak (2000), values are common views and standards about what is good, what is bad, what is right or wrong, desirable or undesirable in a particular society (p. 72).

"Since raising children in a good way is possible through education and works that appeal to children, studies have been carried out in this direction; Thus, literature for children was formed" (Ağırakça, 2014).

Children's literature authors and their products have a great responsibility as learning is carried out more systematically and resources that are difficult to control are in play at this point. Parents and guiding teachers should take into consideration "in this choice, not only the universal spiritual characteristics of the children, but also the national cultural values, moral rules, traditions and customs adopted by the society they live in" (Çılgin, 2007, p. 80). Children's books, prepared with sensitivity in terms of values, help children develop national and spiritual awareness and a sense of belonging to their society. For this reason, parents and teachers should guide students to read quality works and, if necessary, be involved in the reading adventure themselves. The author of the works also expressed her thoughts on this subject with the following words: "I think it is useful to concretize the philosophy and necessity of using Turkish properly and the people who brought this heritage to us a thousand years ago" (Tüfek, 2018).

1. CONCEPT OF VALUE

According to the Turkish Language Association, value is defined as follows: "An abstract measure that helps determine the importance of something, the response, value that something touches; the equivalent of something that can be measured in money, price, value; someone who has superior quality, merit, value, superior usefulness; Something that indicates the person's connection with the object as a wanting, needing being; expression of a variable or unknown thing with a number; The whole of the material and spiritual elements that include the social, cultural, economic and scientific values of a nation" (TDK, 2023).

Values also have the function of providing solidarity. "Values bring together people who share the same values and create solidarity among them" (Fichter, 1990). "Values are comprehensions that are the source of behaviors and serve to judge them" (Erdem, 2003, p. 4-55).

When we look at the various definitions about values, it can be seen that values are unwritten criteria that try to adapt individuals to the culture of the society they belong to, that arise as a result of common opinions and beliefs. With this function, it can be said that it has an active role in resolving individual and social conflicts before they arise and preventing social tension.

1.1. THE PURPOSE AND IMPORTANCE OF VALUES EDUCATION

Values education, which was evaluated only in moral terms in previous periods and focused more on personality, has now begun to be dealt in many areas. "The manners given in childhood enables the formation of a conscience system in a person. Although some people do not feel bad even though they commit the biggest crimes, some people can feel great remorse for their smallest misdeeds. All these situations are the heritage of childhood" (Güngör, 2000).

In order to transfer the determined values to the child, the necessity of effective values education emerges. According to Lovat (2011), values find meaning in many thinkers from past to present (p. 148).

1.2. THE VALUE OF DILIGENCE

"Diligence is a must for success" (Bulut, & Şimşek, 2021). Based on this, diligence can be defined as "the effort a person makes to do a job, the effort spent in producing a certain job." "Diligence was included as a value in the majority of the curriculum prepared by the Ministry of Education in 2005" (Tulumcu, 2021). Akay (2019) stated that hard-working students who are successful in their classes in schools are appreciated by their parents, teachers and friends; This means that the value of diligence gives the individual both self-respect and dignity.

The value of "diligence" in Özgür Aras Tüfek's books was the subject of this study because it is discussed intensively in her works and is a critical value that must be acquired in young childhood.

METHOD OF RESEARCH

In our research, the document analysis method, which is one of the qualitative research methods frequently used in social sciences, was used. "Qualitative research is a science in which data is collected to find answers to questions" (Creswell, 2017). "The fact that quantitative research is inadequate in explaining educational events and facts and that the outputs of these research are not sufficiently guiding in the field of education has led to the use of qualitative research in the field of education" (Bulut, & Şimşek, 2021).

The universe of the study consists of the five novels in Özgür Aras Tüfek's "Türkçe'nin Muhafızları" series and the value of diligence in the children's book "Evsiz Ben'in Hikayesi". Since it is possible to reach the entire universe, the entire universe was taken as a sample.

FINDINGS AND DISCUSSION

1. BİR KELİME SEYYAHI

After showing that it is a national duty for everyone to bring Turkish to the place it deserves and to strive to use it consciously, the following sentences emphasize the "diligence" of Kaşgarlı Mahmut: *"He proved that Turkish is not a weaker language than Arabic, and Turkish is superior in terms of many subtleties of meaning and cultural features. He conveyed this belief and his experiences during his travel years to his young students. He made an effort to help them use our language more consciously and explain it properly. He took his last breath while working, as he had done throughout his life."* (Tüfek, 2022a, p. 84) The work is successful in giving the value of diligence.

2. SİMURG'A YOLCULUK

The author completely filled in the value of diligence through Ali Şîr Nevayî; stated that there is no place or time to work, and efforts for the nation will not end before life runs out with the sentences: *"Yes, we will face difficulties and troubles, too. We will try to overcome them all."* (Tüfek, 2022b, p. 35). This work in question has been deemed valuable in that it chooses one of our historical figures who attach importance to Turkish, carries his diligent life story into its lines, and creates awareness in children to protect our language.

3. MUTLULUK BİLGİSİ

The unshakable will of Yusuf, the main hero of the work, to be useful to humanity, as stated in the sentence: *"Balasagunlu Yusuf was known as Yusuf Has Hacib from that day on. "He worked tirelessly to strengthen the state and for the people to live in peace and abundance."* (Tüfek, 2022c, p. 77) is of a nature that will attract the attention of children. At the same time, the work was found worth examining in terms of values education, as it deals with the life story of a person who was passionate about serving Turkish, and because of its effort to instill both determined messages and language awareness in children.

4. KELİMELERİN IŞIĞI

Edip Ahmet Yukneki's adventure of success, which he carried out under very difficult conditions due to his blindness from birth, is strikingly expressed in the work. The author stated that although Edip Ahmet Yukneki was under difficult conditions, he did not refrain from striving for knowledge with the words: *"Ahmet spent almost all his time doing research on scientific subjects and producing ideas, together with other teachers, for the better education of students."* (Tüfek, 2022d, p. 86) and concluded her work with the message that one should never give up working on the path of knowledge and wisdom as long as life passes.

5. GÖNÜLLERİN HOCASI

Ahmet Yesevi was involved in the society and tried to help people in every subject. As in the statement: *"Ahmet Yesevi did not withdraw from anything he did. Whenever he was searched, he was found sometimes carrying a stone on his back, sometimes building a wall, sometimes distributing food to employees."* (Tüfek, 2023, p. 76) He won the hearts of people from all walks of life thanks to his diligence; In short, he managed to become the teacher of hearts. In this context, the book is successful in that it reflects the value of diligence in many aspects.

6. EVSİZ BEN'İN HİKÂYESİ

In "Evsiz Ben'in Hikayesi", the main character is a slug. However, thinking that he is a snail, he constantly worries about not having a shell that will protect him from the troubles of the outside world like them, and he searches for a shell with determination. As in the statement: "No goal can escape from sincere effort.", it can be said that it is successful in conveying the value of diligence to students through the messages of focusing on the goal and sincere effort.

CONCLUSION

Özgür Aras Tüfek's books are very rich in terms of values education and "the value of diligence" we focus on. The author depicted the lives of Turkish elders who served Turkish language and our culture in a successful fiction, and highlighted their diligence side. For this reason, it has been deemed appropriate to teach the works of Özgür Aras Tüfek to children in terms of values education. Again, since the works in question have very rich content in terms of our values, they can serve as reference books for academics who want to do thesis or doctoral studies in terms of different values, and for teachers due to their rich content in courses.

REFERENCES

- Ağırakça, G. P. (2014). *Osmanlı döneminde çocuk hikâye kitapları*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Akay, İ. (2019). *Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Aydın, M. Z., & A.G. Şebnem (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Sistem Yayıncılık.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut, F., Şimşek, Ş. (2021). Özgür Aras Tüfek'in türkçenin muhafızları serisi romanlarında değerler. *Milli Eğitim*, 50(230), 769-793. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.691929>
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri*. (Çev. H. Özcan) Anı Yayıncılık.
- Çılgın, S. A. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Morpa Kültür Yayınları.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 4-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Toplum.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. Ötüken Neşriyat.
- Lovat, T. (2011). Values education and holistic learning: Updated research perspectives. *International Journal of Educational Research*, 50, 148-152. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijer.2011.07.009>
- TDK. (t. y.). Değer. *Güncel Türkçe Sözlük*. Ekim 10, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>

- Tulumcu, F. İ. (2021). *Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin incelenmesi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Tüfek, Ö. A. (2021). *Evsiz benin hikâyesi*. (1.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022a). *Bir kelime seyyahı*. (13.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022b). *Simurg'a yolculuk*. (9.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022c). *Mutluluk bilgisi*. (9.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022d). *Kelimelerin ışığı*. (6.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2023). *Gönüllerin hocası*. (2.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2018, 25 Nisan). *Türkçe'nin felsefesini çocuklara öğretiyoruz*. <https://www.yenisafak.com/hayat/turkcenin-felsefesinicocuklara-ogretiyoruz-3257225>

Özgür Aras Tüfek'in Çocuk Kitaplarında Çalışkanlık Değeri

Ramazan Çakır^{1*}
Mehmet Özdemir²

*Sorumlu yazar

¹YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Türkiye
ramazan.cakir5@ogr.sakarya.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0758-0517>

²Dr, Sakarya Üniversitesi, Türkiye
mehmetoz@sakarya.edu.tr
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-5838-0304>

Makale geliş tarihi : 05/11/2023
Makale kabul tarihi : 21/12/2023

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

- 1- Yazarlar araştırmaya eşit oranda katkı sunmuştur.
- 2- Makale ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın tezinden üretilmiştir.
- 3- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 4- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- 5- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *intihal.net*. Similarity Index 08%

Atıf bilgisi / Citation:

Çakır, R., & Özdemir, M. (2023). Özgür aras tüfek'in çocuk kitaplarında çalışkanlık değeri. *EDE Education Language and Literature Journal*, (3), 1-26.

ÖZ

Eğitim ortamlarını sadece ders aktarımları yapılan sistemler olmaktan çıkarmayı, öğrencilerin var olduğu topluma uyum sağlayarak doğru ve yanlış ayırt etmelerini amaçlayan değerler eğitimi, ülkemizde son yıllarda üzerinde durulan bir konu olmuştur. Özgür Aras Tüfek, bu bağlamda değerleri eserlerinde yoğun bir şekilde işleyen çocuk edebiyatı yazarlarımızdandır. Türkçenin Muhafızları adlı beş kitaplık bir çocuk romanı serisi olan yazar, son olarak "Evsiz Ben'in Hikâyesi" adında bir masal kitabı da çıkarmıştır. Özellikle "Türkçenin Muhafızları" adını verdiği seride, Türkçeye hizmet etmiş tarihi şahsiyetlerin hayat hikâyelerini işleyerek bir taraftan çocukların Kaşgarlı Mahmut'u, Ali Şîr Nevayî'yi, Yusuf Has Hacib'i, Edip Ahmet Yükneki'yi, Hoca Ahmet Yesevî'yi tanınmasını sağlamış, bu kişilerin yaşamları üzerinden değerlerimizi aktarmaya çalışmıştır. Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılarak Özgür Aras TÜFEK'in seçilen kitaplarında yer alan "çalışkanlık" değeri incelenmiştir. Çalışmamızda değerler ve değerler eğitiminin önemine değindikten sonra çalışkanlık kavramının tanımı üzerinde durulmuştur. Daha sonra yazarın eserlerinde geçen çalışkanlık değerine ilişkin atıflar tespit edilerek değerler eğitimi bağlamında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak; yazarın çocuk kitaplarında bir değer olarak çalışkanlık kavramına geniş ölçüde yer verdiği, bu sebepten dolayı değerler eğitimi açısından önemli bir kaynak teşkil ettiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler

Özgür Aras Tüfek, değerler eğitimi, çalışkanlık

GİRİŞ

Bulduğumuz yüzyıl, teknolojinin oldukça hızla ilerlemesiyle birçok konuda değişimi beraberinde getirmiştir. Değişimlerin bir parçası olan bireyler de özellikle ahlaki yönden bu değişimlerden etkilenmektedir. Bireylerin bir anlamda kültür aktarımı yoluyla topluma ilişkin kodları kazandığı bu dönemde, değerler eğitimi bu sürecin olumlu yönetilmesi noktasında öne çıkmaktadır. Değer kavramının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bilgin (1995) değeri, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu şeklinde tanımlar. Şimşek (2020) değer topluma tarih boyunca oluşturduğu, biriktirdiği, koruduğu, savunduğu; çocuklara ve genç kuşaklara hem yetişkinlerin rol model olması aracılığıyla aktardığı hem de özgün, yaygın ve sargın eğitimle kazandırmak istediği, davranışa yansımaları gereken olumlu duygu, düşünce ve kurallar bütünü olduğunu savunur. Budak'a (2000) göre ise değer, belirli bir toplumda neyin iyi, neyin kötü, neyin doğru veya yanlış, arzu edilir veya arzu edilmez olduğu konusundaki ortak görüşler, standartlardır (s. 72).

Görüldüğü gibi değerlerle ilgili farklı tanımlamalar yapılmış olmasına rağmen bunlara bakıldığında, değerlerin özellikle toplum tarafından benimsenen iyi ve olumlu davranışlara dikkat çektiği, yetişkinlerin bu noktada olumlu rol model olmalarının önemi üzerinde durulmaktadır.

Değerler toplumun hem geçmişi hem de geleceğidir. Hem geçmişten iz taşır hem de geleceğe bir köprü vazifesi üstlenir. Sosyal bir varlık olan insan; topluma uyumunu, içinde yaşadığı toplumun inançlarını, yaşayışlarını, tutumlarını, değerlerini kazanarak sağlar. Öğrenilmesi ve öğretilebilmesi değerleri kuşaktan kuşağa aktarılabilir bir olgu haline getirmiştir. Bu sebeple toplumlar, değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına önem vermiştir.

Değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında tabii olarak eğitim önemli bir yere sahiptir. İlköğretimde değer aktarımı noktasında Türkçe dersi işlevsel ve doğal bir rol üstlenmektedir. Denilebilir ki Türkçe dersi, tarihi kültürel birikimin aktarılmasında kilit roledir. Çünkü dil, sadece bir anlaşma vasıtası değildir. Dil aynı zamanda kültürel değerlerin aktarılmasında önemli görevi olan bir vasıta. Dolayısıyla kültürün doğuştan kardeşi olan dil, onunla

etkileşimini uzun süreçte devam ettirmiş ve kaynaşmıştır. Türkçe dersi bu bağlamda millî kültür ve değerleri aktarmadaki rolünden; toplumun, örf, âdet, gelenek, görenek, hayata bakış, hissiyat ve sanat zevki gibi birçok unsurun izlerini barındırmasından dolayı doğal bir kaynaklık teşkil etmektedir.

“Çocuğun iyi yetiştirilmesi eğitim ve çocuğa hitap eden yapıtlarla olacağından, bu yönde çalışmalar gerçekleştirilmiş; böylece çocuklara yönelik edebiyat oluşmuştur” (Ağırakça, 2014). Öğrenmelerin daha sistematik yürütülmesi ve kontrolü zor kaynakların bu noktada devrede olması sebebiyle çocuk edebiyatı yazar ve ürünlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Ebeveynlerin ve yol gösterici öğretmenlerin “bu seçimde çocukların evrensel nitelik taşıyan ruhî özellikleri yanında millî kültür değerlerinin, içinde yaşadığı toplumun benimsediği ahlak kurallarının, gelenek ve göreneklerinin de göz önünde tutulması gerekir” (Çılgın, 2007, s. 80). Değerler açısından hassasiyet gözetilerek hazırlanan çocuk kitapları, çocuklarda milli ve manevi bilinç geliştirerek içinde buldukları topluma aidiyet duygusu geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu nedendir ki veli ve öğretmenler nitelikli eserler okumaları konusunda öğrencileri yönlendirmeli, gerekirse okuma serüveninin bizzat içinde olmalıdırlar.

Türkçenin Muhafızları” serisiyle Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği (ESKADER) tarafından verilen 2017 Kültür Sanat Ödülleri’nde çocuk edebiyatı dalında ödüle layık görülen Özgür Aras Tüfek, serinin yazılış amacını ve İslami Türk edebiyatının ilk eserlerinin yazarlarını kurguya taşıyarak çocuklara tanıtmasının önemini şöyle anlatır: “Türkçe’yi düzgün kullanmanın felsefesini, gerekliliğini, bin yıl önce bu mirası bize taşıyan kişileri somutlaştırmak adına faydalı olduğunu düşünüyorum. Bu kişileri tanıyarak, onların hayatlarını, serüvenlerini bilerek o kişileri somutlaştırmış oluyorlar. Bunun bir kültür mirası olduğunu düşünüyorum. Kitaplarda verdiğimiz mesaj da bu. Bunu senin ataların yaptı sen de yapabilirsin diyoruz (Tüfek, 2018).

1. DEĞER KAVRAMI

Türk Dil Kurumuna göre değer şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör; üstün nitelik, meziyet, kıymet, üstün yararlı olan kimse; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısını belirten şey; bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2023).

Değerlerin aynı zamanda dayanışma sağlayıcı görevi de vardır. “Değerler, aynı değerleri paylaşan kişileri bir araya toplar ve aralarında dayanışma meydana getirir” (Fichter, 1990). “Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır” (Erdem, 2003, s. 4-55). Değerlerle ilgili çeşitli tanımlara bakıldığında değerlerin bireyleri bağlı bulunduğu toplumun kültürüne adapte etmeye çalışan, ortak kanaat ve inanışlar sonucu ortaya çıkan ve yazılı olmayan ölçütler olduğu; bu işleviyle birey ve toplum çatışmasını henüz ortaya çıkmadan çözüme ve toplumsal gerilimi önlemede etkin bir rolü olduğu söylenebilir.

1.1. DEĞERLER EĞİTİMİNİN AMACI VE ÖNEMİ

Önceki dönemlerde sadece ahlaki yönden değerlendirilen ve daha çok kişilik üzerine odaklanan değerler eğitimi, günümüzde birçok alanda ele alınmaya; üzerine kitap ve makaleler yazılmaya başlanmış bir alana dönüşmüştür. Bu duruma en büyük etkense gelişen teknoloji ve kitle iletişim araçlarının toplumlarda var olan bozulmayı hızlandırmasıdır. Bu

bozulma, toplumlardaki ilişkilerin kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. “Çocukluk çağında verilen terbiye kişide vicdan sisteminin oluşmasını sağlar. Bazı insanlar en büyük suçları işledikleri halde kendilerini kötü hissetmeseler de, bazı insanlar en küçük kabahatlerinde büyük vicdan azabı çekebilmektedir. Bütün bu durumlar çocukluk mirasıdır” (Güngör, 2000). Değerler eğitimine mümkün olan en erken yaşta başlanması toplumsal bir rahatlama sağlayacak, millet olmanın temelleri güçlenecek ve elde edilmek istenen neticenin düzeyini de olumlu yönde etkileyecektir.

Belirlenen değerlerin çocuğa aktarılabilmesi için etkili bir değerler eğitiminin gerekliliği ortaya çıkar. “Değerler eğitimi, antik çağda Konfüçyüs ve Aristoteles’e, Orta Çağ’da Gazali, Thomas Aquinas ve Thomas More’a uzanır; modern eğitim teorilerinin olduğu yirminci yüzyılda John Dewey, Laurence Kohlberg ve Richard S. Peters’te anlam bulur” (Lovat, 2011, s. 148).

İçinde bulunduğumuz son yüzyılda ferdi ve toplumsal bozulmalar, ahlakî yozlaşmalar, zararlı alışkanlıklar dünyada değerler eğitimi noktasında dikkat çekici çalışmalar yapılmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte teknolojik alandaki gelişmeler, internet, sosyal medya gibi küresel iletişim araçları bireylerin kontrolsüzce bu argümanları kullanmasına sebebiyet verdiği için kendi değerlerini tanımadan hakim kültürün değerlerini benimsemesine yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu sorunlara karşı kullanılacak en iyi yolun, okullarda planlı bir değerler eğitimi yapmak olduğu fikri benimsenmiştir.

1.2. ÇALIŞKANLIK DEĞERİ

Çalışkanlık kavramı sözlükte “çalışkan olma durumu”, çalışkan kavramı ise “gayretli, çalışmayı seven; yüğrük, gayretkeş” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2023). Çalışmayı çok seven, işten kaçmayan, çok çalışan kimseler için çalışkan sıfatı kullanılır. “Çalışkanlık başarının olmazsa olmazlarından” (Bulut, & Şimşek, 2021). Buradan yola çıkarak çalışkanlık, “kişinin biri işi yapmak için gösterdiği gayret, belirli bir işin ortaya çıkmasında harcanan emek” şeklinde tanımlanabilir. “Çalışkanlık MEB tarafından 2005 yılında hazırlanan öğretim programlarının çoğunluğunda değer olarak yer almıştır” (Tulumcu, 2021). Çalışkan olmak toplumun bireyden beklediği bir görev niteliğindedir. Bu sebeple hem çalışkan hem de başarılı olan bireyler motive olmakta ve sorumluluk almaktan kaçınmamaktadır. Akay (2019) okullarda derslerinde başarılı olan çalışkan öğrencilerin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşları tarafından takdir edildiğini; bu durumun ise çalışkanlık değerinin bireye hem öz saygı hem de saygınlık kazandırdığını eder.

Eserlerinde oldukça yoğun işlenmesi ve genç çocukluk döneminde kazanılması gereken kritik bir değer olması sebebiyle Özgür Aras Tüfek kitaplarındaki “çalışkanlık” değeri bu çalışmaya konu edildi. “Bir Kelime Seyyahı” kitabında Kaşgarlı Mahmut’u, “Simurg’a Yolculuk”ta Ali Şir Nevayî’yi, “Mutluluk Bilgisi”nde Yusuf Has Hacib’i, “Kelimelerin Işığı”nda Edip Ahmet Yükneki’yi, “Gönüllerin Hocası”nda ise Ahmet Yesevî’yi konu edinen yazar; onların çocukluk döneminden başlayarak yaşamlarının sonuna kadar geçen sürede hiç durmaksızın verdikleri saf mücadeleyi çalışkanlık değerini ön plana çıkararak aktarmıştır. Bu şekilde tarihi karakterlerimizi rol model olarak çocuklara tanıtan yazar, verdiği mesajlarla bir nevi çocukların ömürleri boyunca hedeflerine ulaşmak, aile ve ülkelerine faydalı olmak için gayretle çalışmalarını öğütlemiştir. Yazarın son kitabı olan “Evsiz Ben’in Hikâyesi”nde ise çalışkanlık değeri önceki eserlerine göre daha az işlense de bu çalışmada yazarın tüm eserlerine ilişkin bir değerlendirme yapılması amaçlandığından sözü edilen eser de incelemeye dahil edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE PROBLEMİ

Bu çalışmada Özgür Aras Tüfek'in beş kitaptan oluşan "Türkçenin Muhafızları" serisi ve bir çocuk masalı olmak üzere toplam altı çocuk kitabı "çalışkanlık" değeri ve değerler eğitime katkısı açısından incelenmektedir. Araştırmanın amacı Özgür Aras Tüfek kitaplarının değerler eğitime katkısı yönünden değerlendirilmesidir. Araştırmanın problemi ise "Özgür Aras Tüfek'in çocuk kitaplarında çalışkanlık değeri nasıl işlenmiştir?" şeklindedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmamızda sosyal bilimlerin sıklıkla kullandığı nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. "Nitel araştırma, sorulara cevap bulmak için verilerin toplandığı bir bilimdir" (Creswell, 2017). "Nicel araştırmaların eğitime dair olay ve olguları açıklama açısından yetersiz kalması ve bu araştırmaların çıktılarının eğitim alanında yeterince yönlendirici olmaması, nitel araştırmaların eğitim alanında kullanılmasına neden olmuştur" (Bulut, & Şimşek, 2021).

Çalışmanın evrenini Özgür Aras Tüfek'in "Türkçenin Muhafızları" serisinde yer alan beş roman ve "Evsiz Ben'in Hikâyesi" adlı çocuk kitabındaki "çalışkanlık" değeri oluşturmaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olduğundan evrenin tamamı örneklem olarak alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

1. BİR KELİME SEYYAHI

Eserin başkahramanı Kaşgarlı Mahmut çok meraklı bir çocuktur. Bu merakın onu sürekli gayretli olmaya sürükleyişi eserde şu cümlelerle ifade edilir:

"Mahmut meraklı bir çocuktü. Duyduğu, gördüğu her şeyin neden ve niçinlerini araştırmayı çok severdi. Sevmekten de öte; bu onun için bir tutkuydu. Bazen gecenin bir yarısında yatağından kalkıp, evdekileri uyandırmamaya dikkat ederek dedesi Muhammet Buğra Han'ın büyük kütüphanesine girer, aklına takılan soruların cevabını araştırırdı. Eğer cevap bulamadıysa o gece sabahı zor ederdi. Uyanır uyanmaz da sorabileceği kişilere sorar, cevabını öğrenmeden rahat edemezdi." (Tüfek, 2022a,s. 7)

Yazar, serinin tüm kitaplarında Türk dilinin önemi üzerinde durmuş ve kahramanların dil becerilerine vurgu yapar. Mahmut için "kelime seyyahı" nitelemesini kullanan yazar, onun dil öğrenme konusunda gösterdiği çabayı: "Küçük yaştayken Arapça öğrendi. Başka bir dil öğrenmek ve o dilin kelimelerinin diğer dillerdeki karşılığını bilmek ona ilginç ve heyecan verici geliyordu. Duyduğu her yeni kelimenin anlamını, o kelimeye neden öyle dendiğini öğrenmeden geçemiyordu." (Tüfek, 2022a, s. 14) diyerek ifade eder.

Mahmut'un dedesi ve Karahanlı Devleti'nin hükümdarı olan Muhammet Buğra Han, dikecekleri fidan için beraber çukur açarlar. Muhammet Buğra Han ilerlemiş yaşına ve hükümdar olmasına rağmen işlerini kendi eliyle yapmaya gayret eder. Onun kendisini işten esirgemeyen, çalışkan tavırları şu cümlelerle okura verilir:

"İlk fidanı dikmesi için Mahmut ile birlikte toprağı kazdı Muhammet Buğra Han. Eliyle fidanı dikecekleri çukuru iyice kontrol etti.

"Bismillahirrahmanirrahim" diyerek fidanı çukurun içine dikkatlice koydu. Sonra eline küreği alıp fidanın etrafını toprakla iyice doldurdu. Mahmut sevinç ve hayranlıkla dedesini seyrediyordu." (Tüfek, 2022a, s. 16)

Mahmut ailede özel yetenek ve davranışlarıyla âdeta bir şehzade gibi yetiştirilir. Ailesinin bu konuda ona karşı göstermiş olduğu teveccühü boşa çıkarmaz, çalışkan bir öğrenci olarak eğitimini başarıyla tamamlar. Yazar onun bu başarısına şu satırlarla vurgu yapar:

“Mahmut dedesinin ve babasının himayesinde her yönüyle mükemmel bir şekilde yetişiyordu. Kaşgar’daki Hamidiye ve Saciye Medreselerindeki eğitimini başarıyla tamamlamıştı. Çalışma azmi ve disipliniyle bölgenin tanınmış hocalarından olan Şeyh İmam ez-Zahid Hüseyin’in takdirini kazanmıştı. İlme karşı büyük ilgi duyan Mahmut, gelecekte büyük bir âlim olacağını işaretlerini veriyordu.” (Tüfek, 2022a, s. 20)

“Mahmut da kendine verilen emeği boşa çıkarmıyor hem iyi bir savaşçı hem de büyük bir âlim olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu.”(Tüfek, 2022a, s. 20)

Taht kavgaları birçok Türk devletinde olduğu gibi Karahanlı Devleti’nde de acı sahneler yaşanmasına sebep olur. Babasının tahta geçme merasiminde tüm ailesi yengesi tarafından zehirlenerek öldürülen Mahmut, bu acı olaydan sonra bile ilim öğrenme hevesinden vazgeçmez. Eserde Mahmut’un sarsılmayan azminden şu cümlelerle bahsedilir: *“Bundan böyle bütün gücüyle kelimelerin peşinde seyyahlık yapacaktı. Hazinesini çoğaltacaktı. Gideceği obalarda köylerde, şehirlerde Türkçenin nasıl kullanıldığını ince ince not edecekti. Bu karanlık geceden kelimelere tutunarak kurtulacaktı. Daha sonra ışığıyla yüzyıllarca ona bakanları aydınlatacaktı.”* (Tüfek, 2022a, s. 37)

Kendisini bir kelime seyyahı gibi gören Mahmut, tüm Türkistan bölgesini dolaşarak oluşturacağı eserler için büyük bir gayretle bilgi toplar. Yazar, Mahmut’taki bu gayretten şu ifadelerle bahseder:

“Gezmek, öğrenmek, bilmek... Her geçen gün yeni bir kelimeye şahit olmak, anlamak ve anlatmak... Bundan çok büyük haz alıyordu.

Kaşgarlı Mahmut, Türkistan bölgesini adım adım dolaştı. Karşılaştığı Türk topluluklarını dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine sayısız notlar aldı. Hatta bazı medreselerde hocalık yaptı.” (Tüfek, 2022a, s. 38-39)

Kaşgarlı Mahmut bir yandan gündüzleri gezerek notlar almakta, geceleri ise dinleneceği vakitten feragat edip notlarını düzenlemektedir. Yazar Mahmut üzerinden çalışmanın sınırı olmadığını: *“Kaşgarlı burada da birçok notlar aldı. Akşam olup odasında yalnız kalınca notlarını düzenler, öğrendiği bilgileri ayrıntılarıyla kaydedirdi. Mesela bu akşam oturmuş Çiğil adının nereden geldiğini not ediyordu.”* (Tüfek, 2022a, s. 39) diyerek okuyucuya verir.

Her konuda çok gayretli olan Mahmut, her yeni gün öğrendikleriyle mutlu olmakta ve hiçbir günü boş geçmediği için Allah’a şükretmektedir: *“Bugünü de boş geçirmedeği için Allah’a şükredip yatmaya hazırlandığı sırada kapısının tokmak sesini duydu.”* (Tüfek, 2022a, s. 40)

Türkçenin inceliklerini ortaya çıkarmakta kararlı olan Mahmut, elinden geldiğince Türk boylarını ziyaret eder. Onların kullandığı kelimeleri not almakla kalmaz bir yandan da yaşantılarını öğrenir. Yazar onun dil konusundaki gayretlerini: *“Kaşgarlı Mahmut, birçok Türk boyunu gezdi. Oradaki yaşantıya şahitlik etti, Türkçenin sahip olduğu incelikleri gördü. Bu yolculuklar esnasında sayısız handa, çadırda medresede konakladı. Onlarca at, deve değiştirdi ama kelimelerin peşinden oradan oraya sürüklenmekten hiç vazgeçmedi.”*(Tüfek, 2022a, s. 44) sözleriyle ifade eder.

Mahmut’un çocukluk çağlarından beri sahip olduğu merak duygusu yetişkinlik yıllarında da devam eder: *“Kaşgarlı Mahmut gittiği yerlerde, o bölgenin bilge kişileriyle de bir araya gelmeye gayret*

gösteriyor, onların bilgilerinden faydalanmaya çalışıyordu. Balasagun şehrinde de önce bölgeyi gezip gördü. Notlarını aldı sonra bölgedeki âlim zatlarla tanışmaya, onlarla sohbet etmeye başladı. Yaptığı çalışmaları anlattı. Aklına takılan soruları sordu.”(Tüfek, 2022a, s. 50) ifadelerinde belirtildiği gibi Mahmut, her gittiği çevrede âlim zatlarla tanışarak onlardan yeni şeyler öğrenmenin gayreti içine girer.

Hazine kelimesi öncelikle maddi çağrışımları olan bir sözcüktür. Fakat yazar, Mahmut karakteri üzerinden esas hazinenin dili ve milleti için çabalamak olduğunu şu cümlelerle vurgulamıştır: “Ben bir kelime seyyahıyım. Çok uzun yıllardır oba oba, şehir şehir dolaşip Türkçenin saklı kalmış kelimelerini, dil inceliklerini, kültürünü anlatan söz varlığını toplayıp işte gördüğün şu heybedeki kâğıtlara kaydediyorum. Benim bütün hazinem bu...”(Tüfek, 2022a, s. 54)

Kendine görev olarak gördüğü hiçbir işten kaçmayan Mahmut’un, her yeni karşılaştığı kavramı üşenmeden not etmeye devam edişi de eserde: “Kaşgarlı Mahmut hikâyeyi dinler dinlemez heybesinden kâğıtlarını çıkarıp ateşin başında not almaya başladı.” (Tüfek, 2022a, s. 62) denilerek vurgulanır.

Sürekli olarak çalışması Mahmut’un ufkunu geliştirmekte ve onu yeni hedeflere yönlentmektedir. Öyle ki yaşadığı zamana göre zor bir iş olan dünya haritası çizmeyi bile kendine hedef olarak belirlemiştir: “Balasagun’da konakladığı zaman bir harita üzerinde çalışmaya başlamıştı. Medresedeki odasında; gezdiği, gördüğü yerlere dair aldığı notları önüne sermiş derin düşüncelere dalmıştı.”(Tüfek, 2022a, s. 63-64) cümlelerinde de görüldüğü gibi kendine seçtiği hedef için üstün bir gayret gösterir.

Çalışarak elde edilen her şey çok kıymetlidir. Çünkü çok çaba gösterilmiş ve ömür sermayesi olan zaman harcanmıştır. Mahmut da uzun uğraşlar sonucu oluşturduğu notlara zarar gelmesin diye odasından hiç dışarı çıkmamakta, notlarını kimseye emanet etmemektedir. Onun çalışma noktasındaki bu titiz davranışları eserde şu şekilde ifade edilir:

“Esağfurullah. Uzun zamandır aklımda olan bir dünya haritası üzerinde çalışıyorum. Biraz yoğunlaşmam, neyi nereye koyacağımı şaşırılmamak için aldığım notlara devamlı bakmam gerekiyor. Görüyorsun ya, odanın her yerinde son aldığım notlar var. Kaldıramıyorum da şimdilik. Başlarına bir şey gelmesin diye de terk edemiyorum burayı. Soranlara da böyle açıklama yaparsan çok memnun kalırım. Bir süre daha kimseyle konuşamayacağım.” (Tüfek, 2022a, s. 65)

İnsan gerçek anlamda yaptığı işe yoğunlaştığında başka bir şeyi gözü görmez ve yaptığı işten başka şey düşünmez. Mahmut da tıpkı bu durumda belirtildiği gibi her zaman yaptığı işi düşünür: “Kaşgarlı mutfaktaki konuşulanlardan ve medreseye gelip giden diğer insanlardan habersiz sadece ve sadece çizmeye başladığı harita hakkında konuşuyordu.” (Tüfek, 2022a, s. 66)

Eserde hiçbir emeğin boşa gitmeyeceği, sonunda mutlaka istenen hedefe ulaşılacağı, çalışarak elde edilenlerin insana huzur getireceği Kaşgarlı Mahmut’un çabası üzerinden şu sözlerle ifade edilir: “Kaşgarlı, haritasının beğenilip takdir edilmesine sevindi. Haftalardır sürdürdüğü yoğun çalışma temposu istediği şekilde tamamlanmıştı. Günler sonra ilk defa rahat bir uyku uyuyacaktı.” (Tüfek, 2022a, s.68-69)

İlk Türkçe sözlük olan “Divanû Lügati’t Türk”, Kaşgarlı Mahmut tarafından âdeta bir ömür harcanarak oluşturulmuştur. Eserin oluşturulması için harcanan üstün gayreti anlatıcı şu sözlerle dile getirir:

“Arapçadan başka dil bilmeyen insanlara Türkçeyi öğretmek için Kaşgarlı Mahmut’un hazırlamakta olduğu bu lügat büyük öneme sahipti. Böyle bir çalışmayı da ancak her iki dili de çok iyi bilen ve

Türkçeyi sadece bilmekle kalmayıp senelerce Türk boylarının, topluluklarının arasında dağ, oba, şehir demeden gezip yerinde incelemeler yapan ve notlar alarak tam anlamıyla kavrayan Kaşgarlı yapabilirirdi.” (Tüfek, 2022a, s. 74-75)

Kaşgarlı Mahmut ömrünün sonuna kadar çalışmalarının ve davasının peşini bırakmaz. Ömrünün son döneminde memleketine geri döner ve kalan zamanını, talebe yetiştirmek için çalışmakla harcar: *“Kaşgarlı Mahmut 97 yaşına kadar Mahmudiye Medresesinde hocalık yaptı. Yüzlerce talebe yetiştirdi. Talebelerini çocuğu gibi gördü. (Tüfek, 2022a, s. 84)*

Sonuç olarak “Bir Kelime Seyyahı”nda Kaşgarlı Mahmut, “çalışkanlığı”nın yanında aynı zamanda döneminin bir dil bilimcisi olarak tanıtılmaktadır. Eserde Türkçenin hak ettiği yere gelmesi ve bilinçli şekilde kullanılmasına gayret edilmesi herkes için milli bir vazife olarak gösterildikten sonra, yine Kaşgarlı Mahmut’un “çalışkanlığına” şu cümlelerle vurgu yapılır: *Türkçenin Arapçadan zayıf bir dil olmadığını, birçok anlam incelikleri ve kültürel özellik bakımından Türkçenin üstün olduğunu ispatladı. Bu inancını ve seyyahlık yıllarında yaşadığı tecrübeleri genç talebelerine aktardı. Onların, dilimizi daha bilinçli bir şekilde kullanması ve gerektiği gibi anlatması için çaba sarf etti. Son nefesini de ömrü boyunca yaptığı gibi çalışırken verdi.” (Tüfek, 2022a, s. 84)*

2. SİMURG'A YOLCULUK

Kitapta iki ana karakter olan Ali ve Hüseyin, çocukluklarından itibaren sıkı dostturlar. Çok iyi anlaşır; birbirlerine sürekli çalışmayı, engeller karşısında yılmamayı öğütlerler. Eserde onların bu örnek tavrı şu cümlelerle okuyucuya verilir:

“-Evet ama sadece dilemek yetmez, çalışacağız da... Ne istiyorsak onun gereklerini de yerine getireceğiz.

-Öyle ya kuşların geçtiği, aştığı vadiler hep bu yolda önlerine çıkan zorluklardı.

-Evet, bizim de karşımıza zorluklar, sıkıntılar çıkacak. Hepsini aşmaya gayret edeceğiz.” (Tüfek, 2022b, s. 35)

Çok iyi dost olan ve hikâyenin sonuna kadar birbirlerine küçükken verdikleri söz üzerine dostluklarını korumayı başaran Ali ve Hüseyin, karşılaştıkları zorluklara rağmen çalışma azimlerinden hiçbir şey kaybetmezler. Anlatıcı onlardaki bu azmi: *“Ali ve Hüseyin çocukluk yıllarını geride bırakırken birbirlerine verdikleri sözü hiç unutmadılar. Uzakta da olsalar birbirlerinden haberdardılar. İdealleri uğruna çıktıkları bu yolda yürürken yorulmalar da vazgeçemediler.” (Tüfek, 2022b, s. 37)* diyerek okuyucu ile paylaşır.

Yazar, Ali Şîr Nevayî'yi vatanı için büyük hedefleri olan bir talebe olarak tanıtır. Aşağıdaki cümlelerde onu, bu uğurda usanmadan çalışan bir karınca gibi tasvirler:

“Bu dönemde Ali; cebiri Arap hocalardan, yazıyı Farişî hocalardan, felsefeyi Türkmen hocalardan öğrendi. Gelecekteki hedefi olan Herat'ı bir kültür ve ilim merkezi yapmak konusunda kendisine gerekli olacak bilgi ve kültür birikimini oluşturmak için âdeta bir karınca gibi çalışıyordu.” (Tüfek, 2022b, s. 43)

Eserdeki kişilerin yaşadığı dönemlerde Farsça şiir yazmak bir üstünlük olarak kabul edilir. Buna karşın yazar, Türkçenin hak ettiği yere gelebilmesi için önce Türk milleti tarafından çok çalışarak öğrenilmesi gerektiğini: *“Türkler eğer çalışır kendi dillerini tam olarak öğrenebilirlerse şiir yazmada daha da üstün olabilirler.” (Tüfek, 2022b, s. 50)* diyerek vurgular.

Dönemin tanınmış âlimlerinden Molla Câmi, bir gün Ali Şîr Nevayî'nin talebesi olduğu medreseyi ziyaret eder. Ali Şîr'in şiir yazmadaki yeteneğinden ve Türkçe konusundaki ileri görüşlü düşüncelerinden çok etkilenir. Çalışmalarını devam ettirmesi konusunda onu: *“Türkler elbette ki Türkçe yazmalıdır. Bu konudaki çalışmalarını devam ettirmelisin. Şiir dünyasında bir gün çok*

mühim bir yerin olacak ancak daha fazla okumalı, araştırmalı diğer diller hakkında da daha geniş bir görüşe sahip olmalısın.” (Tüfek, 2022b, s. 51) sözleriyle yüreklendirir. Bir başka ifadede ise Molla Câmi, Ali’yi gayretlerini artırması için: “Yıllardır aldığın notları biliyorum Ali oğlum. İleride bunları bir araya getirip fikirlerini daha fazla kişiye ulaştırmak için uğraşacaksın.” (Tüfek, 2022b, s. 58) diyerek teşvik eder.

Hüseyin Baykara devlet yönetiminde kimseye güvenemediği için çok bunılır. Derdini biricik dostu Ali Şîr’e açar. Ali Şîr ise bitmek tükenmek bilmeyen bir gayretle devlet için çalışmalarını gerektiğini, kendi dertlerini bu noktada göz ardı etmelerini söyleyerek arkadaşını şu sözlerle motive eder:

“Herat’ı el ele verip yeniden kuracağız. Halkımız için çalışacağız. Sen artık Herat halkı için var olacaksın. Bütün bu topraklar bizden hizmet beklerken böyle kendi derdimizle ağlamak bize yakışmaz dostum.” (Tüfek, 2022b, s. 67)

Hüseyin Baykara Ali Şîr Nevayî’ye mühürdarlık görevi teklif eder. Ali Şîr bu görevi millete hizmet etmek için kabul eder ve çok çalışacağına söz verir. Yazar bu konuşma üzerinden vazifenin kutsallığına şu sözlerle vurgu yapar:

“Peki... Görevin hakkını vermek için elimden geleni yapacağım.” (Tüfek, 2022b, s. 68)

Eserde bu noktaya kadar daha çok devlet için azimle, gayretle hiç durmadan çalışmak gerektiği mesajı verilirken bu noktadan sonra ise çalışarak ulaşılan sonuçlardan bahsedilir. Aşağıdaki ifadede okura, isteyince her hedefe ulaşabileceği mesajı verilir:

“Hüseyin Baykara ve Ali Şîr Nevayî el birliğiyle çok kısa bir sürede Herat’ı birçok yönden yeniden imar ettiler. Aradan geçen yıllar içinde ülkeye 370 tane hayrat yaptırdılar. Kervansaraylar, camiler, mescidler, hamam ve köprüler, hastaneler, havuzlar, bahçeler... Herat artık dünyaca tanınan bir memleket hâline gelmişti. Bilim ve sanat alanında da çok büyük çalışmalar yapılıyor, sarayda kurulan meclislerde bilim ve sanat adamları sohbet ediyor, birbirleriyle görüşlerini paylaşıyorlardı.” (Tüfek, 2022b, s. 77)

Ali Şîr Nevayî istenirse Türkçe dilinde de her türlü kültürel eserin oluşturulabileceğini bildiğinden bu uğurda durmadan çalışır. Birçok eser meydana getirerek iddiasında başarılı olur. Bu başarısını biraz da ondaki azmi ve cevheri gören arkadaşı Hüseyin Baykara ile hocası Molla Câmi’ye borçludur. Yazar: *“Ali Şîr Nevayî devlet işleriyle uğraşırken edebiyat alanında birbirinden mühim eserler yazmayı da ihmal etmiyordu. Hüseyin Baykara, arkadaşının şiirden ve edebiyattan kopmasını istemiyordu. Onun gibi bilge bir kişinin kültür alanında da eserler vermekten geri durmaması gerektiğini düşündüğünden, yazması konusunda teşvik edici davranıyordu. Edebiyat dünyasında “Hamse” adı verilen beş kitaplık bir şiir seti hazırlaması konusunda en az hocası Molla Câmi kadar Hüseyin Baykara da teşvik edici olmuştu. Ali Şîr Nevayî’ye kadar Türkçeyle yazan hiçbir şair “hamse” yayınlamamıştı. Ali Şîr Nevayî, Türkçeyle de hamse yazılabileceğini gösterdi.” (Tüfek, 2022b, s. 82) sözleriyle güçlü bir birlikteliğin büyük işler yapabileceğini okuyucunun gözleri önüne serer.*

Hüseyin Baykara’nın bazı dedikodulara inanarak Esterabad’a sürdüğü Ali Şîr, sıkıntılı zamanlar yaşamasına rağmen ilim hevesinden vazgeçmez. Hatta bu durumu bol bol çalışma yapmak için bir fırsat gibi görür. Yazar, bu olaydan hareketle gerçek bir çalışma azmini hiçbir olumsuzluğun engelleyemeyeceğini: *“Artık daha fazla ilim ve edebiyatla meşgul olacaktı. Yazmayı düşündüğü bazı eserler üzerinden çalışmak için daha fazla zamanı olacaktı.” (Tüfek, 2022b, s. 87) diyerek ifade eder.*

Yaşadığı birçok sıkıntı üzerine bir de hocasını kaybeden Ali Şîr Nevayi, bütün bu olumsuzluklara rağmen çalışma azminden hiçbir şey kaybetmez. Birçok yazılı eser vermeyi başarır. Yazar bu davranış üzerinden çocuklara, karşılaşılan zorluklara rağmen çalışmaktan asla geri durulmaması mesajını şu sözlerle verir:

“Molla Câmî'nin vefatı üzerine Ali Şîr Nevayi iyice içine kapanmıştı. Hocasının istediği gibi kalemını elinden hiç bırakmıyordu. Gece gündüz durmadan yazıyordu. Hayatının bu dönemi yazılı eser verme bakımından çok bereketli geçti. İlk olarak vefat eden hocası Molla Câmî'yi anlattığı “Hamsetü'l Mutehayyırın” adlı eserini yazdı. Sonra da yazdığı mektupları topladığı “Münşeat” adlı eseri olmak üzere onlarca eser verdi.

Bu dönemde sadece kitap yazmıyor, aynı zamanda başlattığı birçok ilim ve kültür çalışmasının da devamlılığını sağlamak için takibini yapıyordu.” (Tüfek, 2022b, s. 94)

Anlatıcı, çalışmanın hayatın belli bir dönemini değil her anını kapsaması gerektiğini Nevayî'nin hayatının sonuna kadar bıkmadan usanmadan çalıştığını belirttiği şu sözlerle vurgular:

“Nevayi, kendi öğrendiklerini insanlarla paylaşarak onların hayatta daha doğru hareket etmelerini istedi. Bu onun yazdığı son eserdir. Denebilir ki son nefesine kadar bütün varlığını insanlığın, milletinin faydasına harcadı.” (Tüfek, 2022b, s. 98)

Serinin ikinci kitabı olan Simurg'a Yolculuk'ta yazar, eserin başından sonuna kadar Ali Şîr Nevayi'yi okura gerçekçi bir model olarak sunmuştur. Onun üzerinden çalışma değerinin içini tamamen doldurmuş; çalışmanın yeri ve zamanı olmadığını, ömür tükenmeden milleti için gösterilen gayretlerin de tükenmeyeceğini vurgulamıştır. Söz konusu olan bu eser, Türkçeye önem veren tarihi şahsiyetlerimizden birini seçip gayretli yaşam öyküsünü satırlarına taşınması ve çocuklarda dilimize sahip çıkma bilinci oluşturması açısından kıymetli görülmüştür.

3. MUTLULUK BİLGİSİ

Hikâyenin başkahramanı olan Yusuf, küçük yaştan itibaren öğrenmeye çok hevesli ve gayretli bir çocuktur. Bilgiye çalışarak, hocalarını ve ailesini dinleyerek ulaşan biridir. Yazar aşağıdaki ifadelerinde, Yusuf'un kişilik özellikleri üzerinden hocalarını ve büyüklerini iyi dinleyip onların öğütlerine kulak veren öğrencilerin başarılı olacağı mesajını verir:

“Ailesi, Yusuf'un çok iyi eğitim alması için gayret gösterdi. Yusuf, soylu bir aileye mensup olduğu için bu konuda şanslıydı. Küçük yaşta Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça öğrendi. Dil öğrenmeye olduğu kadar şiire de merakı vardı. Kendisini bu alanlarda iyi yetiştirmeye çalışıyor, medresede öğrendikleriyle yetinmeyip devamlı okuyor, gözlemliyor ve düşünüyor.” (Tüfek, 2022c, s. 10)

Kitapta başarılı olmanın bazı sırlarına da değinilmiştir. İyi ve çalışkan arkadaş seçimi bunlardan biridir: Yazar: “Mehmet de Yusuf'la benzer özelliklere sahiptir. O da akıllı, çalışkan ve güvenilir biriydi.” (Tüfek, 2022c, s. 14) diyerek iyi bir arkadaşta bulunması gereken nitelikleri sıralamıştır.

Serinin diğer kitaplarında olduğu gibi bu kitapta da yazar, çalışkanlık kavramını çok boyutlu olarak işlemektedir. Çalışkanlık, sadece derslerinde başarılı olmak değil hayatın içinde bizzat yer alarak toplumun menfaatine olan tüm işlerde gayret göstermek şeklinde tasvir edilir. Eserde çalışkanlığın söz konusu farklı boyutlarına şu cümlelerle vurgu yapılır:

“Kulenin tepesinde göğe bakıp yıldızları seyrettiği gece aldığı karardan hiç vazgeçmedi. Bu uğurda emin adımlarla ilerledi. Medresede hocalarının verdiği ödevleri fazlasıyla yapıyor, okuyor, araştırıyor ve

yazıyordu. İlimleri öğrenmekle kalmayıp halkın içinde de bulunuyor, nalbantlıktan, savaş aletleri kullanmaya, at binmekten duvar onarmaya her şeyi öğrenip en iyi şekilde yapmaya çalışıyordu.” (Tüfek, 2022c, s. 36)

“Bu yüzden gençlik yıllarında insanları tanımak için çok çaba sarf etti, Meslekler hakkında az çok bilgi sahibi olmak için medrese eğitiminden vakit buldukça meslek erbaplarıyla sohbet etti. Mesela, çiftçilerin yanında çalıştı, toprağı ekip biçmeyi öğrendi. Bu insanların devletle ilişkilerine kafa yordu.” (Tüfek, 2022c, s. 37)

Kitap toplum açısından son derece kıymetli olan ilim kavramına ve ilim insanlarına dikkat çeker, hepsinin çalışmalarıyla sadece buldukları topluma değil tüm insanlığa hizmet ettiklerini: “Birçok ilim adamı kendi dallarında insanlığa hizmet ediyordu.” (Tüfek, 2022c, s. 40) cümlesiyle vurgular.

Kitabın başkahramanı Yusuf, dünyevi zevkleri bir kenara bırakır. Onun yapmayı en sevdiği iş sürekli topluma fayda verecek çalışmalardır. Yazar Yusuf’un bu özelliği üzerinden çocuklara: “Okumak, araştırmak, düşünmek, yazmak, bu dünyada en çok yapmayı sevdiği şeylerdi.” (Tüfek, 2022c, s. 40) diyerek mutluluğun bir nevi formülünü verir.

Eserde çalışkanlığın dinî yönü üzerinde de durulur. Çalışkanlığın aynı zamanda dinî bir vecibe olduğu, Allah yolunda yapılması gerektiği ve sonucun da bir tevekkül içerisinde yine ona bırakılmasından şu ifadelerle bahsedilir:

“Allah; devleti, halkı için gece gündüz demeden çalışan kişinin ilmine bereket verir. Sonsuz ilim sahibi olan Allah’tır. O, dilediğine bu ilim hazinelerinden çokça ikram eder, dilediğine de hazinenin kapağını açmaz. Rızkı veren Allah’tır. İlim de bir rızıktır, hem de rızıkların en güzeli. Yeter ki sen gayretli ol, her yere, herkese ilim gözüyle bak.” (Tüfek, 2022c, s. 42)

Anlatıcı, okura çalışmak isteyen insanın buna bir şekilde vakit bulabileceğini hatta çok çalışsa bile hayatındaki diğer görevlerini bile rahatlıkla aksatmadan yerine getirilebileceğini dile getirir. Bu duruma model olarak gösterilen Yusuf karakteri üzerinden, çok çalışmanın diğer görevlerini ve yakınlarla olan ilişkisini aksatmaya bir mazeret gösterilmemesi gerektiği şu ifadelerle vurgulanır:

“Yusuf, hocasıyla konuştuğundan sonra Balasagun valiliğinde çalışmaya başladı. Gündüzleri valilikte çalışıyor, akşam ailesiyle vakit geçiriyor, gece olunca da kütüphaneye kapanıyordu. Saatlerce kitapların arasında araştırmalar yaparak vakit geçiriyordu.” (Tüfek, 2022c, s. 43)

Okumanın, araştırmanın, bilginin sınırı yoktur. Yusuf, üstün çalışkanlığı ve onu bu gayrete götüren merak duygusuyla sürekli olarak kendini geliştirir. Yazar, insanın hayatın her anında öğrenmeye açık olması gerektiğini: “Astronomiden tıp bilimine, edebiyattan matematiğe, felsefeye kadar birçok bilim alanında o güne dek yazılmış en esaslı kitapları satır satır okuyup anlamaya çalışıyordu. Devrin bilginleri Birûnî, İbni Sinâ, Firdevsî ve Ömer Hayyam’ın bütün kitaplarını bulup okudu. Arapça ve Farsçayı ana dili kadar iyi öğrendi.” (Tüfek, 2022c, s.43) sözleriyle dile getirir.

Yusuf, hocasının isteğiyle girdiği devlet görevindeyken de çalışmalarına ara vermez. Halkla iç içedir. Anlatıcı bu olayla tek başına çalışkanlığın yeterli olmayacağını, özellikle de devlet adamlarının halktan kopuk olmaması gerektiğini şu şekilde vurgular: “Yusuf, bu dönemde devlet işleri ve ilmi çalışmalarla da yetinmeyip şehirdeki halkla bir araya geliyor, esnafın, çiftçinin dertlerini dinliyordu.” (Tüfek, 2022c, s. 43-44)

Yusuf çalışkanlığı ve ahlaklı davranışlarıyla kendini halka sevdirebilir. Herkes onu çocukları için bir model görmektedir: Yazar Yusuf'un alçak gönüllü ve çalışkan davranışlarını şu şekilde öne çıkarır:

"Halk, onun varlığından o kadar memnundu ki çocuklarına Yusuf'u örnek gösterip "Büyüyünce böyle ahlâk sahibi, çalışkan ve zeki biri olur inşallah." diye dua ediyordu." (Tüfek, 2022c, s. 44)

Eserde serinin diğer kitaplarından "Bir Kelime Seyyahı"nın başkahramanı Kaşgarlı Mahmut'un çalışkanlığına da atıfta bulunulur. Dönemin Türk bilginleri hiç durmaksızın insanlığa hizmet etmektedir. Yazar Mahmut'un gayretini şu sözlerle satırlarına taşır:

"Kaşgarlı Mahmut adındaki bir bilgenin Türk illerini at sırtında gezerek Araplara Türkçeyi öğretecek bir lügat hazırladığını duyduk." (Tüfek, 2022c, s. 44)

Yusuf'un yetişkinlik dönemlerinde Karahanlı Devleti zor zamanlardan geçmektedir. Ülke iyi bir hükümdar ve ona bilge bir yardımcı beklemektedir. Bu sıkıntılı ortam bile Yusuf'un çalışma azmini etkilemez. Aksine insanları içinde buldukları sıkıntıdan kurtarmak için çalışmalarına daha bir gayretle devam eder. Yusuf'un engelleri aşma gayreti ve azmi şu cümlelerle ifade edilir:

"Balasagunlu Yusuf, bu ortamda bile ilim tahsiline, insanları gözlemlemeye devam etti.

"Yusuf artık 50 yaşlarındaydı. Balasagun'daki bir medreseye kapandı ve hummalı bir şekilde çalışmaya başladı. Gece gündüz demeden yazıyor, yazıyordu." (Tüfek, 2022c, s. 51-52)

Kitabın başkahramanı Balasagunlu Yusuf, insanlığa hizmet etmek için büyük gayretle yazdığı kitabını bitirir ve ona, okuyan herkese mutluluk getirsin diye "Kutadgu Bilig" adını verir. Bir siyasetname niteliği de taşıyan çalışmasını bunalım içinde olan hükümdar Tabgaç Buğra Han'a sunmak üzere yola çıkar. Yazar, onun çalışkan ve fedakâr davranışlarını: *"On sekiz ay boyunca durup dinlenmeden çalıştı. Eseri tamamlandığında tarih 1070 yılını gösteriyordu." (Tüfek, 2022c, s. 52)* diyerek okurla paylaşır.

Karahanlıların zor günler geçirdiği dönemde hükümdar olan Tabgaç Buğra Han, bu duruma çok üzülmemekte; kendisine hem bilge hem de çalışkan bir yardımcı aramaktadır. Bu arayışı: *"Haftalardır memleketin her yerine haber gönderdim fakat içi dışı bir, akıllı bilgili, her işime koşacak bir yardımcı bulamadım." (Tüfek, 2022c, s. 68)* serzenişiyi öne çıkarılır.

Kitabın sonunda Yusuf, eserini Tabgaç Buğra Han'a sunar. Tabgaç Buğra Han "Kutadgu Bilig"i adeta soluksuz okur ve o an aradığı yardımcısını bulduğunu anlar. Yusuf'a vezirlik görevi anlamına gelen "has haciplik" verir. O günden sonra Yusuf Has Hacib olarak anılan Yusuf, devleti için yılmadan çalışmaya devam eder. Yazar eserine, çalışmanın emekliliği olmayacağını vurguladığı şu sözlerle son verir:

"Balasagunlu Yusuf, o günden sonra Yusuf Has Hacib olarak anıldı. Devletin güçlenmesi, halkın huzur ve bolluk içinde yaşaması için durmadan çalıştı." (Tüfek, 2022c, s. 77)

Serinin "Mutluluk Bilgisi" adlı üçüncü kitabı da çalışkanlık değeri açısından zengin içerik ve olaylara sahiptir. Özellikle eserin başkahramanı Yusuf'un insanlığa yararlı olmak için ortaya koyduğu sarsılmaz iradesi çocukların dikkatini çekecek mahiyettedir. Aynı zamanda Türkçeye hizmet aşkı güden bir insanın yaşam öyküsünün işlenmesi sebebiyle de eser, çocuklara hem azim dolu mesajları hem de dil bilinci aşılama çabası sebebiyle değerler eğitimi açısından incelemeye değer bulunmuştur.

4. KELİMELERİN IŞIĞI

Kitap, İslamiyet'i kabul ettikleri ilk dönemlerde Türklerin kendi kültürleriyle İslam'ı sentezleyerek kurdukları yeni medeniyetin yükselmesi için üstün çaba gösterdiklerini belirten şu ifadelerle başlar:

"Türklerin İslamiyet'i kabul edişinin üzerinden birkaç yüzyıl geçmişti. Türkler; sahip oldukları kadim kültürü, İslam dininin ilkeleriyle birleştirerek Türk İslam medeniyetinin yükselmesi için ne gerekiyorsa yapıyorlardı. Bilim, sanat, edebiyat, mimari, matematik, gök bilimi alanlarında öncü şahsiyetler yetiştirerek dünyayı bilimin aydınlığına kavuşturuyorlardı." (Tüfek, 2022d, s. 7)

Eserde devleti kalkındıracak esas gücün çalışkan insanlar, âlimler ve sanatkârlar olduğundan şu şekilde bahsedilir:

"Bir ülkenin sadece kılıçla değil, kalemlerle de fethedilebileceğini iyi bilen yöneticiler, işinin ehli bilim insanlarını şehirlerine davet ediyor; araştırmalarını yapmaları, eserlerini yazmaları için gereken imkânları sunuyordu. En usta mimarlar, en titiz nakkaşlar, yüzyıllar boyu ayakta kalacak mimari eserler yapıyorlardı." (Tüfek, 2022d, s. 7-8)

Eğitimde öğrenci ve öğretmen arasındaki olumlu ilişki önemlidir. Kitapta öğrencisini seven, onunla olumlu ilişkiler kurmayı bilen bir öğretmenin, öğrencilerin daha gayretli çalışmasını sağlayabileceğine: *"Öğretmenlerinin gülümsemesini gören çocuklar derslerine daha bir şevkle çalışır, ona mahcup olmamak için ödevlerini eksiksiz yapmaya gayret ederlerdi." (Tüfek, 2022d, s. 9)* sözleriyle dikkat çekilir.

Eserde isminden sıklıkla söz edilen Salih Hoca, başarılı ve sevgi dolu bir hocadır. Öğrencilerini sevmesinin yanı sıra onlara derin bir saygı da duymaktadır. Çevresinde bu durumu görüp şaşırana o öğrencilerin ileride devletin her kademesinde yer alacak ve topluma hizmet edecek insanlar olacağını söyler. Bu beklentisini ise öğrencilerin çalışkanlığı üzerine temellendirdiği şu sözlerle ifade eder:

"Dostum, bacak kadar dediğin çocuklar yarın büyüyecekler, çok çalışıp ilim irfan öğrenecekler, belki bir âlim, bir devlet adamı yahut bir müderris (şimdiki anlamda profesör) olacaklar." (Tüfek, 2022d, s. 9)

Kitabın başkahramanı olan Ahmet, doğuştan âmâ olmasına rağmen çok çalışkan ve zeki bir öğrencidir. Hocalarını iyi dinleyerek öğrenmeye önem verir. Azimli ve gayretli davranışlarıyla tüm arkadaşlarına örnektir. Yazar, Ahmet karakteri üzerinden iyi bir öğrencide olması gereken vasıfları sıralayarak bu durumu: *"Öğretmeninin derste anlattıklarını can kulağıyla dinliyor, âdetâ sözlerini zihnine kazıyordu. Okulda başarılıydı. Salih Hoca'sı ondaki azmi ve gayreti diğer çocuklara örnek gösterirdi." (Tüfek, 2022d, s. 20)* cümleleriyle ifade eder.

Eserde medresedeki tüm öğrencilerin sıklıkla çalışkanlık becerilerine dikkat çekilir. Öyle ki derslerinde gayretli olan talebeler, sınavda bunun karşılığını alıp alamayacakları endişesi taşımaktadır. Onlardaki bu vaziyet: *"Öğrencilerin çoğu çalışkan, gayretli çocuklardı fakat imtihan denince herkeste bir telaş, bir korku oluyordu." (Tüfek, 2022d, s. 23)* cümlesiyle tasvir edilir.

Ahmet çok çalışkan biri olmasının yanı sıra doğuştan bazı yetenekler de taşımaktadır. Kulaklarının çok hassas olmasının yanı sıra üstün bir de dinleme becerisi vardır. Kör olmasına rağmen bu durumu dert etmek yerine gayretli davranıp başarılı olur. Anlatıcı, her engelin gayretle aşılabileceğine metinde geçen: *"Salih Hoca, Ahmet'in ne kadar çalışkan bir öğrenci olduğunu elbette biliyordu fakat bu kadarını da beklemiyordu doğrusu. Derslerde anlatılan her şeyi Ahmet zihnine kaydetmişti." (Tüfek, 2022d, s. 24)* sözleriyle vurgu yapar. Bir başka ifadede ise

yazar başarıdaki asıl sırrın, kişisel gayrette gizli olduğunu, hocasının Ahmet'e söylediği: *"Seninle çok kısa süre çalışmamıza rağmen Farsça ve Arapçada çok ilerledin."* (Tüfek, 2022d, s. 51) cümlesiyle belirtir.

Kitaba göre başarılı olmak için çalışkanlığın yanı sıra ahlaklı bir duruş da gereklidir. Bu özelliklerin hepsi Ahmet'te toplanarak çocuklara şu sözlerle bir mesaj verilir:

"Salih Hoca öğrencisinin bilgisinin, çalışkanlığının yanı sıra edebine de hayran kaldı." (Tüfek, 2022d, s. 24)

Ahmet çalışkan tavırlarıyla çevresindeki arkadaşları tarafından örnek alınır. Onun eksik bir yönü olmasına rağmen elde ettiği üstün başarı arkadaşlarını da gayretli hâle getirir. Yazar şu cümlelerle hem gayretli olmaya hem doğru arkadaş seçimine dikkat çeker:

Ahmet, hepimiz sana hayran kaldık. Onca şeyi aklında nasıl tutabiliyorsun? Ben de ödevlerimi aksatmıyorum, ezberlerime günü gününe çalışıyorum. Hatta çoğunlukla senle birlikte çalışıyoruz ama her şeyi aklımda tutamıyorum." (Tüfek, 2022d, s. 26)

Eğitimde her çocuk farklı özelliklere sahiptir. Dolayısıyla öğrenmelerde bireysel farklılıklar olabilir. Yazar, Ahmet'in çok değer verdiği Salih Hoca karakteriyle bu duruma dikkat çekmiştir. Ahmet'tin bilgiyi hızlı kavrayışı ve çalışkanlığı sebebiyle hocası onunla ayrıca ilgilenir. Bu bağlamda eğitimin bireysel farklılıklara dikkat ederek yapılması gerektiği şu sözlerle ifade edilir:

"Salih Hoca Ahmet ile daha yakından ilgilenmeye, ona diğer çocuklardan daha fazla ödev vermeye başlamıştı. Ahmet, çıkışta okulda biraz daha kalıyor, öğretmeninin verdiği ödevleri yapıyordu." (Tüfek, 2022d, s. 30)

Ahmet kimi zaman kör olmasının kendisi için bir engel olduğunu düşünse de hocasının onu cesaretlendirmesiyle gayretini daha da artırır. Onun üzölmek ve içine kapanmak yerine çalışarak sorunları aşma gayreti: *"Ahmet'in yüzünde yeniden bir aydınlık beliriverdi. İnancını kaybetmeyecekti. Çalışmaktan asla vazgeçmeyecek, ilim öğrenmek, insanlara faydalı olmak için elinden geleni yapacaktı."* (Tüfek, 2022d, s. 32) cümleleriyle verilir.

Ahmet'in çalışkan ve iyiliksever arkadaşı Salih ona yardımcı olmakta, ikisi birlikte fazladan çalışmalar yapmaktadır. Başarılı olmak için iyi bir arkadaş çevresinin ne derece önemli olduğu: *"Ahmet Farsça ve Arapça öğrenmeye başladı. Öğretmeninin verdiği kitapları bazen annesinden bazen de Cemal'den dinliyordu. Salih Hoca'nın seçtiği birkaç arkadaşıyla birlikte okulda kalıp çalışıyorlardı."* (Tüfek, 2022d, s. 32) sözleriyle dile getirilir.

Başarılı ve gayretli insanları çevrelerinde her zaman kıskanan kişiler olmuştur. Ahmet'in sınıf arkadaşlarından Muharrem de ilkin hatalı bir davranış sergileyerek onu kıskanır. Yazar sonraları Ahmet'e iyi bir arkadaş olan Muharrem'in bu telaşını şu şekilde ifade eder:

"Muharrem de zeki ve çalışkandı fakat son zamanlarda biraz endişeliydi." (Tüfek, 2022d, s. 33)

Büyük dostluklar büyük anlaşmazlıklarla başlar hesabı, Muharrem'le Ahmet yaşadıkları olumsuz bir olaydan sonra çok sıkı dost olurlar. Bunda Muharrem'in yaptığı yanlıştan dolayı çok pişman olması etkilidir. Yazar iyi bir dostlukla çalışkanlık değeri arasında kurduğu ilişkiyi: *"Günler, haftalar böyle geçti. Muharrem her gün Ahmetlere gidiyor, birlikte saatlerce ders çalışıyorlardı."* (Tüfek, 2022d, s. 43) ifadesiyle vurgular.

Çalışkanlığı, dürüstlüğü ve zekâsı Ahmet'in bir anda parlamasını sağlar. Öyle ki Ahmet'in Semerkant'taki bir medreseye kabul edileceği haberi gelir. Anlatıcı çalışkan bir insanın

başarısının tesadüf olamayacağını: *“Ahmet’in medresede okumak için Semerkant’a gideceğini Yüknük halkı duymuştu. Ahmet’i tanıyanlar buna hiç şaşırmadı. Onun çalışkan, azimli, zeki, dürüst ve güzel ahlaklı bir çocuk olduğunu biliyorlardı.”* (Tüfek, 2022d, s. 45) cümleleriyle öne çıkarır.

Kitapta Ahmet, iyi yürekli bir insan olması sebebiyle gittiği her yerde iyi insanlarla karşılaşır. Güzel dostluklar kurar. Salih Hoca’yla medrese yoluna çıktıklarında iyi bir arkadaşlık kuracakları Esat’la tanışır. Esat, Salih Hoca’nın medreseden arkadaşı Hüseyin’in oğludur. O da Ahmet gibi gayretli ve ahlaklı bir öğrencidir. Medreseye kabul imtihanı öncesi birbirlerini cesaretlendirerek sonuç ne olursa olsun çalışmaktan vazgeçmemek üzere sözleşirler. Onlar arasındaki bu samimi dostluk ve ilim aşkı yazar tarafından: *“Hem bu medreseye kabul edilmezsek her şey bitecek anlamına gelmez ki... Tek medrese burası değil, başkalarını deneriz. İlim yolunda yürümek için her ihtimali değerlendiririz.”* (Tüfek, 2022d, s. 67) şeklindeki konuşmalarla verilir.

Çalışkan bir geçmişi olmasının insan için ileriki yaşantısında olumlu bir kaynak teşkil edeceği, Ahmet ve Esat’ın medreseye kabul sınavında yaşadığı şu olayla verilir:

“Müfit Hoca her ikisini de şöyle bir süzdü. İkisi de ilk bakışta öğrenciliğe kabul edilecek özelliklere sahip gibi görünüyorlardı. Her ikisinin de okullarındaki gayretleri ve başarıları hakkında bilgi edinmişlerdi.” (Tüfek, 2022d, s. 69)

Medreseye kabul sınavında Müfit Hoca Ahmet’i sınav yapar. Sorduğu sorulara verdiği cevaplardan Ahmet’in çalışkan ve edepli bir talebe olduğunu hemen anlar. Bu durum, Ahmet’in özellikle gayretli yönüne vurgu yapılan aşağıdaki cümlelerle ifade edilir:

“-Aferin evladım, derslerini çok iyi çalışmışsın.” (Tüfek, 2022d, s. 70)

“Hakikat ilminin öğrencisi olmak için zekâ, çalışkanlık, gayret, disiplin kadar güzel ahlâk da gerekiyordu.” (Tüfek, 2022d, s. 70)

“-Salih Hoca derslerdeki gayretinden ve başarısından bahsetmişti. Şimdi daha iyi anlıyorum bu kadar çalışkan olmanın sebebini.” (Tüfek, 2022d, s. 72)

Kitap, Ahmet ve Esat karakterleri üzerinden okurun dikkatini kütüphanelere çeker. Anlatıcı, öğrencilere artan zamanlarını kütüphanelerde çalışarak geçirmelerini: *“Medresenin büyük bir kütüphanesi vardı. Ahmet ile Esat yemek ve uyku dışındaki zamanlarının çoğunu kütüphanede geçirirdi. Özellikle de kütüphanenin en sakin olduğu saatlerde çalışmayı âdet haline getirmişlerdi.”* (Tüfek, 2022d, s. 82) diyerek öğütler.

Ahmet ve Esat, kabul edildikleri medresede gayretleriyle kısa sürede oranın gözde öğrencileri olurlar. Buradan, çalışmanın elinden hiçbir şeyin kurtulamayacağı; zaman ve mekân fark etmeksizin emeklerin karşılığının mutlaka alınacağı mesajı verilir:

“Fakat biliyorlardı ki zahmetsiz rahmet olmaz. Tembellik yaparak ilim insanı olunmaz. Bu yüzden bıkmadan usanmadan çalıştılar. Esat zorlandığında Ahmet, Ahmet zorlandığında ise Esat arkadaşını gayrete getirdi. Bu kadar azimle çalışınca başarı da kendiliğinden geldi. Birkaç ay içinde Ahmet de Esat da medresenin en gözde öğrencileri arasındaydı.” (Tüfek, 2022d, s. 82)

Sonuç olarak Edip Ahmet Yüknük’ün doğuştan âmâ olması sebebiyle oldukça zor şartlar altında yürüttüğü başarı serüveni, eserde çarpıcı bir şekilde dile getirilmiştir. Öğrencilere Ahmet karakteri üzerinden şartlar ne kadar zorlu olursa olsun gayretli çalışmaların karşılıksız kalmayacağı, engellerin aşılma ve daha güçlenmek için bir geçit olduğu mesajları verilmiştir. Serinin diğer kitaplarına göre çalışkanlık değerine satırlarında daha fazla yer veren bu eserde, yer yer çetin bir hayatın yüreklere dokunan acıklı sorunları çalışkanlık reçetesiyle aşılmış ve

çocukların gönüllerine bu noktada oldukça net dokunuşlar yapılmıştır. Kitap, kendini her yönden iyi yetiştiren Edip Ahmet Yükneki'nin bundan sonraki hayatında da ilim yolunda gayret etmekten geri durmadığını: *"Ahmet hemen hemen bütün zamanını ilmi konularda araştırma yapmakla, diğer hocalarla birlikte öğrencilerin daha iyi yetiştirilmesi için fikir üretmekle geçiriyordu."* (Tüfek, 2022d, s. 86) sözleriyle ifade etmiş, ömür vefa ettikçe ilim irfan yolunda çalışmaktan asla vazgeçilmemesi gerektiği mesajıyla sona ermiştir. Bu açıdan bakıldığında eser, çocuklara bitmek tükenmek bilmeyen bir azim ve engelleri aşma konusunda sarsılmaz bir ümit aşıladığı için çalışkanlık değerini başarılı bir şekilde yansıtmayı başarmıştır.

5. GÖNÜLLERİN HOCASI OLMAK

Kitabın başkahramanı olan Ahmet'in babası İbrahim Hoca herkesçe sevilen, alçakgönüllü ve gayretli bir adamdır. Vaktini sadece ilim yolunda çalışarak değil halka yardım ederek geçirir. Eserde onun bu gayretli tavırları: *"Sahip olduğu bilgi, İbrahim Hoca'yı daha bir alçak gönüllü yapardı. İçi dolu başaklar gibi öğrendikçe, bildikçe, tanıdıkça başını öne eğdi. İlimle meşgul olur, onun dışındaki zamanlarında kasabasının yanında bulunur, gündelik işlerinde elinden geldiğince herkese yardım ederdi."* (Tüfek, 2023, s. 9) cümleleriyle ifade edilir.

Ahmet, yaşlıları gibi tüm gününü kan ter içinde kalacak kadar oyun oynayarak geçirmez. Çalışkan bir kişiliği vardır. Fırsat buldukça hemen her konuda tefekkür eder. Bir gün gözü, yuvasına yiyecek taşıyan karıncalara ilişir. Karıncaların durmaksızın çalışmaları dikkatini çeker. Anlatıcı, Ahmet'teki çalışkanlık dürtüsünü ona yönelik bir tespit içeren: *"Bir keresinde karınca yuvasının önünde uzanıp karıncaların yuvalarına yiyecek taşımalarını, aralarındaki iş bölümünü hayretler içinde seyretmişti."* (Tüfek, 2023, s. 19) sözleriyle öne çıkarır:

Anne ve babasının vefatından sonra Ahmet, ablası Gevher Şehnaz'la birlikte yaşar. Bir gece ablasının gördüğü rüya vesilesiyle Yesi'ye giderek Arslan Baba'yı bulurlar. Ahmet, Arslan Baba'nın medresesinde talebe olur. Arslan Baba söz ve davranışlarından onun çok çalışkan bir talebe olduğunu hemen anlar. Anlatıcı, bu durumla çalışkanlığın insanın hâl ve hareketlerine yansiyacağını şu sözlerle vurgular:

"Hoş geldin Ahmet. Yaşın küçük ama Arslan Baba sendeki cevherden bahsetti. Kısa zamanda ilim ve irfanda hepimizi geride bırakacağına inanıyor." (Tüfek, 2023, s. 40-41)

Serinin diğer kitaplarında olduğu gibi "Gönüllerin Hocası"nda da hocaya saygı esastır. Eserde hocasının övgüsünü almak bir talebe için güdülenme şeklinde işlenmiştir. Ahmet de sürekli olarak hocalarından olumlu dönütler aldığı için gayretlerini artırır. Eserde geçen *"Hocasının övgüsünü, beğenisini hak etmek için o günden sonra var gücüyle çalışmaya karar verdi. Arslan Baba bir sayfa ödev verdiyse, o üç sayfa yapacaktı. O bir kaynaktan konuyu araştırın dese o kütüphanede sabahlayacak, her meseleyi etraflıca öğrenip kavramadan konuşmayacaktı."* (Tüfek, 2023, s. 42) ifadeleri onun bu gayretli yönüne vurgu yapar. Yine başka bir ifadede onun hocalarına verdiği sözü tutuşu: *"Ahmet, medreseye geldiği gün verdiği sözü tutmak için elinden geleni yaptı. Bir gününü bile tembellikle geçirmede. Arslan Baba'nın ağzından çıkan bir dileği, isteği ikiletmedi."* (Tüfek, 2023, s. 43) şeklinde ifade edilir.

Hocasının övgüleri sonrası Ahmet gece gündüz demeden çalışır ve medresenin en gözde öğrencisi olmayı başarır. Yazar Ahmet karakteri üzerinden ne kadar elverişsiz koşullardan gelinirse gelinsin, azimle çalışarak hedeflere ulaşabileceği mesajını: *"Ahmet kişiliği ve çalışkanlığıyla Arslan Baba'nın en sevdiği talebesi olmayı başarmıştı."* (Tüfek, 2023, s. 48) cümlesiyle verir.

Eserde çalışkanlıktan kastedilen şeyin sadece ders başarısı olmadığı, insanın geçimini temin etme noktasında da gayretli olmasının gerektiği Ahmet'in kaşık ustası Selim karakterine söylediği ve aynı zaman bir rica niteliği taşıyan şu sözlerle vurgulanır:

"-Usta, medresedeki çalışmalarımı, görevlerimi aksatmayacak şekilde çalışır, gayret gösteririm. Ne olur bana işini öğret, ben de senin kadar iyi bir kaşık ustası olmak istiyorum." (Tüfek, 2023, s. 49)

Arslan Baba vefat etmeden önce talebesi Ahmet'ten Buhara'ya giderek Yusuf Hemedani'nin talebesi olmasını ister. Ahmet'in ilim konusundaki en verimli çağı burada başlar. Buhara'da kaldığı süre boyunca da çalışmaya hiç ara vermez. Eserde bu durum: *"Hoca Ahmet Yesevi Yusuf Hemedani'nin talebesi olarak başladığı Buhara'daki yeni hayatında kendisini tamamen ilme adadı. Buhara'da kaldığı yıllar içinde çok iyi bir talebe oldu."* (Tüfek, 2023, s. 63) şeklinde verilerek sürekli ve düzenli çalışmanın insanı geliştireceği vurgusu yapılır.

Hayatının son döneminde Ahmet Yesevi memleketi Yesi'ye döner. Çalışmalarını orada sürdürür. Halkla birlikte üstün bir gayret göstererek medrese kurar. Onun ilim öğretme noktasında bitmek tükenmek bilmeyen gayreti aşağıdaki cümlelerle vurgulanır:

"Ahmet Yesevi nereye ne yapılacağını düşünüyor, talebelerine söylüyor, hocalarının ağzından çıkan sözü ikiletmeyen talebeleri kısa bir sürede her şeyi düzenliyordu. Yesi halkı da Yesevi'nin talebelerinin yönlendirmesiyle ne lazımsa bulup buluşturup sabahtan akşama, akşamdan sabaha çift vardiya çalışıp işleri ilerletiyordu." (Tüfek, 2023, s. 75)

Çalışmanın sadece ilim tahsil etmek olmadığını sık sık işleyen yazar, medrese inşasında Ahmet Yesevi'nin çalışmalara bizzat katıldığını, halk için gerekirse sırtında taş taşımaktan bile geri durmadığını belirtir. Bu şekilde millet için her anlamda çalışılması gerektiği belirtilerek şu sözlerle çocuklara her işte gayretli olmaları mesajı verilir:

"Ahmet Yesevi, yapılan hiçbir işten kendisini geri çekmiyordu. Ne zaman aransa kâh bir taş sırtlanmış taşırken kâh duvar örerken kâh çalışanlara yemek dağıtırken bulunuyordu." (Tüfek, 2023, s. 76)

Kendisinden sonra medreseyi çekip çevirecek birini arayan Hoca Ahmet Yesevi, yaşlılarından birçok konuda farklı olduğunu düşündüğü Süleyman adındaki bir talebeyi keşfederek onu yetiştirir. Süleyman'ın da gayreti, çalışkanlığı ve saygısı üzerine odaklanan yazar: *"Süleyman ertesi gün anne babasının izniyle Hoca Ahmet Yesevi'nin talebesi oldu. Hem ne talebe! Zeki, iyi kalpli, yardımsever, çalışkan, gözleri şimşek gibi, kalbi pamuk gibi Süleyman..."* (Tüfek, 2023, s. 91) diyerek Süleyman karakteri üzerinden ideal bir talebe resmi çizer.

"Türkçenin Muhafızları" serisinin son kitabı olan "Gönüllerin Hocası"nda, çalışkanlığın daha çok toplumdaki karşılığı boyutuna değinilmiştir. Ahmet Yesevi küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiştir. Her ne kadar böylesi büyük bir zorlukla yüzleşse de ona sahip çıkılmasının asıl sebebi olarak çalışkan bir tabiata sahip olması öne çıkarılmıştır. Ahmet Yesevi toplumun içine karışmış ve her konuda insanlara yardımcı olmak için uğraşmıştır. Medrese inşasında bile yaşına ve konumuna rağmen adeta sırtında taş taşıyarak çalışmalara iştirak etmiş, her kesimden insanın gönlünü kazanmayı; kısaca gönüllerin hocası olmayı başarmıştır. Sonuç olarak eserde gayretli ve azimli çabalar yine ve kesin suretle karşılığını bulmuştur. Bu bağlamda kitap, çalışkanlık değerini çok yönlü yansıtması açısından başarılıdır.

6. EVSİZ BEN'İN HİKÂYESİ

Kitabın ana karakteri, kabuğu olmadığı için ona "Evsiz Ben" adı verilmiş olan bir sümüklü böcektir. Kendisini salyangoz sandığı için kabuğu olmamasına sürekli üzülür. Buna rağmen

kesinlikle bir kabuğu olduğuna inanır. Bir gün kabuğunu bulmak üzere yola çıkar. Elbette bu yolculuk onun için oldukça zordur. Fakat hedefine ulaşmak için sürekli kendi kendine söylediği: *“Bu yolculuk hiç kolay olmayacak. Çok zorda kaldığın anlarda evine kavuştuğun anı hayal et. Vazgeçme. Pes etmezsen kavuşacaksın evine.”* (Tüfek, 2021, s. 43) şeklindeki iç sesi onu her seferinde gayretlendirir.

Evsiz Ben yolculuğuna çeşitli maceralar yaşayarak ve badireler atlatarak devam eder. Bazen umutsuzluğa düşse de evine ulaşacak olmanın hayali, azalan gayretini yeniden körükler. Eserde onun bu gayreti: *“Günler, haftalar, aylar da sürse evini aramaktan vazgeçmeyecekti. Hayaller kurarak yürümeye devam etti.”* (Tüfek, 2021, s. 52) denilerek vurgulanır.

Çok bitkin düşen ve susuz kalan Evsiz Ben, su içmek için düştüğü kuyudan son bir gayretle çıkmaya çalışır. Yaşama azmi ve evine kavuşma isteği onu yine hayata bağlar. Bu amansız gayret, öğrencilere örnek teşkil etmesi bakımından aşağıdaki cümlelerle aktarılır:

“Ben yavaş yavaş topladı gücünü. Evine kabuğuna kavuştuğu o anı hayal etti aya bakarken. Tırmandı, tırmandı, tırmandı... Vazgeçmeyeceğim, beni kurtaracak bu ipi bırakmayacağım dedi.” (Tüfek, 2021, s. 57)

Kitapta anlatılan olay açısından dönüm noktalarından biri, Evsiz Ben'in son bir gayretle düştüğü kuyudan çıkmayı başarmasıdır. Yazar: *“Samimi gayretten hiçbir hedef kurtulamaz. Tırmandı, tırmandı, tırmandı... En sonunda kuyudan çıkmayı başardı.”* (Tüfek, 2021, s. 58) ifadesiyle okura, ne kadar zor durumlara düşülürse düşülsün samimi bir çabanın her engeli aşmada anahtar rol oynayacağı mesajını verir.

Yazarın “Türkçenin Muhafızları” serisinin dışındaki tek kitabı, “Evsiz Ben'in Hikayesi” adındaki masal kitabıdır. Kitapta Evsiz Ben adındaki ana karakter bir sümüklü böcektir. Fakat kendisini salyangoz sanarak onlar gibi dış dünyanın sıkıntılarından koruyacak bir evinin olmamasından dolayı sürekli dertlenir. Türkçenin Muhafızları serisine göre “çalışkanlık” değerinin daha seyrek işlendiği bu kitapta, az da olsa gayrete bağlanmış bir çalışkanlığa vurgu yapan etkileyici kurgular bulunmaktadır. Bu bakımdan öğrencilere, hedefe odaklanma ve verdiği samimi gayret mesajlarıyla çalışkanlık değerinin aktarılması açısından başarılı olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Çocuk edebiyatı alanında eser veren yaşayan yazarlarımızdan Özgür Aras Tüfek, Türkçenin Muhafızları serisinde özellikle ilk Türk İslam Medeniyetinin kurucu kahramanlarını/büyüklerini seçerek eserlerine taşımıştır. Onların hayatları üzerinden kurguladığı romanları, çocuklara Türklüğün önemi, Türkçenin kıymetine yaraşır şekilde kullanılması, hocaya ve âlimlere saygı, vatanına ve milletine sahip çıkma konularını işlemiş; bu konuları işlerken de değerlerimizi ön plana çıkarmıştır. Çalışkanlığın yanı sıra birçok başka değeri de satırlarına taşıyan yazar, eserlerin hitap ettiği yaş grubundaki öğrencilerin birçok açıdan kritik gelişim gösterdikleri bir dönemde, onların çalışkanlık değerinin önemini fark etmelerini sağlamaya çalışmıştır. Eserlerde anlatılan karakterler öncelikli olarak çok çalışkan ve gayretli olarak tanıtılmış, son nefeslerine kadar çalışmaktan geri durmamışlardır. Bu karakterler çalışkanlıklarının yanı sıra dürüst, saygılı, mütevazı ve vatan sevgisiyle doludur. Yazar, çalışkanlık değerini bu vasıflara sahip insanların hayat hikâyeleri üzerinden işleyerek çocuklara rol model teşkil etmesi açısından daha cazip ve somut hâle getirmiş, âdeta hayalindeki talebe tipini çizmiştir. Yazarın son kitabı “Evsiz Ben'in Hikayesi”nde ise

çalışmanın ilmî değil daha çok gayret boyutu üzerinde durulmuş, okura her engelin samimi bir çabayla aşılabileceği mesajı verilmiştir.

Özgür Aras Tüfek'in özellikle "Bir Kelime Seyyahı" ve "Kelimelerin Işığı" kitaplarına seçtiği isimler doğrudan dilimizle ilgilidir. Bu kitaplardaki karakterlerin dilimize hizmet etme konusundaki gayretlerini ve Türkçe sevgilerini göz önünde bulundurarak şu değerlendirmeleri de yapabiliriz: Yazar bu isimler üzerinden dilimize ve dilimizin inceliklerine dikkat çekmeyi başarmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un adeta bir kelime seyyahı gibi ömrünün önemli kısmını Türkçe kelimeleri araştırarak geçirmesi ve bir sözlük hazırlaması, Ali Şîr Nevayî'nin özellikle şiirlerini Türkçe yazarak Türkçenin diğer dillere olan üstünlüğünü kanıtlama çabası çocuklara Türkçenin ne kadar köklü ve başarılı bir dil olduğu mesajını vermeyi başarmıştır. Kısacası çalışkanlık, her konuda olduğu gibi dil bayrağının yükseltilmesinde de anahtar değerdir.

Sonuç olarak toplumları ayakta tutan, onların beraberlik ruhu içerisinde hareket etmesini sağlayan en büyük etkenlerden biri şüphesiz yüzyılların bilgi ve birikimi olan değerlerimizdir. Toplumlar değerlerini mutlaka gelecek kuşaklara aktarmak ister. Değerleri aktarma çabasının vasıtası da dildir. Dilin anlaşma vasıtası olma dışındaki gözlerden kaçan bu özelliği, yani değerleri kuşaktan kuşağa aktarma vasıtası olduğu gerçeği asla unutulmamalıdır. Çünkü değerlerini bilip sahip çıkan toplumlarda sosyal gerilimler azalır ve sağlıklı bireylerin yetişmesi temin edilir. Değerlerin aktarılması ise ilkin ailede başlar. Sonra planlı bir eğitim-öğretim yöntemiyle okullarda devam eder, toplumda sonuçlanır. Yani eğitimin dayandığı üç temel nokta; okul, aile ve çevredir. Eğitim sürecinde başarılı olabilmek için bunların asla birbirinden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Bu noktada yapılacak en etkili faaliyetlerden birisi değerleri yoğun şekilde barındıran kitaplarla çocukların buluşturulmasıdır. Çalışmamıza konu olan Özgür Aras Tüfek kitapları, değerler eğitimi ve odaklandığımız değer olan "çalışkanlık" değeri açısından oldukça zengindir. Yazar, Türkçeye ve kültürümüze hizmet etmiş Türk büyüklerinin hayatını başarılı bir kurguyla vermiş, onların çalışkanlık boyutunu ön plana çıkarmıştır. Bu sebeple Özgür Aras Tüfek'in incelediğimiz eserlerinin değerler eğitimi açısından çocuklara okutulması uygun görülmüştür. Yine söz konusu eserler, değerlerimiz bakımından oldukça zengin içeriğe sahip olduğu için farklı değerler açısından tez veya doktora çalışması yapmak isteyen akademisyenlere, derslerde ise zengin içeriği sebebiyle öğretmenlere kaynak kitap teşkil edecek mahiyete sahiptir.

KAYNAKÇA

- Ağırakça, G. P. (2014). *Osmanlı döneminde çocuk hikâye kitapları*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Akay, İ. (2019). *Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın çocuk romanlarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Aydın, M. Z., & A.G. Şebnem (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Sistem Yayıncılık
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları.

- Bulut, F., Şimşek, Ş. (2021). Özgür Aras Tüfek'in türkçenin muhafızları serisi romanlarında değerler. *Milli Eğitim*, 50(230), 769-793. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.691929>
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri*. (Çev. H. Özcan) Anı Yayıncılık.
- Çılğın, S. A. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Morpa Kültür Yayınları.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 4-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). Toplum.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. Ötüken Neşriyat.
- Lovat, T. (2011). Values education and holistic learning: Updated research perspectives. *International Journal of Educational Research*, 50, 148-152. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijer.2011.07.009>
- TDK. (t. y.). Değer. *Güncel Türkçe Sözlük*. Ekim 10, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>
- Tulumcu, F. İ. (2021). *Çeviri çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan değerlerin incelenmesi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Tüfek, Ö. A. (2021). *Evsiz benin hikâyesi*. (1.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022a). *Bir kelime seyyahı*. (13.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022b). *Simurg'a yolculuk*. (9.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022c). *Mutluluk bilgisi*. (9.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2022d). *Kelimelerin ışığı*. (6.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2023). *Gönüllerin hocası*. (2.baskı). Erdem Çocuk.
- Tüfek, Ö. A. (2018, 25 Nisan). *Türkçe'nin felsefesini çocuklara öğretiyoruz*. <https://www.yenisafak.com/hayat/turkcenin-felsefesinicocuklara-ogretiyoruz-3257225>